

İNSANLIK ADALETİNİN SESİ - HZ. ALİ (a.s.) George Seman

Cordak

İnsanlık, uzun ve garip bir tarihe sahiptir. Uzunluğunu oluşturan; Eski insanların, zamanla yeryüzünün ilk günlerine kadar uzanan ömrüdür. Sonrası da, aşamadan aşamaya, yaşamdan yaşama gelen, tarihin ağır ve hantal gelişimidir.

Garipliği ise, bir önsözle ele alınabilecek ya da bir kitapta incelenebilecek olmaktan çok daha fazladır. Garipliğinin en belirgin özelliklerinden; insanlığın şu ya da bu topluluğunun, şu ya da bu şahsın belirli zaman aralıklarında insanlığın en yüksek zirvelerine tırmanışı ile korkunç düşüşler arasında yaşadıklarıdır. Bu zirvelerin böyle kuşatılmış olması göreni korkutacak biçimdedir.

Tarihin üzerinde kurulmuş olduğu matematiksel bir sistem vardır.

Öyle olmasa idi Grek'lerin art arda olan uçurumlarla dolu bir çağda yükselmeleri nasıl yorumlanabilir. Bu yükseliş sırasında elleriyle iyilik ve güzellik tabloları çizen, gerçeğin yüzünü açığa çıkaran, sanatta, bilimde, ahlakta ve bunun gibi birçok düşünsel konuda ve bütün olarak insanın oluşumu konularında esaslar ve kurallar ortaya koyan dahileri aracılığıyla kendilerini ortaya koydular. Her yerden insanların arzularını kabartarak geldikleri, her ovoidan tırmanıp silahlarıyla duvarlarına yokluğun gölgelerini yaydıkları büyük şehir Atina yeryüzünde örneği görülmeyen bir şekilde yükselmiştir... Ancak bütün

gelenler bu şehri ve içindeki insanlık kemalini görünce, harabeleri arasında boyun eğerek, çocuklar gibi bakıp dinleyip itaat etmeye, şairlerin, filozofların, ressamların ayaklarının bastığı yerleri öpmeye, düşüncenin kutsallaştırdığı toprakları terk etmeye, işgal arzuları sönmüş, süngüleri küçülmüş, sertlikleri yumuşamış, sert barbardan büyük kentin duvarları arasında az çok aldıkları güzelliğin anlamıyla dünyaya insan olarak geri döndüler. Böylece de Grek'ler yaptıkları aracılığıyla en önemli dönemlerin ışığını, dünyanın her tarafına yaydılar.

Tarihin bütün olması ise : Şekil olarak birbirinden görünse de, özünde dünya halklarının geçirdiği aşamaların benzerlik arz etmesidir. İnsan topluluklarının hepsinin duyduğu acılı kabusların (Zamanla isimleri değiştirilse de yerle birlikte rengi değişse de) aynı ellerde tutuluyor olmasındandır. Tarihin bu gidişinde, yeryüzündeki insanların zor ve dikenli yollardaki hedefinin (tabii ki, isimler değişse de) bir olmasıdır. Bir bütün olan bu insanlık tarihindeki özde birlikteliği zorunlu kılan temel sorun; insanların toplu ya da bireysel olarak gerçekleştirdiği her ilerleme, insanlığın ve insanın oluşumundan bugüne kadarki bütün çağlarda ve bir bütün olarak tüm insanlığın katkılarıyla dolu olmasıdır. Genel hatlarıyla gelişim aşamalarının öyküsü böyle olduğuna göre, biz Arap olarak bu olayların dokusundaki yerimiz nedir ..? İnsanlığın hizmeti, uğruna tarihin aşamalarındaki katkımız nedir?

Biz bu tarihe katılımında bulduk... Bir defa dünyada var oluşumuzla katılımında bulduk. Varlığının birlikteliği ve garipliğiyle insanlık tarihine katılımında bulduk.

Garipliğine olan katkılarımız; özgün tarihimizin en belirgin sayfalarıdır. Tarihimizin belirli gelişim aşamalarında Ali Bin Ebi Talip'in ve onun gibilerinin yaşadığı dönemden sonraki dönemlerde ortaya çıkan ve uçsuz bucaksız yeryüzü çatlaklıkları arasında onun güzel akranlarının ortaya çıkması bu garipliği ortaya koymaktadır. Bu da insanlık tarihindeki herhangi bir zirveye baktığımız gibi bakmamız gereken düşünsel ve içten bir yüceliktir.

Eskiden beri insanın ufuklarını daraltan tek şey varsa o da; insanın, kendini yanlışların egemen olduğu ve kuşak kuşak ilerlemesine rağmen ananelerin yoğunlaştığı sınırlar içerisinde hapsetmesidir.

Kişinin öngörüsünün geniş fersahları, irak mesafeleri ve yüksek zirveleri görmesini engelleyen de; cahilliğin solunduğu, yoğunlaşıp artarak devam ettiği egemen bulutlardır.

Tarihin birçok aşamasında bu sınırların daralması, insanın yaratıcılığını yok edip sınır ötesi iyilik kaynaklarını görmesini engelledi. Bu bulutlar, egemen olup yoğunlaştıkça insanın dünyada ilerlemesini ve yeryüzünün açıklıkları doğrultusunda daha da koşturmasını engelledi.

İyilik kaynakları, bu gökyüzü, bu dünya, yeryüzünün bu açıkları ve bütün kapsadıklarının çoğu; Sahralardan gelen geçici yağmur bulutları gibi gelip geçen, kuraklıktaki yaşam yağmuru gibi çöllerin kenarlarında yağan, aç ve susuz bir kavime yeşilliği, bereketi ve suyu bırakan yücelerin ellerinden başka bir şey değildir.

Tarihin bu karanlık sayfaları kapanmış, insanın öngörüsünü ve görüşünü sınırlayan yanlışlıklar ve aptallıklar kendileri için ağlamıştır. Ki, zamanında yüceleri kuşatmış, bazılarını hiç kimsenin tahammül edemeyeceği ve gözün göremeyeceği insan toplulukları çemberi içerisinde hapsetmiştir. Bu çember, bütün insanlığı kapsayacak şekilde genişletilmiştir. Ancak gerçek yüce olan kimse, ne bir taifeye ne de bir ulusa özgü olarak kalmıştır. Socrates: Hintlilerin, Çinlilerin, Arapların, Grek'lerin ve bütün insanlığın olmuştur. Diğer yüceler de aynı şekilde dünyanın malı olmuştur. Ali Bin Ebi Talip de, dünyadaki taifelerden birinin yücesi değildir. Yeryüzü kaynağındaki bütün akranları gibi ayağı adım atabilen herkesindir. Tıpkı güneşin yeryüzünü dağlarıyla, çölleriyle, tepeleriyle, vadileriyle, deniziyle, karasıyla her tarafını aydınlattığı gibi... İnsanların yalnızca ışığıyla aydınlanıp sınır ve duvarlar koymaması gerekir.

Bütün insanlığın tarihinde olduğu gibi doğunun tarihinde de, eski ve orta çağların mantığınca bazılarım yaşamlarında; Kral, komutan, söz sahibi yaptığı, bazılarını ölümünden sonra kahraman ve büyük yaptığı her iki durumda da hesapsız lakaplar taktığı birçok işgalci, katil, soyguncu, aptal ve adi insan vardır. Biz de şimdiye kadar lakap sahiplerinin rekabetiyle dolu kitapların çoğu yüzümüze çarpmaktadır. O katillerin kahramanlıkları ile dolu zemheri gibi soğuk sayfalar, o adilerin büyüklüklerinden bölümler yüzümüze çarpmaktadır. Bu tür yazarlar; okurlarını, kahramanlıkların bu tür insanların davranışlarından başka bir şey olmadığına, yüceliğin de soygunda, gaspta, öldürmede, yıkımda ve toplu katliam sebeplerinin yaratılmasında bir çeşit davranış olduğuna inandırarak cinayetten ve mutluluktan, adilikten ve

övinçten, korkunun yaratılmasından, açlıktan ve her türlü korkunç şeyden çığırkanlık yapmaktadırlar. Onun için ve bu yazarlara esenlik diledikten sonra gerçek bir insan oluşundan dolayı gerçek bir kahramanın kişiliğini topladığımız bu kitabı ele aldık. Arap kütüphanemizde iyi eserlerin çoğaldığı bugünümüzde onlara eklenmesini ümit ediyoruz. Bununla da bazı konulara dikkat çekmek istiyorum.

En önemlisi de; Tarihimiz, insanlık tarihine onur verdiği gibi, Arap olarak bizi onurlandıran yüce insanlığın aydınlığıyla dolu güzel sayfalardan oluşmaktadır.

Ali'yi, çağını ve ondan sonraki çağları araştırırken dikkat edilecek hususlardan bir tanesi de, zalime karşı mazlumun zaferi uğruna olan direnişteki büyük katkısıdır. Köleliğe ve sömürgeciliğe karşı inadı, zaman ve mekanın olanakları çerçevesi içerisinde düzenlemeler yapması ve yasalar koyarak bunların sebeplerini zayıflatması, kanı ve yaşamıyla, değerli olan insanlığın onuru uğruna olan fedakarlığıdır. Böylece de bütün tarihimizin karanlık ve zulüm olmadığını daha açık biçimde görebiliriz. Zifiri karanlıkları içerisinde ışıklar ve hilaller vardır. Bundan da öte, çöllerinde bazen sağanak bazen de yoğun biçimde gökyüzünün boşalttığı yağmurlar vardır.

Tarihimizdeki bu parlak sayfalar, uzun karanlık çağların bizi bağladığı birçok zincirimizi kırarak bir kişinin ya da bir kuşağın bütün insanlık uğruna olan gerçek kahramanlığını kutlayarak, uzun ve uzak erimli amacı (Kendi alanında ve her alanda) insana hizmet olan bir Arap milliyetçiliği ile güçlenerek kendimizi yeniden gözden geçirmemize muktedir kılıyor.

Onun için 14 asır önce Ali Bin Ebi Talip gibi bir adamla ve daha sonra o günkü taraftarları ve öğrencileri aracılığıyla kendi dehasını anlatabilen bir halk; Bugün (Uzay işgalleri çağında) sürekli öne bakan ve arkaya baktığı zaman, vardığı yerde durup dinlenmek, tarihin estirdiği yerde kalmak için değil de uzun tarihi varlığından güç ve azim almak için bakan kabile ile birlikte yol alabilecek bir halktır.

Bunlara ek olarak iki sorun daha vardır. Birincisi : Bu geniş yeryüzündeki bütün halkların insanlık tarihindeki özel sayfalarında kendi yüceltilerine baktığı ve onları çok sıkı biçimde incelediği, kendisini aydınlatacak ibreti ve azmi aldıktan sonra yoluna devam etmesidir. Tarihi olaylardan, kahramanlıklardan ve gerçek yücelerin öykülerinden yoluna devam edecek gücü almasıdır. Bizler neden onların yaptığı gibi yapmayalım.? Değerlendirip karşılaştırdıktan sonra neden bizim yüceltimizi onların yüceltilerinin yanına koymayalım ..? Yapalım!.. Çünkü tarihi öykümüz birdir. Yücelerimiz de hepimizindir...

İkinci sorun ise: Tarihimizi ve insanlarımızı araştırmaya alışık olduğumuz geleneksel düzlemden uzakta, hakikatim öğrendiğim nadir dehalardan birisinin Ali Bin Ebi Talip olmasıdır. Yüceliğinin ekseninde, insan onuruna ve insanın onurlu, özgür yaşamdaki kutsal hakkına olan mutlak inancın bulunduğunu gördüm. Dogmatizmin, çökkünlüğün, geçmiş ya da bugünkü durumların herhangi bir aşamasındaki duraksamanın, yokluğun ve ölümün belirtilerinden başka bir şey olmadığını gördüm.

Özünde, gelişimin bir kuralı olan, (sanki doğayı ve yaşamın özünü dile getirmek istermişçesine) Ali'nin şu söylediğini tarihin yücelerinden hiç kimse söylemedi ve

aklımıza yerleştiren olmadı; Çocuklarınızı kendi ahlakınıza göre zorlamayın, onlar sizin zamanınızdan başka bir zaman için yaratılmışlardır.

İnsan gidişatının tümünü kapsayan ve her işi denetleyen şu yüce kuralı da, Tarihin yücelerinden daha önce söyleyen ve aklımıza yerleştiren hiç kimse olmamıştır; Dünü ile bugünü eşit olan aldanmıştır. (Duraksamıştır) İbn Ebi Talip burada duraksamanın, sadece insanların dünü ile bugünlerinin eşit olmasıyla gerçekteşebileceğini dile getiriyor. Bu da duraksama bilmeyen yaşamın gidişini takip etmekle mümkündür.

Varlığın adalet deneyimlerinin kendiliğinden kaynaklandığını ve bizzat var olduğunu dehasının işığıyla çıkararak ve aklımıza yerleştiren hiç kimse Tarihin içerisinde mevcut değildir. Kendi varoluşunu kötü yapan kendi kendine işkence yapar.

Tarihin yücelerinden çok az kişi her türlü tekelliliğin cinayet olduğunu, aı kalan her fakirin bir zengini doyurduğunu, affedilmeyecek günahlardan birinin insanın insana yaptığı zulüm olduğunu uyararak bu bilinçle yasalar yapmış ve kurallar koymaya çalışmıştır.

Tarihin yücelerinden çok az kişi bu ilke ve kuralların tümünü yaşamış, tutarlı düşünsel ve sosyal mezhepler kurmuş, birbirinden bağımsız düşünceler çerçevesinden çıkararak temeli ve kuralı olan bir yapılaşmaya yönelmiştir.

Tüm bunlar olmasa idi, daha sonra Ali'den garip bölümleriyle oluşan bir tarihi öykü nasıl çıkarılabilirdi? Bu öykü genel hatlarıyla Ali'nin yüceliğini ve direnişini ortaya

koyan bir öykü oldu. Kötü durumlarıyla korkunç despotluğun, esaretin ve çökkünlüğün egemen olduğu karanlık çağlardaki Arap âleminin yaşadığı devrimin öyküsüydü bu öykü. Her güçlü (Hayvan güçlülüğü niteliğinde) efendi oldu. Kıyım yapmaya, öldürmeye, gasp etmeye, çalmaya, insanları terörize ederek vurmaya başladı. Her hırsız, yiyenlerle birlikte insanları yemeye başladı.

Her katil, kılıcıyla insanların boyunlarını kuşattı. Her cahil, evini düşünenlerin kafataslarıyla kurdu.

Her köle, özgür olanları öldürerek kahraman oldu.

Her alçak, yeryüzünde başını dik tutarak yürüyüp yeri delebileceğini başının dağlara kadar yükseldiğini zannetti.

Bu tür köpeklerin havlayabilen her eniği yaşamlara sınır koyabilecek güç ve söz sahibi oldu. Öyle ki, az çok bu tür zulümlerle birlikte sanki tarihimiz genel insanlık tarihinden ayrılmış gibi oldu. Örneğin: eski çağlarda Deniş adındaki alçak bir diktatör Sirakoz'da egemen idi, Eflatunu köle olarak sattığında dostlarından birisi kalkıp kendisini feda ederek filozofa özgürlüğünü geri vermişti. Babasından daha adi olan küçük Deniş filozofla alay etmek istiyordu. Ama Filozof ikinci seferinde de kurtuldu. Deniş daha sonra onu bir daha öldürmek istediye de Filozof bir mucize sonucunda sadık öğrencilerinden birisi aracılığıyla kurtulmuştu.

işte Arap âleminin yaşadığı devrim öyküsü de bunun gibidir. Özgürlükçülerin korkunç tehlikelere atıldığı öyküdür. Bunların çoğunluğu da despotizme karşı Ali'nin

çizgisini, ahlakını ve direnişini izleyen, Ali'nin öğrencileri ile eski ve orta tarihimizin birçok aşamasındaki destekçileri ile eski ve orta tarihimizin birçok aşamasındaki despotik rejimlere karşı muhalefetin temsilcilerinin öyküsüdür.

Kendisinin, ezilmişlerin ve zayıfların savunma davasını üstlenen mazlum ve ezilmiş insanların ayırimsız, onurlu, kendi arzularıyla yürüttüğü harekettir. Bazılarının değerlendirip iyidir diyerek katıldıkları, bazılarının da serdir diyerek reddettikleri bu uzun hareketin öyküsü, uzun erimli olarak gördüğümüz şekliyle özünde bizzat Ali'nin savaşçıların kılıç ve hile ile karşılaştıkları öykünün süreç içerisine sıkıştırılmış bir uzantısından ibaret olup yeni bir ışığın altında incelenmesi gerekir. Bununla birlikte bu öykü atalarımızın tarihimizde çizdiği savaşım sayfaları olup geçmişimizdeki kin ve saldırıların bir tazminatıdır.

Öz olarak Arap çerçevesinden hareketle geniş uluslararası çerçeveye, birbirine yakın iki Arap sürecinde, insanın yaratılışından Avrupa'daki kalkınma dönemine kadar olan süreci kapsayan, yüce dehaların içinde yaşadığı, anayasaların konduğu, sosyal siyasi ve ahlaki hareketlenmelerin olduğu uluslararası zaman sınırlarına yöneleceğimize göre İbn Ebi Talip'in bu yasaları koyanların ve hareketlerinin içerisinde önemli bir yerinin olduğunu kavramamız gerekir. Ancak sözünü ettiğimiz bu yer nedir? Bu adamın diğer adamlar arasındaki konumu nedir?

İbn Ebi Talip üzerindeki bütün yazıların tek çerçevede dönmesi, bu çerçevedeki her çözüm ve her tartışmanın

bu çerçeveyi aşmaya çalışması durumunda kılıçların eğilinceye kadar, süngülerin kırılıncaya kadar konuşması ve bunları savunanların gökteki kuşlar ve yerdeki aslanlar tarafından parçalanmaya çalışılması bir aptallık değil midir?

Kuşkusuz Ali'nin tarihindeki bu sorunlar başka bir konudur. Çünkü uzak tarihteki bin bir olayla sınırlandırılmıştır. Ancak İbn Ebi Talip'in gerçek yüce yanları bundan çok daha fazladır. İncelenmesi de; Bu adamın ve çağındakilerin gizli yanlarının açığa çıkartılması içindir. Her tartışmanın ve her incelemenin bu çerçevede olması için değildir.

Bu kitapta Ali'nin çağı ile ilgili yeni bakış açıları, dehasını ele alan yeni ve geniş görüşler, insanlık tarihinin sosyal bir olgusu olarak insanın anlamının getirdikleri ve bu anlamın genel tarihi gelişimle birlikte nasıl geliştiğini, bütün bunlardan sonra da çağların düşünürleriyle bazı yanlarını karşılaştırarak insanın Ali Bin Ebi Talip yanındaki anlamını, eski ve orta çağlardaki insanın anlamını içinde barındıran niteliğiyle, ayrıca insanlık tarihindeki belirli dönemlerin sonu ve yeni bir dönemin başlangıcı olması itibarıyla büyük bir devrim olan Fransız devriminin ilkelerini, Ali Bin Ebi Talip'in genel ilkeleriyle karşılaştırarak açıklamaya çalışacağız.

Ayrıca bu kitapta Ali ve Socrates'i tahlil ederek inceledik. Daha sonra da ikisinin ahlak felsefesini ve diğer insani sorunlara bakışlarını karşılaştırarak ele aldık. Bu inceleme Ali'nin bütünsel bir olgu olarak evrenin adaletinin önemli bir yanını temsil ettiğini ortaya koydu. Bu geniş amaçlı araştırma İbn Ebi Talip'in kişiliğindeki tutarlılık

derecesini ortaya koyarken onsuz hiçbir araştırma ya da görüşün doğru olmayacağını ortaya koymaktadır. Bu kişinin tutarlılığını, dehşete düşürecek, şaşırtacak bir derecedeydi. Bunun dışında Arap tarihindeki komünleşmenin (Şiileşmenin) anlamı üzerindeki incelemeler söz konusudur. Böylesi dakik bir konuda, birçok yazarın kendisi için kabullendiği yanlışları ortaya çıkardı. Ali'nin orta çağlardaki Arap edebiyatı üzerindeki etkisini ele alan incelemeler, İmam-ı Ali ve Arap milliyetçiliği adı altında özel bir araştırma vardır. Bunun dışında birçok araştırma mevcuttur.

Bütün bu araştırmalara; Araştırmacıların eski tarihimizi inceleyip görüşlerini ortaya koymaları üzerine ayrıntılı biçimde, yöntemleriyle ilgili görüşlerimizle başladık, çağdaşlaşmamız içerisinde, tarihimizi araştırabileceğimiz gerçek sınırlar üzerinde durduk. Sonunda da Arap ve yabancı yazarların Ali Bin Ebi Talip hakkındaki incelemelerini ve bu incelemeler hakkındaki görüşlerimizle bitirdik.

Burada eleştirmenlerin şiirden çok incelemeyi andıran bazı bölümlerde işaret ettiği bir nokta ile ilgili bir sorunu açıklamamız gerekir. Ancak bu konu Avrupalıların imam üzerindeki görüşleri bölümünde ele alındığı için buraya almayacağız ve kendimizi bu sorunu açıklamakla meşgul etmeyeceğiz. Bilime zorla dayandırılan, ateşten ısısını, rüzgardan esintisini, ırmaktan yatağını almak isteyen kendilerinin yarattığı ve bilimin yaratıcılığındandır diye iddia ettikleri bir gümbürtünün arkasına sakladıkları acizlik ve takatsızlıktan başka bir şey görmemekteyiz. Buna dikkat çekmemiz gerekir. Çünkü bu inceleme böylesi yöntemlerin sathını değil özünü ele alıyor.

Bu kitapta tarihimizin belirli aşamalarına karşı insafli davrandığımızı ve kendi özel tarihinden yararlanan kardeşlerimiz gibi genel insanlık tarihinden bizim yararlandığımız ve herkesin yararlandığı gibi sürekli yenilenmekte olan yaşam kervanıyla birlikte yükselen gidişimize yararlı olmak bütün ümidimizdir.

ÖNSÖZ

Yücelerin yaşamlarında bitip tükenmeyen bir deneyim, ibret, iman ve emel kaynağı mevcuttur. Bunlar; imrenti ve şevk ile baktığımız, gözlerimizin ve ayaklarımızın önünü aydınlatarak karanlıkları silen birer fenerdir; kendimize yaşamın uzak hedeflerine olan inancımızı ve güvenimizi tazeleyenlerdir. Bunlar olmasa idi, bilinmeze karşı olan savaşımızda tembellik egemen olacak, çoktan beyaz bayrakları çekmiş, ölüme de biz senin esiriniz, köleleriniz bizi ne yapmak istiyorsan yap demiş olacaktık.

Ancak hiçbir zaman tembel olmadık, olmayacağız. Bizden olup zaferi elde edenlerin tanıklığıyla söylüyoruz; Zafer bizimdir. İbn Ebi Talip de bunlardan birisidir. Aramızda zaman ve mekandan oluşan büyük uçurumlar olsa dahi, sürekli bizimle birlikte oldular. Ne zaman onların kulaklarımızdaki seslerini kısma, ne de mekan onların beynimizdeki resimlerini silmeye yeterlidir.

Elinizdeki bu kitap söylediğimin en iyi kanıtıdır. Bir Arap toprağında türeyen ama esir kalmayan, insanlığın yücelerinden bir yücenin yaşamına yoğunlaştırılmıştır. İslamiyet onun deha kaynaklarını ortaya çıkarmış ancak kendisi İslamiyetlin mülkü olarak kalmamıştır. Öyle olmasa idi, Lübnanlı bir Hıristiyan 1956 yılında onun yüce yaşamını ele alıp araştırıp, güzellikleriyle

kahramanlıklarıyla ve destanlarıyla içten ve açık bir şair gibi nasıl ele alabilirdi.

İmamın kahramanlıkları hiçbir zaman savaş meydanlarıyla sınırlı kalmamıştır. Öngörüsünün netliğiyle vicdanının temizliğiyle düşüncesinin gizleriyle, insanlığının derinliğiyle, imanının ateşiyle, zalime ve yasadışıya karşı mazlum ve yoksuldan yana oluşuyla, hakla karşılaştığı her yerde haklıdan yana olan kavgasıyla da bir kahramandır. Bu kahramanlıkların üzerinden ne kadar zaman geçse de sağlıklı, yararlı bir yaşam kurmaya çalıştığımız her zaman çok zengin birer kaynak olarak karşımızda durmaktadırlar.

Bu kitaptaki faydalı yerleri okuyucudan önce açıklamak istemiyorum. Ki : bu yerler çoktur. Şurada burada şiirimsi dizelere kadar yükselen güzel, dini, açık renkli, sade sesli açıklamalar, değerlendirme ve açıklamalardaki denge, Ali'yi ve onun siyasi, dini, sosyal ve ekonomik görüşlerini, yaşadığının bugünkü yaşam sahnesine uyarlanan cesur çabaları görmek mümkündür. Bu da; daha önce bu konuda yazanların aklına gelmeyen başarılı ve üstün bir çabadır. Buna ek olarak tarihçilerin bugüne kadar alışageldikleri çizgiden farklı biçimde imamın yaşamındaki bazı olayların yeni yorumlarında da içtihatlar mevcuttur.

Hiçbir tarihçi ya da yazar, ne kadar dahi ya da dikkatli olursa olsun, bin sayfalık bir eserde de olsa imam-ı Ali gibi bir yücenin büyük olaylarla yaşanmış döneminin tablosunu bir bütün olarak sunması mümkün değildir. Bu yüce Arap'ın kendisi ve Allah'ı arasında düşündüğü, umduğu, söylediği ve yaptığı, hiçbir kulağın

duyamayacağı ve hiçbir gözün göremeyeceği yüceliktedir. Ki, bunlar kendi eliyle yaptıkları ve diliyle söylediklerinden çok daha fazladır. Onun için onunla ilgili çizilen her tablo kuşkusuz eksik kalacaktır. En büyük ümidimiz de bu tabloların yaşamı üretmesidir.

Ancak böylesi kitaplardaki asıl ibret : Ali'nin yaptıklarından ve sözlerinden günümüze kadar gelenleri oturup düşünmek, sonra dikkatli ve derin biçimde anlamaya çalışmaktır. Son olarak da, yazarın tasavvur ettiği şekliyle bir tablo çıkarmaktır. İnancıma göre bu nefis eserin yazarı, kelimelerindeki ustalık ve içindeki ateş, vicdanındaki insafla, önünde durup gerçekten peygamberden sonra en yüce insanın canlı tablosudur demekten insanın kendini alamayacağı, Ali Bin Ebi Talip'in bir tablosunu çizmede büyük bir başarı göstermiştir.

Beskente Mihail NUAYME

MUCİZELER YURDU PEYGAMBERLİK YATAĞI

Oluşumuyla mucize olan bir toprak olacağıyla da bir mucizedir.

Yağmur alıp bereket, yeşillik ve sululukla dolacak olsa idi dünyanın açlarını doyuracak, çıplaklarını giydirecek hiç bir hayalin tasavvurun sığmayacağı bir şekilde zengin ve geniş arazilerdir. Ancak oluşumu, başından beri dağınık, bozuk ve rüzgarın oynamasıyla dalgalanıp sertleşen kumluklar ve hareketli çöllerdir. Şurada burada garip biçimde kum taneciklerinden oluşan dağlar ya da vadilerdir. Hafif yükseklikte olan kurak ve yusuvarlak gülünç yükseltilerdir. Sanki ateşle yakılmış delikli kara taşlarla dolu, atılmış o biçimde isim taktıkları donmuş kara

taşlardan oluşan sırt ve düzlüklerdir. Ne tarıma ne de yerleşmeye elverişli olan çöllerdir. Tarım yerleşenlerin temel derdidir. Dünyanın en sıcak iklimi, üç tarafında deniz olmasına rağmen en az çığ alan toprağıdır. Bazı bölgeleri iyi yağmur alır bir nevi yumuşaklık kazanır, öylece de mevsimlerini bekleyip çoluk çocuk davarlarla birlikte oraya gidilir. Ancak kenarlarında ve ortalarında en kötü rüzgârlar, sam rüzgârları mevcuttur. Her tazeliğı ve hatta yaşamı bile yok etmektedir. Onun için de şairler doğudan gelen canlandırıcı genç yellere söz ederler. Sanki cennetin kokusunu içeren bir bukettir bu rüzgârlar.

Irmakları ise: sürekli akan hiçbir ırmağı yoktur. Ancak bazı bölgelerde çok yağmur yağdığı zaman yoğun seller birleşir vadilerin yatağından akar gider. Kısa bir zaman için de olsa bazı barajlarla suyu hapsederler.

Hayvanları da yeryüzündeki diğer hayvanlardan çok farklıdır. Geniş boşluklarda kaybolmadan yol alabilmesi için Allah onlara uzun ayaklar vermiştir. Bazılarım da kuma gömülmemesi için yuvarlak yaratmış. Vatanlarında kötü yol ve gidiş zorlukları yarattığı için sabır ve dayanıklılık vermiştir. Kuraklığa ve susuzluğa dayanma gücü, suyu günlerce hazmedebilen bir mide vermiştir. Ki, bu sular belirli araçlarla çıkartılarak binlerce isimle anılan develerin sahibi, bedeviler tarafından da içilir.

Bitkisini de fazla anlatmayacağım. Nadirdir, dikenli ve kökleri susuzdur.

Evlerine de, ev demek yanlıştır. Sıcak rüzgârların oynadığı, sert sıcakların bastığı tıpkı sahranın örtüsü gibi bir şeydir, Sadece bazı yerlerde yapılır. Sakinlerinin

istedikleri yerde yerleşmesi ya da güvenilir bir yerde istikrara kavuşması mümkün değildir. Sürekli bir göç durumundadırlar.

İçindeki yaşam aracı ise, iki siyahtır: Hurma, az bulunan su ek olarak dana eti ve avlardır.

Sahranın doğası sakinlerini sürekli biçimde işgal ve kavgaya sürükler. Sürekli anlaşmazlık oradaki temel sosyal sistemdir.

Güneş yarımadaının çöllere ateşten bir örtü atmaktadır. Hiç beğenilmeyen hırsız güçlü olan tilkiyi ya da köklü hayvanı çakıllar üzerinde pişirir.

Öldürücü bıkkınlık ve acı sıkıntı yarımadaındaki çöllere egemendir.

Yaygın kum denizindeki vahalar ve boşlukların kurulmasına ve uzun sürmesine izin vermediği zayıf emel değişmeyen biricik manzaradır.

Bu sert doğanın, nefesleri yumuşatacak, yürekleri dolduracak, evrenin genişliği ve yaşamın kapsamı iyi değerlerin sürmesi gibi duyguları sahra sakinlerinde yaratması mümkün değildir, böylesi duygular çorak olan yerlerde değil, yeşil vahalarda, kötülüklerle dolu kalplerde değil, yaşamın sefasında yeşerir.

O zamanlarda yarımadaında kurulu olan bazı köylerde de hiç bir özellik söz konusu değildir. Dağınık, küçük, sıkıntılı ve kuru, siyah tanelerin içerisinde rehberin kaybolacağı ve karanlığın çökeceği kadar birbirinden uzak köylerdir.

Binaları da en az olanın yanında çok azdır. En kötü olanın yanında çok kötüdür. Bütün bunların yanında ek olarak iklimin sertliği, mesafelerin egemen olduğu dünyanın geliş gidişlerinden tecrit edilmiş sahra şartları altında bulunmaktadır. Sadece Taif ve Yasrob'ta nicel bir servet söz konusudur.

Mekke ise putların evidir. Sakinleri de dinarla can almayı ölçüt edinmiş tüccarlardır.

* * *

Deyim yerindeyse kumlardan bir cehennem içerisinde, kötü bir yaşam, yarınından umutsuz bir parça yaşamdır Arap yarımadası. İnsanı ise, bitişiğinde yeşilliğin, bolluğun, giyimin, yolu düşüp gelen herkese yetecek her türlü bolluğun bulunmasına rağmen bu topraklarda insanın yaşaması acayip değil midir?

Bir insanın bu topraklar üzerinde bulunması, başka bir seçeneği kabul etmemesi, başka bir yeri vatan görmemesi, dağıyla deniziyle, ufuğu ve çölleriyle kuşatılarak yaşaması bir mucize değil midir? Muhammed'in ve Ali'nin devriminden önceki sahranın mucizesi işte budur.

* * *

Ancak yeryüzünün kaynakları verimlilikle çağlarsa!
Cennet vahaları yeşillikle kaplanırsa!
Dünya devrimi bir şehirde birikirse!
Gecenin rutubeti, sabahın çığları ve gençlik nefesleri nasıl ise!

Balı, sütü, acıyı ve zehri veren bir ülkedeki rahat yaşamda ne kadar varlık varsa! Doğanın gülüşü, sevinci ve rahatlaması her cennette nasıl ise!

Bütün dünyanın o günlerde Arap yarımadası olmadan verebileceği nedir.. ? Bütün bunların hiçbir önemi ve değeri yoktur. Mucizeler yurdunun dünyaya verebileceği karşısında.

O günlerin en önemli ve yüce olan şeyiyle dünyaya açıldı. İşte mutlak insanlık ve iyiliğin yüceltilmesi, doğanın tırmandırılması, değer yargılarının sürdürülmesi seliyle bütün evren sustu, zaman birleşti, kaynaklar duruldu, yaşam değerleri ortaya çıktı, varlığın vicdanı harekete geçti ve Muhammed Bin Abdullah'ın yurdunda sıcak birlik ortaya çıktı. Yüce devrimci Ali Bin Ebi Talip ile birlikte iki yücenin sadakatiyle sürdürüldü.

Bu yüce varlığın; ölçütleri canı dinar ile almak olan bir ulusta ve böylesi bir toprakta yüce gerçeğin somutlaşması için ortaya çıkması ve amcası oğluyla devam etmesi, o çevrenin kötülüğüne ve o zamanlara rağmen yararlı sosyal devrimlerin sahibi Muhammed ve Ali'den sonra olanlar sahra mucizesini yaratan asıl mucizelerdir.

MUHAMMED'İN SESİ
Yanan sahranın alevinden idi gözlerindeki ışıltı. Güneş ışığı karşısında kumlan düzlüğü gibiydi dudaklardaki doğruluk.

Yesrob (1) cennetinden, Taif bahçelerinden, ay ışığı altındaki kum denizinde dağınık adacıklar gibi uzayda yüzen hicaz vahalarından idi yüreğindeki yumuşaklık ve içindeki yufkalık.

Deli rüzgarların savurmasından idi gönlündeki devrim.
Şiirin netliği ve gökyüzünün nurutîdan idi dilindeki giz ve
ruhundaki parça.
Azmin doğruluğu ve düşünce dilinden idi elinde ve
kılıcında parlayan mesaj ı.

Muhammed Bin Abdullah budur... Arapların peygamberi;
insanı insan olan kardeşinden alıkoyan putperestliği,
sermaye putperestliğini, gelenek putperestliğini
parçalıyordu...

Beni Kureyş: Dünyayı, bedevinin cebinden düşüp kendi
ceplerine girecek dinarla özdeşleştiriyordu.

Kazançlı bir ticaret, kara katlanan bir kar, devenin sırtında
çölleri ve sahraları kat edip Kureyş ağacı gölgesinden
başka dinlenecek yer, dirhemini büyüdüğü, dinarın
yüceldiği, putlarla dolu olan Mekke'den başka
konaklayacak yer bulamayan kervanlarla yaşamın
erdemliklerini bir görüyorlardı.

Ancak sınırlarını diken eden, şehvetlerini parçalayan,
dünyayı başlarına yıkan bir ses kulaklarını parçalamaya
başladı.

İnsanın bildiğinizden farklı bir değeri vardır. Çöllerdeki
şaşkın bedevi Arap'ın iddia ettiğinizden öte bir mesaj ı
vardır.

Bu ses Muhammed'in sesiydi...

* * *

Ahmaklığa doğru muskalarla ilerleyen bir aslan gibi yanlışlığın uçurumlarında yürümekte ısrar ettiler. Sadece geleneklere uymak uğruna insanı yaratanın, kuralların değiştirilmesini, doğanın güzelliğini inkar ediyor, insan evreninin bozulmasını pekiştirmek için hiç gerekmediği halde kızlarını felakete atmaya devam ediyorlardı.

Özlemin duygularını yoğunlaştırdığı, sevginin ve yaşamın fısıltılarının pekiştiği ses kulaklarında çınlamaya başladı;

Allah'ın kulları kızlarınızı diri diri gömmeyin, kadınlar da erkekler gibi eşittir. Hiçbir yaratık diğer yaratığın yaşam hakkını alamaz. Öldürüp diriltten sadece Allah'tır.

Bu ses Muhammed'in sesiydi...

* * *

Arap bedeviler, kılıçlarla birbirlerini yok etmeyi, cehennemden çıkan kırbaç gibi bir dil kullanarak tartışıyorlardı. Genç kızların ağızlarını kapatıp kılıca teslim ediyorlardı. Bu nedenle o günkü atlılar, katil adamlar, feryat edip imdat bekleyen kardeşlik ve dostluktan uzak yetişen çocuklardan ibarettir.

Çadırlar, gök gürültülerinden daha şiddetli, kasırgalardan daha güçlü sesle sallanmaya başladı.

Ne yapıyorsunuz öyle!.. Yeri ve gökyüzünü yaratanın yanında kardeş olmanıza rağmen nasıl birbirinizi öldürüyorsunuz Savaş şeytanın işlerindedir. Barış sizin için evla olup içinde temenni ettiğiniz cennet tadı vardır.

Bu ses Muhammed'in sesiydi...

* * *

Hiçbir milletin ya da ümmetin varamadığı biçimde Araplar sefaya varmışlardır.

İzzetinefsin, düşkünlüğün, kötü ahlakın yapabileceği en kötü bir şekilde Fars'ları aşağıladılar. Fars'lar insan olarak onurunu hiçe sayan bir aşağılanmayla aşağılandı. Mesajın sahibi bunu gördü ve ahlaki düşkünler;

Arap'ın inanç yönü dışında Fars'tan hiçbir üstünlüğü yoktur. Beğenseniz de beğenmeseniz de insanlar kardeştir. (2) Sözleriyle uyandılar.

Bu ses Muhammed'in sesiydi...

* * *

Yeryüzündeki mazlumlar da; Sahranın sam rüzgarlarıyla dağılan, köleci toplumun reddettiği yaşamın sıkıştırıp kum tanecikleri kadar bir yere bile sahip olmayan, bütün yaşamları kararan, yersizler de mesaj sahibinin dostlarıydı. Fakirlerin ve düşkünlerin Meryem'in oğlu Mesih'in dostları ve yeryüzündeki diğer yücelerin dostları olduğu gibi. Onun için de yönetimi istişareye bağladı. Köleliği ve insanın insanı sömürmesini yasakladı. Hazineyi ve insanların çabalarını kamulaştırdı. Amcaları olan Kureyşlilerin sırtlarını iyilik kırbaçlarıyla yaktı. Onlar çocukları ve ahlaki düşkünleri kandırıp, taşlarla taşlayıp ondan tiksindirirken kendisi kendi varlığıyla evrenin bütünlüğünde bir tanrı somutlaştırdı.

Aralarında peygamberin müezzini ve İslamiyet'teki ilk müezzin Bilal'in da bulunduğu, yeryüzündeki mazlumlara, köleler ve perişan olanlar; Sabahın nağmelerinden daha derin yankıları olan, gecelerin karanlığından daha da koyu ve insanda daha etkili bir sese yüreklerini açtılar.

Bütün mahlukat Allah'ın aileleridir. En sevdiği de ailesine en yararlı olanıdır. (3)

Bu ses Muhammed'in sesiydi...

* * *

Düşmanları, onu taşıyanlar ve alay edenler ise; Onun diliyle bu yeşertici sesi aldılar.

Taş yürekli, kötü kalpli olsaydın etrafından dağılırlardı. Onları affet. Onlar için istiğfar et, konuyla ilgili onlara danış, azmettiğin zaman da Allah'a tevekkül et. Allah tevekkül edenleri sever. (4) (Ali Ümran Suresinden)

Bu ses Muhammed'in sesiydi...

* * *

Daha iyi bir yaşam uğruna savaşanlar ve kötülükler karşısındaki taraftarları, eihat ederken ve güçlü devrimi savunma esnasında içlerinden insan onur ve haklarını çiğnemeye yeltenenlerin yüreğine şu güzel sözler yerleştirilmişti;

Hiçbir çocuğu, kadını, yaşlıyı veyahut kendi halinde olan hiç kimseyi öldürmeyin, kindar olmayın, hiçbir ağacı yakmayın, kesmeyin, hiçbir binayı da yıkmayın. (5)

Bu ses Muhammed'in sesiydi...

* * *

Araplar Bin Abdullah'tan bu onurlu mesajı alıp ilk etapta taç sahibi her sultana yetişecek şekilde dağıldılar. İnsanlar arasındaki bağları güçlendirdiler, insanla sahra peygamberinin evrenin ruhunda somutlaştırdığı ortaksız tek tanrı arasındaki bağları güçlendirdiler.

Muhammed Bin Abdullah'ın gölgesi alemin tümünü kapsayacak şekilde yayılıp yüceldi. Güneşin doğduğu yerden battığı yere kadarki toprak parçasında iyilik, bilgelik ve barışın yeşermesini sağladı. Sahra peygamberi bütün dünya üzerinde kardeşlik ve sevgi tohumlarını ekmek için elini uzattı.

Arap devletinin bir adamı Hindistan'da diğer bir adamı İspanya'da oldu.

Güneşin alnına yüce bir halkın tacı kuruldu.

* * *

İnsanlığın kardeşliğine olan davet bu ses üzerine gerçekleşti. Egemenlerin halk üzerindeki, halkın malı ve çabası üzerindeki elleri çekildi. Küçük-büyük, egemen-mahkum, Arap-Fars bütün insanların hukuk karşısındaki eşitliği gerçekleşti: Bütün insanlar eşit ve kardeşir.

Kadının erkeğin baskısından kurtulması bu ses üzerine gerçekleşti. İşçinin işverenin zulmünden kurtulması, zamanın egemen düşüncesi olan ve ortamın doğal olarak izin verdiği kölelerin've hizmetçilerin kölelikten ve zulümden kurtulması, daha önceki filozofların gördüğü aşağılanma, işçilerin ve üreticilerin yürüttüğü meslek ve zanaatların aşağılanması nedeniyle medeni haklardan yoksun bırakılanlar hak ve görevler açısından sınıflara böldüğü dünyaya katılmaları bu hak üzerine sağlandı.

O zamanın mantığı ve olanakları çerçevesinde en yaygın refah sağlanmıştı.

Faiz ve insanın insanı sömürmesi yasaklandı.

Ali Bin Ebi Talip'in sesi ortaya çıktı.

Her türlü kin ve saldırganlığa sahip olan bir topluma karşı bir devrimdi...

YÜCE

VİCDAN

İmam Ali Bin Ebi Talip Yücelerin yücesidir.

Doğunun ve batının eskiden de şimdi de bir örneğini göremediği tek bir örnek.

TARİHE

BAKIŞ

Herkes vicdan ve sağduyusu ölçüsünde insandır.

Dünyaya kulak verip kuşaklar arasında az örneği bulunup dünyada meydana gelen yüce bir sorunu dinledin mi hiç...?

Kendine bir kulak ver. Akıl ve yürekle bir bak. Kendini, yüce vicdanının öyküsünü dinle, sürekli yükselen, yaşamı kolaylaştırıp dünyayı kolay kılan bir sağduyunun haberiyle karşılaşacaksın kendinde. Çocuklar, akrabalar, mal, egemenlik, doğa ve batan güneşin görüntüsü hepsi kolaylaşacak. Bu sağduyu, sahibini öyle bir yüceliğe itecek ki, herkes vicdan ve sağduyusu ölçüsünde insan olacak.

Kendine öyle bir kulak, yürek, akıl ver... Almuarri ile birlikte, uzak ve yakın bütün iyi insanlarla birlikte, açık olan adalet ve hakkı, kanıyla sabahları ve şafakları bulayan şehitliğin öyküsünü göreceksin. Şehitlerin kanı, gecelerin sonunda çifte fecir, fecrin vurduğu ilk ışıklarla çifte şafak olarak çıkmaktadır.

Şu doğanın tarihine bir göz at. Ekseninde refah olan, yaşam ve ölüm hakkında yeni düşünceler ortaya koyan bir düşünce ara. Yasalarda, sistemlerde, kanunlarda, anayasalarda, Ahlakta ve bütün bunların işbirliği ve ilişkisi konularında bütünün bir parçası olup o bütün için varolan insan topluluğunun insanla olan bağlarındaki yerine derin bakış açıları getiren bir düşünce ara...

Ataların miras olarak alıp çocuklarına ve torunlarına miras olarak bıraktıkları, toparlanıp ondan alabildikleri kadarını aldıktan sonra kalanını gelecek tembellere bıraktıkları çağların değerli mirası olan bu hikmet mesajını insanlar için yaratan bir düşünceyi sor...

Sahibine zorlukları bırakıp insanların bunun sonucunda refaha kavuştukları garip bir zekayı sor. Düşmanları ve taraftarları önünde yolu açan ve açmaya devam eden zekayı sor. Her sebep ve sonucu araştıran, araştırıp açıklamayı, kendini kurallara ve yasalara dayandırmak isteyen, derin ve geniş kavrayışa sahip, insanların eylemlerini daha içlerinde bir özlem ve kafalarında bir düşünce iken ele alabilmeye çalışan bir zekayı sor. Özünde kendisi olan şu doğada, kendisinden sonra gelen her ahlaki bayrağı kendi bayrağı ile birleştirebilen bir dünya zekasını sor...

Akıllar arasında öyle bir akıl tanı ki, sosyal realitenin özü, toplumun başka şekilde değil de bu şekilde yürütülüp oluşumun nedenlerinin özünü oluşturan, yüce realiteyi ilk olarak ortaya koyan bir akli tanı. Kendisi bunu kavradıktan bin dört yüz küsur yıl sonra doğudaki ve batıdaki araştırmacı bilim adamlarının incelemelerinin ekseninde bulunan bir konudur bu realite. Buradaki kastımız ise; Sadece sömürgeciliğin doğu yasalarını çiğnemek için izlediği yöntemler, gerçek sebepler ve kesin sonuçları, insanların aklını karıştıran yöntemler ve zenginlerin yoksulları sömürmek, egemenlerin insan emeğini tekellerinde bulundurmak ve bazı tanrıcuların yeryüzündeki egemenliklerini sürdürmek için yarattıkları çürük mantıktır.

On küsur asır öncesinde, bin bir kaynaklı boş hayallere bir sınır koyan sosyal realiteyi keşfedip ortaya koyan yüce akli tanı. Her yoksulun açlığından bir zengin zevk sürmüştür diye ilan ederek, bu realiteyi değerlendirip fazlaca birikmiş her zenginliğin yanında mutlaka kayıp haklar gördüm diyerek ekleyen akli tanı. Tekelcilik üzerine

bir konuşmasında sosyal zulmün temeli ve dayanağı üzerine bir işçisine şu sözü söyleyen akli tanı. Bu konumun bir zarar kapısıdır, yönetenlerin bir ayıbıdır.

Tekelciliğe engel ol.

Yüce aklının yol göstericiliğinde On küsur çağ önce insanlığın gerçek sırrını ortaya koyan ve bu sırrın, yöneticileri ve kralları sadece bir merdiven ve binek oluşturabildiği ölçüde bir ağırlık verdikleri ve varlığını hissettikleri halk ile derinden bir sır olduğunu ortaya çıkaran bir yüceyi hiç tamdın mı? Refail insanlık onurunda sevdiği her şeyi yansıtabilmek için İtalyan kırlarından Hz. Mesih'in annesi örneğini seçebildiyse ve bu yapıtında yaptığı gibi Tolstoy, Göte ve Volter düşünsel ve sosyal yapıtlarında bunu yapabildiler ise, bu yüce insanın kendi zor koşulları ve onların uygun olan koşulları, kendisinin dar onların geniş olan toplumları farkıyla onlardan yüzlerce yıl önce bunu başarabildi. Bu yüce insan krallara, emirlere, egemenlere ve zenginlere karşı savaştı. Mazlum ve onuru elinden alınmış halk uğruna savaşırken ant içerek şunları söylüyordu; Vallahi zalime karşı mazluma insafli davranacağım. İstemese de zalimi halkasından çekip hakyoluna getireceğim. Zamanındaki başıboş emirlerin ve ahmak olduğu gibi bu ahmaklığı beğenmezlikten gelen aristokrasinin, kulağında çınlayan, oldukça talihsiz ve kederli halkın gerçeğini de beraberinde dile getiren şu çağrıyla yaptı Alt düzeydekiler sizin yücelerinizdir. Yüceler de adilerdir. Bu çağrının ardındaki temel amacı da, yoksulluk ve zulüm altındaki halk çocuklarının erdemlik konusundaki yetilerine ve feodallerin, tekelci yöneticilerin içlerinde besledikleri zulüm ve kötülüğe işaret etmektedir.

Büyük akıl ve dehaların, herkesin kendi çizgisi ve isteği doğrultusunda çıkarsamalarda bulunduğu, ebedi, derin ve ezelden beri varolan, hatta gelişigüzel bütün insanların bilmeden de olsa gölgesi altında olmadan yaşayamadıkları, ataları ve babalarından kaldığı gibi hiçbir düşünsel çaba göstermeden gelenek biçiminde edindikleri bir gerçek olan, hem pozitif hem de negatif felsefelere temel oluşturacak bir gerçek durumda olan mutlak istikrarı aklına getiren bir yüceyi tanıyabiliyor musunuz? Mutlak olanı araştırmak bir diğer anlamı ile ve özünde realiteyi araştırmaktır. Bu araştırmaya insan, akli ile, yüreğiyle, hayaliyle ve bunların sonucundaki yaratıcılığıyla, daha sonra da her çeşit koşullar, itici etkenler ve münasebetlerle katılmaktadır. Daha sonra akli ve mantığıyla insan, bu mutlakıyetteki her istikrarın bu kuvvet olduğunu kavradı. Ki bu kuvveti, insanın kendisi oluşturmaktadır. Bu güç, şurada ya da buradaki zaferi ya da yenilgisiyle ortaya çıkmaktadır. Savaş alanlarında, politik alanlarda ve her alanda zafer ve hizmet olarak ortaya çıktığı görülmektedir. Zafer ve genellikle mihenk taşı durumunda değildir. Gücün bizzat kendisinde her türlü ölçü mevcuttur.

Bu doğunun tarihinde depremlerin yıkamadığı, volkanların bozmadığı inancın sağlamlığını hiç sordun mu? İnanç karşısında en küçüğü bütün düşmanların (Ki, bu düşmanlar hem çok hem de güçlüdür.) yanlış yöne saptırma ve bu yönde düşünmeye itme gibi birçok komplodan daha şiddetli bir deprem vardır. İnanç karşısında kesin ölümlle tehdit etmekten, bizzat ölümden daha yakıcı bir volkan var mıdır? Daha sonra bir inancın doğrudan teslimiyetçiliğe kapılmadan, herhangi bir çıkara dayanmadan inancın bizzat başarısı yükseklik ve

zenginliğin kendisi, yükseklik zenginlik çerçevesinde sıkıştırılmadan inanç uğruna savaşımın nasıl olabileceğini sordun mu? Dünyadan rahmet sohbetini yapmasını istedin mi? Rahmetli bir yüreğin, barış ve refahla akan bir dilin olmasını... Sertliğin, sömürünün, zıtların üzerinde anlayamadığı çıkar tekelciliğinin egemen olduğu, daha sonra bütün çıkarların şefkatli dil ve yürek sahibinin kavgalarında birleşebildiği bir dönemde arzuların bitip tükenmediği bütün dünya arzularının önünde diz çöktüğü temel güçtür...

İnsanların dillerindeki, yazılarındaki ve yaşamlarındaki suçsuzluğu (Beraat, Aklanmışlık) tanıyabildin mi? Bu insanların azının ya da çoğunun, herkesin kendi oluşumu kadarıyla payını alabildiği iyi niyeti tanıyabildin mi? Bu iyi niyetin kardeşleri durumunda olan akliselim ve saflığı tanıyabildin mi? Örnekleyecek olursak gecenin gözyaşları şafak vaktindeki çiğlerin dahi az geldiği saf temizliği tanıyabildin mi? Gecenin gözyaşları ve şafak vaktindeki çiğler benzetmede yeterli değildir; çünkü bu insan saflığıdır. Ne gece ne de şafak bunun yerini alabilir. Kış mevsiminin güneşin sıcaklığı karşısında rahatladığı gibi rahatlayabileceğin, toprağın suya güvenip yeşererek filizlendiği gibi güvenebileceğin temiz bir kalbiselimden fışkıran saf ve temiz bir suçsuzluktur. (Beraat tir-Aklanmışlıktır)

Diğerlerinin sevgiden ve sadakatten aldığı fazlasını alabilen bir yüce tanıyabildin mi? Ayrıca içinde kendiliğinden akan sadık karakteri olmadan bu sevgiyi ve sadakati elde edemezdi. Sevdi kimseden sevmesini beklemeden. Sadık kaldı kimseden sadakat beklemeden. Bütün düşüncesinin ve duygularının derinliğinde

özgürlüğün oluşumunun gereksinimi olan başkasının kabul etmeyeceği bir kutsallığa sahip olduğunu kavradı. Bu kutsallık çerçevesinde sevginin ve sadakatin serbestçe olabileceğini kavradı. Böylece de; Kardeşliğin kötüsü istenileni yapandır, iyisi de bunun ötesinde olabildir.

Açlığın hakim olduğu yerde doyuncaya kadar yemek yemekten kendini alıkoyan, halkın içinde çul elbise giyinen bulunurken kendini yumuşak elbiseden alıkoyan, insanların fakir ve gereksinim sahibi olduklarında kendini bir dirhemden alıkoyan, taraftarlarından da bu yolda gitmelerini isteyen bir yönetici tanıyabildin mi?

Dahası da, kardeşini halkın malından sebepsiz bir dirhem istedi diye yargılayan, taraftarları ve yardımcılarını, sempatizanlarını rüşvet diye aldıkları bir ekmek için yargılayan, Allah'ın adına yemin ederek adamlarından birisine halkın malından küçük ya da büyük bir şey aldıysa şiddetle onu her şeye muhtaç bırakacağına dair uyarıp tehdit eden bir yönetici tanıyabildin mi? Bir başkasına da bu çok kısa ve güzel sözlerle hitap eden bir yönetici tanıyabildin mi?

Yeryüzünde eline geçirdiğin her şeyi aldığını duydum. Bunun hesabını ver. Ayrıca rüşvet alıp zayıfların sırtından zengin olmaya çalışanları tehdit ederek şöyle söylüyor: Allah'a inan ve bu insanlara mallarını geri ver. Şayet bunu yapmaz da bir gün seni elime geçirirsem, Allah'tan senin kusurlarını affetmesini dileyip vurduğum her kim ise cennete girmeyecek olan şu kılıcımla seni vururum.

Zamanında ve mekanında dizi üzerinde kuru ekmekleri kırıp öğütürken yiyen, ayakkabısını eliyle diken bir emiri halk arasında görebildin mi? Dünya malından az ya da çok hiçbir şeyi elinde bulundurmuyordu, çünkü biricik derdi zayıfları, mazlumları ve yoksulları sömürücü ve tekelcilerden koruyup halka rahat ve onurlu bir yaşam sağlamaktı. Yeryüzünde aç karın, acılı yürek oldukça gözü yemekte olmayanlar oldukça rahat bir uyku ve su onu ilgilendirmiyor. En şerefli sözlerinden; Zamanın zorluklarına onlarla birlikte katlanmadan bana müminlerin emiri edilmesini kabullenebilir miyim. Çünkü hakkı kurup haksızlığı savamadıktan sonra bu dünyadaki en ufak şey onun yanında insanların başında olmaktan daha iyidir.

Dünyanın bütün bölgelerindeki insanlar başına toplansa dahi adalet yolunda hep hakkın yanında yer alan bir yüceyi tanıyabildin mi? Düşmanları dağıtacak kadar çok olsa da mutlaka haksızdı. Daha sonra izlediği çizgide bir ilke oluştursa dahi onun içindeki adalet kazanılmış bir ilke değildi. Ayrıca bu yönü kendisinin adalet kavramından bir tane oluştursa dahi kendisi açısından adalet politikasının çizdiği bir çizgi değildi. Kendisi bunu izleyip iyilerin yüreklerine vardırırsa da onun yanındaki adalet kavramı onu toplumun başına getirecek bir yol değildi. Çünkü onun ahlaki ve edebi yapısı öyle bir kök oluşturuyor ki, adaletin dışına çıkabilecek karakterde değildi. Sanki bu adalet onu oluşturan yapının maddelerinden bir tanesidir. Kanının ve canının bir parçasıdır.

Düşmanlıklar ülkesinde aralarında akrabalarından birisinin de bulunduğu çıkar sahiplerinin savaş açtığı bir yüce tanıyabildiniz mi? Ona karşı zafer kazananların

insanlık anlayışları yerin dibine battı. Çünkü onların zaferi, hilenin, teslimiyetçiliğin, buyrukluğun zalim ve bilgisiz bir kılıçla dünyanın kazanılması zaferidir. Yenilgisi dahi bir zaferdi, çünkü, bu yenilgi aklın ve yüreğin ışığındaki yenilgidir. Bu yenilgi insan hakları ve onuru uğruna, adalet ve eşitliğe varmak için arzulanan uğruna şehitliği özünde bulunduran bir yenilgiydi. Böylece de zaferlerini bir hezimete onun yenilgisi de insanlığın değerleri uğruna bir zafere dönüştü.

Tarih boyunca cesur, çok cesur ve savaşçılardaki insanlık sıfatlarına olan sevgisi ve onlara karşı olan şefkati; Mağdur olmasına karşın barışçı, doğru ve onurlu bir tavır takınarak yakınlarına şu tavsiyede bulunacak kadar büyük bir sevgiye sahip savaşçıyı aradın mı? Onlar ilk başlayan oluncaya kadar onlarla savaşmayın, hezimet Allah'ın emri ile olacağından hiçbir sebepçiyi öldürmeyin, zayıf olan kimseyi hedef almayın, hiçbir yaralıya saldırmayın ve hiçbir kadına eziyet etmeyin. Daha sonra onu öldürmek isteyen on binlerce kişinin akan suyu dahi keserek onu susuzluktan öldürmeye kalkıştıklarında, zorla suyu onların ellerinden aldıktan sonra kendisi taraftarları ve hatta kuşlarla birlikte eşit biçimde bu suyu kullanımlarına sundu ve şöyle dedi : Allah uğruna savaşarak ölen şehit güçlü olup affedenden daha yüce değildir. Affeden meleklerden bir melek olacaktı. Daha sonra karanlık eller ona vardı ve onu vurdu. Kendisini öldürenle ilgili olarak taraftarlarına şöyle dedi; Affederseniz imana daha yakın olursunuz.

Garip bir savaşçı, yüreğinde garip bir cesaretin ve nadir bir savaşçılığın madenleriyle acayip bir şefkat ve sevginin madenleri birleşiyordu. Ona karşı komplo kuranları vurup

yakalayabileceği bir güçte iken onları kınardı. Hatta kimsenin önünde değil yalnız iken kınardı. Onlar silahlarla donanmışken kendisi yalnız başına kınar ve insanlığın arasındaki kardeşlik ve sadakatten söz ederdi. Bu yolda ısrar etmeleri durumunda da, ağıt yakardı. Kendisi zayıf ve yoksulların kılıcı olarak daha da ısrar etmelerine sabrederdi. Ta ki, onlar savaşı başlatmıca kadar. Sonunda onlara depreme uğratırcasma saldırırdı. Şiddetli rüzgarların sahra kumlarında esip darmadağın ettiği gibi onların arzuları üzerinde eserdi. Aralarında sadece kötülüğü ve düşmanlığı kasteden gaddarları öldürürdü. Zaferi elde etmesi durumunda da bencillik ve saplantıların, kötü arzuların canileri olduğu için kavgayı kınardı.

İnsanlar arasında başkasının yanında bulunmayan biçimde liderlik ve servetin nedenlerini bulunduran bir emir tanıyabildin mi? Bütün bunlara rağmen sürekli bir sefillik ve yoksulluk içerisinde kaldı. Şerefli bir soyun sebeplerini bulundurmasına rağmen şunları söyledi; Hoşgörüden daha iyi bir soy olamaz. Onu sevenler ona sevgisini gösterince beni seven yoksulluk ve hırkaya hazırlasın kendini dedi. Sevgi gösterisini daha da arttırınca bendeki değerli bir şeyi öldürmeyin dedi. Daha önce de kendi kendine Allah'ım bilmediklerimizden bizi affet dedi. Onu ilahlaştırdılar. En şiddetli biçimde onları cezalandırdı. Başkalarından da tiksindi. Ama ahlakta kardeşlerine nasihat verirmişçesine bir tavır takındı. Ona sövdüler, taraftarları bu sövgü üzerine rahatsız olup şovenlere sövgü ile cevap verdiler. Ancak kendisi taraftarlarına sizin sövgücü olmanızı sevmiyorum dedi. Ona düşmanlık ettiler, kötülük yaptılar, hakkında konuştular ve daha sonra üzerine yürüdüler. Ama kendisi

Kardeşini ona iyilik yaparak kına, ona cömertlikle karşılık ver, senin kardeşine karşı olan bağlılığın, onun sana olan boykotundan, senin ona olan iyiliğin onun sana olan kötülüğünden daha güçlü olamaz dedi. Egemenliğini sürdürmek için bazı günahkarlarla -kısa bir süre için de olsa- geçinmesi için onu kandırmaya çalıştıklarında sana nasihat veren dostundur. Seni kandıran da düşmanıdır diyerek şöyle ekledi. Yalanın sana yararlı, doğrunun sana zararlı olduğu zaman dahi doğruluktan yana ol. İyilik yaptığı adamlar ona karşı savaşınca da kendi kendine şöyle dedi; Sana şükretmeyene iyilikten geri kalma. Yeryüzünün zenginliklerinden ona söz edince konuşana bakarak, yeter en iyi zenginlik iyi ahlaktır, dedi. Yöneticilerin yönetenleriyle zaferi elde edeceği üzerine teşvik edince günahkar olan zafere ulaşamaz, kötülükle zaferi elde eden hezimete uğramıştır, diyerek başkasının görmediği biçimde düşmanlarının kötülüklerini gördü Hepsine göz yumup kendi kendine şunları söyleyerek teselli buldu: Onurlunun en iyi işi bildiği karşısında göz yummaktır. Düşmanları ve cahil taraftarları insanlar içerisinde karamsarlığı yayınca kendisi hep, iyilik ihtimali verebileceğin başkasının bir kelimesi karşısında kötü düşünme demeye devam etti.

Ama senin din kardeşindir, ya da senin gibi yaratılmıştır iffetinden ve doğruluğundan Allah'ın sana vermesini istediğin gibi onlara ver gibi bir sözü taraftarlarına tavsiye eden bir din imamı gördün mü? İnsanlar arasında hakkaniyeti gerçekleştirmek için kendi iktidarına karşı gelen bir iktidar sahibi biliyor musun? Kardeşlerine iyi ahlaktan başka bir şey olamayan bu yaşamda sadece yaşayabileceği kadarını elinde bulunduran bir zengin biliyor musunuz? Dünya ise başkalarını aldatsın...

Bu dünyanın tarihinde, açık zevk ve servete bağlı düşünce öngörü ve sevgi ayetlerini birbirine bağlayan açık bir çizgiyi sordun mu? Ne insan kaldı, ne de onun öngörüsü, düşüncesi ve sevgisi kaldı. Hepsi birbirine bağlı ve birbirinin dengi. Genç duygu ve uzak öngörüler patladı, gerçek durumun şevki ve gerçeğin sıcaklığı ile bu gerçeğin arkasmdakini öğrenme arzusuyla dolup taşıdı. Konunun güzelliği ile yapının inceliğinden kası anlamın biçimle iç içe girecek bir şekilde toparlanmasıdır. Öyle bir iç içe girmez ki bu, ateşin ısıyla, güneşin ışıkla ya da havanın havayla iç içe girmesi gibidir. Sen ancak onun karşısında selin akarken, denizin dalgalanırken, rüzgarın eserken karşısında durduğun gibi durabilirsin. Veyahut unsurlarından herhangi birisinin olmaması durumunda varlığı yok olup hiç varolmamış gibi kalacak olan birlikteliğin üzerinde duran ve olduğu gibi olması gereken doğal oluşum karşısında durduğun gibi durabilirsin. Bu öyle bir mesaj ki, duyma hissini akıla katıp anlamları nağmelere dönüştüren bir mesajdır. Bu nağmeler canlı doğanın istediği ve arzuladığı gibi bizzat anlamlar bütünüdür. Anlamları, biçimleri, çizgileri ve renkleri sanatsal tablolara dönüştüren görme duygusunun akıla kattığı bir mesajdır. Tablonun, müziğin, nağmelerin ve renklerin birbirine karıştığı sanatsal zevklerle dolu bir dünyada bunu bulabileceksin. Öyle bir mesaj ki, tehlikeden söz etse, en sert kasırgayı saldırıp yok ederdi. Bozgun ve bozuncuları tehdit edecek olsa volkanlar patlatırdı. Bir mantığa egemen olacak olsa, akıl ve duygulara seslenirdi. Egemenliği dışındaki bütün gerçeklere kapıları kapatırdı. Umuda davet edecek olunca da, duygunun kaynağını ve düşüncenin özünü sana verirdi. Seni istediği yere götürürdü. Evrene seni bağlar ve keşfetme gücünü sende birleştirirdi. Seninle

beraber olunca da, baba şefkatini ve babalığın mantığını yakalardın. İnsanlık sadakatının özüne, başlamayan ve bitmeyen sevginin ısisına götürürdü. Ancak varlığının üstünlüğünden, ahlakın güzelliklerinden, evrenin bütünlüğünden sana söz edecek olsaydı, yıldızların ışığından bir mürekkeple yüreğini yazardı. Bu öyle bir mesajdı ki, her şeyiyle Arapların varlık sebeplerine dayandı. En son sahibi hakkında şunu söylediler: Sözleri yaratıcının sözlerinden olup yaratılanın sözlerinden üstündür.

Böylesi bir akla, böylesi bir bilime, böylesi bir üstünlüğe, böylesi bir cesarete şahit oldun mu? Öyle ki, bunlar dehşete düşürecek şekilde bir şefkatle tamamlanan nurdur. Buna ek olarak Havva ve Adem'in çocuklarından birisinde bütün bu meziyetlerin birleşmesi de ayrı bir dehşettir... Sana varabilmesi için insanların; yöneticilerin, gözü doymazların ve orduların kendisine komplo kurmalarına izin veren bir bilim adamıdır. Düşünür, edebiyatçı, idareci, yönetici ve komutandır. Sana varıp sendeki duygu ve düşünce sahibi insanı uyandırmak onunla sevginin ısisını kapsayan bu güzel fısıltıyı yüreğine fısıldamak ve sevgi gurbettir ya da tehlikelere sevinme veyahut insanlara olan yaklaşımın yumuşak ve merhametli olsun ya da sana zulüm yapanı affet, seni yoksulluk içerisinde bırakana ver, seni kesintiye uğratana sen ver, seni sevmeyeni sevemezlik etme demek için...

İnsanlar içerisinde düşünürler ile düşüncelerinde, iyilikseverlerle iyiliklerinde, bilim adamlarıyla bilimde, araştırmacılarla araştırmalarında, barışseverlerle barışlarında, sadakat severlerle sadakatlerinde, ibadet edenlerle ibadetlerinde, acı çekenlerle acılarında,

mazlumlarla duygu ve isyanlarında, edebiyatçılarla edebiyatlarında, kahramanlarla kahramanlıklarında, şehitlerle şahadetlerinde, insanlığın her biçimi ile onu onurlandıran ve yücelten değerleriyle bir araya gelebilen bir yüceye tanık oldun mu?... Ayrıca bütün bunlar pratikten, özveri üstüne özveriden ve öncülükten kaynaklanan en iyi söz sahibinin nitelikleridir. Öyle bir yüce ki, onu yerenler ve ona karşı zafer kazananların sorunlarını anlamamak mümkün değildir. Çünkü bunların devirleri çelişkiler ve acayıplıklarla doludur. Yaşamın sağının solunun karıştığı ve altüst olduğu bir dönemdir.

Realite ve tarih önünde öylesini tanıyabildin mi? Gerçek ve tarih önünde bu yüce; yüce vicdan ve şehitlerin babası olup kendisi de şehit olan insanlık adaletinin ve doğunun ölümsüz kişiliği, Ali Bin Ebi Taliptir... Be Hey Dünya!... bütün güçlerini yoğunlaştırıp aklıyla, yüreğiyle ve zülfıkarıyla her devirde bir Ali verebilseydin ne olurdu...

ALEVİLİĞİN

KÖKLERİNDEN

Güneşin gökyüzü saflığındaki, garip ve sonsuz uzaydaki yerini alıncaya kadar yüzdüğünü gördü. Az bekledikten sonra meçhul evrenin bir kenarına çekildi.

– Ali'nin dahiliği daha çocuk iken ortaya çıkıyordu. İyiliğin zaferiyle daha derin bir duygu ve mucizelere benzer özverilerle...

PEYGAMBER VE EBI TALİP

Sanki evrenin gücü onların, doğanın birliği ve yıldızların önünde, yaratılışın en mükemmel biçimiyle, varlığın en ikisiyle beraber uyanmalarını istemişti. Ölümsüz ve daimi güzellikte olan gökyüzündeki yıldızlarda buluştular. Derin okyanus kenarında, yeryüzü hareketinde ve yaşamın verimliliğinde buluştular.

Yüzeysel değil sorunların içeriğine, biçimlere değil de anlamlara, ayrıntı parçalarının tarihine değil de bir bütün olarak gerçeğinin sürekliliğine bakacak olursak Ali Bin Ebi Talip'in davasının Muhammed Bin Abdullah'ın davası olduğunu görürüz. Ali'nin ve taraftarlarının Muaviye ve grubuna karşı olan tavırlarının, peygamberin ve ilk Müslümanların Ebi Sufyan, Ebi Cehil ve Kureyş çetesine karşı olan tavırlarının aynısı olduğunu görürüz; ancak bir farkla : Peygamber Kureyş'lilerdeki tüccar, despot, sömürücü ve dünyayı bir rütbe ve devlete satan çeteyi alt edebildi. Ali Bin Ebi Talip ise, koşulların ve kader hesaplarının değişmesiyle Emevi ailesinin tüccar, despot, sömürücü ve dünyayı bir rütbe ve devlete satan çetesini alt edemedi.

Ali insanlara Emeviler gibi hükmedemediyse (böyle bir hüküm mesajı da yoktu) iyi insanların yüreklerine hükmetti. Yüreklerdeki hükümdarlığı yapabilecek en iyi insan sıfatlarını taşıyabiliyordu. Ali Bin Ebi Talip hakkında konuşmaya geçmeden önce, Ali ve etrafını Muhammed Bin Abdullah'a bağlayan bağı; ister tarih, rakamlarla, olaylarıyla, ister tek evde oluşan ev efradından ortaya çıkan ruhi ve edebi ortamıyla oluşan bağı ortaya çıkarabilmek için (Ki bu ortamın en iyi ve eksiksiz örneği peygamber ve ondan sonra Bin Ebi Taliptir.) geriye dönüp olaylara bir göz-atmak gerekir.

Peygamber, baba sevgisi ve anne şefkatinden yoksun kaldığında dedesi, (Ali'nin de dedesidir.) Abdülmüttalip Al Haşiminin yanında kaldı. Dedesi, onu seviyor ve kendi nefisini feda edebiliyordu. Çok defa oturdukları adamlarla konuşurken torununa bakarak bu çocuğun büyük bir şanınin olacağını söylerdi. Yaşının küçük olmasına rağmen amcalarından farklı tutarak onu yükseltip Kabe'nin gölgesindeki genel meclisine aldı.

Dedesi öldüğünde, amcası Ebi Talip (Ali'nin de babasıdır) onu yanına aldı. Ölen babanın oğluna bıraktığı şefkat ve iyi eğitim ortamında büyümeye devam etti.

Babasından sonra kardeşleri arasında en çok muhtaç ve en fazla çocuk sahibi olan Ebi Talip'in kefalet sebebi : Abdülmüttalip ölümü yaklaştığında bütün çocukları içerisinde Ebi Talip'i yanına çağırarak bu kefalet ve bakım yükünü ona yüklemesidir. Bu seçimin öyküsü çok makul ve kabul edilebilir bir seçimdir. Abdülmüttalip çocuklarını tek tek tanıyordu, gizli ve açık her şeylerini biliyordu. Ebi Talip'i de durumunu çok iyi bildiğinden seçmişti. Abdülmüttalip'in bütün çocukları sevgi ve şefkatten nasiplerini almış olsalar da, Ebi Talip'in yüreğinde yer eden güç ve boyutta hiçbirinin yüreğinde yer almadı. Sevgi ve şefkatin bakım ile kefaletteki etkisi de maldan çok daha fazladır. Bütün bu nedenlerden de babası Ebi Talip'i Muhammed'e bakmak için seçmiştir. Buna ek olarak Ebi Talip babasından bu görevi almadan önce de yeğenine bakmak için içten bir sevgi taşıyordu. Bu sevgi ve görev bir araya gelince... Kuşkusuz olan şeylerden bir tanesi de, Ebi Talip'in güzel ve sevimli bir kişiliğe sahip olmasıdır. Elde etmiş olduğu bütün iyilik, deneyim ve emaneti her halükârda uygulamaya koyan

deneyimli iyi bir şeyh menzilinde olduğunu gösteren bir kişiliktir. Bu yüce şeyhin öyküsünü bilen herkesin çıkarsayabileceği bu sıfatlar cahiliye dönemindeki Kureyş'liler tarafından kavrandığında şunu söylediler: Bir yoksulun egemen olması nadirdir. Ama Ebi Talip egemen oldu.

Bu sözlerde Mekke halkının İslâmiyet'e, egemenliğe bakış açısına ve zenginlerden başka kimseye verilmeyeceğine dair açık işaret vardır. Aynı zamanda Ebi Talip'in yoksulluğuna karşın onu egemen kılan ve görüşünü zenginlerin görüşünden daha üstün kılan ahlakının yüceliğine de çok açık bir işaret vardır.

Abdülmuttalip'in evindeki güzel ahlak, Muhammed'in psikolojisinde yerleşmeye, davranışlarında da kendini göstermeye devam etti. Sanki Allah, peygamberini Abdülmuttalip'in sülalesinden seçerken bu onurlu amcasını da yetiştirmek için seçmişti. Kapsamlı varlığın gücü Ebi Talip'e başkasının bilmediği bir şekilde yeğenin sorunlarını öğretti. Kıtlik ve kuraklığın egemen olduğu günlerde çocuğu alıp hayır duasıyla sırtını Kabe'ye vermesini istedi. Çocuk isteneni yaptı ve gökyüzünde dolaşmakta olan bir iki bulut parçasına parmağıyla işaret etti. Bundan sonra sağdan soldan bulutlar toplanarak yağmur yağmaya başladı. Vadi yeşerdi ve toprak canlandı... Ebi Talip'e bu çocuğu sorduklarında yeğenim Muhammed diyerek çocuk için şunları söylerdi:

Beyazdır : Yüzüyle bulutlar sulanır. Yetimlerin sığınağıdır, dulların koruyucusudur. Bu öykünün doğruluğu ne olursa

olsun çocuk ile amcası arasındaki sevgi ve iyiliğe işaret etmektedir.

Ebi Talip çocuğa hizmet etme şerefini sürdürür. Sevgi sadakat ve şefkatle birliktelik devam eder. Onu yanından ayırmaz. Yatarken yanında yatırır. Çıkarken beraber çıkarlar. Her gördüğümde babası olan kardeşimi hatırlarım diyerek çoğu zaman ona şefkatle bakarken gözleri dolardı.

Günün birinde Ebi Talip ticaret için Şam'a gitmeye hazırlanıyordu, yolculuğa çıkacakları gün Muhammed ona bakarak Ne annem var ne de babam beni kime bırakacaksın amca dedi. Ebi Talip bunun üzerine yumuşayarak onu arkasına alır ve Vallahi beraberimde götüreceğim sonuna kadar ne ben ondan ne de o benden ayrılacağız dedi.

Bu esnada daha on dördünde ya vardı ya da yoktu, Ebi Talip o olmadan Şam'a gitmezdi. Medyen, Vadi Kura ve Semud diyarına uğrarlardı. Şam'da yeryüzü cennetinin yanında durup beraber kalırlardı. Canlı ve sessiz doğayı beraber seyrederdiler. Güneşin gökyüzü berraklığında yüzüşünü, yeryüzüne yüzünü gösterişini seyrederdiler. Sonsuz ve garip gökyüzündeki yerini alıncaya kadar... Biraz bekler daha sonra bilinmez evrenin ikinci tarafına doğru ilerlerdi. En son ışınlarım toparlayıp yeryüzü sınırlarının arkasına batardı. Artık gece gelmişti, uzanıp egemen olurdu. Her şey kendince karanlığa bürünür ve gökyüzünün yıldızların çok yumuşak ışıltısıyla aydınlatılmasından daha başka bir parlaklığı yoktu.

Doğanın anlamlarından Ebi Talip'in gönlüne girenlerin hepsi Muhammed'in de gönlünde belirmeye başladı. İçinin bir parçasıydı, sevgili amcanın gözleri önünde oluşup büyümeye devam ediyordu. Hüzün, çökkünlük, sevgi, gıpta, basitlik, derinlik gibi doğudaki her şey Muhammed'in varlığında birikip insancıl bir ruh ve evrensel bir anlam oluştuyordu.

Evet sanki kapsamlı varlığın gücü, onların doğanın birliği ve yıldızların önünde, yaratılışın en mükemmel biçimiyle varlığın iyisiyle uyanmalarını istemişti. Ölümsüz daimi güzellikte, gökyüzündeki yıldızlarda buluştular. Derin okyanus kenarlarında, yeryüzü hareketinde ve yaşamın verimliliğinde buluştular.

İşte rahip Buhayra ya da Georges, aralarında Ebi Talip ve yeğenin bulduğu bir Kureyş kafilesini Şam yolu üzerindeki kulübesinde misafir eder. Bu kulübeye Hıristiyanlık bilimini elde edenlerden başka kimse gelmezdi. Rahip Ebi Talip'in içinde yeğenine karşı olan duyguları güçlendirir. Çok dikkatli biçimde onu takip eder. Bu çocuğun dünyada önemli bir şana varacağını söyler. Ebi Talip çocuğa sevgi ve beğeni doludur. Babanın en değerli çocuğuna olan şefkatiyle bakar. Muhammed'i amcasına bağlayan ve evinin sırrı durumunda olan iyiliğe devam etme gerekliliğini içinde bir daha hisseder.

Ebi Talip Mekke halkının Muhammed için emin nitelemesini yaptıklarını duydu. Sevinci ve gıptasından gözü doldu ve yüreği hızlı çarpmaya başladı.

Hatice Muhammed'ten kendisi ile (Mal ve şan sahibi Kureyş'in eşraflarından birçok kişiyi reddettikten sonra)

evlenmesini istediğinde önünde amcası Ebi Talip'ten başka onur dostu görmedi. Bu onurlu kadınla dili ve kalbiyle kutsal bağı oluşturdu. Muhammed'in ahlâkındaki inceliği ilk yakalayan Ebi Talip olduğundan hemen cevap verdi ve Muhammed'in özünde kendi isteği ve uygun gördüğünden başka bir şeyi uygun görmüyordu.

Gar Harra'da Muhammed'e vahiy indiğinde onunla ilk namaz kılan eşi Hatice ve Ebi Talip'in oğlu Ali'ydi. Bunlar peygambere inanan ilk insanlardı. Ebi Talip bunu duyunca oğluna Ey oğlum bu senin yaptığın nedir? dedi Ali, Baba Allah'ın peygamberine inandım. Getirdiklerine inanıp onunla namaz kılıp arkasından gidiyorum dedi. Ebi Talip oğlum o seni hep iyiliğe davet eder onu izlemeye devam et diye cevap verdi.

Peygamber ilk Müslümanlara Kureyş'lilerden kurtulmak için Habeşistan'a göç etmelerini emrettiğinde ilk göç edenlerin başında Cafer Bin Ebi Talip bulunuyordu. Babasının evinde beraber büyüdüğü amcası oğlunu en çok sevenlerden biriydi.

İslâm'la ilgili Muhammed'in sevgisi ile taşan ve onun başarısı için çağırın ilk şiiri Ebi Talip söylemişti. Yeğenine zarar yeren her söz ve fiil onun zoruna giderdi.

Kureyş'li tüccarlar Muhammed'in gittiği yoldan vazgeçmemesi durumunda hem Muhammed'i hem de kendisini öldüreceklerini söyleyince gözleri yaşarmıştı. Ebi Talip'in gözleri kendi hayatı oğlunun hayatı ve yeğenin hayatından endişelendiği için yaşarmamıştı. Haberin Muhammed'e iletilmesi üzerine Muhammed'in aldığı tavırdan gözleri yaşarmıştı. Olayın özü şöyle idi;

Kureyş'liler Muhammed'e karşı komplo kurup onu öldürmek istediklerinde, önce amcası Ebi Talip'in yanına gittiler ve Muhammed'i teslim etmesini istediler. O bunu kabul etmedi. Muhammed davasını sürdürdü Kureyş'liler de komplolarını sürdürdüler. İkinci, üçüncü defa Ebi Talip'in yanına gidip Aramızda bir yaşın, bir şeref bir de konumun vardır. Yeğenin için seni ikaz ettik, sen onu bizim üzerimizden savmadın, babalarımıza sövülmesine, hayallerimizin karalanmasına, tanrılarımızın kötülenmesine daha fazla dayanamayız; Yoksa vallahi onunla sen ve bizler iki taraftan biri yok oluncaya kadar savaşıyoruz. Dediler.

Bu sorun Muhammed'e yetişti ve öyle bir tutum aldı ki, tarih bu tutum karşısında şaşırarak kaldı... Tarih değişecek mi, yoksa olduğu gibi devam mı edecek ..? Bu adamın iki dudağı arasında her kelimedede tarihin gidişatı üzerinde bir hüküm vardır. Bu yüce adam güçlü bir irade, bitmez bir azim, doğru bir dava ve sadakatle dolu

bir şekilde amcasına dönüp mesaj sahiplerinin psikolojisini yansıtan bu kelimeleri söyledi : Amca, Allah bu sorunu belirginleştirecek ya da ben içinde helak oluncaya kadar bunu bırakabilmem için güneşi sağ elime, Ayı da sol elime verecek olsalar dahi vallahi vazgeçmem. Ebi Talip beğenisinden ve sevgisinden ağladı. O zaman , yeğenin elleri üzerinde tarihin yeni yönelişine tek tanıktı.

Amcası Ebi Talip'in evinde Muhammed'i saran bu derin sevgi tek yönlü değildi. Evdeki herkes Muhammed'e karşı sevgi ve şefkat doluydu. Özellikle Ali'nin annesi, Ebi Talip'in eşi Esed kızı Fatma bunu taşıyordu. Bu kadın Muhammed'i annenin çocuğunu sevdiği gibi seviyordu.

Peygamberin kendisi bizzat buna tanık olup ona değer verir yüceltir ve anne diye hitap ederdi. Sürekli şu sözü tekrar ederdi: Ebi Talip'ten sonra onun kadar bana şefkat gösteren yoktu.

Muhammed'in amcasının eşine duyduğu bu saygı ve onu anne yerine koyması, daha sonra kendisi ile o zamanki birçok Kureyş'li kadın arasındaki farkı görmesi, Hammalet-il hatab (Ebi Leheb'in eşinden ayetin birinde Hammalet-il hatab yani odun taşıyıcısı olarak söz eder) gibi... Bütün bu sorunlar, onun psikolojisinde birleşti ve en sevdiği kızı, yani Ali'nin eşi, Hasan ve Hüseyin'in annelerine Fatma adını verdi.

Ebi Talip kendisinden Muhammed'i Kureyş çetesine teslim etmek isteyen bir heyete şunları söyler : Vallahi bizden son kişi yok oluncaya kadar ne onu teslim ederiz ne de başarısından vazgeçeriz.

Ebi Talip hayatı boyunca bir dakika olsa dahi Muhammed'in kendisinin, kardeşi Abdullah ve babalan Abdülmüttalip'in bezendiği yaratıcılık ve dahiliğin devamını oluşturduğunu unutmadı. Ölümü gelince birçok kişiyi etrafına toplayıp şunu söyledi; Muhammed'i size bırakıyorum, kendisi kureyşlilerin içerisindeki emin, Araplar içerisinde sadık ve size vasiyet ettiğim her şeyin toparlayıcısıdır. Yoksul Araplar ve göçmen insanlar arasındaki ezilenler davasına cevap verip sözünü dinlediklerini, şanını yücelttiklerini, onlarla birlikte ölüme gittiğini, Kureyş'li baştakilerin ise kuyruk zayıflarının da baş olduğunu görüyorum. En yüce olanının en muhtaç olanı, en değerli olanının da en uzak olanı olduğunu görüyorum. Kureyş'liler!... onun peşinden gidin ve onun

davasına sahip çıkın. Vallahi onun yolunu tutan herkes kemale erer, onun görüşünü dinleyen herkes de mutlu olur.

Biraz daha zamanım olsa ve ecelim biraz daha gecikecek olsa en büyük zorlukları ondan savardım. Muhammed sadık ve emindir. Çağrısına yanıt verin, başarısı için toparlanın, düşmanına karşı koyun. O sizin çağlar boyunca arta kalan onurunuzdur.

Ebi Talip Peygamberi koruyup onun uğruna Kureyş'lilere karşı koyup davasını savunma uğruna, Kureyş'lilere karşı gecesiyle gündüzüyle yaklaşık 42 yıl durduktan sonra vefat etti.

Ebi Talip'in ölümü üzerine Peygamber, Kureyşlilerin zararını savan en büyük dayanaklarından birini kaybettiğini fark etti. Bu duygu Muhammed ile amcası arasındaki karşılıklı iyilik duygularının belirtilerinden başka bir şey değildir, içinde yaşayıp ahlakını aldığı evin sahibidir. Bu duygunun sebeplerinden bir tanesi de, Ebi Talip'i kaybetmekle Muhammed kanıyla kendisini feda edecek, ondan zararları savacak, Kureyş'liler ve onların içerisindeki despotlara karşı sağlam bir sığınak olan taraftarını kaybetti ki, şunları söyledi: Amcam Ebi Talip ölünceye kadar kavmimden bana hiçbir zarar gelmemiştir. Amcasının ölümü üzerine Muhammed'in duyduğu üzüntünün başka bir yorumu olabilir mi? Düşmanlar ne kadar çoğalıp dostlar azalsa da, kötüler ne kadar çoğalıp iyilikseverler azalsa da, sabırlı, dik ve mesajının başarısına inanan Muhammed'teki bu üzüntünün başka sebebi neydi? Evet Muhammed'in başına gelen bu felaket insanın onu koruyup kollayan en değerli olanı

kaybetmesiydi. Peygamberin (insan olarak) kendinden bir şey, geçmişinden ve varlığından bir şeyi kaybettiğini fark etmeseydi bu gözyaşları dökülür müydü?...

PEYGAMBER VE ALİ BİN EBİ TALİP
Peygamber zamanında yıldızlara baktığımız gibi Ali'ye bakardık.

Ömer Bin Al-Hattab

Ebi Talip'in evini paylaşan insanlarda (Talip'i evde), sadakat, saflık ve evrene, yaşama olan görüş birliği yeşerir. Bu da daha derin bir kök ve daha geniş dallarla, Peygamber ve önceleri çocuk, daha sonra da genç olan küçüğü ve amcası oğlu Ali Bin Ebi Talip arasında devam eder.

Bütün içtenlik ve yürekle insanlığın anlamlarının doğumuna bakacak olursak, Ali Bin Ebi Talip'in, iyilik mesajı ve bu mesajın taraftarı olarak mümin doğduğunu görebiliriz.

Muhammed'in içinde yetiştiği Talibi evin özellikleri doğumu ile birlikte amcası oğluna doğal olarak geçmiş oldu.

Ali'nin ahlakı babası Ebi Talip'in evinin temellerinde gelişti. Bu evin duvarları Muhammed'ten çıkan ilk sözleri duydu, İslami dava oradan ortaya çıktı. Ali daha dört

yaşındayken amcası oğlu onu kucağına aldı ve kardeş oldular. Kasia adındaki hutbesinde Ali, Muhammed'in ona karşı olan taahhüdüne işaret etti. Şöyle diyordu: Allah'ın Peygamberi (SAV)in yanındaki yakın akrabalık ve özel konumumu biliyorsunuz. Ben çocuk iken o beni kucağına aldı, göğsüne aldı, yatağına yatırdı. Hep kokusunu alırdım. Hiçbir sözümde yalan ve hiçbir işimde hata görmedi. Anasından ayrılmış deve yavrusunun annesinin izini takip ettiği gibi onu hep takip ettim. Her gün onun ahlakından bana bir şey verir ve onu yapmamı emrederdi.

Bu da çocuğun faziletli ahlak tohumlarını yakaladığı ilk yıllardır. Ali Muhammed'in yanında kaldıkça Kureyş'lilerden uzak kalıp içinde buldukları ahlak ve geleneklerini sürdürme dogmatikliklerden uzak kaldı. Güzel bir ortamda ve amcası oğlunun yanında, onun izleyicisi ve yüreğinde sevdiği kişi olarak kaldı. Peygamberin sahabelerinden ve dostlarından hiç kimse (Ali'nin dışında) böylesi bir kardeşliğe ve yakınlığa nail olmadı.

Ali Bin Ebi Talip amcası oğlunun yolunda gözlerini açtı. İbadeti ilk onun namazından öğrendi. Sürekli onun şefkati, sevgisi ve kardeşliğine nail oldu. Muhammed, Ebi Talip'ten yana ne idiyse Ali onun yanında öyleydi. Ali'nin kalbi amcasının oğlunun sevgisiyle çarptı. Dili de ilkin olarak onun söylediği sözleri söyledi. Ezilen Peygamberin yanında durmak için de ergin oldu. Taraftarlarının sevdiği, düşmanlarının saygı duyduğu Peygamberin yetiştirdiği öğrencisi ve kardeşi Ali de onun olgusunun bir parçasıydı.

Davanın ilk çağrısıyla birlikte Kureyşlilerin bir kısmı akla ve mantığa dayanarak putçuluktan kurtulmak için

Müslüman oldular, birçok köle ve .ezilen insan ise, Muhammed'in çağrısının getirdiği adalet ile sırtlarındaki zulmün kamçılarından kurtulmak için Müslüman oldu, Peygamberin zaferinden sonra da, Emevilerin çoğunda olduğu gibi, objektif duruma uymak ve kazananadan yana olmak için Müslüman oldular. Bütün bunlar insanlık açısından önemi ile anlamı değişen ama sonuç itibarıyla mantık ve objektif duruma bağlı olan koşullarda Müslüman oldular. Ancak bütün bunlar karşısında Ali Bin Ebi Talip Müslüman olarak doğdu. Çünkü doğuş ve yetişme şekliyle Peygamberin madenindedir. Doğuş ve ahlak olarak onun bir parçasıdır. Ayrıca İslamiyet'in ruhu ve realitesi açısından içindekileri açıkladığı koşullar diğerlerinin koşulları bakımından çok farklı ve yaşının gerekleriyle bağlantılı değildir; çünkü Ali'nin İslamiyet'i, koşullara bağlılığın getirdiği zorunluluktan daha derindi. Eşyaların madeninden, suyun kaynağından olduğu gibi onun ruhundan geliyordu.

İlk Müslümanların ilk secdeleri Kureyş tanrıları içindi. Ali'nin ilk secdesi ise, Muhammed'in tanrısı içindi.

Onun Müslümanlığı: İyilik sevgisiyle yetişen, Peygamberin koruyuculuğunda büyüyen ve daha sonra adaletin imamı olan bir adamın, en şiddetli dalga ve kasırgalardaki geminin kaptanının Müslümanlığıdır.

BU

KARDEŞİMDİR

Peygamber, Ali'ye: İsa'ya benzerlik var sende.

Bu olayları rakamlarıyla ortaya çıkarabilmek için, bunu destekleyen, varlığını garantileyen ve Peygamber ile amcası oğlu arasındaki ruhi kardeşliğin boyutlarını ortaya çıkaran bazı hadislerden söz etmemiz gerekir. Bu hadisler Ali'nin hangi düzeye kadar Peygamberin mirasçısı olduğunu, rengini aldığını, izini takip ettiğini, sevgilisi olduğunu, cennetinde ve dilinde yüce olduğunu göstermektedir. Bütün bunlardan sonra Peygamberin Ali'nin önünde, egemenliğinin yaygınlaşmasını sağlayacak İslâm devrimi koşulları içerisinde halifelik yolunu açmaya çalıştığını çıkarsamak mümkündür. Ahlakının yüceliği, ayrıntıları üzerinde kuracağı hedefin ve diğer yücelikleri konusunda kendisinin bir tablosunu gördüğü için Ali'nin önünde halifelik yolunu açıyordu.

Al-Batrani, İbni Mesuttan naklederek Peygamberin şöyle dediğini söylüyor;

“Ali'nin yüzüne bakmak ibadettir. ”

Bazıları Sa'd Bin Ebi Vakkas'ın dilinden Peygamberin şöyle dediğini naklettiler;

“Ali 'ye zarar veren bana da zarar verir. ”

Al-Yakubi yazmış olduğu tarihin ikinci cildinde, Peygamber veda baççından döndükten sonra gece Medine'ye gitmek üzere yola çıktığını söyledi. Cuhfa'mn yakınlarında “Gadir Ham” adındaki yere zilhicce (6) ayının 18'inde vardı. Kalkıp Ali Bin Ebi Talip'in elini alarak;

“Alit mevtası olduklarımın mevtasıdır. Allah'ım onu izleyenlerin destekçisi, onun düşmanlarının düşmanı ol” dedi.

İmam Fahrettin Al-Razi'nin büyük tefsirinde de bu olaydan sonra Ömer Bin Al Hattab'ın Ali ile karşılaştığı ve Ali'ye;

“Kutlarım seni ya Bin Ebi Talip, benim ve bütün müminlerin mevlası oldun” dediğini yazıyor.

Bu hadis, Al-Tarmizi, Al-Nisani ve İmamı Bin Hanbal gibi birçok tarihçi ve bilim adamı tarafından yazıldı. Aynı biçimde 16 sahabe de bunu anlattı. Hassan Bin Sabit Al-Ansari gibi birçok şair de bundan söz etti.

Ve şöyle dedi:
Gadir gününde Peygamberleri onlara seslendi.
“Ham” de seslenen Peygamberi dinle
“Mevlâ’nız ve veliniz kimdir” dedi
Hiçbir tereddüt eden olmadan hepsi şöyle dediler:
“Tanrın bizim mevlamız sen Peygamberimizsin,
Senin bize vasiyetin emirdir.”

Bunun üzerine “Kalk ya Ali, ben seni benden sonra imam ve yol gösterici olarak kabul ettim” dedi
“Mevlası olduklarımın velisi budur.
Ona bağlı ve sadık taraftar olun.”

Bugünden söz eden şairler arasında Ebi Temmam Al-Tai vardır. Bu vasfa katılanlardan birisi de Al-Kamiyet Al-Asadi olup bir şiirinde şöyle diyor:

Büyüme günü; “Gadir Ham”ın büyümesi
Ona velayeti ilan etti. İtaat edilseydi
O gün gibi bir gün görmedim
Onun gibi bir hakkın kaybolduğunu da görmedim.

İbni Haleviye’nin El-Al kitabında Ebi Mesut El-Hudeyri’den naklen Allah’ın resulü Ali Bin Ebi Talip için şöyle dedi:

“Seni sevmek imandır, seni sevmemek de nifaktır. Seni seven cennete ilk girecek olandır. Cehenneme ilk girecek olan da seni sevmeyendir.”

Hadisleri nakledip anlatanların Peygamberin, Ali’ye bakarak Şu ibareyi tekrarladığı üzerinde birleşiyorlar:

“Bu kardeşimdir.”

Peygamber, bir defasında Ali’ye; “Sen Meryem oğlu İsa’ya benziyorsun ve seni sevmeyen sadece münafıklardır” dedi.

Ebi Hureyre’nin dediğine gÖre de, Allah’ın resulü sahabeleriyle otururken, “Adem’e bilgisiyle, Nuh’a çabasıyla, İbrahim’e ahlakıyla, Musa’ya münacatıyla, İsa’ya yaŐıyla, Muhammed’e bilgisi ve hidayetiyle benzeyen birisini istiyorsanız, Şu gelene bakınız. Herkes boynunu uzatınca Ali Bin Ebi Talip gÖrÖndü. ” Zeyd Bin Erkam ŞÖyle diyor:

“Allah’ın Peygamberi ŞÖyle dedi; Peşinde gitmeniz durumunda helak olmayacağınız adamı gÖstereyim mi? Mevlâ’nız Allah, imamınız Ali Bin Ebi Taliptir. Ona destek olup peşinden gidin. ”

Bazı yakınları Ali’nin bir sorununu Peygambere Şikayet etmeleri üzerine Peygamber ŞÖyle dedi:

“Ali’den ne istiyorsunuz? Ali’den ne istiyorsunuz?... Ali’den ne istiyorsunuz?... Ali benim. Ben de Ali’yim. Kendisi benden sonraki her mÖminin mevlasıdır.”

Peygamber bir defasında Ali'yi Yemen'e gönderdi. Beraberindekiler kendi develerini dinlendirmek için sadaka olan develere binmek isteyince Ali onlara izin vermedi. Bunun üzerine döndükten sonra onu Peygambere şikayet ettiler. Şikayeti Sa'd Bin Malik El Şehit üstlendi:

“Ya Allah'ın Peygamberi, Ali bizi sıkıştırdı, kaba ve kötü davrandı” diyerek yaptıklarını saymaya koyuldu. Daha lafının ortasında Peygamber eliyle dizine vurarak şöyle bağırdı; “Ya Sa'd Bin Malik El Şehit kardeşin Ali hakkındaki lafından kastın ne?... Vallahi onun Allah uğruna bir ordu olduğunu biliyorum.”

Kureyşlilerin bir kıtlık ve bunalım dönemi geçirdikleri söyleniyor. Muhammed Hamza ve Abbas amcalarına şunları söyledi: Bu kıtlıkta Ebi Talip'in yükünü kaldırmayacak mıyız? Yanına gelip Ebi Talip'in çocuklarının ihtiyaçlarını karşılama işini kendilerine vermesini istediler. Bunun üzerine: Birini bana bırakıp istediğinizi alın dedi. Abbas, Talip'i Hamza da Caferi aldı. Muhammed de Ali'yi alıp şunu söyledi: Allah'ın size seçtiğini ben kendime seçtim. Ali'nin altı yaşından beri Peygamberin yanında olduğunu söylediler. Onu, Abdülmüttalip ölüp yanına aldıktan sonra Ebi Talip'in kendisine yaptığı için karşılığı olarak iyilik, şefkat ve iyi eğitimle yetiştirdi.

Bu ve bunun gibi birçok hadisten tartışmasız olarak bir yorum ortaya çıkar. O da; Peygamberin Ali Bin Ebi Talip'e karşı bir çeşit kardeşlik duyması ve Ali'nin bu kardeşlikle dolu olmasıdır. Ayrıca Peygamber, Ali'nin kişiliğinde ortaya çıkan insanlığın yüceliğine ve kendisinden sonra

mesajın koşullarını tamamlayabilecek en iyi kişi olmasına dikkat çekmekteydi.

Tartışmasız, ispat edilmiş öykülerden bir tanesi de, Peygamberin varlığının bir parçası olmasını isteyen bu evrensel iradeye yöneltilen ışıktır. Bu irade, Ali'nin hiç kimseyi ortak edemeyeceği özelliklerini ortaya çıkarmak için değişik koşul ve münasebetle? hazırladı.

Örneğin: Ali, daha sonra Müslümanların kiblesi olan Kabe'de doğdu. Kabe'deki doğumu, açıklanmamış olsa dahi islami dava Muhammed'in içinde belirginleştikten sonraydı. Yetiştığı yer Muhammed'in de yetişmiş olduğu babası Ebi Talip'in eviydi.

Ali, Peygamberin ve eşi Hatice'nin namaz kıldıklarını gören ilk kişiydi. Ayrıca genç dahi sayılmazken ilk Müslüman olanlardandı. Babası Ebi Talip'e danışmadan Müslüman olduğu eleştirilince de hemen şunu söyledi; Allah beni Ebi Talip'e danışmadan yarattı. Allah'a kulluk etmek için ona danışmama ne gerek vardır.

İslamiyet uzun bir süre Muhammed'in evinde, kendisi, eşi, amcası oğlu ve taraftarı Zeyd Bin Harise arasında sınırlı kaldı.

Peygamber aşiretinden yakınlarını evinde yemeğe çağırıp İslamiyet'e davet etmek için çağırdığında Amcası Ebi Leheb sözünü kesip diğerlerini gitmeleri için ayaklandırdı. Daha sonra Muhammed onları bir öğle yemeğine daha çağırdı. Yemekten soma Araplar içerisinden kavmine benim getirdiklerimden daha iyisiyle geleni bilmiyorum. Hanginiz bu sorunda bana destek

olacak. Birincisinde olduğu gibi ondan uzaklaşıp evini terk etmeye kalkınca Ali hemen ayağa kalkarak (Ki, o zaman daha bıyıkları terlememiş bir gençti.) řunu söyledi: Ben, Ya Allah'ın Peygamberi senin yardımcınım ve senin savaştıklarının dűřmanıyım. Hařimiler gülüp bazıları kahkaha attı. Bakışlarını Ebi Talip'ten genç oğluna gezdirmeye başladılar. Daha sonra alay ederek ayrıldılar.

Her savaşta ve her ilerlemede Ali'nin bayrağı Peygamberle birlikteydi. İçindeki yiğitlik kavramını özetleyen atlılığı, kalbi, kanı ve diliyle hep amcası ođlu Peygamberin yanında ve Peygamberlik mesajının başarısının yanındaydı. Dürüst atlılık (Akıncılık) koşulları içerisinde Muhammed'in dűřmanlarına yapmadığı kalmadı. Hendek vakasında Peygamber taraftarlarının korkup yürekleri titrediğinde Kureyř kahramanlarının önünde yıkılmaz dađ gibi durdu.

Böylece de dostluğunun iyi yönleri ortaya çıktı. Müslümanlara özgüveni veren ve Kureyşlilerin yiğitlerinin hezimetini getiren girişim Ali tarafından başlatılmıştı.

Uzun süre savaş ve kavgayı sürdürmeleri sonucunda korkutucu, yiğit savaşçılara sahip Hayber surları Ali'nin eliyle açıldığında onun cihadı daha da yüceldi. Özünde Müslümanların Hayber surlarını kuşatması çok uzun sürdü. Bu surların sahipleri, Muhammed önündeki hezimetlerinin Arap yarımadasındaki İsrail oğullarının komplolarının, ticaretlerinin ve liderliklerinin son bulacağına olan inançlarından dolayı ölümcül bir biçimde suru savunuyorlardı. Peygamber, Ebi Bekr Al Sıddık'ı suru açmak için gönderdi. Mümin kahramanın savaşacağı en iyi şekilde savaştı. Ancak suru açamadan geri döndü.

Peygamber ikinci gün Ömer Bin Al Hattab'ı gönderdi. Sağlam sur ve şiddetli savaşçılar karşısındaki şansı Ebi Bekr Al Sıddık gibiydi. Bunun üzerine Peygamber Ali Bin Ebi Talip'i yanına çağırıp suru açmasını istedi. Kanında dolaşan inancın bu yeni hizmetin heyecanıyla gitti. Sura yaklaşıp surdakiler karşılıklarına gelenin hiçbir savaştan geri kalmayan ve hiç kimsenin karşısında dayanamadığı Ali Bin Ebi Talip olduğunu görünce toplu biçimde ona karşı çıktılar. Aralarından birisi onu vurup elindeki kalkanını düşürünce, Ali büyük bir kapıyı alıp kalkan olarak kullanmaya başladı. Sağlam olan bu sur açılıncaya kadar bu kapı onun elinde kalkan olarak kaldı. Savaşçılarının büyük bir çoğunluğu ve başlarında liderleri Al-Haris Bin Ebi Zeynep ölünceye kadar sur açılmadı.

Ayrıca garip bir sorun daha var!...

Tarih boyunca barışı, savaşa yeğleyen zorunlu kalmadıkça savaşmayı sorunların doğal gidişatında kalmasını isteyerek bir inanç uğruna mücadele eden birçok kahramana rastlamak mümkündür...

Tarihte, ulvi bir ideal ve hedef uğruna şehit olan birçok kahramana rastlamak mümkündür.

Ancak böylesi kahramanlıklar ve şehitlikler olay anında ölüm tablosunu ve ölümü bekleme acısını hayallerde canlandırarak şekilde yavaş gerçekleşmezdi. Tam tersine o anda egemen olan azim ve heyecan içerisinde gerçekleşirdi. Gruplar halinde herkesin gönlünde ve gözü önünde de gerçekleşirdi.

Ali Bin Ebi Talip, kendi inancı olan Muhammed Bin Abdullah'ın inancı, hak, namus ve kardeşliğin korunması uğruna giriştiği ve tarih boyunca bundan daha değerli, daha yüce ve daha güçlüsü bulunmayan ve iki yücenin arasındaki benlik birlikteliğini ortaya koyan amaç için bu macerayı önemsememişti bile.

Kureyşlilerin kötülükleri artıp Peygamberi öldürerek İslamiyet'i yok etme çabasına girişmeleri üzerine, Muhammed: Ebi Bekr Al Sıddık'ın evine gidip Kureyşlilerin komplo kurup kendisini öldürmek istediklerinden, göç edeceğini söyledi. Al Sıddık kendisini de beraberinde götürmesini istedi. O da kabul etti.

İkisi Mekke'den ayrılmaya kalkışınca hiçbir kuşkuya mahal bırakmayacak şekilde Kureyşlilerin onları takip edeceklerini biliyorlardı. Onun için Muhammed, sorunları kavrama bilgeliğinden hareketle, göçünde Kureyşlilerin kullandığı yollardan alışılacağı zaman dışında gitmeyi uygun gördü. Muhammed'in Mekke'den göç edeceği gece, Kureyş'liler onu öldürmek için güçlü adamlarından büyük bir çete oluşturup gece karanlığından yararlanarak ellerinden kaçmasına izin vermemek için Muhammed'in evini kuşattılar.

Ancak Muhammed, bu göç gecesinde Amcası oğlu Ali Bin Ebi Talip'e yeşil cüppesini giyip yatağında yatmasını söylemiş ve kendisinin diğer insanlara olan ödemelerini yapmak için Mekke'de bir kaç gün daha kalmasını emretmişti.

Ali, Peygamber uğruna bulunacağı her özveride olduğu gibi içinde büyük bir heyecanla Muhammed'in bu emrini yerine getirdi.

Kureyşlilerin adamları, Muhammed'in evini sıkı biçimde kuşattılar, hazır duran kılıçlarına çarpmadan hava dahi çıkamazdı. Küçük bir delikten Peygamberin yatağını gözetlerken hep bir adamın yattığını görüyor ve Muhammed'in kaçmadığına dair rahatlıyorlardı.

Bunların gözleri, gecenin son bölümünde hala Muhammed'in yatağında birisinin yattığını görürken, Peygamber Ebi Bekr'in evinde evin sırtındaki bir takadan çıkıp Gar Sovr'e (7) doğru harekete koyulmuştu. Gerçi Kureyş'in adamları onları takip ettiler ancak Allah iki yüceyi yakalamalarını engellemiştir.

Ali bu macerasıyla Muhammed'in bir devamıydı. Bu özverisi de amcası oğlunun tanıdığı direniş ruhundan geliyordu. Amcasının oğlunun yatağında kalması da davaya bir hizmet ve uzun mücadeleye bir destek niteliğindedir. Ayrıca bu macerada imamın karakterinin ve mizacının bir tablosu mevcuttur. Ki, bu olay eşyanın kendi madeninden çıktığı gibi hiç bir çabaya girmeden ortaya çıkmıştır. Kendi yaşındaki birisinin davayı doğru biçimde anlamaya çalışan zihninin bir gelişimidir. Ahlak faziletlerini içermeyen bir yaşamı önemsemeyişi bu olayda mevcuttur. Acı sadakati ve acayip bağlılığı da burada mevcuttur. Ayrıca kendisi ile savaşanlar arasındaki adaleti de mevcuttur. Bununla da kendisinin ölümü ve hicret sahibinin elleriyle mesajın başarısındaki yoksulların ve zayıfların zaferinden bekledikleri bu olayda mevcuttur. Bunların dışında bu olayda Ali'nin olaylar

karşısındaki basitliği ve hiç bir yük götürmeyen yumuşaklığı mevcuttur. Ayrıca mertlik, bağlılık, iyilik, cesaret ve Ali Bin Ebi Talip'in temsil ettiği imamın diğer sıfatları olan atlılık (Akıncılık – Feraset) mevcut olup gelecek şehitliğinin bir parçasıdır.

Ali ile Muhammed arasındaki bağlılık ve kardeşlik ilişkileri devam eder. Aralarındaki iyilik, mesajın başarısı uğruna devam eder. Bu alişveriş içinde mevcut olup Muhammed'in Ebi Talip'i tanıdığından, Ali'nin Muhammed'i tanıdığından ve nn yiğitlik temelleri üzerinde kurulmuş tek evde buluşmalarından beri gelişmektedir. Talibi evin zellikleri Ebi Talip ve oğlu Ali açısından Muhammed'in dehasını anlayabilmeleri için bir itici güç niteliğindeydi. Bu anlayış sonucunda birinci açısından özveri olarak ikinci açısından da büyük bir düşünce, derin ve kapsamlı bir duygu ve mucizelere benzer bir özveri olarak ortaya çıkmaktadır.

Peygamber bu gerçeği kavrıyordu. Kaynağını mesaja olan sevgisinden alan bir sevgi ile Ali'yi seviyordu. Ayrıca yalnız onu sevmekle yetinmeyip her koşul ve ortam içerisinde onu insanlara da sevdireyordu ki, gelecek zaman içerisinde ona halifeliğin yolunu açsın. Yalnız insanların, Peygamberin bir devamı olarak değerini kavrayıp beğenerek, severek ve isteyerek seçsinler, sadece Haşimi evinin oğlu ve Peygamberin amcası oğlu olduğu için değil, Peygamber böylesi bir bağı reddetti ve ona karşı her şeyiyle savaşıp onu paramparça etti. Yaptıklarının içerisinde bütün Haşimi'leri (Ki bunlar da tanrı niteliğinde idi) egemenlikten ve dünya şanslarından uzaklaştırdı. Bütün bunların başında da kendini bunlardan uzaklaştırdı.

İMAMIN

SIFATLARI

Aralarında Zehair Al Ukba'nın yazarının da bulunduğu Ali Bin Ebi Talip'i anlatanlar onun eksiksiz bir erkeğin sıfatlarına haiz olduğunu, boyunun normal ama kısa boyluya meyilli olduğunu söylerler. Koyu esmer, uzun ve beyaz sakallıydı. Gözleri yuvarlak ve iriydi. Güzel ve belirgin biçimde güleç olup sürekli tebessüm halindedir. İnce ve gümüş bir sütun gibi boynu vardı. Geniş omuzlu yırtıcı aslanınki gibi bir omuza sahip olup sanki birbirinin içine girmişçesine pazusu kolundan ayırt edilmezdi. Elleri kaba ve fazlasına kaçmadan dolgundu. İri ve düzgün bacak kaslarına sahip olup kol kasları da iri ve güzeldi. Peygamberin yürüyüşüne yakın bir şekilde yürürdü. Savaşa girerken hiçbir şeyi önemsemeden koşarcasına girerdi. Ayrıca fiziki güç olarak akıllara durgunluk verecek şekilde güçlüydü. Hiçbir çaba harcamadan bir yiğidi yeni doğmuş bir çocuk gibi tek eliyle kaldırıp yere çalardı. Bir yiğidi kolundan tuttuğunda nefesini kesercesine tutardı. Ne kadar güçlü ve meşhur olursa olsun tuttuğu her yiğidi alt ettiği bilinir. Bir grup yiğidin kımılatıp ya da yıkamadığı kapıyı tek eliyle kaldırıp normal bir kalkan olarak kullanabilirdi. Toplu bir kaç adamın kımılatamadığı büyük bir kayayı tek eliyle oynatırdı. Ayrıca savaş alanında bağırduğında bir sürü yiğidin toplu ve bireysel olarak yürekleri hoplardı. Bunun dışında sert iklim koşullarına dayanacak bir yapıya sahiptir. Hiç önemsemeden kışlık elbiselerini yazın yazlık elbiselerini de kışın giyerdi.

YÜCE

AHLAK

-Birisi Ali'yi bir anlaşmazlık konusunda Ömer Bin Al-

Hattab'a Şikayet eder. Ömer de müminlerin emiriydi. İkisini çağırıp Ali'ye: Ya Ebi Hasan hasmının yanında dur dedi. Ali'nin yüzünden etkilendiği belli oluyordu. Bunun üzerine Ömer: Hasmının yanında durmak zoruna mı gitti ya Ali dedi. Ali: Hayır ya müminlerin emiri dedi. yalnız ikimizi eşit tutmadığım gördüm. Bana lakabımla hitap ederek beni yücelttiğini kendisine lakabıyla hitap etmediğini gördüm. Ali binip oradan ayrılırken yaya olarak yanında yürüyenler vardı.

– Onlara : Bir Şey mi istiyorsunuz, dedi. Hayır dediler. Öyleyse dağılın yaya olanın binmiŐin yanında yürümesi binmiŐ olanı bozar yürüyen de küçümser dedi.
YÜCE

AHLAK

Canlı bir varlıktaki, özellikle de bir yücedeki ahlakı, sıfatları ve karakteri birbirinden ayırmak çok zor ve yapmacık olur. Bunlar birbiriyle iç içe ve birbirini tamamlayan bir bütündür. Biri diğer için bir neden ya da bir başkası için sonuç olarak ortaya çıkar. Veyahut birinin ya da ikisinin neden ve sonuçta destekleyicisi olabilir. Onun için de benim çabam teorik olarak ayırıp pratikte birleŐtirmekten başka bir hedefe sahip değildir. Böylesi bir teorik ayırma iŐleminde tahlil ve çıkarsamaya gitmeyeceğim, bunu eşyanın kendi doğasından ve kendiliğinden bir çıkarsamaya varılmasından isteyeceğim. Bütün bunlar bir özetti. Amacımız İmam-ı Ali'nin kişiliğini her yönüyle kavramaktır. Ahlakını ve karakterini öğrenmemiz ileriki araŐtırmalarımıza bir çerçeve oluŐturacaktır. Sözüümüze de Ali'nin ibadeti ve anlamıyla baŐlayalım...

Ali Bin Ebi Talip'in kendisi, yakınları ve insanlarla ilişkilerindeki birçok tavrının nedeni olan inancı ile bilinirdi. Bazı inananlarda olduğu gibi Ali'nin inancının koşul ve

ortamın dayattığı bir çeşit kölelik olmadığını görüyorum. Bunların büyük bir çoğunluğunda ibadet, bazen içlerindeki bir zayıflığın yansıması, bazen de yaşam ve canlılarla karşı karşıya gelmekten kaçmanın bir anlamı, miras olarak kalmış ve çoğu zaman insanların ve toplumun kutsanmasından kaynağını alan yeni bir hevesle desteklenmiş heves olarak görülmektedir; ancak İmamın yanındaki ibadet, yeryüzü ile gökyüzünü bir araya getirecek şekilde uzayıp büyüyen ahlak çemberinin taraflarını bağlayacak her türlü kuvvetten alındığını görürsün. Canlıları her türlü iyiliğe iten şeyler uğruna bir çeşit savaşımdır. Her halükarda, bozgunculuğa karşı ve onunla her yönüyle savaşılan, münafıklık ve özel çıkarlar uğruna kavga ve sömürü ruhuna karşı olan, bir başka yönüyle de horlanma, yoksulluk ve miskinliğe karşı isyan eden özelliğinden kaynaklanmaktadır Bütün bunların dışında yaşadığı çağın özelliği olan kriz ve buhranın bütün özelliklerine karşı bir isyandır. Özünde, hakkaniyet uğruna şehitlik ruhundan gelmektedir. Onun . inancı, “İmamın özelliği; yalanın sana yararlı, doğrunun zararlı olduğu yerde doğruyu egemen kılmaktır.” Sözüyle dile getirdiği imanın özelliklerinden kaynaklanmıyor muydu? Daha sonra bu doğruluğun şehidi, çağının çıkarları doğruluğun dışında olmasına karşın yaşamını böyle geçirmede mi? Ayrıca buna ek olarak şunu söyleyebiliriz: Bu doğruluk şehidi, şehitliğin ölçütlerini doğru olarak kabul edecek olursak bütün insanlığın üstünde yaşamadı mı? Ayrıca imamın ibadetini irdeleyen bir kişi, Ali'nin yönetim ve politik tavırlarında isyankar olduğu gibi inanç ve ibadetinde de isyankar olduğunu görür. İbadetinde bir şairin tutkusu mevcuttur. İbadetini yaparken saf bir gönül ve dolu bir yürekle rahat bir şekilde dururdu ki, bu evrenin bütün güzellikleri gözü önüne gelecek olursa içindeki

denge, etkileşim ve yankılarda karşılığını bulurdu. Özgür insanların inancı ile yücelerin ibadetlerinin temel kuralını oluşturacak olan olağanüstü güzellikteki şu ibareyi söylemiştir: “Arzu ile Allah’a ibadet eden kişilerin ibadeti tüccar ibadetidir. Korku ile Allah’a ibadet eden kişilerin ibadeti de köle ibadetidir. Şükür için ibadet eden insanların ibadetleri ise özgür kişilerin ibadetidir.” İmamın ibadeti, ibadet eden birçok kişide olduğu gibi korkup kaçan ya da hevesli bir tüccarın ibadetinin olumsuzluğundan değil, tersine bir uzman deneyimi, bir bilge akli ve bir şair yüreği özünde yüce, kendini ve evreni kavrayan kişinin pozitifliğinden kaynaklanan bir ibadettir.

İnancın ve ibadetin bu anlayışıyla Ali, insanları; insanlığın genel çıkarları uğruna Allah’a inanmaya yöneltiyordu. Ya da ibadet tüccarlarının ahret zenginliği arzusunu erteleyen bir davaya inanmalarını istiyordu. Zalim ile mazlum arasında adaleti gerçekleştirebilirler ve insafli davranabilirler diye insanları inanca yönelterek şöyle diyor: “Allah’a inanın... Düşman ve dosta adaletli davranmaya inanın.” Hakkaniyeti, görmeden kabullenmeni sağlamayan, sevmediğine karşı taraf olmanı, sevdiğine karşı yakınlık duymanı önlemeyen insanı aldatmanı engellemeyecek ve sana kötülük yapanı, affetmeni sağlamayacak bir imanın, imamın gözünde hiçbir faydası yoktur.

* * *

İçinde imanın bu özelliğini taşıyan birisinin yaşama bakışı mutlaka Ali Bin Ebi Talip’in bakışı gibi olacaktır. Çünkü bu nitelik herhangi bir zevki hedef almaz herhangi bir lezzete feda edilmez. Tam tersine içinde barındırdığı her türlü etki

ile kapsamlı bir kişilikte karşılığını bulurdu. Onun için de Ali dünyada yoksul ve tasarruflu kaldı. Eliyle yaptığı yüreği ve diliyle söylediği her şeyde sadık olduğu gibi yoksulluğunda da sadıktı. Dünya lezzetini, devlet ve egemenlik nedenlerinden ve diğerlerinin varmaya çalışıp temel dayanakları olarak gördüğü hiç bir şeyi önemsemedi. Çocuklarıyla basit bir evde otururken mülk değil sadece halifelik yanına geldi. Kendisi eşinin eliyle dövdüğü arpayı yerken onun işçileri Şam'dan, Mısır'dan, İrak'tan ve diğer yerlerden Hicaz'a gelebilen her türlü lezzetleri alıyorlardı. Hatta birçok defa kendisi müminlerin emiri iken eşinin arpayı çekmesini reddeder kendi yemeğini kendi eliyle çekerdi. Dizi üzerinde kırdığı kuru ekmekleri yerdi. Soğuk şiddetlenir de üşürse ruh tasavvufçuluğundan üzerine kendisini soğuktan koruyacak bir kaftan değil de ince yaz elbiselerinden birisini alırdı. Harun bin Antere babasından naklederek şöyle dedi: Havranak'ta kış mevsimi sırasında Ali'nin yanına girdim, üstünde eski bir kadife parçası vardı ve içinde titriyordu. Kendisine: Ya müminlerin emiri Allah sana ve ailene bu maldan bir nasip kıldı, sen kendine karşı böyle davranıyorsun? dedim. Kendisi ise: Vallahi sizden bir şey saklamıyorum. Bu benim Medine'den beraberimde çıkardığım elbisemdir.

Ali minberden şunları söylüyordu: "Bende elbise parası olsaydı satmazdım. Benden kılıcımı alacak kimse yok mu." Adamın biri kalkıp şunu söyledi: "Sana elbise parası veririm."

Ali çarşıya çıkıp şunu söylemeye başladı: Kimde üç dirheme bir elbise var? Birisi çıkıp bende var diyerek

elbiseyi getirdi. Elbiseyi beğenip parasını verdikten sonra, “Nimetinden bunu veren Allah ‘a çok şükür. ” dedi.

Birisi Ali’ye Al-Balozac adında nefis ve lezzetli bir yemek getirdi. Ali bunu yemedi, yemeğe bakarak “Vallahi güzel kokuyorsun, rengin de güzel, tadın da iyidir. Ancak kendimi alışmadığım şeylere alıştırmak istemiyorum.” dedi.

İbn i Milcem gelip onu alt edinceye kadar evinde yağıyla kavrulur bir şekilde yaşamaya devam etti. Ali’nin taraftarlarından hiç kimse kendisi müminlerin emiri iken öldüğü şekilden daha az biçimde ölmedi. Ali’nin tasavvufçuluğu birbirinden ayrı görülse dahi yiğitliğinin bir biçimi ve anlamından başka bir şey değildir. Ali’nin yiğitliği ahlak ve mertliğin bir anlatımı değil midir? Yüce bir düşünce uğruna bir savaşım, ezilenlerin ve sömürülenlerin zaferi ve sert dişilerin arasından kurtarılması uğruna bir insanlık değil midir Böyle olunca (ki böyledir) yoksulların ve sefillerin çoğunlukta bulunduğu bir ülkede rahat yaşamayı reddetmez mi!..

Birisinin anlattığına göre Ali ve ailesi evlerinde bir lokma yiyecek bulamayacak kadar aç kalırlar. Ali, yemek kazanabilmek için gider, bir gece birazcık arpa karşılığında sabaha kadar hurma ağaçlarına su verir. Sabah olup arpayı aldıktan sonra üçte birini öğütüp çorba türünden yiyecek yaptılar. Yemek piştikten sonra yemek isteyen birisi gelir ve onu verirler. Daha sonra ikinci bölümünü pişirirler. Piştikten sonra yine birisi gelip yemek ister ve onu da verirler. Son olarak üçüncü bölümü pişirirler, yemek piştikten sonra müşriklerden bir esir gelip yemek isteyince onu da verir ve o gün aç kalırlar.

Bu güzel öykü Ömer Bin Abdülaziz'i (Ali'yi sevmeyen ve kürsülerden ona çamur atıp söven Emevi ailesinin bir halifesidir) şunu söylemeye yöneltti: Dünyanın en yoksul insani AliBinEbiTalip'tir.

Ali'nin taş üstüne taş, kerpiç üstüne kerpiç ve yan yana iki kamış dizip ev yaptırmadığı bilinen bir şeydir. Kendi özel, sefil evinde yaşayan bir yoksuldan daha üst bir yerde oturmamak için kendisine Kufe'de hazırlanan beyaz sarayda oturmayı reddetti. Ali'nin söyledikleri arasında yaşama yönteminin özünden çıkan şunlar mevcuttur: "Onlarla birlikte çağın zorluklarına katlanmadan bana Müminlerin emiri denmesini kabullenebilir miyim?" İbn El-Esirin söylediğine göre Ali Peygamberin kızı Fatma ile evlendiklerinde koyun derisinden başka yatacak hiçbir şeyleri olmadığını ve geceleri bunun üzerinde yatıp gündüzleri de yemeklerini yediklerini söylemektedir. Halife olduğunda da İsfahan'dan ona mal gelir. Bu malı yediye bölerken içinde bir ekmek bulur ve ekmeği de yediye böler!..

Ali hep bunu söylerdi: "En iyi yoksulluk, yoksulluğu saklamaktır."

* * *

Ali Bin Ebi Talip yiğitliği en iyi anlamlarıyla ve kapsadığı her türlü mertlikle temsil etmekteydi. Kibarlık ve incelik yiğitliğin özünün iki temelidir. Ki, bunların ikisi de imamın karakterindedir. Onun için de, kendisine zarar verse dahi bir kimsenin zarara uğraması, herhangi bir yaratığın kendisini öldüreceğini bilse dahi birisinin bu yaratığa

saldırmaya kalkışması en nefret ettiği şeylerdendi. Kendisindeki bu kibarlık ve incelik ruhu, Emeviler onu sövgü yağmuruna tuttuklarında onlara karşılık vermesini engellemişti. Sövseler dahi ona düşman olanlara sövmesi yücenin ahlakından değildi. Dostlarının Emeviler'e kötü biçimde sövmelerini yasaklamıştı. Sıffin savaşları sırasında dostlarından bir grubun gaddarlık ve hileye ayak uydurdukları için Şamlılara sövdüklerini duyduğu her an için şunu söylerdi:

Sizin sövgücü olmanızdan nefret ediyorum. Şayet durumlarını anlatıp yaptıklarını say saydınız daha doğru ve daha mazur olacaktı. Söveceğinize şöyle söyleseydiniz: Allah'ım kanlarını ve kanlarımızı akıtma, aramızı bul, yanlışlıklarından onları alıkoy ve hakkı bilmeyenimiz öğrensin, saplantı ve saldırganlığa düşen kurtulsun.

* * *

İmamın mertliği tarihte örneğine nadir rastlanabilecek bir mertliktir. Yaşamındaki mertlik örnekleri sayılabilecekten çok fazladır. Örneğin : askerlerin, kin ve nefret dolu oldukları bir anda çekilen düşmanlarını öldürmelerini ve yaralı düşmanlarına ilk yardımda bulunmamalarını kabullenmemişti. Aynı biçimde herhangi bir mahremi açmalarını ve mal almalarını da kabullenmemişti. Bir başka olay ise, Cemel vakasında düşman ölüleri üzerine namaz kılıp onlara gufran (8) diledi. Kendisini öldürmek için fırsat kollayan en şiddetli düşmanlarından Abdullah Bin El-Zubeyr, Mervan Bin Al-Hakem ve Sait Bin Al As'ı ele geçirdiğinde onları affedip iyilik yaptı ve taraftarlarının yapabilecekleri bir durumda iken onlara herhangi bir

zararda bulunmamalarını sağladı. Ayrıca Amro Bin Al As'ı ele geçirdiğinde, Muaviye Bin Ebi Sufyan'dan daha az tehlikeli olmamasına karşın onu bırakıp komplolarını sürdürmek için yaşamını kurtarmasına izin verdi. Çünkü Zülfıkar onun boynuna dayandığı anda Amro, özel yöntemiyle ondan af dilemişti. O anda Ali, Amro'yu yok etmiş olsaydı hile, desise ve Muaviye ordusunu yok ederdi. Sıffin çarpışması sırasında Muaviye adamlarıyla birlikte bir süre su ile Ali arasına girerek susuzluktan ölünceye kadar sana bir damla dahi su yok deyip onu susuzluktan öldürmeye kalkıştı. Ancak!.. Bundan sonra Muaviye ordusuyla aralarında neler olabilirdi? Yüce yiğit, üzerlerine yürüyüp onları sudan uzaklaştırdı. Daha sonra da, kendi askerlerinin içtiği gibi onların da içmesine izin verdi. O zaman suyu onlardan engellemiş olsaydı, susuzluktan ölme korkusuyla teslim olmaya zorlayıp alt ederdi. Bir defasında Ayşe'nin onu yok etmek için yönettiği Cemel vakasında adamlarından iki kişinin Ayşe'yi ele geçirdiklerini öğrendiğinde onların yüzer kırbaçla cezalandırılmalarını emretti.

Bu çarpışmada zafer elde ettikten sonra Ayşe'nin yanına gidip en onurlu biçimde uğurlayıp bizzat kendisi uzun bir mesafe beraberinde gitti. Daha sonra da kendisini Medine'ye kadar onurlu saygıdeğer biçimde götürüp ona hizmet edecek kimseler verdi. Abdülkays'ın kadınlarından yirmi kadına erkek elbisesi giydirip kılıç kuşatıp gönderdiği söylenir. Yolda giderken Ayşe, Ali'den çirkin biçimde söz etmeye başladı. Of çekip adamlarıyla ve askeriyle mahremini çiğnediğini söyledi. Medine'ye yetiştiklerinde kadınlar elbiselerini çıkarıp biz de kadınız dediler.

* * *

Bu yüce sıfatlar sonsuz bir zincir dizisinin halkaları gibi birbirine bağlanmış olup birbirini desteklemektedir. En iyi halkaları da doğruluk ve sadakattir. Doğruluk kendisine halifeliği kaybettirecek bir düzeye vardı. Bazı durumlarda doğruluk yerine başka bir alternatif kabul edecek olsaydı hiç bir düşman onu ele geçiremez ve hiç bir dostu da ondan yüz çevirmezdi. Muhacirlerin büyükleri, bir defasında toplanıp kendisinden yerini sağlamlaştırılmaya kadar Muaviye'yi idare edip daha sonra yargılamak için ikna etmeye çalıştılar. Hile ve düzenbazlıktan kendisini uzak tutup hepsine karşı çıktı. Dilbaz, hileci ve iyi idare etmesini bilen Muğayre Bin Şu'ba Ali'nin hilafetini kabul ettikten sonra yanına gelerek şöyle dedi: "İtaat edip nasihatte bulunmaya hakkın vardır. Senin bugünün yarınını kurtaracaktır. Bugününü kaybetmekle yarınını kaybedersin. Muaviye'nin, Ibni Amr'ın ve yapanların yaptıklarını kabul et. Sana itaat ederler ve askerleri seni kabullendikten sonra değiştirirsin ya da bırakırsın! "

Ali kısa bir süre için sustuktan sonra hileyi reddettiğini açıklayıp şöyle dedi: "Dinimde iki yüzlü davranıp davamı dünya ile değiştiremem"

Muaviye'nin hilesi ortaya çıkınca İmam ı Ali, yüce ahlakın formülünü oluşturabilecek şunu söyledi: Vallahi Muaviye benden daha hileci değil, ancak kendisi azgın ve gaddarca davranmaktadır. Bende gaddarlık nefreti olmasaydı insanların en hilecisi ben olurum. Koşullar ne olursa olsun doğruluğun zorunluluğu üzerindeki ısrarı hakkında şunları söyledi: "İmanın belirtisi, yalanın sana yararlı olduğu yerde doğruluğu egemen kılmandır."

* * *

Cesaretin gerçek sınırları içerisinde ele alınacak olursa, fiziki bir eylem olmadığı tam tersine kişinin bir karakteri ve imanının bir meziyeti olduğu ortaya çıkar. İmamın cesareti de, kendisi açısından bir düşüncenin anlatımı ve bir iradenin eylemidir. Çünkü ekseninde, haklı bir karakteri ve iyiliğe olan inancı savunmak vardır!..

Hiçbir yiğidin, hiçbir meydanda ona karşı dayandığı görülmemiş ve hiçbir atının ona karşı at sırtında durduğu duyulmamıştır. Ölümcül bir cesarete sahipti. Ne kadar güçlü, şiddetli, saldırgan ve ne kadar da korkunç şöhrete sahip olursa olsun hiçbir kahramandan çekinmemiştir. Tam tersi çarpışma esnasında, hiçbir zaman ölümü aklına bile getirmemiştir. Nasihat edip hidayete çağırmadan hiçbir yiğitle çarpışmamıştır. Müşriklerin Müslümanlarla savaşlarında korkunç kahramanları olan ve Arap yarımadasının en meşhur savaşçısı Amro Bin Abdud'a karşı daha bıyıkları terlememiş bir genç iken atıldı. Bu yiğide karşı olan acayip cesareti hidayetin, gurur, kibir ve sefaya karşı bir zaferidir. İslamiyet'in başlangıcındaki hendek savaşı sırasında Amro, çelik zırhlara barınmış bir şekilde çıkıp Müslümanlara kimin çarpışacağını sormaya başladı. Ali ortaya atılıp bu meydan okumaya karşı gücünü toplayarak ben varım dedi. Peygamber, bir yandan Ali'nin genç oluşu, diğer bir yandan da, Amro'nun sertliği dolayısıyla ona şefkatinden şunları söyledi: Bu Amro'dur... Yerine otur. Uzun bir tartışmadan sonra ve Amro'nun çağrısını, Müslümanları küçümseyerek bir kaç defa tekrarlaması üzerine, Peygamber Ali'ye izin verdi. Ali, mutlu ve hırslı biçimde ortaya çıktı. Amro ona bakarak küçümsedi ve onunla çarpışmayı reddetti. Daha sonra yanına gelip kim olduğunu sordu. Sadece Ali'yim diyerek sustu. Amro: Abd Menafin oğlu Ali mi? diye sordu. Ali: Ebi

Talip'in oğluyum. Amro ona yaklaşıarak: Yeğenim, amcaların kimlerdir, en yaşlıları kimdir? Senin kanını akıtmak istemiyorum. Bunun üzerine Ali: Vallahi ben senin kanını akıtmak istemiyor değilim dedi. Amro kızdı ve girenlerin anlatımına göre Ateşperest gibi bir kılıç darbesiyle atıldı. Ali darbeyi kalkaniyla karşılayınca kalkani parçalayıp kafasına değdi. Daha sonra Ali onun omzuna vurdu. Yere düşüp kalktı, bir daha düşüp kalktı ve toz duman birbirine karıştı. Ancak Ali, Amro'yu öldürmeden geri çekilmemişti.

Olgunluk çağına girdikten sonra nadir olan cesaretinden ve en şiddetli atılımlara sahip, en korkunç yiğitleri nasıl atlarının sırtından alıp hiç yorulmadan ya da herhangi bir çaba harcamadan yere çaldığından söz etmiştik.

Nahj Al Balağa'da (Olgunluk çizgisi) Muaviye'nin bir gün şöyle baktığında Abdullah Bin Zübeyr'in ayakları altında yatağı üzerinde otururken gördüğünü ve bunun üzerine kalkıp doğrulduğunu yazıyor. Bu olay üzerine Abdullah ona:

Ya müminlerin emiri, isteseydim seni öldürebilirdim dedi Bunun üzerine Muaviye şöyle dedi: Bakıyorum bizden sonra cesaretlenmişsin ya Ebi Bekr. Abdullah Cevaben: Cesaretimden neyi inkar ediyorsunuz, ben Ali Bin Ebi Talip karşısında duranlarla birlikte durmadım mı?.. Muaviye: Bunda bir şey yok. Ancak Ali'nin seni ve babanı sol eliyle yakaladığını ve boş kalan sağ eliyle kimi yakalayıp öldüreceğini aradığını biliyorum dedi.

Abdullah Bin Zübeyr'in en şiddetli kahramanlardan ve Ali'nin karşısındaki en fitne karlardan biri olduğunu göz

önünde bulundurursak, kendi cesaretini abartarak Ali'nin karşısında bir dizi savaşçıyla birlikte durduğunu söylemekten daha abartılı bir şey bulmadığını gördüğümüzde Ali'nin cesaretini ve kahramanlığını nasıl tasavvur ettiğini kavrayabiliriz. Aynı biçimde Muaviye'nin Ali'ye olan düşmanlığını ve yeni krallığını korumak için Ali'nin her türlü iyi tarafının dışarıya vurulmasını istemediğini de göz önüne alarak bunları söylediğini gördüğümüzde Muaviye'yi bu itirafa zorlayan Ali'nin bu uzak boyutlu cesaretini kavrayabiliriz.

* * *

Ali bütün bu gücü ve nadir cesaretine rağmen ve koşullar ne olursa olsun fitneye düşmekten çok çekinirdi. Zorlanmadığı durumda Ali'nin kavgaya yanaşmadığı üzerine bütün tarihçiler, anlatanlar ve haberciler birleşmektedir. Düşmanlarıyla sorunları çözmeye çalışırdı, barışçıl biçimde düşmanlığı sürdürecektense olursa da kan dökülmesini ve kavgayı engellerdi. Oğlu Hasan'a sürekli şunları söylerdi: "Hiçbir zaman kavgaya davet etmeyin. "

İmamın sözleri saf bir madenden çıktığına göre, oğlu Hasan'a vasiyet ettiği gibi davrandığına göre de kavgaya sürekli zorlanarak girmiştir. Harici askerler onunla savaşmak için hazırlık yaptıklarında birisi gelip ona, onlar başlamadan kendisinin girişimde bulunmasını istemişti. Bunun üzerine şöyle dedi: "Benimle savaşa başlamadan onlarla savaşmam." Sürekli olarak da yiğidin mertliğinin, iyiliğe inananın inancının ve içindeki insanlık ruhunun, ikna olabilirler diye onlarla tartışmanın zorunlu olduğunu görmekteydi. Onu kafir ilan eden Haricilerden çok kişinin

bulunduğu bir topluluğa hitap ederken bazı hariciler hitabetinin sihre kapıldılar. Ali'nin hitabı ve belağati onu beğeniye zorlamış olacak ki, şöyle bağırdı: Allah kahretsin bu kafiri ne kadarda bilgedir. Ali'nin taraftarları üzerine yürüyüp onları öldürmeye kalkıştılar. Onlara bağırarak şöyle dedi: Kendisi bir nedenle sövdü. Siz de onu affedin.

Daha önce kendisini susuzluktan öldürmek isteyen Muaviye'nin askerleri arasındaki sorundan söz etmiştik. Bunların kötülüklerini nasıl iyilikle karşıladığını ve suyu onlardan nasıl kesmeyip kendisi ve taraftarlarıyla eş tuttuğunu anlatmıştık. Ki, Muaviye ile aralarında sayılmayacak kadar böyle olaylar vardır. Bütün bu olaylar da, fitneden çekinen ve hep iyiliği öngören özel ve yüce bir dahiliğe işaret etmektedir. Bunlardan bir tanesi de, İmam ı Ali'nin yaşamını yazanlardan birisinin anlattıklarıdır. Ki şöyle dedi:

Sıfın gününde Muaviye'nin adamlarından Krez İbn Al Sabah Al Humeyri adında biri çıkıp iki saf arasında kim çarpışacak diye seslendi? Ali'nin adamlarından birisi çıktı. Onu öldürüp üzerinde durarak bir daha kim çarpışacak diye bağırdı? Bir başkası daha çıktı. Onu öldürüp birincisinin üzerine attı ve kim çarpışacak diye bağırdı. Üçüncüsü çıktı. Onu da diğerleri gibi öldürüp kim çarpışacak diye bağırdı? Bütün insanlar çekinerek birinci sıradakiler arkadaki sıraya doğru çekilmeye başladı. Ali saflarında korkunun yayılmasından çekinerek, cesareti ve şiddetiyle tanınan bu adama karşı çıkararak onu öldürdükten sonra bütün saflara şöyle seslendi: Ey insanlar! Keşke bizim başlattığımızı siz de başlatmasanız. Sonra yerine döndü.

Bunun gibi Cemel savaşında olanlar da vardır. Düşmanları toplanıp üzerine yürüdüler. Taraftarlarından sıraya girmelerini istedi ve girdiler. Daha sonra onlara şunu söyledi: “Hiç bir ok atmayın, hiçbir hançer y a da kılıç sallamayın. Mazur görün.” Bununla da savaştan kaçınıp sorunları barışçı yollarla çözüp insanların ölmesini engellemek istiyordu. Bir dakika geçmeden karşıdaki saftan bir adamın attığı okla Ali'nin taraftarlarından birisi öldü. Bunun üzerine Ali: Allah 'im sen şahit ol diye bağırdı. Daha sonra bir adam daha vurularak öldü. Yine Ali Allah'im sen şahit ol dedi. Abdullah Bin Budeyl'de vuruldu. Kardeşi onu kaldırıp getirdi. Ali, yine

Allah 'im sen şahit ol dedi ve savaş başlamış oldu.

* * *

Fitneden uzak kalmak Ali'nin psikolojisinin bir temeli ve ahlakının kendisidir. Bu sıkı biçimde, sözünde durma, nefesine hakim olma her türlü kuralı çiğneyip acımasız biçimde hıyanet etseler dahi insanlara acıma temelindeki ilkelerine bağlıdır. En iyi sadakat ve bağlılık tabloları ise; Savaş hengamesi sırasında karşısında savaşanlardan tanıdıklarına, onları barışa davet eden bir bakışla bakması ve aralarındaki sözü hatırlatarak sorunlarını barışçı biçimde çözüp silahı bırakmalarını istemesidir. Daha önce aralarında bir sadakat geçmiş hiçbir düşmanına bu sadakat ve kardeşlik sözünü hatırlatmadan savaşmazdı. Eski dostlukta belki bu düşmanın vicdanını uyandıracak bir şeyler çıkabilir düşmanlık ve nefretinden vazgeçer. Ali, her şeyini kaplayan nefsindeki bu sadakat ve sevgi seli olmasaydı dostluğu düşmanlığa tercih etmezdi.

İmamın yüreğini dolduran derin sadakat duygularının ve içindeki bağlılık selinin bir delili, Ayşe başta olmak üzere, taraftarlarını ona karşı kışkırtıp düşmanlarının saflarına katarak onlarla birlikte üzerine yürüyen düşmanları olan Zubeyr Bin Al Avvam ve Talha Bin Abdullah'la aralarında geçenlerdir.

Taraftarının ve düşman habercilerinin anlattığına göre, Zubeyr ve Talha meşhur Cemel savaşında ona karşı savaşta ısrar edip onun sadakatini inkar ettiklerinde Ali, barış niyetinin bir göstergesi olarak yalın bir biçimde (hiçbir kalkan ya da silah kuşanmadan) çıktı onlara seslendi: Ya Zubeyr benim karşıma çık. Zubeyr her türlü silahla kuşanmış biçimde ona karşı çıktı. Ayşe bunu duyunca hemen bağırdı: Eyvah savaş!.. Çünkü Zübeyr'in mutlaka öleceğini biliyordu. Kavga başlarsa Ali'nin hasmının cesarettteki şansı ne kadar olursa olsun ve ne kadar fazla savaş deneyimi olursa olsun mutlaka ölecektir.

Ali'nin Zubeyr ile kucaklaştığını görünce Ayşe ve yamndakilerin dehşeti anlatılamazdı. Uzun boylu kucaklaştılar, çünkü yücenin yüreğindeki bağlılık nedenleri çoktu.

Ali, Zubeyr'e eski dostluk diliyle sormaya başladı: Yazık ya Zubeyr niye öyle çıktınız?

Osman'ın kanı diye cevap verdi.

Allah ilkimizi Osman'ın kanıyla öldürdü...dedi.

Ve daha önceki dostlukları, sözleri ve kardeşlik günlerini hatırlatmaya başladı.

Belki de böylesi bir durumda Ali ağlamıştır. Ancak Zubeyr ölünceye kadar İmamla savaşmaya devam etti. Ölümü de gönülsüz biçimde dostluk sahibi Ali Bin Ebi Talip'in eli üzerinde gerçekleşti. Görüşüyle, tutumuyla, sözü ve işiyle yardım ettiği kendisinden önceki halifelere olan iyi niyet bağlarından üç çocuğuna onların adlarını verdi: Ebi Bekr, Ömer ve Osman.

İmamın, hasmı olan Talha'nın ölümü karşısındaki tutumu, tarih boyunca şiddetle üzerine gidilen bir düşmanın düşmanına karşı aldığı eşsiz bir tutumdur. Ali, Talha'nın cesedi başında durduğunda, çok şiddetli bir üzüntüye kapılarak en sıcak bir şekilde ağladı. Aralarındaki değerli anılar, yoğun gözyaşı ve yüreğinde derin bir hüznün olarak ortaya çıktı. Cesedine bakarak şöyle demeye başladı: Seni, yıldızların altında uzanmış görmek beni çok derin bir şekilde etkiledi Ya ebe Muhammed. Bugün yerine yirmi yıl önce ölmüş olmayı Allah'tan diledi.

Ancak sadakat sahibinin bütün dostları ona sadakat göstermedi. Diğer insanlarla birlikte dünyanın zenginliklerinden yararlanmak için onu kendi vicdanına bırakmak istemiyorlardı.

Ali Der ki:

“Vallahi, altındaki her şeyiyle birlikte yedi kat gökyüzü bana verilecek olsa, bir karıncanın arpasını alarak Allah'a itaatsizlik etmem. Sizin bütün dünyalığınız, benim

yanımda çekirge ağzındaki bir yapraktan daha önemsizdir.”

Ali bununla, söyleyip sonra yapanlardan değildir. Tam tersine söylediği söz yaptığı eylemin içinden, duyduğu duygudan, ve yaşadığı yaşamdan doğmaktadır. Ali insanlar arasında ve insanlara çok cömert davranırdı. İnsanlara zarar vermemek için en uzak duran insandır. Onların uğruna kendini feda eden ve vicdamıyla buna inanan bir insandır. Bütün yaşamı da zayıf ve mazlumlar uğruna bir savaşım, “Nam şan mirasçılarının” üretim aracı olarak kullanmak istediği halkın sonsuz bir zaferi değil miydi? Egemenlik, şan ve mal toplamak için halifeliği kullanmak isteyen Kureyşlilerin başında sert bir kılıç olarak durmadı mı? Dünya sahiplerinin, zayıf, yoksul ve mazlum kardeşlerini köle etmeleri konusunda onlara uymadığı için yeryüzündeki halifelikten ve yaşamdan yoksun kalmadı mı? Ali, halkın malından isteyen kardeşi Akil’i reddettiği zaman insanlar içerisinde onları en fazla koruyan insan değil miydi? Bu kardeşi de kendisinden vazgeçip, yoksulun, mazlumun, işçinin ve durumu iyi olmayanın malının çok az bir bölümünden yararlanmasına izin vermesi karşılığında Muaviye’ye uydu. Ali, yönetenleri ve çalışanları insanları korumaya yönlendirerek, şan ve egemenlik sahiplerinin ellerine vurarak ve bunu şiddetle savunup cezayla tehdit ederek halkın en cömert babası olduğunu göstermedi mi? Kendi taraftarlarının kulaklarında sürekli yinelenen şu vasiyetlerin sahibi Ali değil midir: “insanlara karşı insafılı davranın, gereksinimlerine tahammül edin. Onlar taraftar deposudur. Hiç kimseyi gereksiniminden alıkoymayın, isteğinden uzak bırakmayın, insanlara hiçbir kışlık ya da yazlık bir elbiseyi ve yahut iş yaptıkları bir hayvanı pahalı

satmayın. Bir dirhem uğruna hiç kimseye bir kırbaç dahi atmayın.”

Mısır'daki temsilcisi Altar Al Nah'ye ve yaptıklarıyla ilgili olarak şu vasiyetin sahibi Ali değil midir: “Yiyeceklerini ellerinden alan yırtıcı bir aslan olma. Onlar iki sınıftır. Ya senin din kardeşin ya da yaratılış olarak senin benzerindir. Allah 'm sana af ve sefasından vermesini istediğin gibi sen de onlara ver. Hiçbir aftan pişman olma ve hiçbir cezayı abartma” Daha sonra da şöyle devam ediyor: Tekelciliği yasakla. Ali'nin tekelciliğin yasaklanması üzerinde önemle durması onun, Muaviye ve taraftarları arasındaki sorunun uzak nedenlerinden bir tanesidir. Bunlar mülkü malı ve ganimetleri kendileri için istiyorlar Ali ise bütün halk için istiyordu.

Ali'nin insanları koruması ve yaptıklarının özürünü görülmesi öyle bir dereceye vardı ki, Basralılar ona, çocuklarına kılıçla karşı koyup sövdüler ve onları lanetlediler. Onlara karşı zaferi elde ettiğinde onlarla savaşmayı bırakıp onları kendi güvenliği içerisine aldı. Aynı biçimde kendisini öldüren İbn i Milcem hakkında da iyilik tavsiye etti. Çocukları Hasan ve Hüseyin'e şöyle vasiyet etti: “Doğruyu söyleyin. Zalime düşman ve mazlumdun y ana olun. ”

Yakınları olsa dahi zalime karşı düşman olmalarını, yeryüzünün en ücra köşesinde dahi olsa mazluma yardımcı olmalarını istedi. Ali zalimleri yok etmek ve mazlumların durumlarını iyileştirmek isterken, bunun için yüreğiyle, dili, kılıcı ve kanıyla çaba harcadı. Bu uğurda yaşamı pahasına da olsa hiç bir ödün vermez ve yumuşak davranmazdı.

* * *

Ali'nin insanlar arasında en adil olması garip değil, tam tersine olmaması gariptir. Ali'nin adalettteki yeri, insanlığın ruhunu ve konumunu onurlandıracak bir yerdir. Bunların arasında kardeşi Akil'in halkın malından istemesi olayıdır. Ki, İmam reddetti çünkü ihtiyaç sahipleri daha evladır. Bu mal ayrıca onların malıdır. Bunun üzerine, kardeşi onu bırakıp düşmanı Muaviye'nin yanına gitmekle tehdit etti. Bu da onu etkilemediği gibi tavrını da değiştirmede. Kardeşi de Muaviye'ye gidip şöyle demeye başladı: "Muaviye dünyada daha iyidir. "

Muaviye de Akil'in düşündüğü gibiydi. Beytülmal (Hazine) Muaviye'nin gözünde, egemenliğini pekiştirecek, yoluna feda edip Emeviler'in geçmiş şanlarını geri getirecek bir silah niteliğindedir.

İmam mahkeme ve yargılama konularında kendisinin taraftarlarından üstün olmamasını isterdi. Tam tersi yargılamayı kendi adalet ruhunu doyurmak için yapardı. Örneğin kalkanını normal insanlar arasından Hıristiyan bir Arap'ın yanında buldu. Yargıçlardan birinin yanına, yargılamak üzere götürdü. Yargıcın adı da, Şerih idi. Yargıcın önünde dururken Ali, Bu benim kalkanımdır. Ne sattım ne de hibe olarak verdim. Yargıç Hıristiyan adama yönelerek sordu : Müminlerin emirinin söylediği konusunda ne diyorsun? Hıristiyan Arap şöyle dedi: Bu kalkan benimdir. Müminlerin emri de benim yanımda yalancıdır. Burada yargıç Şerih, Ali'ye dönüp sordu : Bu kalkanın sana ait olduğuna dair bir delilin var mıdır? Ali güldü ve şöyle dedi: Şerih doğru söylüyor bir delilim yoktur. Böylece de Şerih, kalkanın Hıristiyan araba

verilmesi hükmünü verdi. Hıristiyan müminlerin emiri ona bakar vaziyette iken kalkanı aldı ve gitti. Ancak adam bir iki adım gitmeden dönüp şöyle dedi: Ben bunların Peygamber hükmü olduğuna tanıklık ederim. Müminlerin emiri beni kendisi aleyhinde hüküm verecek bir yargıca götürüyor. Daha sonra şunları ekledi: Ya müminlerin emiri vallahi bu kalkan senin kalkanındır. Benim iddiam da yalan idi. Uzun bir zaman sonra Nehravan çarpışmasında bu adamın Ali'nin yanında Haricilere karşı şiddetle savaşanların arasında görüldü.

Ali Bin Ebi Rafı şöyle dedi:

Ali Bin Ebi Talip döneminde Beytülmal (Devlet Hazinesi) haznedarı ve yazıcısıydım. Hazineye Basra günlerinden alınmış bir inci gerdanlık vardı. Ali Bin Ebi Talip'in kızı birini gönderip, hazinede inci bir gerdanlığın bulunduğunu öğrendim. Bu da senin elindedir. Kurban bayramı günlerinde giyip süslenmem için ödünç almak istiyorum. Onu verip şu şekilde haber gönderdim: Ya müminlerin emirinin kızı garantili olarak üç gün sonra geri verilmek üzere emaneten veriyorum. Evet dedi. Garantili olarak üç gün sonra geri verilmek üzere emaneten alıyorum. Müminlerin emiri bunu üzerinde gördü ve hemen sordu: Bu gerdanlığı nereden getirdin? Cevap olarak: Müminlerin emirinin haznedarı Ebi Rafı'den bayramda süslenip sonra geri vermek üzere ödünç aldım. O zaman müminlerin emiri beni çağırdı. Ben de geldim. Hemen bana: Müslümanlara ihanet mi ediyorsun ya Ebi Rafı? dedi. Müslümanlara ihanetten Allah'a sığınırım dedim. O zaman nasıl olur da benim iznim ve onların rızası olmadan Müslümanların hazinesindeki gerdanlığı müminlerin emirinin kızına ödünç veriyorsun? dedi.

Cevap olarak ben: Ya müminlerin emiri o senin kızıdır. Benden süslenmesi için ödünç almak istedi ben de, garantili olarak üç gün sonra geri verilmek üzere emaneten verdim. O zaman şöyle dedi: Hemen al ve yerine koy. Böyle bir şeyi de bir daha yaparsan seni cezalandırırım. Sözü kızının zoruna gitti. Ve şöyle söyledi: Ya müminlerin emiri ben senin kızınım, senin bir parçanım. bunu takınmayı kim benden daha fazla hak eder? Ona şöyle dedi: Ya Ebi Talip'in kızı kendini haktan uzak koyma Muhacir ve taraftarların bütün kadınları bunun gibi bir gerdanlıkla mı süsleniyor? Ben de ondan alıp geri yerine koydum.

En basit olaylar karşısındaki adaleti dahi onun içinden geliyordu. Dünya nimetlerinden bir tanesini diğer insanlarla birlikte ve eşit biçimde alacak olsa dahi, kendi payının başkasına verilmesini isterdi ki, diğer insanlar hakların fazlasının küçüklerden ziyade büyüklere mahsus olduğunu düşünmesinler. Örneğin günün birinde Ebi Al Navvar'a oğlu ile birlikte gitti. Ebi Al Navvar'dan iki gömlek satın aldı. Sonra çocuğuna dönüp istediğini seç dedi. Çocuk birisini seçti, diğerini de Ali aldı.

İmamın iktidardakilere olan vasiyetleri ve mesajlarının hepsi bir eksen üzerinde dolaşıyordu. O da: Adalettir. Yakın ya da uzak olsun, insanların ona karşı olmalarının temel nedeni, hiçbir yakından yana, ya da etkin hiç kimseye hoş görünmeye çalışmayan adalet terazisi oluşundandır. Osman Bin Affan, Müslümanlarda iktidara geldiğinde, bütün akraba, yardımcı ve dostlarının şan ve servet kaynaklarında at oynatmalarını sağladı. Bununla da kötülükleri örtbas etmeye itildi. Mervan da onun üzerinde en etkili olanı idi. Yaptıklarıyla da, Ebi Beki-Al

Sıddık'ın halifesi olan Ömer Bin Al Hattab'a söylediği ve doğru olan vasiyetine ters düştü. Ki şöyle diyordu: "Allah'ın Peygamberi (SAV)'ın şu, zimmeti geniş, hırslı ve kendi kendini seven dostlarına karşı uyanık ol. "

Ali'nin içinde, bu zimmeti geniş insanlara karşı bir şeyler vardı. Onun için halifeliği ele aldığında, ayırdıklarını ayırıp iktidar ve tekelden uzaklaştırdıklarını uzaklaştırıp aralarında adaletten başka bir şeyi kabul etmedi. Mesajı doğal ve adil gidişatından saptırıp, kendisine mal, egemenlik ve şan elde etmeye yeltenen herkese karşı savaştı. Bunların kulaklarına şu güzel sözleri her zaman tekrarlardı: "Sizleri neyin ıslah edeceğini bilemiyorum. Ancak kendimi batıla iterek sizleri ıslah edemem. "

Ortam ve hile sonucunda zaferi elde etseler dahi hükümetleriyle hezimete uğrayan zalimlerle arasında olanların aynısı da bunlarla arasında gerçekleşti. Zulme uğramalarına karşın Ali ve taraftarlarının içindeki adalet kazanmıştı.

Ali, Bin Melcemin darbesi sonucunda öldüğünde, Ümmi Heysem Al Nah'ye ağlayarak ona bir ağıt yaktı. Ağıtın içinde insanların Ali'ye olan bakışını ve onurlu adaletini dile getiren şu beyitler vardı:

"Çekinmeden kıldadı hakkaniyeti, dostuna da düşmanına da verirdi adaleti.

Dostuna da düşmanına da adalet diyen Ali idi."

* * *

Doğruluk yüce insanların ahlakıdır. Ali'nin yanındaki bu ahlak ise, diğer bütün karakterlerinin kaynaklarına varması içindir. Adalet, doğruluk, sadakat, mertlik vb. şeylerin hepsi kardeştir. Doğruluğu, içindeki ya da hesapladığı hiçbir şeyi saklamaz, niyet etmediği ya da içinde bulunmayan hiçbir şeyi de varmış gibi göstermezdi. Bunlardan ve kendisine sakladıkları kötülüklerden kurtulmasının hileden geçtiğini en iyi biçimde bilmesine karşın, saldırgan düşmanlarına karşı hileye başvurmamıştı. Daha önceki bölümlerde İmam'ın doğruluğu ve sadakatinden söz ederken kendisinin karakterinden öte olan mutlak doğruluğunu gördük.

* * *

Ahlakının esaslarından biri de, her şeyinde sadeliği temel alıp resmiyetten nefret etmesidir. Belki de bu, karakterinin ana melekesidir. Bu konuda şöyle diyordu: “Kardeşlerin kötüsü, resmiyet isteyenidir.” Yine : Mümin kardeşine karşı resmi davranırsa onu kaybeder diyordu. Buradaki resmi davranmaktan kastedilen, resmiyeti gerektirecek tavırları takınmasıdır. İleri sürdüğü her görüşünde, ya da verdiği herhangi bir öğütte, veyahut hibe olarak verdiği veya engellediği herhangi bir malda, yapmacık tavırlardan kaçınırdı. Bu karakterine öyle bağlıydı ki, gereksinim sahipleri onu hile ile razı etmek, hilekar ve dolandırıcılar da onun yapmacık rızasını dahi elde etmek için çaba harcamaktan bıkiyordu. Bunun sonucunda da bunlar onu, sert, kaba ve insanlara karşı kibirli olmakla suçluyorlardı. İmam, hiçbir zaman isteyerek ya da istemeyerek sert, kaba ya da kibirli olmamıştı. Tam tersine onun her tavır, kendisinin resmi olmayan, mübalağasız karakter ve doğal yapısının bir sonucu olarak ortaya çıkardı. Kendisini

çevreleyenlerin büyük bir çoğunluğu kişisel çıkarları peşinde olduklarından, onlara karşı iyi niyete sahip değildi. Bu rahatsızlığım da hiç saklamadı. Duyguların gizlenmesi ya da açığa vurulması, ne kibirlilik ne de kabalıktır. Tam tersi Ali, kendini beğenmişlikten nefret eder ve kendini beğenmişliği hiç kabul etmezdi. Çocukları, yakınları ve taraftarlarından her zaman kibir ve kendini beğenmişlikten sakınmalarını isterdi. Bunlara, öğütlerinde şöyle diyor: “Sakın ha, sakın kendini beğenme, Şunu bilmeni isterim: kendini beğenmişlik doğruluğun zıttıdır ve yüreklerin düşmanıdır.” Resmiyeti övenlerin önünde de olsa ondan nefret ederdi. Birisi övmeyi biraz abartacak olsa hemen onun sözünü keser ve şöyle söylerdi: “Ben senin dediğine katılmıyorum.” Birisi de suçlamayı abartacak olursa, onun hakkında bildiğini saklamaktan kaçmmayıp hemen şöyle söylerdi: içindekileri uyandır. Onu çok sevenler ve çok nefret edenler karşısında, Ali resmiyetten hep nefret etmiştir. Bu konularda şöyle derdi: “Bir insan iki şeyden mahvolur; Sevgisini abartan bir seven ile Nefretini abartan bir düşmandan.” Çünkü her ikisinde de resmiyet çok olur. Kendisi ne kibirli ne de çok mütevazidir. Çünkü ikisinde de bir resmiyet vardır. Bunların aksine kendini hep olduğu gibi gösterirdi. Adalet ve hakkaniyetin doğruluğu gibi bir doğrulukla kendisini gösterirdi. Bir gün heybesinde satın aldığı hurmayı taşıırken onu görüp ver taşıyalım dediklerinde: “Hayır çocukların babası bunu taşımada daha evladır” demesiyle insanlar içerisinde Ali’den daha uysal ve daha iyi bir çizgi izleyeni görebilir misin?

Kastedilen mütevaziliği yaygın biçimde insanın iyi bir tarafı olarak görmek yanlıştır. Tam tersine bu nefret edilecek bir resmiyettir. Ali ne mütevazı, ne de kibirliydi.

İçindeki, ne mütaviziliğe, ne de kibre yönelik hiçbir hesap yapmadan açığa vururdu. Çünkü ikisi de yücenin içinde yoktu. Ancak bazıları kibirli olarak ya da mütevazı olarak görüyorsa buradaki hata insanların onu tahlil eden bakış açılarının yanlışlığındandır. Kendisi bunların dışındaydı. “İmamın Dahiliği” eserinin yazarı şöyle diyor: “Savaş esnasında ona karşı çarpışanlara, onlar çelik zırhlarla örtünmüşken kendisi başı açık çıkardı. Asıl garip olanı, kendilerinin hileye bürünmüşken kendisinin açık bir nefisle çıkması değil miydi.”

Sertlik bakımından da, imamın ahlakında öyle bir şey yoktu, tam tersine hep müsamahakar ve sade idi.

* * *

Ahlakının bir diğer tarafı da, gönül temizliğidir. Kendisi hiçbir yaratığa karşı kin beslememiş ve en şiddetli düşmanları ve bütün karşıtlarına, ona haset edip sevmeyenlere karşı hiçbir öç alma duygusu beslememiştir. Ölmek üzere iken çocuklarına ve yakınlarına onu vuran İbn Milcem’i ya da yakınlarından herhangi birini öldürmemelerini söylediğinden söz ettik. Kellesini istemesine rağmen, düşmanı olan Talha’nın ölümü üzerine ağlamıştı. Dostuna sadık, acısını açığa vuran diyerek arkasından ağıt yakmıştı. Kendisine karşı savaşmalarına, onu öldürenin onlardan birisi olmasına, dostlarına eziyet edip kendisine ve dostlarına karşı Muaviye, Amro Bin Al As ve etrafındakilerden çektiğinin fazlasıyla çektirmelerine rağmen dostlarından haricilerle savaşmamalarını istemişti. Çünkü yanlış yolda olmalarına rağmen davalarına sadık olduklarını sezmişti. Ayrıca hayatı boyunca ve başından geçen bütün olaylarda

düşmanlarına karşı kin beslediği görülmemiştir. Hatta bizzat Muaviye'ye karşı kin beslememiştir. Burada hep kendi içindeki hakka, dilindeki doğruluğa ve elindeki kılıca başvururdu. Mertliğin doğasında kendisine yapılan haksızlığa karşı susmama, başkalarına yapılan zulümde sinmeme karakteri mevcut olmasına karşın kin beslememekte mertliğin doğasında mevcuttur. Ancak, kendisine karşı düşmanlığı ilan edip ölümü isteyenlere kin beslemeyen bu ulu karakter, kin ve nefret dolu kişilerce kuşatılmıştı. Ali'nin birçok güzel sözü, içindeki iyilik ve sevgi diğerlerindeki gaddarlık nedeniyle acı sitemle doluydu.

Cömert olmak ve hatta sınırsız cömertlik onun ahlakıdır. Ancak usulüne ve amacına uygun biçimde cömertti. İnsanların malından ve emeğinden cömertlik yapan iktidar sahiplerinin cömertliği değildi. Ayrıca bunlar cömertlik yapsalar dahi, yakınlarına, akrabalarına ve onların malını korumak için kılıç sallayanlara cömertlik ederlerdi. Şayet bunun dışında cömert davranacak olurlarsa da, kendilerine cömert denmesi için yaparlardı. Çünkü bu, insanın toplum içerisindeki saygınlığını artırır, sevgi kazanmasını sağlar ve çalıp çarptığını örterdi. Ayrıca, zalim birisi ise onun zulmünü örtbas eder, politik olarak aciz ise onun aczini gizlerdi. Anlamı itibariyle rüşvetten hiçbir farkı olmayan, tarihimizde bizim gibi şan ve egemenlik sahiplerinin tarihinde birçok meşhurun tanınmış olduğu böylesi cömertliği Ali Bin Ebi Talip'in hayatı boyunca bir defa olsa dahi görmemiş ve böylesi fırsatı olmamıştı. Onun cömertliği, etkin ve kendisi ile iç içe girmiş mertliğin bir anlatımıydı. Kızını, diğer kızlar gibi bayram gününde boynuna takmak üzere bir gerdanlığı hazineden ödünç aldığı için tenkit ederken, Kamu

malından biraz destek istediği için kardeşi Akil'i tenkit ederken, her rüşvet isteyenini veya çaba harcamadan ve haksız olarak vermek isteyenini kendisinden uzaklaştırırken, kesinlikle ispat edilmiş anlatımlara göre de Medine Yahudilerine elleri şişinceye kadar hurmalara su verip ücretini alarak gereksinim sahiplerine dağıtırdı ve bu ücretle köleleri satın alıp hemen azat ederdi. Tanıyanların anlatımından Al Şa'bi'nin anlattığına göre dünyada kendi malından verirken kendisinden daha cömert yoktur. Bazı durumlarda düşmanın tanıklığı en doğru tanıklık olabileceğine göre onu kötülemeye ve lekelemeye çalışırken Muaviye Bin Ebi Sufyan'ın aşağıdaki sözleri söylediğine göre Ali'nin cömertliği nasıl olabilirdi: "Ali'nin yanında biri altın külçelerle dolu diğeri de samanla dolu iki hazinesi olsa, altın külçelerini daha önce tükettirdi."

* * *

Bu onurlu niteliklerin bir tamamlayıcısı, bu yüce mertliğin bir meziyeti ve ilerde sözünü edeceğimiz bu edebi dahiliğin bir devamı olarak İmamın tanındığı kendine güven duygusu ile birleşmesi doğal değil midir? Kendine güven duygusu bu özelliklerin zorunlu bir tamamlayıcısıdır. İmam bir çaba harcarken yaptığıının yüceliği ve içindeki hakkaniyetin doğruluğundan emindi. Peygamber ve sahabelerinin kötü sonucundan ikaz etmelerine rağmen Arap yarımadasının en yiğidi Amro Bin El Vedd'e karşı koyması içini dolduran bu cesarete güvenmesinden kaynaklanıyordu. Etrafında çok olan düşmanlarından korumasız biçimde namaza gidip zehirli kılıçla Bin Milcem tarafından vurulması da, içini doldurup yaralarından fışkıran hakkaniyete olan güveninin bir delili

değil midir. Bütün yaşamı da, işi ile sözü çok yüce bir akıldan ve ahlaktan kaynaklandığı için yaptığının doğruluğuna inanan ve bu inancında inat eden bir adamı gösterecek söz ve eylem silsilesinden ibaret değil midir?

İçinde barındırdığı bu asil güven ortamında, adaletine olan güçlü inancı, kendisi hakkındaki insanların değişen yargılarına rağmen hiç değişmeyen ve yumuşamayan tavrıyla şöyle diyor:

“Benden nefret etmesi için müminin boğazını şu kılıcımla kesecek olsam dahi benden nefret etmez. Beni sevmesi için de münafığa her şeyiyle dünyayı verecek olsam yine beni sevmez. ” Bu konuyla ilgili yine şöyle diyor: “Vallahi ben tek başıma, onlarda kum gibi kalabalık olsalar dahi hiç umursamaz ve onlardan korkmazdım.”

Medine'nin yerlilerinden bir grubun Muaviye'ye katıldıklarını öğrenince de, bu eşsiz güvenle oradaki temsilcisi Sehl Bin Hanif Al Ansari'ye şöyle dedi: “Senin bir kısım adamının Muaviye'nin peşine düştüklerim duydum. Sayıları ve donanımları konusunda onları önemseme, Vallahi onlar hiçbir zaman ne zulümden vazgeçer ne de adaleti sağlayabilirler. ”

İLİMLER YUMAĞI HZ. ALİ

-İnsanların en değersiz olanı en ilimsiz olanıdır.

İmam ı Ali

-Ya Ebi Hasan, senin hükmünü vermediğin bir sorunu Allah hayırlı kılmaz.

Ömer Bin Al Hattab

İMAMIN

KÜLTÜRÜ

Ali Bin Ebi Talip eşsiz bir akıla sahiptir. Kendisi bununla da İslam'ın kutbudur. Arap bilimlerinin külliyatıdır. Temelini atmadığı ya da atılmasının katkısında bulunmadığı Arap kültürü mevcut değildir. Topluluk içerisindeki belagatı ve dahiliği üzerinde söylenecek çok şey vardır. Ali'nin kültürü fıkıh, hukuk, Arap dili ve edebiyatındaki kabiliyeti konusunu bu bölümde kısaca ele alacağız. Buna ek olarak gerektiği yerde bilgeliğinden de söz edeceğiz. Bu konuda çok şeyler söylendiğinden ve araştırmacılar bunu geniş biçimde incelediklerinden biz onun kültürü ve kabiliyetini kısaca ele aldık. Bu kitaptaki amacımız onların geniş tuttuğu yerleri kısaca ve kısa tuttukları, ya da ihmal ettikleri yerleri de geniş biçimde ele almaktır. Konumuza Kuran ve hadisten başlayarak diğerlerine geçeceğiz. Böylece, Peygamberin aşağıdaki sözüyle Ali'yi nitelendirirken ne kadar isabet ettiğini görürüz "Ben ilmin şehriyim, Ali ise kapısıdır." Ali Bin Ebi Talip Peygamberin nezaretinde ve onun öğrencisi olarak büyüdü. Ahlakını ve dünya ile ahlaka bakış açısını ondan miras aldı. Bu miras gönlünde ve aklında adım adım ilerledi. Kuran'ı, eşyanın özüne inip onu kavrayan bilge idrakiyle inceledi. Halifeliği Ebi Bekr, Ömer ve Osman'dan sonra devralıncaya kadar geçen uzun zaman içerisinde bu etkin derin araştırmayı yapma fırsatını elde etti. Onun için Kuran-ı metin olarak özenle okur ve öz olarak özenle

yaşardı. Bunun sonucunda da, dili yüreğiyle sapmadan yaşardı.

Hadis konusundaki bilgisi üzerine de toz kondurulamazdı. Burada garipsenecek bir şey söz konusu olamaz, çünkü hiçbir mücahidin ya da sahabenin eşlik edemediği kadar uzun bir zaman boyunca Ali, Peygambere eşlik etmiştir. Diğerlerinin duyduğu ya da duymadığı birçok şeyi kendisi duydu. Ali, bizzat kendisinin Peygamberden duymadığı hiç bir hadisi anlatmadığını söyler. Çünkü Peygamberin hadislerinin hiç bir kelimesinin kendi kulağı ya da yüreği tarafından duyulmadığına mutlak biçimde inanıyordu. Ali'ye şunu söylediler: "Neden Allah'ın Peygamberi (SAV) ile en fazla sen konuşursun?" Cevaben şöyle dedi: "Şayet ona bir şey sorarsam o yanıtını verirdi. Yok eğer susarsam o öğretmeye başlardı."

* * *

Ali Bin Ebi Talip'in İslamiyet'i en iyi biçimde yaşaması gibi fıkıh olarak da en iyi biçimde bilmesi doğaldır, çağdaşlarının arasında fıkıh olarak ve daha doğru fetva veren kimse olmamıştır. Derin bilgisi ve fikhî nedeniyle Ebi Bekr Al Sıddık ve Ömer Bin Al Hattab'm karşılaşmış ve çözemedikleri sorunlarda en güvendikleri kişi durumundaydı.

(1)	Medine	kentinin	eski	adı
(2)	Mesaj	sahibinin	sözlerinden	
(3)	Mesaj	sahibinin	sözlerinden	
(4)	Ali	Ümran	süresinden	
(5)	Mesaj	sahibinin	sözlerinden	
(6)	Zilhicce:	Hicri takviminin	12.	Ayıdır
(7)	Gar	Sovr:	Bölge	adıdır.

(8) Gufran: Affetmekten çok daha geniş bir anlamda olduğu için olduğu gibi Arapça'sını kullanmak istedim.

Aynı biçimde istişare konusunda en son dayanakları oydu. Halifelerin ikisi de onun istişare ve bilgisinden yararlanmışlardır. Ebi Bekr ve Ömer için fetva konularında son dayanak olduğu gibi diğer sahabelerin de dayanağıydı. Şeriat konusunda onun getirdiği gerekçeden daha iyi bir gerekçenin öne sürüldüğü görülmemiştir.

Ali'nin bilgisi, fıkıh metinleri ve hükümleriyle sınırlı kalmamış, çağdaşlarını kat kat geçtiği matematik ve bunun gibi bilimlere kadar uzanmıştır.

Ali'den sonraki İslami çağlarda en büyük fıkıh bilimcisi Ebi Hanife de, onun öğrencisiydi. Ebi Hanife, Cafer Bin Muhammed'in yanında okudu. O da babasının yanında okudu. Ali Bin Ebi Talip'e varıncaya kadar... Aynı zamanda İmam ı Malik Bin Enes de silsile yoluyla Ali'nin öğrencisiydi. Kendisi Rabia'dan, Rabia da Akreme'den, Akreme de Abdullah Bin Abbas'tan, Abdullah Bin Abbas da Ali'den öğrenmiştir. Bütün bunların ustası durumundaki Bin Abbas'a "Amcanın bilgisi önündeki bildiğin nedir?" diye sordular. (Ali kastedilmektedir.) Cevap olarak: Atlas okyanusu önünde bir damla yağmurdur; dedi.

* * *

Bütün sahabeler peygamberin bir defasında şöyle dediğini söylerler: İçinizdeki en iyi yargılayıcı Ali'dir. Ali, çağının en iyi yargılayıcısıdır. Çünkü fıkıh ve Şeriat

konularını en iyi bilen oydu. Bunlar da İslamiyet'teki yargının kaynaklarıdır. Ayrıca öyle bir akıl gücüne sahipti ki, biçimler değişse dahi mantığa en uygun ve en doğru biçimi ortaya çıkarabilirdi. Aynı biçimde, yargıda bilgisini en iyi şekilde kullanmaya yöneltecek temiz bir vicdana sahipti. Böylece de, akla ve vicdana dayanan adil hükümler verirdi. Ömer Bin Al Hattab'ın Ali'ye söylediği şu sözler malumdur: Ya Ebe Hasan, senin hükmünü vermediğin bir sorunu Allah hayırlı kılmaz. Aynı şekilde: Ali olmasaydı Ömer mahvolurdu. Gene: Ali varken mescitte hiç kimse fetva veremez.

Ali'nin ilkeleri ile büyük Fransız devriminin adamları ve ilkeleri üzerine olan bölümde Ali'nin yargı konusundaki dahiliğini ve söylediklerinden ortaya çıkanları uzunca ele alacağız.

* * *

Ali Bin Ebi Talip sorunları gelişigüzel ele almak istemeyenlerdendi. Tersine her sorunun özüne kadar inmeye çalışırdı. Kuran'ı ve onun konusu olan dini bütün düşünürleri çekecek tarzda ve derinden inceledi. Böylece dini, bir düşünce ve bir görüş konusu olarak ele aldı. Ali gibi bir dahinin, dinin sadece şekli olan hükümlerin getirdiği, sınırlamaları belirleme ve dini vecibeleri yerine getirmekle yetinmesi mümkün değildir. İnsanların büyük bir çoğunluğu dinin şekline matematiksel olarak davranışlardaki ve yargıdaki sonuçlarına bakarlar ya da bakmak durumunda kalırlar. Ali ise, dinin şeklindeki hükümleri iyice bildiği gibi dinin kendisini de, salt bir düşünce konusu, özgün bir araştırma ve uzak öngörü konusu olarak da iyi bilirdi. Kökü ve realitesiyle iç içe,

birbirine akan ve birbirini etkileyen temel dayanaklar üzerinde kurulu olduğuna tam güvenmeden din üzerindeki düşünce ve araştırmasına son vermezdi.

İslami felsefe ve söz söyleme sanatı da buradan çıktı. Ali, bu anlamıyla söz söyleyenlerin başındaydı ve hatta söz söyleme sanatının babasıydı. Bu bilimin öncülerinin, Ali bin Ebi Talip'ten başka kaynakları yoktu. Onun çizgisi dışında da, bir yolları yoktu. Sonradan gelenler de onu izlemeye devam ettiler. Onu, öncülerinin ve kendilerinin imamı olarak gördüler. Din konularında akılın önünü açmaya çalışan ilk İslami grup durumundaki mutezilenin kurucusu Vasıl Bin Ata, Ebi Haşım Bin Muhammed Bin Hanife'nin öğrencisiydi. Babası da, Ali Bin Ebi Talip'in öğrencisiydi. Mutezile grubu için söylenenlerin hepsi Al Aşariye grubu için de söylenir. Aşa'riyeciler ilimlerini, silsile yoluyla Ali'nin öğrencisi olan Vasıl Bin Ata'nın öğrencileri olan Mutezilecilerin öğretilerinden almışlardır.

Ayrıca İslami tasavvufun köklerinin ve tohumlarının değişik örnekleri Nahj Al Balağa'da (Olgunluk Çizgisi) mevcuttur. Müslümanlar Yunan düşünürlerini tanımadan, Grek'lerin, Hintlilerin ve diğerlerinin felsefesini Arapça'ya dahil etmeden önceki İslami tasavvufçular bu örneklerle dayanmışlardı. İsteyen de El Mütevekkilin veziri olan Ubeydullah Bin Yahya Bin Hakan'm, İbn Ebi Hadid'in yazmış olduğu Nahj Albalağa'daki Ebi Al Ayna bölümüne bakabilir. Orada sözünü ettiklerimizin geniş açıklamaları mevcuttur.

* * *

Sanki Allah, İslami bilimlerde Ali'nin dayanak olduğu gibi Arap dil bilimlerinde de dayanak olmasını istemişti. Çağdaşları arasında hiç kimse Arap dil bilimleri konusunda Ali'nin eline su dökemezdi. Arapça'yı iyice kavraması, sağlıklı mantığı ve eşsiz zihinsel gücü sayesinde Arapça'yı kanıtları ile kurallara oturtmaya çalıştı. Bu da, kendisinin irdeleme yeteneğine işaret etmektedir. Gerçekten de, Arap dil bilimi konusundaki temelleri atan ve kendisinden sonra gelenlerin önünü açan kendisidir. Ali'nin gramer biliminin temelini attığı tarih tarafından ispat edilmiştir. Günün birinde, öğrencisi ve dostu olan Ebi El Esved El Deuli yanına geldiğinde onu dalmış düşünürken gördü. Ona dedi ki: Neyi düşünüyorsun ya müminlerin emiri? Cevaben: Sizin bu şehrinizde (Yani Kufe'de) bir ezgi duydum. Onun için Arapça'nın kuralları üzerine bir kitap yazmak istedim. Daha sonra, içinde: İsim, fiil, bağlaç vs ile söz sanatı yazılı bir kağıt verdi.

Bu olayı başka şekilde de anlatırlar. Ebi El Esved El Deuli'nin günün birinde, Ali'ye Arap fetihlerinden sonra Arapların Parslarla iç içe girmeleri sonucunda ezginin çok kullanıldığını söyledi. Fars'lar da, çok ezgili ve imalı konuşurlardı. İmam bir süre sustuktan sonra Ebi El Esved'e şöyle dedi: Sana söylediklerimi yaz. Ebi El Esved kağıt kalem alıp yazmaya başladı. Arapça, isim, fiil ve bağlaçtan oluşur. İsim: Zamiri bildirir. Fiil ise: Zamirin hareketini bildirir. Bağlaç da: İsim ve fiil olmayan kelimeleri bildirir. Sıfatlar da üçtür: Belirtme sıfatları, belgisiz sıfatlar ve ne belirtme, ne de belgisiz olan sıfatlar ki; bunlar bazı dil bilimcilerinin dediği gibi işaret sıfatlarıdır, dedi ve ekledi: Bundan sonra bu kuralı izleyin. (9) Bu olaydan sonra bu bilim, bu adla anılmaya başladı.

Ali'nin özelliklerinden birisi de, olağanüstü zekası ve üstün ferasetidir. İrticali birçok tutumu da, hiç kimsenin geçemediği hazırcevaplılığın işaret etmektedir. Taraftarları ve düşmanları önünde İrticali biçimde güzel sözler ve atasözleri söylerdi. Ayrıca Ali, matematik problemlerindeki ferasetinde de, çağının tek adamıydı. Çağdaşları bu problemleri, kolay kolay çözülemediği ve anlamadığı için bulmaca olarak görüyorlardı. Bu konuda anlatılanlardan bir tanesi şöyledir: Kadının biri gelip kardeşinin öldüğünü ve altı yüz dinarlık bir miras bıraktığı ve bu mirastan kendisine sadece bir dinarı miras olarak verdiklerini şikayet etti. Bunun üzerine Ali şöyle dedi: Demek ki; onun bir karısı, iki kızı, annesi, on iki kardeşi ve sen varsınız. Gerçekten de öyleydi.

Günün birinde Kufe'de minber üzerinde konuşurken birisi kalkıp şunu sordu: Birisi öldü. Bir karısı, iki kızı, babası ile annesi var. Miras durumu nedir? Bunun üzerine Ali hemen şunu söyledi: Onun sekizde biri dokuzda bir oldu. Ondan sonra da bu hüküm sürekli olarak minber hükmü olarak adlandırıldı, çünkü bu hükmü minber üzerindeyken verdi.

Hikmet, etkin bir görüş, geniş bir bilgelik, güçlü bir duygu, toparlayıp çıkarsama gücü ve bütün bunları gerektiren yoğun bir çaba olduğu gibi Hz. Ali'nin eseridir. Bu konudaki deneyimi; milletleri, bilgeleri ve tarihin büyük düşünürleri arasında yüce bir yere oturtacak bir deneyimdir. Olaylardan teori üretip bunu güzel söz olarak ortaya koyma konusundaki Ali'nin benzerleri çok azdır. Birinci derecedeki kaynağı Muhammed Bin Abdullah ve Ali Bin Ebi Talip olan bu yüce hikmet, İslam kültürünün

yönetilmesinde ve insani biçime sokulmasında büyük öneme sahiptir.

İmam, felsefi görüşünü yaşam, evren, insan topluluğu ile tevhit, ilahiyat ve doğaüstü sorunlar üzerinde yoğunlaştırdı. Daha önce de sözünü ettiğimiz gibi Söz söyleme sanatı ve İslami ilahiyat felsefesinin kurucusudur. Ondan sonra gelen bütün düşünce ve hikmet sahipleri onun asaletini ve bilgeliğini kabul edip onu izleyip hikmetlerini açıklamaya çalıştılar. Milletlerin birinci sıradaki bilgeleri arasında oturmasını sağlayan birçok hikmet büyük kitabı 'Nahj El Balağa'da (Olgunluk Çizgisi) mevcuttur. Peygamber, ümmetimin alimleri İsrail'in peygamberleri gibidir, derken bizzat Ali'yi kastetmiyor muydu?

HZ. ALİ VE İNSAN HAKLARI ÖZGÜRLÜK YOLUNUN YOLCUSU

- Allah seni özgür yaratmışken başkasının kölesi olma!
- Sakın ha, insanların eşit olduğu şeyi tekelleştirmeye kalkışma.
- Affedilmeyecek günah, insanların birbirine olan zulmüdür.
- Mazlumun zaliminden kurtaracağım.
- En kötü düşmanlık insanlara yönelendir.
- Her insan senin gibi yaratılışa sahiptir.
- Kendin için sevdiğin bir şeyin başkası için de olmasını iste kendin için sevmediğin bir şeyi de başkası için isteme.
- Çobanların en kötüsü sürüsünde kötülerini barındırandır.
- Kötü yaratılışının liderliği olamaz.

-Zararından emin olduğuna kardeş olmaya çalış.
ZOR DENEYİM

-Vallahi görmeden önce hakkı kabul ederim.
-Sorunumuz zordur, sözümüz; temiz bir gönül ve sağlıklı
bir ümit demektir
Ali

Öyle bir sesleniş seslendi ki, kulaklarını sağır edip yapılarını darmadağın etti, damlarını başlarına yıktı, sakındıkları duvarlarını yıktı ama, zayıf ve mazlumların gönlünde, serinlik, sağlık ve bol bereket getirdi.

Ali Bin Ebi Talip'in insan hakları ve toplum amaçları konusunda köklü, dallanıp budaklanmış görüş ve kuramı vardır. Çağdaş sosyal bilimlerin, bu görüşlerin ve kuramın büyük bir bölümünü onaylamaktan başka yolu yoktu. Sosyal bilimler, konusu hangi biçime girer, ya da hangi isim altında anılırsa anılsın neden ve sonucu itibariyle birdir. Bu da, toplum üzerindeki despotizm ve baskıları kaldırmaktır. Daha sonra da, insanın insan olarak onurunu ve yaşam haklarını koruyacak daha sağlıklı temellere oturmuş bir toplum kurmaktır. Bunun da eksenini, yararlı bir çerçevede hareket ve söz özgürlüğüdür. Bu bilimlerin, şu ya da bu şekilde oluşmasını birinci derecede etkileyen belirli yer ve zaman koşullarıdır.

Bu realite ışığında geçmişe bir göz atarsak; geçmiş her zaman, içerisinde despotizm, mutlakiyet, toplum hak ve özgürlüklerini hiçe sayanlarla adalet ve istişareye dayanan, genel hakları ve özgürlükleri koruyan bir yönetim istemi arasında zorlu bir savaşımın devam ettiğini görebiliriz. Mazlumların geçmiş olumlu devrimlerinin hepsi de, ezilenlerin ve düşünürlerin sosyal zulmü yok

edip yerine mantığı ve önemi açısından toplumun gelişim seviyesine uyan yeni kurallar koymaya çalışan ayaklanmalardan başka bir şey değildir.

Ali Bin Ebi Talip insan hakları konusunda önemli bir şana sahipti. Bu konudaki görüşleri de, o günkü İslamiyet ile birçok yönden bağlantılıdır. Hepsi, despotizmi yok edip sınıfsal ayrılıkları kaldırma ekseninde dolanıyordu. Ali Bin Ebi Talip'in toplum sorunları karşısındaki tutumunu bilen herkes, onun despot ve zalimlerin boynuna dayanmış bir kılıç olduğunu bilir. Görüşüyle, edebiyatıyla, hükümetiyle, politikasıyla genel hakları çiğneyenlere, toplumu ve çıkarlarını hiçe sayarak mazlumların sırtından şan sahibi olmaya çalışanlara karşı tutumuyla sosyal adaleti kurmaya çalıştığını bilir.

İmamın güçlü zihninde, zenginin ve fakirin eşit olacağı yoksul ve zayıfın aydınlanacağı, sınıflar arası büyük farkları kaldırmaya götürecek topluluk hakları temelindeki sosyal adalet düşüncesi olgunlaşmıştı. Adalet savaşımındaki sesinin sonsuz bir yankısı vardı. Silahı çok etkin olup insan değerlerinin korunmasındaki savunması hiçbir tavize yer vermeyecek şekilde güçlü ve sonsuzdu. Yönetimiyle insanlık çağının o dönemindeki insan haklarına sahip elindeki bütün araçlarla özünü oluşturmaya çalışan bilinçli yöneticinin en iyi örneğini oluşturuyordu. İmamın zihninde, çağının toplumsal realitesi ve içinde bulunulan toplumsal baskılar (diğer eşyalarda olduğu gibi) çok iyi belirginleşmişti. Ayrıca, bu realitenin hangi boyuta kadar uzanabileceği ve zamanın nereye kadar gelişmesine izin verdiği çok netti. İmamın iradesini (kapsadığı bütün iyiliklerle birlikte) bu gelişimi gerçekleştirmekten daha fazla meşgul eden bir şey yoktu.

Hiçbir değişken bu iradeyi bu çabadan alıkoyamamıştı. Hiçbir komplo da, içindeki uygulama ve yaratma gücünü durduramamıştı. Görüşündeki sarsılmayan hakkaniyet, haksızlık ve bunların tezleri üzerinde bir haksızlığa son verip adaleti gerçekleştirmek imamın en sevdiği şeydir. Düşünce ve duygudaki sadakati, uygulamada bunlara olan bağlılığı, genel sorunlarda, herhangi bir konu üzerinde yanlış bir düşüncenin yansıması, özellikle de egemenlerin, güçlülerin, işbirlikçilerinin kitlelere ve özel olarak zayıflara eziyetleri ve düşmanların, taraftarlarının keyfi olarak hakkın egemenliğine tecavüzleri geri çekilmesini engellemişti. Bu da insanın onurlu ve refah içerisinde yaşamasının doğal hakkı olarak insanları ikiye bölmüyor, iki değişik perde bırakıyor: Biri acılı siyah, diğeri mutlu ve beyazdır.

Yüce dehasının ışığı sayesinde, maddi açıdan sınıfları izlemenin düşünsel açıdan dogmatizmin olumsuz sonuçlarına, nefis olarak kurnazlığa, yönetim ve ilişkilerde zorbalığa, hınca ve arın ortadan kalkmasına götürecektir yoldan başka bir şey olmadığını kavramıştı. Daha sonra bu durumun, bu hırslı ve doymaz kesimde hiçbir şeyi umursamayan servet ve mevki arzusu sonucunda bozguna, diğer, çabalarının boşuna gittiğini gören kesimde ise. durumların bozulmasına, yaşamın önemsizleşmesine, insanın kötü görülmesine ve düşmanlıklara neden olacaktır. Her iki kesimde de sonuç itibariyle hiçbir kuşkuyla yer bırakmayacak şekilde toplumun tamamıyla yıkılmasına neden olan etkenlere yol açacaktır. Sanki toplumun bu iki kesimi, aralarında yeteneklerin, hakların ve kurbanların ezildiği dışlılardır.

Osman'ın halifeliğinin son döneminde, elit aristokratlar özellikle de emevi olanlarının büyük bir çoğunluğu adalet ve hak eşitliği konusunda İslamiyet'in sünnetinden dışarı çıkmayı kural durumuna getirmişti. Kitlelere hakaret ediyor onları köleleştiriyor, yöneticiden korkuyu, terörü ve hatta yöneticinin önüne çıkmamayı yayıyorlardı. Kendilerine yarayacak olursa, haklarını hiçe saydıkları gibi kitlelerin kararını da hiçe sayıyorlardı. Rüşvet ve bunun gibi şeylerden hiç kaçınmazlardı. Ayrıca, ellerini kana bulayan, kamu haklarını çiğneyen, halifeliği krallığa, İslamiyet'in demokrasisini bireysel yönetimin keyfiyetine dönüştüren niyet ve çabalarını açığa vuran birçok davranışta bulunuyorlardı. Bunlar Hz. Ali'nin toplumsal adalettaki sertliği ile başkanlık, egemenlik ve mal konusundaki arzulan arasında kaldılar. Bununla da, arada sırada kazanç ve zenginlik sürprizlerini bekleyen kumarcılar durumundaydılar.

Bunlar, politik ve sosyal olarak putperestliği yeniden kurmak için bu aşırılıktaki haksız arzulan ve sosyal adaleti hiçe saymayı kural olarak önlerine koyarken Ali Bin Ebi Talip zorlu, çok zorlu ve etkenleri birbirine girmiş, buhran, kriz ve korkunç olaylardaki bir çağ içerisinde krizi idare edip içinden çıkmayı zorunlu kılan bir tutum dayatan bir deneyimle karşı karşıyaydı. Bu çok tehlikeli bir tutumdur. Hilafetin, İslam'ın ve ikisinin getirdiği insanlar arasındaki ahlaki fazilet ve sosyal adaletin kaderi büyük bir ölçüde bunun sonucunda belirlenecekti. Ayrıca bu tutum çok dikkatli izlenmeli, çünkü sahibinin kişiliğinin, genel haklara olan bağlılığındaki yeteneğinin, bireysel ve sosyal faziletlerin yayılması konusundaki azminin ve sabırdaki direncinin mihenk taşı olacaktır.

Bin Ebi Talip, zamanında peygamberin müsamaha, demokrasi ve adalet ruhunun yaygınlaştırılması ile gaddarlık, hakimiyet altında tutma ve tüccar ile elit kesimin mantığı arasındaki çarpışmada geçirdiği deneyime benzer bir deneyimle karşı karşıyaydı.

Bin Ebi Talip zorlu bir deneyimle karşı karşıyaydı. Ancak bu zorluk, anlamı ve şekli itibariyle dışarıdan bakan izleyiciler açıısından. İmamın gönlü ve zihni açısından izlediği yoldan kıl payı dahi olsa ayrılmasına neden olacak bir zorluk değildi. Allah'ın Ali'ye vermiş olduğu güce sahip olan birisi adaletin, özgürlük ruhunun yaygınlaştırılması ve bu özgürlük adaleti koruyan ahlak faziletlerinin kökleşmesini engelleyen tembellik zorluğu dışındaki bütün zorlukları kolay karşılardı.

Ancak, Muhammed Bin Abdullah, Ebi Sufyan'm, Ebi Leheb'in, Hamalet-ül Hatab (odun taşıyıcısı), E-kilet-ül Ekbad ve Kureyş tüccarlarının kulaklarını sağır eden bir seslenişle seslendi. Öyle bir sesleniş seslendi ki, kulaklarını sağır edip yapılarını darmadağın etti, damlarını başlarına yıktı, sakındıkları duvarlarını yıktı, ama zayıf ve mazlumların gönlüne, serinlik, sağlık ve bol bereket getirdi: Amca, Allah bu sorunu belirginleştirecek ya da ben içinde helak oluncaya kadar bunu bırakabilmem için güneşi sağ elime, Ayı da sol elime verecek olsalar dahi vallahi vazgeçmem.

Muhammed Bin Abdullah'a şunu söylediklerinde: Şayet bu sorunu mal toplayabilmek için öne sürüyorsan, hepimizden daha varlıklı oluncaya kadar sana mal toplarız. Yok eğer aramızda onurlu olmak istiyorsan seni burada egemen kılarız, mülk (Krallık) istiyorsan seni kral

yaparız cevap olarak Şunu söyledi: Size getirdiklerimi, malınızı istemek, aranızda onurlu olmak, ya da krallık için getirmedim. Allah beni sizlere peygamber olarak gönderdi ve bana bir kitap indirdi. Size mjdecı ve sakındırıcı olmamı istedi. Tanrımın mesajlarını size bildirdim. Şayet kabul ederseniz hem dünyadaki, hem ahretteki Őansın izdir. Yok beni reddederseniz, Allah'ın aramızda hüküm vermesini beklerim.

Ali Bin Ebi Talip'in Ebi Sufyan'ın oğlu, E-kilet-l Ekbad, İbni Hakem, egemenlik tüccarları, aptallık ve çıkara bođulmuŐ ordularla hatta inanç ve yönelim konusundaki teslimiyetilerle aralarındaki sorun nasıl çözüldü? O da öyle bir sesleniş seslendi ki, kulaklarım sağır edip yapılarını darmadağın etti, damlarını başlarına yıktı, sakındıkları duvarlarını yıktı ama, zayıf ve mazlumların, iŐkence çekenlerin gönlüne, serinlik, sağlık ve bol bereket getirdi: En kgnz en yceniz, en yceniz de en adinizdir. Vallahi hiçbir yıldız diğerıyla barıŐmayacak olsa da zorbacı emir vermem. Allah Şahit olsun ki, mazlumu zalime karşı koruyacağım, Zalimi de halkasından tutup istemese de hak yola getireceğim. Vallahi hakkı görmeden önce onu kabul edeceğim. Vallahi lme yaklaŐsam ya da ölsem dahi bu konuda kararlıyım. (10)

Ali Bin Ebi Talip'e de, biz toplumun sekiniyiz! dediklerinde cevap olarak Şöyle dedi: Hakkını alıncaya kadar ezilmiş olan benim yanımda seçkindir. Gcl olan da benim yanımda elinden başkasının hakkını alıncaya kadar zayıftır.

Ancak Ali Bin Ebi Talip sözünü nasıl eyleme dönüştürdü? Düşünmeden somuta nasıl indirgeyebildi? İnsanlarla aralarındaki sorun nasıl çözüldü?

BURADAN

-İsa geniş bakışıyla yaşam devrimini Kudüs'teki başkanların başına, Şeytanın kuyruğunu oynatan uzun sakallarına yıktı ve yeryüzünün çizgileriyle, gaspçıları korkutan yıldırım gücüyle onları sert biçimde yere yıktı, dudaklarındaki ateşle onları yakarak hiddetli biçimde şöyle dedi: İki yüzlüler, yılanların çocukları, sizden rahmet istiyorum kurban değil, sizler sineği bile sağıyor, deveyi yutuyorsunuz. İşçilere ve ekin biçenlere zulüm ediyorsunuz. Dulların evlerini alıyorsunuz. Daha sonra da namazınızı kılıyorsunuz. İki yüzlüler, yılanların çocukları, Cumartesi insan için yaratıldı, insan Cumartesi için yaratılmadı.

-Az kalsa yoksulluk küfür olacaktı.
Muhammed

-Yoksulluk adam olarak önüme çıkacak olsa öldürürdüm.
Ali

-Evinde ekmek bulamayan birisinin nasıl olur da kılıcını insanlara karşı çekmediğine şaşırıyorum.
Ebu Zer.

Ali, ne gönlün, ne yüreğin, ne de vücudun herhangi bir bölümünü çalışır halde bırakmayacak bir gözle baktı. Bu görüş içerisinde, insanın evrene ve evrenin güzellikleriyle iç içe olma hayalleri yeryüzünde kalıcı biçimde bağlanan insan haklarının, ya da yaşamak ve bunun gerekleri

uğruna birleşmiş, yardımlaşmış topluluk haklarının önüne geçmesini, engellemektedir.

Kişileri ve toplulukları, evrenin güzelliklerinin ve yaratılışın acabetinin beğenisine çağırırken, doğru biçimde en büyük berekete götürecektir ekonomik yardımlaşmaya ve maddi kalkınmaya yönlendirmek için çağırıyordu: Düşünen, duygu sahibi ve senin üzerinde bir hakka sahip olan varlığının anlamını taşıyan bir vücut olarak insanın onurunun korunmasına davet ediyordu.

Kendisi, temiz vicdan, kutsal duygu ve samahkarlık için uğraşırken, aynı zamanda yapının temelini oluşturacak objektif yasalara sahip adil bir toplumu örgütlemeye çalışıyordu.

Ali'nin insanlığı yüceltme, vicdanı, gönlü ve yüreği eğitme, gelirleri düzenleyip kazançtaki ruhi yücelikleri egemen kılma konularındaki sadık niyeti (Ahlak yücelikleri ya da ruhi yücelikler diye adını verdiğimiz bu konulardaki arzusu) Halifeliğinden önce ve sonra belirli bir hareket noktasından başlayıp sağlıklı bir sosyal ve ahlaki kurmaya götürdü. Buradan da şunu söylemeye çalışıyorum: Amacı onurlu, ahlakın zirvesinde görmek istediği bu insana ekmeği, giyimi, suyu ve barınağı temin etmekte, ya da ruhi saflığa çağırıldığı insana yaşam gereçlerini temin etmekte.

Herhangi bir işte çalışan işçi, varlığın güzelliklerini, ahlakın yüceliklerini ve yaşamın önemini göremez. Gönül ve vicdandaki onurlu insanlığın anlamlarını geliştiremez. Çünkü herhangi bir işte, harcadığı emeğin karşılığını bile

almadan, zengin, kötü ahlak ve arzulara sahip bir tekelci tarafından ücreti verilmeden çalışır.

Kendini üzerine emir olarak atayan, onun aç kaldığı yerde doyan, zorunlu geçim ihtiyacını alamadığı yerde zenginleşen” Yüce”nin ya da ona hizmet için gelmiş fakat çalıp çarpan, hesapsız biçimde istediğini öldürüp istediğini diriltten yöneticinin acılı kırbaçları altında ezilen vatandaş, varlığın güzelliklerini, ahlakın yüceliklerini ve yaşamın önemini göremez. Gönül ve vicdandaki onurlu insanlığın anlamlarını geliştiremez.

Çalışan vatandaşların ekmeği bulamadığı sürece, ekmeği bile çok gören ve özünde haddinden fazla müsrif olan emirine ödeyemediği bir dirhem yüzünden polislin evine girip hakaret ettiği ya da beğenmediği bir sözü söylediğinden dolayı dayak attığı, malını ve çocuklarının ekmeğini çalıp bir valinin ya da bir sultanın veyahut bir kralın malına kattığı bir Arap ya da Fars, varlığın güzelliklerini, ahlakın yüceliklerini ve yaşamın önemini göremez. Gönül ve vicdandaki onurlu insanlığın anlamlarını geliştiremez.

Yoksulluk sonucunda her iyiliği elinden giden, gereksinim sonucunda da içindeki her türlü duygu ve rahatlığı kaybeden birisinin doğruluğu temel alması, iyiliği öne çıkarması ve yüceliğin onurunu yaşaması, içindeki başkasına olan imrentiyi, hüznü, iyilik yasalarını çiğneme duygusunu çıkarıp atamaz.

Midesinin açlık zilleri çalan ve bunun sonucunda içinde yaşamın canlılığı bulunmayan, ruhundaki iman ateşi sönen, içindeki sevgi derin bir kine; güven duygusu ve ruh

temizliği de karanlık kuşkulara ve korkunç üzüntülere dönüşmüş bulunan birisinin yaşamın güzelliklerine, yaratılışın adaletine inanması, kardeşine iyiliği tavsiye etmesi ve yakınını sevmesi mümkün değildir.

Gereksinim ve yoksullukla sıkı bir bağlantıya sahip olan aşağılık, bağlılık (Tabiiyet), kişiliğin kaybolması duyguları içerisinde olan birisinin sevgi besleyip bu sevgiyi yüceltmesi mümkün değildir. Ekmeğe muhtaç olanın fazilet vermesi mümkün değildir. Bütün sınıflar için ekmek barışın temel aracıdır. Aynı zamanda istikrar ve düzenin özüdür. İnsanı düşünmeye, duymaya, insanlarla doğru temeller üzerinde ilişki kurmaya hazırlayan temel araçtır. Gereksinimin karşılanması, yoksulluk, baskı sonucunda halkın içine düştüğu çukurdan, toprağa, ölkelerine, kendilerine yararlı; erdemli işe olan yabancılıklarından kurtulmaları için, üzerine çıkacakları merdiven durumundadır.

* * *

Münafıklar her mekan ve zamanda insanların objektif durumu, onları yalancı çıkarmasına karşın fazlasıyla yalan söylüyorlar. Doğan güneş, parlayan ay, suyun saflığı ve yeryüzündeki bütün bitkiler onları yalancı çıkarmasına rağmen yalan söylüyorlar. Yaşamın iradesinin bizzat onları yalancı çıkarmasına rağmen yine yalan söylüyorlar.

Yalan söylüyorlar, çünkü insanlar arasındaki barış aracının, burada bir yoksulluğun öte tarafta ise bir zenginliğin varlığıyla olduğu gibi kalarak olabileceğini söylüyorlar. Varlıklı olan kendi çocuklarını fazlasıyla

seven yaşamın bu sevgi için geliştiğini ve evlatlarından bunun için gelişmelerini istediğini söyleyecek, bu çerçevede de kendinden ve insanlardan bu şekilde gelişmelerini isteyecek. İddiasına göre de bu gelişim uğruna yoksul kaybetmiş olduğu bir hakkı istememeli ve kendi çocuklarının ağzından kesilip zenginlerin sofralarına atılan ekmek için ayağa kalkmamalıdır.

Bu aç insan, kaybedilmiş hakkını isteyecek olursa, çocuklarının ağzından kesilen ekmek için ayağa kalkacak olursa, en büyük günahı işlemiş olur, terörü kışkırtıp güvenliği ihlal etmiş olur ve güven içerisinde olanların, onun ekmeği üzerinde rahat oturanların huzurunu kaçırmış olur.

Münafıkların, zenginliklerini ve “güvenliklerini” diğer bir yandan da aç kalan kitlelerin köleleştirilmesini koruma yöntemleri çok acayıptir. Münafıkların her çağda, çağın özellikleri ve mantığı tarafından yaratılan yolları vardır. Orta ve geçmiş çağlardaki bu yolların en belirginini de, din konularındaki tefsir ve yorumlarda kendilerine doğru yonttuklarıdır. Bununla münafıklarla Grek’lerdeki ve Romalılarıdaki çıkar sahipleri eşit duruma gelmektedirler. Budizm, Yahudilik, Hıristiyanlık ve İslamiyet’te de aynı durum vardır. Münafıkların kullanımına en uygun olan da, iddia ettikleri gibi peygamberlerinin dünyada yoksulluğa, yaşamda tasarrufa davet etmesi yoksullukla yetinerek her türlü hırstan vazgeçmeye çağırmasıdır.

Bunu iddia edip kitleleri buna çağırıyorlar, yeryüzündeki bütün zenginlikleri de insanlardan uzak tutarak kendileri rahat biçimde faydalanıyorlar. Bu iddia ve davet karşısında, mutlaka doğru ve hak olarak gördüğümüzü

açıklamalıyız ki, Ali Bin Ebi Talip'in politikasını üzerine kurduğu ve kuramım oluşturduğu temeli kavrayabilelim.

* * *

Yaşamın kurtarıcısı yüce Buda'nın, yoksul, kanaatkar nefsi hiçbir zaman ne rahat ne de incelik istemiştir. Eline geçen en az yiyecek, içecek, giyecek ve yaşamın diğer gereçleriyle yetinmiştir. Çin'in peygamberi ve hekimi olan Konfüçyüs'ün, özel yaşamında sadeliği egemen kılıp kendisini seven ve mesajını takdir edenlerin katlarca fazlasıyla yetinmedikleriyle yetinirdi.

Socrates'in ne yaz ne de kış abasını değiştirmedeği doğrudur. Çıplak ayaklarını taş ve topraktan sakınmazdı. Çıplak başını ve omuzlarını doğanın ne sıcağından ne de soğuğundan sakınırdı. Yaşamı boyunca ne ince yaşamı ne de rahat oturumu istemiş olup uzun günler boyunca açlık ve susuzluğa karşı koymuştur.

Mesih (doğru olarak Hz. Ali'nin anlattığına göre,) taş üstünde yatar kalın giyinir ve tahta yerdı. Katığı açlık gecesini aydınlatan da aydır. Kıştan sakındıran da yeryüzünün doğusu ve batışıdır Yeryüzünün hayvanlar için ürettikleri de onun meyvesi ve reyhanıdır. (Kokulu bir bitki Ç.N.) Ne onu kendinden alacak bir eşi ne de üzülecek çocuğu ya da dikkatini çekecek malı veyahut onu küçük düşürecek açgözlülüğü vardır. Onun tek bineği ayakları ve tek hizmetçisi elleridir.

Muhammed'in dünya malının ondan alıkonduğu, zenginliklerinin de başkası için kolaylaştığı, nimetlerinden kesildiği, güzelliklerinden uzaklaştığı doğrudur. Yoksul

olarak, tutumlu biçimde yiyeceğın sadesini ve doymadan yerdi. Ebi Zer El Gufari'nin dediğı gibi hiçbir zaman iki çeşit yemekle karnını doyurmadan bu dünyadan göçtü. Hurmadan doycak olsaydı, ekmekten doymazdı. Evinde yemek pişirmek ya da ekmek yapmak için aylarca ateş yakmadığı olurdu.

Ali Bin Ebi Talip'in yaşamında eski elbisesi, arpa ekmeğinden olan ekmeğıyle ve konut olarak sarayların dışında yoksullara özgü konutuyla yetindiğı doğrudur. Az ile yetinmesi ve yoksullukla ilgili bilinen tarafları sayılmayacak kadar çok olup delil gerektirmeyecek kadar açıktır. Bu kitabın bazı bölümlerinde bu konuda söylediklerimiz yeterlidir.

Dostu Ebi Zer Al Gufari'nin de arpadan yapılmış çoluk, çocuğıyla yediğı kuru ekmekle yetindiğı, bu durumunda kanaatkar olup memnun olduğu doğrudur.

* * *

Bütün bunlar doğrudur!

Ancak mutlak biçimde doğru olan bir başka sorun vardır. Bu sorun da; Bütün bunların mesaj sahibi olması ve bu mesajın bizzat içerisinde doyum ve yaşam maddesinin bulunmasıdır. Onların tahammül ettiğine başkaları tahammül edemez, kaldırdığını başkaları kaldıramaz, onların gönüllerinde başkası ile kıyaslanamayacak şekilde parlayıp çevrelerini özel biçimde rahat kılan ışılılar, başkasının gönlünde parılayamaz. Ayrıca yemek, giyim ve yatacak konusunu düşünmekten

alılıkoyan, toplumların durumlarını önemseme konumları vardır.

Buna ek olarak, fiziki açıdan başkasının vücudunda bulunması şart olmayan bir güce sahiptirler. Örneğin: Buda, anlatanlara göre yaşadığı zamanda Hintliler arasındaki en güçlü kişiydi. Socrates de, Grek'ler içerisindeki en şiddetli, en korkunç ve savaşta en sert savaşçıydı. Ali Bin Ebi Talip de bildiğimiz gibi fiziki olarak çok güçlüydü. Bu sadeliği seçenler fiziki olarak güçlü olsalar da olmasalar da, bu konu ile ilgili çok daha tehlikeli bir durum söz konusudur: Bu insanların yaşamlarını inceleyenler, ilk etapta bunların devrimci olduklarını kavrarlar. Devrimlerinin amaçları da toplumlarının durumlarından ortaya çıkmıştır. Savaşım yöntemleri ise, yaşadıkları zaman, mekan, etraflarındaki insanlar ve dünya ile sınırlıdır. Bunların içerisinde Socrates, Mesih ve Ali Bin Ebi Talip gibi kendi devrimleri esnasında ölenler olduğu gibi saldırganlar tarafından ele geçirilemeyen Buda ve Muhammed vardır.

Devrimciler de yaşamlarında rahat edemeyen bir topluluktur. Çünkü devrim onlara rahat yaşama fırsatını tanımaz. Rahat yaşamamanın koşullarından birisi olan istikrar da yaşatmaz Ayrıca anti devrimci muhafazakarların saldırıları ilk etapta devrimin sahibine yöneliktir. Zaferi elde edinceye kadar aranır durumdadır. Başarmaya kadarda ezilmiş olarak kalır. Ezilmiş ve aranır durumdaki devrimcinin devrim olan amacına varmadan ya da bu amacından vazgeçmeden rahat yaşaması ve dünyanın nimetlerini istemesi mümkün değildir. Devrimci peygamberlerin yoksulluğu ve dünyadan uzak kalması buradan kaynaklanmaktadır.

Her halükarda, isteyerek seçtikleri yaşam biçimi ve yeterliliği konusuyla özgürdürler. Seçtikleri ve yetindikleri konusunu hiç kimsenin şu ya da bu biçimde tartışmaya hakkı yoktur. Kendi istekleriyle bunu seçtiler hiç kimse tarafından buna zorlanmamışlardır. Son olarak bunların yoksulluğa çağırdıkları güzel sözlere bakmak gerekir:

Bu peygamberlerin ve bunlar gibi olanların tarihte yapıcı olduklarını, ancak zamanlarının savaşım ve devrim yöntemleri çerçevesinde de devrimci olduklarını söylemiştik.

Kuşkusuz devrim, şeklini sözlerinden, içinde bulunduğu çağın tarih aşamasındaki gereksinimlere göre olan talimatlarıyla bir öze sahip olsa da, yalnızca devrim sahibinden oluşmaz. Tam tersi kendini adayıp uğruna savaşan çok sayıda insana ihtiyacı vardır. Sorun böyle olduğuna göre, devrimin başarısı için kendini adayanların koşulları devrim sahibinin koşullarıyla birleşir, durumları da birbirlerine benzer. Yaşamın zenginliklerinden yararlanmamalarının ve aza kanaat etmelerinin ana gerekçesi budur. Devrimci mesaj sahibinin diliyle kendi çabalarını devrimin zaferine dönüştürebilmek ve savaşım olanaklarını arttırabilmek için azla yetinmeye davet etmelerinin de gerekçesi budur.

Yoksulluk ve kanaat konusundaki mesaj sahiplerinin bu sözleri, görüldüğü gibi belirli bir zaman ve mekandaki belirli kişilere bağlı istisnai bir durumun çözümünden başka birşey değildir. Geçici bir çare bulma yöntemi olup yaşamdan çekilme ve sürekli yoksulluk için daimi bir davet değildir. Şuradaki bir yoksulluğun güzelleştirilip oradaki bir zenginliğin arttırılması amacıyla da değildir.

Mesaj sahipleri yoksulluklarını insanların uyacağı bir kural durumuna getirmediler. Yaşamın en basit araçları ile yetinmelerini herkesin izleyeceği bir çizgi durumuna da getirmediler. Sorun böyle olsaydı (ki, böyle değildir) devrimlerinin bir amacı olmazdı. Eşraf kesimi, yığılmış mal sahipleri, yöneticiler, zalimler ve fesatçılar da onlara düşman olmazdı.

Buda'nın, İsa'nın ya da Muhammed'in, yaşamını ve taraftarlarının yaşamını ya zafer ya da ölüm mevkiine koyarak, yiyen ile aç kalanın, zalim ile mazlumun, zengin ile yoksulun bulunduğu bir topluma karşı devrim yapıp bütün yapısını ve dayanaklarını yok ettikten sonra dönüp insanları daha önce varolan sınıfsal farkları kabullenmeye çağırması, zenginlere zenginliği, yoksullara yoksulluğu ve bütün insanlara daha önce içinde buldukları durumları süslemeleri aklın alabileceği bir şey değildir.

Yoksulluğa, tutuma davet edip belki de kendilerinin yaratıp bu devrimcileri yükledikleri ibarelerin arkasında saklanan münafıkları utandıracak mesaj sahiplerinin talimatları ve yaşamları vardır. Adil bir toplumsal yaşam ve dürüst bir ahlak için kendilerinin yoksul kaldıklarını ama yoksulluğa davet etmedikleri, tutumlu kaldıkları ama hiçbir insanın yoksul olmadığı, zayıfın bulunmadığı, ne yiyen ne de yedirenin bulunduğu rahat bir yaşama istediklerini, destekleyen mesaj sahiplerinin talimatları ve yaşamları vardır.

* * *

Temiz ruh sahibi olan Buda incilinde insanların mutluluğu ve refahı için çağırıyor, yeryüzü çocuklarına ibadet eden bazılarının dediği gibi insanları yoksulluğa ve ihtiyaç cehennemine atılmaya çağırmıyor. Ayrıca insan kesitleri arasındaki ruhi sefillikten kendini sorumlu kıldığı gibi, maddi sefillikten de sorumlu tutuyor. Şöyle söylüyor: Diğerlerine yardım edin, dostlukla yüreklerinizi onlara açın.

İşte Konfüçyüs, şu güzel sözlerle sanki yoksulluğu ve tutuculuğu yaşamdan kovuyor ve şöyle diyor: İnsanın tutucu olmadan yoksul olması, bataklığa düşmeden zengin olmasından daha zordur. Bu yüce insan talimatlarının büyük bir bölümünü zengin olmak isteyenlere, yoksulluğu süslemeden, insanların yaşamın ekonomik yönüyle ilgilenmelerine ayırmıştır. Çağlar boyunca ölümsüz sözlerinden bir tanesi de, yeryüzündeki yaşamın maddi, manevi şartlar dahilinde mutluluğu garantileyecek her yönüyle ibadet olduğunu söyleyen şu sözüdür: Yaşamım ibadetimdir.

İşte Socrates, yönetimin koşulları içerisinde yöneticiyi kamu yararlarına bağlayan ve kamuyu soymaktan alıkoyan koşuldan daha değerlisini görmemektedir. Kendisi için uygun gördüğü yaşam araçlarını insanlar için yeterli görecekti olsaydı kendisine istediği gibi onlara da tasarruf ve yoksulluğu isterdi. Böylesi bir şartı da öne sürmezdi. Kendisi, yasaları düzeltip politikayı yöneltip zulme ve zalimlere karşı koyarken önünde temel bir hedef vardı, o da: Halkın gereksinimlerini karşılamaktı. Ayrıca hak ve görevlerdeki eşitliği yönetimin özünde bulundurduğu gibi yöneticiye bunu koruma görevini yüklemektedir. Bir ülkenin çocukları arasında servet

bakımından ayrıcalık yaratan bütün nedenlere karşı savaştı. Kamudan habersiz, servet biriktirenlere çok sert davranırdı. Meşhur diyaloglarını gözden geçiren herkes birinde yöneticilerin ve yönetime gelmek isteyenlerin çalışmalarını belirleyen çerçeve olarak halkın maddi refahı üzerinde ısrar etmesini görebilir. Bunlardan bir tanesi zamanında Atina'yı yönetmek için kendini hazırlayanlara sorduğu sorulardır. Genellikle de yöneticinin, şurada zenginliği bir diğer yerde yoksulluğu egemen kılmaya genel yasalar temelinde servetin kaynakları ve çıkarılıp halkın evlatlarına dağıtımını konusunda bilmesi gerekenler üzerinedir.

İşte en büyük devrimci İsa; şöyle diyor: insan yalnızca ekmekle yaşayamaz. Bu sözünde ekmeği yücelttiğine ve gereksinimin karşılanıp yaşamın idamesinin sağlanmasının her şeyin özü ve kökü olduğuna dair açık bir delil mevcuttur.

İsa'nın bu sözüyle anlatmaya çalıştığı ekmeği insanlardan alıkoyup kendilerine etrafındakilere ve çıkarı ya da çıkarları bulunan insanlara sağlamak isteyen ibadet tüccarlarının ve kahinlerin gökyüzü pederini yüceltmek için!., söylediklerinden çok farklıdır.

Kendileri bu sözü insanları ekmek uğruna çalışmaktan uzaklaştıracak münafıkça ya da dünyanın fani olması, gerçek rahatlığın ahirette olması itibarıyla onları çalışıp yememeye iten bir şekilde yorumlarken sözden de açıkça anlaşılacağı gibi ekmeği temel almaktadır. Daha sonra da ekmeğin yalnız başına yaşamın her şeyi olmadığına dikkat çekmektedir. Böylece de ekmeği elde ettikten sonra ruh sefasına ve yürek sadeliğine kendini ayırman gerekir.

İsa'nın, bütün insanlara bolluğu sağlama doğrultusunda bir iradesi nasıl olmaz da, kendisi tekrarlanmasını istediği namazda ekmeği dilemekten daha yüce bir şey görmüyordu. Şöyle diyor: Gökyüzündeki pederimiz... bize yetecek ekmek ver!

İsa'nın mesajı büyük bölümüyle, zalim, soyguncu, yoksulun sırtında rahatlayıp kurdun ağacın öz suyunu emerek yaşadığı gibi yoksulun emeğiyle yaşayan ikiyüzlü kahinlere, yöneticilere ve tüccarlara karşı, yok edici bir devrim niteliğindeydi. Bu büyük devrimci, Romalıların ülkemize zorla ve terörize ederek yaşattıkları en zor sömürgecilik döneminde Kudüs'ün eşraflarını, münafıklarını, kahinlerini, Çarların takipçisi olan zenginlerini, bunlar ve bunun gibi geniş kesimleri nitelendirirken söylediği bu cesur sözünde bütün insanlara ekmeğin, suyun ve giyimın sağlanmasından başka bir şey istemiyordu:

Taşınması çok güç ve ağır yükleri hazırlayıp insanların omzuna yıkarken kendileri parmaklarını bile kıpırdatmak istemiyorlar. Yaptıkları her şey insanların dikkatini çekmek içindir. Başlarındaki örtüleri büyütüyorlar, elbiselerini yüceltiyorlar, davetlerde birinci dayanağın, meclislerde birinci yerin kendilerine ayrılmasını bekliyorlar ve herkesin kendilerine efendim, efendim demesini istiyorlar.

İsa, bu münafıkların namazını kabul etmiyor, çünkü insanların emeğini yiyorlar ve ekmek haklarını alıkoyuyorlar. Şöyle diyor: Dulların evlerini yediğinizden dolayı sizi ikiyüzlü çizerler namazınızı uzatsanız dahi en şiddetli acılar sizin olsun.

İsa'nın içindeki dulların evleri, aç ve muhtaç insanları içinde barındıran evlerden başkası değildir. Aç olanların ekmeğini yemeyecek, susuz olanların suyunu içmeyecek insanların emeğini sövmeyecek ve kendilerinin olmayan ülkeleri sövmek için Roma'dan yemeyecek insanlara yer açmak için Roma imparatorluğuna, ordularıyla, yasalarıyla ve sömürgeciliğinin zorbalığıyla karşı koyduğu gibi Kudüs'ün din adamlarına, eşraflarına, emirlerine, bütün gelenek ve göreneklerine zayıf vücuduyla canlı yaşam devrimine olan bakışıyla, zorbalara karşı şiddetlenen ve daha dili aracılığıyla onları ateşine atan zayıf yüzünün çizgilerindeki kasırgayla karşı koyan büyük devrimcinin dilinde yoksulluk ve gereksinim sürekli bir lanet durumundaydı.

Kendini ve insanoğlunu, insan yaşamını yüceltmeye davet eden, ibadet tüccarları tarafından iradesini kendi çıkarları olan insanları yoksullaştırma uğruna tahrif edilen yüce devrimci, şu ebedi ve yok edici laneti sömürücülere, zenginlere, açın lokmasını ve üretenin emeğini hile ile alanlara dulların evlerini yiyenlere, işçi ve ekincilere zulüm edenlerin üzerine bırakan kendisidir. Uzun, ucuyla şeytanın kuyruğunu oynatan sakallarına bakarak, dinarın bir örneği olan vicdanlarının adiliğine ve alışageldikleri kutsama ve yüceltmeyle içlerindeki her türlü rezilliğe tanıklık eden yüzlerine (içindeki sevgi gücüyle) iyice bakarak hiddetli ve sert şu sözlerle onları titretti:

Yılanların çocukları!

Kendini ve insanoğlunu, insan yaşamını yüceltmeye davet eden yüce devrimci, toplumda kutsal emir ve tapınan vecibe mahiyetinde olsa dahi insana hizmet

etmeyen her şeyi aşağıladı. Onların reddettikleri şeyleri alıp onu kınamak ve hilekarlıklarını onun sadakatinden, çirkefliklerini onun yüceliğinden kurtarmak için büyük din adamı başkanlığında bir Yahudi heyet kendisinin yanına gelip onu sınamak istediğinde Cumartesi günü için onunla tartışırken komplo karşısında şiddetli biçimde sertleşen bir bakışla onlara bakarak yüce başkanlarına şunları söyledi:

Seni ikiyüzlü!

Yüce başkan şok oldu... Süslü elbiselerdeki kahince kutsanan cesediyle irkildi... Devrimci İsa, hilekarlık elbisesinden soyutlamak için kahinlerin başkanının kutsallığına yeniden baktı:

İki yüzlü!.. Cumartesi insan için yaratıldı, İnsan Cumartesi için olmadı!...

İşte bizzat ibadetin kendisi ve diğer bütün vecibeler (İsa'nın gözünde) insana hizmet için yaratılmıştır. İnsana verebilecek ilk hizmette ekmek bulabilmesi için önünü açmaktır.

Kendine bu yüce lakabı İnsanın oğlu lakabını seçen İsa, ekmek uğruna emeği kutsamış ve yaşam aracının işletilmesini her dinin temeli ve her ibadetin şekli kılmıştır. Nefisteki gerçek imanı sınamak isterken, (ki kendisi ilk etapta insana inanmaktadır) şu sözü söyleyen kendisi değil mi: Açtım beni doyurdunuz, susuzdum bana su verdiniz, yabancıydım beni barındırdınız vs.

Bunu söyledi ama Şu Şekilde söylemedi: Ben namaz kılıyordum siz de benimle kıldınız!

İsa'nın bu alandaki devrimi burada sayılacak olmaktan çok daha geniştir. Açların lokmasına komplo yapanları kınayan sözleri ve vücutlarına yönelen kırbaçları aynı Şekilde yoksulları ve mazlumları, onları soyanlara, haklarını ellerinden alanlara ve ũlkelerim sömürgeleŐtirenlere karşı hareketlenmeleri için olan sözleri dört incili doldurmaktadır.

En sonunda, Yahudi din adamlarım Romalıları, İsa'yı yargılamaya ve daha sonra öldürmeye iten büyük suçlama; ezilenlerin, mazlumların, kölelerin açlık, susuzluk, gereksinim, dağılmışlık ile kölelikten oluşan korkunç ve sefil ortamda batmakta olan herkesin yüreğine tohumunu attığı güçlü devrimdir. Bu büyük suçlama; Çara cizye vermemesi için halkı kışkırtmak değil midir.

İsa, Çar'a cizye vermeyi neden halka yasakladı? Çarın ve Emirlerinin, insanların üstünde olanların açın boğazından, gereksinim içerisindeki evden ve yetimin avucundan çaldıkları ekmeği elde etmek için değil midir? Ayrıca, Kudüs'ün din adamları Çarın temsilcileri önünde Şu söyledikleriyle büyük Çar'ın (ve küçük Çarların) insanları soyup maddi zenginliklerini tekelleştirme yöntemlerini koruma zorunluluğuna sığınmamışlar mıydı: Öldürmezsen Çarı sevmiyorsun demektir!

İsa, içinde yöneticinin ve yönetilenin, yiyenin ve yedirenin bulunduğu geniş bir toplulukta durup onlara seslenerek Şu ölümsüz kelimeleri söylemedi mi: Bir mum yakılıp kapak

altında saklanmasın, minarenin üstünde evdeki herkesi aydınlatacak şekilde konsun.

Ev, her şeyiyle bütün dünyadır. Evdeki herkes de, insanlığın hepsidir. Şurada aydınlatıp diğer yerde aydınlatmayan ışığın parçalanıp yerine her köşeye ışık ve ısı yayacak bir ışık yakmalıdır. Daha sonra insanlığın bütün sınıflarına onurlu yaşam hakkını sağlamak isteyen bu devrimci, bilgeli iradeyi tahrif eden ve (kendi kutsal varlıklarına yeryüzü zenginliklerini ayırıp bol yeryüzü cennetlerinde yerleşmek için) insanlara basitliği, yoksulluğu ve tasarrufu süsleyenler bizzat kendisinin adlandırdığı gibi yılanın çocukları değil midir!...

İşte İsa'nın kardeşi Muhammed, yiyen ve yediren, çalan ve çaldıran, aşağılanan ve yüceltilen ile insanlar arasındaki ayırımı temel ve kural olarak bırakmaya ve yoksul kesimleri yoksullukla ezmeye çalışanların bol bulunduğu bir topluma, karşı devrim bayrağını açıp kendi dilinden Kuran ile insanlara seslenerek şöyle diyor:

Her tarafında yürüyüp rızkından yiyin yaşam aracından yararlanmayı emrediyor. Bu da yeryüzü rızkından yemektir. Ne şu kesimi diğerinden ayırıp diğerine özgü, ne de şu toplumu diğerinden ayırıp ona özgü kılmıyor. Bir başka yerde şöyle diyor: İnsan yemeğine baksın, suyu döktük, yeryüzünü yarıdık içinden tohum, üzüm, zeytin, hurma çıkardık, bol ağaçlı bahçeler, meyveler ve kurusuyla, yeşiliyle bitkiler verdik.

Kendisi ise şöyle diyor: İnsanlar üç şeyde ortaktır: Su, Bitki ve Ateş. Çalışanı da takdir edip ona onurlu yaşamı sağlama emrini veriyor. Yeryüzünde hiçbir yoksul ya da

gereksinim sahibinin bulunmamasını istiyor. Ganimet geldiği zaman önce dostları arasında paylaşırdı ve kızı Fatma'ya sürekli olarak: Önce insanlar yeterince alsın! (11) ricasında bulunurdu.

Muhammed'in yoksulluk ve zenginlik konusundaki tutumu üzerine sözü fazla uzatmayacağım. Sonraki bölümde İslamiyet'te, sahibini gereksinim sahibi, yoksulluk ve açlıktan kurtaracak, üretken çalışmaya olan insan daveti üzerine geniş açıklama vardır. Hatta Muhammed'in İslamiyet'inde, İsa'nın Hıristiyanlığında olduğu gibi üretken çalışmayı her türlü oruç ve namazdan daha üstün kılmaktadır. Yoksulluğu kabullenmeyen ve gereksimi süslemeyen Muhammed şöyle diyor: Yoksulluk küfür olacak türdendir. Gelecek bölümde toplumsal yapının birçok sırrına vakıf olan Muhammed'in dahiliğini, yaşama üretken çalışma ve zenginliklerden yararlanma temelinde iyi gözle bakılması gerektiği davetini açıklayacağız.

İşte, yoksul, miskin ve tutumlu Ebu Zer Al Gufari (kendi kendine seçtiği yaşam biçimi konusunda hiçbir şey söylemeye hakkımız yoktur) yoksulluğa karşı büyük bir savaş açmaktadır. Toplumsal hakları iyilikle savunmakla şehit olur. Yoksulluk ve yoksullaştırma felsefesine karşı açmış olduğu bu savaştaki en iyi sözlerinden: Yoksulluk bir yere varacak olursa küfür (her değeri, her ahlakı ve her ibadeti reddeden küfür.) Ona: Beni de beraberinde götür! Ayrıca şu söz vardır: Evinde ekmeği bulunmayan birisinin nasıl olurda insanlara karşı kılıcını çekmediğine şaşarım.

* * *

Yoksulluk, miskinlik ve tutumu seçip insanlara nasihati ve öğreticiliği temel alanlar arasından büyük bir kesim, insanların miskin, tutumlu içerisinde yaşayıp yeryüzü zenginliklerini soygunculara bırakmalarını istemediler.

Bunları çoğu zaman hatta İbrani seferlerinde ve zorba egemen tanrıları At dahi İsa'nın ve Muhammed'in tanrısına benzer. Onların yanında Allah sevgidir, rahman ve rahimdir.

İbranilerin tanrısının genellikle zorbalığına ve şiddetine rağmen eski çağ peygamberlerinin yoksulun ekmeğini yiyene ve miskinleşip tutumlu olup kendilerinin üstünde efendi olarak atayanlara karşı sessiz kalan yoksula karşı intikam kılıcını çektiklerini görürsün.

İşte Sirah'ın oğlu Yaşu bağırarak şunları söylüyor:

Mazlumu zalimin elinden kurtar ve kaderde zayıf nefse sahip olma.

Gözünü gereksinim sahibinden alıkoyma, insanın sana lanet edeceği şeyi yapma.

Gümüşünü kardeşine ve dostuna dağıt, taş altında paslanmasını bırakma.

Mülkü, zulüm; küfür (sövgü) ve mal için toplumdan topluma nakleder.

Yoksula gereksinimlerinde yardımcı ol ve yetimlerin babası ol.

Sirah'ın oğlu Yaşu'nun bu daveti kişilerin vicdanına yöneltip devletin yasalarına yöneltmemesinin sebebi, tarihin güçlü hareketi onu bununla sınırlı kılmıştır. Buradaki asıl amacımız, üzerinde olduğumuz temel konu olan miskin, yoksul ve tutumlu olanların kendileri için uygun gördükleri yaşam biçimini insanlara tavsiye etmedikleridir. Tam tersi yoksulluğun zulüm olduğuna ve yoksulun onurlu yaşamdan hakkını alıncaya kadar yerinmemesine dikkati çektiler.

Miskin, yetinen ve tutumlu olan Sirah'ın oğlu Yaşu bakın ne diyor:

Yaşamın temeli su, ekmek, elbise ve kötülükten sakınacak evdir.

Ayrıca, mazlumun sahibi olduğu ve içinde kıskırtıcılık olduğundan yoksulluğu reddederek, yoksulun ve zengininin durumlarını açıklarken bakın ne söylüyor: Zengin zulüm eder bağıırır, yoksula ise, zulmedilir ve boyun eğer.

Şayet yeriniyorsan, miskinsen ve yoksul olarak kalmak istiyorsan Sirah'ın oğlu kuşkusuz biçimde seni harekete geçirecek şu konuma koydu:

Üretken isen seni sömürdü, yok yararsızsan seni utandırdı !.. Malın varsa sana yaklaşıp malını tüketti, kendisi ise yorulma nedir bilmez!.

Sirah'ın oğlunun seferinde, bulunan rızıkları bakımından yoksulları haklarını almaya ve halk kesimlerini sömürenlere karşı tepkiye daveti, kendisine miskinliği ve yeterliliği uygun gören Eyüp'ün yolculuğunda da

görebiliriz. Eyüp, Münafıklardan söz ederken servet tekalcilerini ve toplum haklarını çiğneyenleri en başta saymaktadır. Birisi hakkında şu çok adi sözleri tekerci ve düzenbazlara söylemektedir:

Bir sürü mal yedi ancak bunları kusmaktadır. Allah bunları içinden çıkarmaktadır çünkü miskinleri çiğnedi ve evleri soyup kurmadı. Her türlü karanlık onda mevcuttur. Ateş onu bitirmekte ve içindeki her şeyi yakmaktadır. Gökyüzü onun günahlarını açığa vurmakta, yeryüzü onun başına kalkmaktadır.

Emek harcamadan, ekin biçen, emek harcayıp barınaksız, elbisesiz aç ve susuz yatan sefillerin emeğinden yaşayan tekalcileri Eyüp bu güzel sözlerle nitelemektedir:

İnsanlar arasında sınırları kaldırıp sürüleri çalanlar vardır. Yetimin eşeğini elinden alıp dulun öküzünü rehin olarak almaktadırlar. Miskinleri yoldan kovduklarından yeryüzünün bütün sefilleri onlardan saklanmaktadır. Kendilerinin olmayan bir tarlayı biçiyorlar. Zorla bostanı topluyorlar. Çıplakları soğukta elbisesiz bırakıyorlar, böylece dağ yağmurundan ıslanıp evleri olmadığı için kayalara sığınıyorlar. Yetimleri annelerinin memesinden alıyorlar, sefillerin üzerindeki her şeyi rehin alıp elbisesiz olarak gönderiyorlar. Aç iken ağır yükleri kaldırıyorlar, susuz iken karasabanın altında ve mengenelerde eziliyorlar.

Eski çağ peygamberleri arasında yüce bir şairvardır. Adı: Eş'ya mistikliği öyle bir dereceye kadar vardı ki, çırılçıplak ve ayakkabısız olarak çıktı. Üç yıl boyunca garip ve delil

olarak kaldı. Eş'ya, münafık, zalim ve tekellcilere karşı sert ve karşılaştığı her zorbayı yüzüstü bırakacak biçimde dururdu. Güzel bir şiir ve güçlü bir düşünceyle zorbaları kırbaçlardı. Şehir halkını birbirine adil davranmaya davet ediyor yoksa isyanın başlayacağına ve yüzlerinin ters çevrileceğine şehirlerinin lanetli olacağına yapılarının yıkılacağına dikkat çekiyordu.

Kendi dilindeki zalim şehir, işçinin emeğini tekelleştirip zorla aldıktan sonra tanrılarına bolca namaz kılanların şehridir. Zalim şehre seslenerek Eş'ya şöyle diyor: Başındakiler hırsızların ortaklarıdır. Hepsi rüşveti sever. Yetime karşı insafı davranmıyor ve dul çağrısı onlara yetişmiyor. Daha sonra bunlara seslenerek sefillerin yüzlerini ezenleri tehdit eder şekilde şöyle diyor: Ne acı! Zulüm yasasını takip edene ve zayıfların haklarını tahrif edip yönetimden uzaklaştırmak için zorbalık emirlerini verene, halkın içindeki sefillerin haklarını alıp dulları zenginlik kaynağı haline getirip yetimleri soyanlara ne acıdır.

Daha sonra Eş'ya halkın mallarını tekelleştirip yetinmesini ve miskinleşmesini isteyenlere bakınca oruca ve diğer ibadet farzlarına fazlaca önem verdiklerini görmektedir. Sesi kulakları çınlatacak şekilde şöyle diyor: Oruç gününüzde meramınızı buluyor ve bütün işçilerinizi seferber ediyorsunuz. Sizler düşmanlık ve kavga için oruç tutuyor nifak için yapıyorsunuz bunu. Sesinizi yükseklerde duymak için oruç tutmayınız. İnsanın kendine anlam verdiği oruç böyle mi olur? Başını eğip kül gibi papaz elbisesini giyerse oruç mu tutmuş olur? Allah'ın kıldığı oruç öyle değil midir: Nifak zincirlerinin kırılması, boyunduruk iplerinin çözülmesi, ezilenlerin serbest

birakılması ve her türlü boyunduruğun kırılması değil midir?

Yoksulun yoksul kalması, zenginin daha da zenginleşmesi için çalışanın ve zayıfları ezenlerin, boyunlarındaki sefillik ve kölelik boyunduruğunu kırmalarını engelleyenlerin orucu, miskin Eş'iyamn dilinde en çirkin nifak ve adiliğin yoludur!...

Eş'iya bu münafıklara ikinci kez döner, ikiyüzlü ve hilekar biçimde bir nevi rüşvet olarak Allah'a yakınlaşmak için namazı ve orucu çok tuttıklarını görünce Allah'ın dilinden şunları söyler: Ellerinizi açtığınız zaman gözümü sizden kaçırıyorum. Bolca namaz kıldığınızda da sizi duymuyorum çünkü elleriniz kanla doludur, insafli olun, mazluma yardımcı olun, gereksinimleri karşılayın, yetime insafli davranın, dolu koruyun.

Eş'iya, zayıfları soyan ve emeklerini tekelleştirip onlara miskinliği ve yoksulluğu süsleyen bu zorbaları rüzgarın mutlaka silip süpüreceği toplumun artıklarından başka bir şey değildir diye nitelendirirken ne güzel nitelendirmiş oluyor. Şöyle diyor: Zorbalar rüzgarın götürdüğü hafif saman gibidir.

* * *

Böylece miskin, yetinen mesaj sahipleri ve ardından gelenler, başta maddi gereksinimi karşılayıp yürek faziletlerine yolu açarak insanların ıslah edilmesi olan temel bir gerçek üzerinde birleşiyorlar. Kendileri de mistikleşip yetindilerse bizzat mesajlarının içinde yeterlilik, doyum ve yaşamı bulduklarındandır.

Örnek olarak: İsa, sömürücülerin çirkefliklerini altına alıp kibirliklerini ellerinin hilekarlığıyla birlikte alıp tekelleşme ve zorbalık şeytanıyla birlikte bir dönem yaşayanları yaşamın kızgın kırbaçlarıyla sırtlarına vururken mucizevi cesaret yolunu izlemekteydi. Yok edici bir kasırga ve şiddetli biçimde yere çarpan soğuk bir rüzgar gibi münafıklara karşı hiddetlenip zayıfları vergi ödememeye çağırırken Rum sömürücülerinin ve Çarlarının omzundan tutup sarsmaktaydı. Bu şerefli cesaret münafık ve sömürgecilerin elleri üzerinde onu ölüme itti. Ezilenlerden iki kişi yanına gelip Kudüs'e gittiğinde sağında ve solunda kalmak istediklerini söyleyince, şefkatle onlara bakıp şöyle dedi: Benim içeceğim bardağı siz içebilir misiniz?

Onlara acıyıp sevdiğinden onları yolundan uzaklaştırdı.

* * *

Münafıkların nifaka girip yeryüzünün zenginliklerini ellerinde tutarak rahatça ondan yararlanmak, insanlara zorbaca hükmedip sefillerin soygun sonuçlarının evlerine gelmesi için İsa'nın bazı sözlerini ve yaşamının bazı bölümlerini yoksulluğu süsleyen bir şekilde yorumladıkları gibi, tarihimizin yöneticileri de, (Emeviler ve ondan sonra gelenler) egemenliğin, etkinliğin, zulüm ve despotizmin devam etmesini istediklerinden, özgürleri köleleştirmelerine, kitleleri sömürmelerine yardımcı olması için hain kuyruklarına insanları zincir ve bağlar içerisine koyacak formüller yaratmalarını istediler. Peygamberler adına teslimiyetçiliği, hizmeti, sessiz kalmayı teşvik eden laflar ürettiler. (12)

Ancak peygamberlerin yaşamlarını iyi bir şekilde inceleyecek olan birisi, onların sürekli biçimde yoksulluğu kınadıklarını ve buna davet eden münafıkları cehenneme attıklarını kavrayabilir. Yoksa yaşadıkları çağın muhafazakarları onlara karşı harekete geçmez, mazlumlar da etraflarında toplanmazdı.

* * *

Eski Arap dahileri, toplumsal sistem ile ferdin eylemleri arasındaki ilişkinin doğasına, insanın eylemleri ile maddi araçlar arasındaki güçlü ve daimi bağın doğasına olan derin kavrayışlarına işaret eden çalışmalarla doludur. Bununla da, ruhi çalışmaları ya da zihinsel çalışmayı maddi durumdan ayırmaya kalkan hurafeyi yok etmek istiyorlar. Doğuda, doğu olduğundan beri egemen olan rahatsız edici ve üzerindeki anlatımlar değişse de özünde düşünce durumundaki kanaat tükenmeyen bir hazinedir düşüncesinin ya da kehanet sahiplerinin adlandırdığı gibi geçici olan dünya nimetleri olmadan ruhanilik hurafelerini yok etmek istiyorlar.

Eski Arap dahilerinin bu gerçeği kavradıklarını ve Doğumuzu bugüne kadar yoran rahatsız edici hurafeyi yok etmek için çaba harcadıklarını söylüyorum. Bu, tükenmeyen kanaat hazinesiyle yetinip yoksulluğa davet hurafesidir. Bazı evliya ve kutsalların bildirdiği yoksulluk felsefesinin kızgınlığını harekete geçirdiği gibi birçok beğeniyi de harekete geçirecek kadar yoksulluğa karşı savaşanlar da vardır. Cinayetin sorumlusu toplumun olduğu yerde cinayeti işleyenin aklanmasına çalışıldığı ve işleyenin dışında birisine günah yüklenmesine neden olduğu durumlarda günahın helallaştırıldığı durumlar

olduğuna göre, Büyük düşünür Halit Mehmet Halit'in Buradan Başlayalım adlı kitabında ispat ettiği şu olayı kısaca anlatalım:

Hatıb Bin Ebi Bel'a'nın çocukları Mezyene'den (13) bir adamın devesini aldılar ve suçlarını itiraf ettiler. Sorun Ömer Bin Al-Hattab'a iletildi. Kendini kınamanın bütün unsurlarının tamamlandığı bir suçla karşı karşıya olduğunu gördü. Hiçbir zorlama ya da baskı olmadan bir hırsızlık, hırsız ve itiraf mevcuttu. Nasıl bir hüküm versin?

Ömer sanıkların yüzüne şöyle bir baktı ve Allah'ın şu sözlerini okudu: Allah'ın cezası olarak hırsızın elini kesin ve ellerini kesmek için emir vermeye kalkıştı. Fakat yüzlerini yeniden incelediğinde ne görsün? Bütün kan yüzlerine toplanmış, gözlerinin ferisi sönmüş, sefalet ve yorgunluğun üzerine çöktüğü cisimler gördü. Bunların efendileri kim? diye sordu. Onu getirin!

Efendileri Abdurrahman Bin Hatib geldiğinde mer şöyle dedi: Sizin bunları; Allah'ın haram kıldığını yiyecek olsa dahi helal olacak dereceye kadar a bırakıp yorduğunu bilmeseydim bunların ellerini kesiyordum. Vallahi seni a bırakıp hapse düşürecek cezaya arptırırım!

Daha sonra çalman deve sahibine dönüp sordu: Mzenni senin deven ne kadar eder? Cevap olarak dört yüz dedi. Ömer, sanıkların efendisi Abdurrahman bin Hatib'e dönüp: Git ve buna sekiz yüz ver. Son bir defa fıtnat ve şefkatinden doğan bir bakışla şöyle dedi: Siz ise, gidin.

* * *

Ali'nin, yoksulların gereksinimlerini karşılama konularındaki öyküleri çoktur. Egemenlikteki yasası, bu temel üzerine kurulmuştur. Yeri geldikçe bunlar ayrıntılarıyla anlatılacaktır. Adamın kendisi yoksul ve tutumlu kaldı, ancak insanların yoksullukla yetinen bir yaşam yaşamalarını istemedi. Yoksa elit kesim ve kamu mallarını alanlara karşı almış olduğu tutumları almaz, kendilerinin olmayanı onlardan alıp ihtiyaç sahibi olan eski sahiplerine geri vermezdi.

Al Şa'bi daha çocuk iken Kufe'de onun havuşuna girdi. Ali'yi biri altın biri gümüş iki kömenin başında durup bu malı insanlara bölüştürürken gördüğünü anlatıyor. Sonunda az ya da çok evine hiçbir şey götürmeden gidiyor.

Ancak maldan evine hiçbir şey götürmeyen Ali, her insana şunu söyleyen de kendisidir:

Hiç ölmeyecekmiş gibi dünyanın için çalış.

Ali'nin gözündeki hakkaniyet insanların gereksinimlerini karşılamaktan daha yüce ve daha değerli bir şeye götürmez. Bu konuda da hiçbir yoruma mahal vermeyecek bir sözü vardı: Hakkaniyeti izleyecek olsaydınız bütün yollar açılır ve hiç kimse yoksul kalmazdı.

Şayet cahiliye Araplarına saldırdıysa da onların basit yaşamla yetinen kanaatlarına saldırarak şöyle diyor: Siz Araplar, büyük taşlar arasında yaşıyor, kederi içip katıksız, kuru ekmek yiyorsunuz.

Ali, lezzetli yemeğe, ince elbiseye ve zengin meskene alışmak istemediğini söylüyor. Kendisi bunu ister fakat kendisi bunu bulamayan yeryüzünde çok insan vardır. Bu açıklamasında da ilk etapta yaşam aracını yeterli biçimde insanlara sağlamak istediğine dair açık bir delil mevcuttur. İnsanlar arasında doymayan ve pastada gözü olmayan buldukça bunların çektiklerini yöneticileri de çekmelidir. Yoksulluk canavarı onların başından giderse onunda başından gitmiş olur. Yoksa yönetimin ve velayetin anlamı nedir? Ali şöyle diyor: Onlarla birlikte çağın zorluklarına katlanmadan bana Müminlerin emiri denmesini kabullenebilir miyim? Böylece Ali açısından çağın zorlukları demek yoksulluğun kötülükleridir.

Kızının Bayram gününde inci gerdanlıkla süslenmesine karşı değil, ancak diğerlerinin kızlarının büyük bir çoğunluğu bu şekilde süslenmeye fırsat bulamıyorlar. Daha önce kızının gerdanlıkla boynunu süslemek isterken gerdanlığı hazineye vermesi için şöyle diyerek: Ya Ebi Talip'in kızı Kendini halktan uzak koyma Muhacir ve taraftarların bütün kadınları bunun gibi bir gerdanlıkla mı süsleniyor?

Nasıl emir verdiğini anlattık ! Bütün kadınlar dedi. Yalnız elit kesimin ya da efendilerin kadınları demedi.

Böylece Ali, toplumun, herkese ekmek, su ve giyim sorunlarını sağlama görevini teslim alınca Sosyalist çizgilere daha yakın bir yöntemle bunu yapmıştır.

Allah'ın insanlara yönelttiği acılı kırbaçların çok olduğunu görünce buradan başlaması çok doğaldır. Hiçbiri bunun kadar korkunç, acılı ve zararlı değildir, ki yoksulluğu

kastediyorum. Yoksa, gereksinimin giderilmesi zorunluluğuna olan derin inancı, insanların durumları, eşyanın doğası sorunların başlangıcı ve sonuçlarını doğru biçimde anladığını ortaya çıkaran bu sözler onun olmazdı. Soruyorum bu sözün sahibi kendisi değil midir. Allah kullarını yoksulluktan daha acı bir kırbaçla vurmadı. Bazı mistiklerin süsleyip bilinçli ya da bilinçsizce yanlışlık yapıp kötülük ettikleri ve insanları davet ettiği, Peygamberin ve İmamın insanlar içinde savaş açtıkları Ali taraftarlarının (Şii'lerin) (14) lideri, Emeviler'in yönetim ve politikadaki kurbanları büyük devrimci Ebu Zer Al Gufari'nin savaş açtığı bu yoksulluk değil midir?

Ali, yoksulluğun her tür meziyete karşı çıktığını ve bir çeşit küfür hatta inkar olduğunu kavramıştı. Onun için de yoksullukla her alanda savaşmaya ve ona davet eden herkesi rezil etmeye başladı. Ali'nin mezhebine göre insan fatin (zeki) ise yoksulluk her türlü zekayı susturur. Vatan; dağınık, gelişigüzel, birbirini çekemeyen, sevmeyen vahşî yabancı duygusuna sahip değil de, sadık ve vatanperver insanlar istiyorsa, bu vatanın kendi evlatları arasında yoksul kimseyi bırakmaması gerekir. Çünkü Ali'nin dediği gibi Yoksul kendi vatanında yabancıdır. İnsanın yaşadığı süre içerisinde, ölüm uğradığı en kötü olay ise Ali'nin dediğine göre yoksulluk olmadan ölüm sadece çirkinliktir. Çünkü Yoksulluk en büyük ölümdür.

Ali'nin yoksulluğa ve onu süsleyenlere karşı kaldırmış olduğu bu kutsal kırbaç kötü çöplerin ateş alevinde yandığı gibi onları yiyor ve gözleri önünde çirkin emellerini parçalıyor. Şöyle diyor: Yoksulluk adam olarak önüme çıkacak olsa onu öldürürdüm.

Toplum İbn Ebi Talip'in gözünde bir vücuttur, çelişkileri içinde bulundurmaması gerekir. Sistemi ise hak ve görevlerdeki farklar üzerine kurulmamalıdır. İbn Ebi Talip'in toplumunda birinin çok zenginleşip diğerinin çok yoksullaşması olmaz. Birilerinin çalışıp mükafatları çalışmayanın alması da olmaz. İbn Ebi Talip'in gökyüzüne çok önem vermesi ile birlikte, Allah'ın yeryüzündeki kullarına önem vermediği bir gün dahi olmamıştır. Sorunlarının hiçbirisini önemsememezlik etmezdi. Çünkü mutlak yaratılışın en güzel örnekleridir. Bu da onun insanlara ve varlığa olan genel bakışı ve öyküsünün geceyi libas (Dinlenmek, sükun) için, gündüzü de yaşam için yarattık diyen peygamberin öyküsüyle olan bağından kaynaklanmaktadır.

Buradan ve bu temel üzerine Hz. Ali, topluma yönelip yasalarını canlandırmaya, onun için uğraşp, iyi ve sağlıklı olmasını istiyordu. Daha sonra da, kendi görüşünü güçlendirmek ve zamanındaki insan kesimleri karşısında olan tutumunu sağlamlaştırmak için nasihat ve kılıcın her birini kendi yerlerine yerleştiriyordu. Sosyal adaletin köklerinin sağlamlaştırılması için özen gösterdiği gibi hiçbir şeye özen göstermiyordu. Velayeti aldıktan sonra, kendisi ayakkabısını dikerken yanına gelip kendisini kutlamak isteyenlere Hakkı gerçekleştirip haksızlığı yok edemeyeceksem ayakkabımın bu tabanı benim yanımda sizin velayetinizden daha iyidir diyen kendisidir.

Ahret için çalışanlar açısından da, onlardan ahretin iyiliklerine, bütün araçlardan önce topluma hizmet aracını kullanarak varmalarını istiyordu. Onun için, İmam, ahretin iyi tarafını isteyenlerin insanlar arasında doğru çalışarak ömrünü doldurmasını istiyordu. Bunun başında da: İnsan

topluluğuna ekmek, su ve giyimin sağlanmasına, kamunun gereksiniminin karşılanmasına ve zalimlere karşı savaşıp mazlumlara yardım edilmesine, daha sonra da insan haklarının ilan edilerek onların savunulmasına katkıda bulunmasıdır.

Hız. Ali, bir defasında dostlarından olan Ala Bin Ziyad Al-Harisi'nin yanına girer. Havuşunun genişliğini görünce, şöyle dedi: Bu dünyada bu geniş havuşu ne edeceksin? Ahrette buna daha fazla gereksinimin olmayacak mı? Evet istersen, bununla Ahrete de gidebilirsin: Misafiri içinde barındırır, akrabalık bağlarını birleştirir, hakları içinde yerlerine yerleştirirden bununla Ahrete de erişebilirsin!

Kemil Bin Ziyad'a oruç ve namazın anlamları üzerine şöyle diyor: Kemil!.. sorun, namaz kılıp, oruç tutup ve sadaka vermen değildir, tam tersine sorun; namazın temiz bir kalp Allah'ı razı edecek bir eylem, üzerinde ve içinde namaz kıldığın şeye bak, onun yüzünden ve helalinden değilse namazın kabul değildir.

Fakih (Bilge) akıl ve insanların hizmetinde ise, bir tek bilge değer olarak bin ibadet edenden daha iyidir. Bir bilge iblis için bin ibadet edenden daha şiddetlidir.

Ahretten önce yeryüzündeki insanların yaşamına ve günlük ekmeğine verdiği önem şu dereceye kadar varmıştır: Kendisi halife iken her gün sabah erkenden kalkıp Kufe'nin çarşılarını gezerek, her çarşının insanlarına ayrı ayrı şunu söyleyecek dereceye varmıştır: Tüccarlar! Allah'a inanın, Satın alanlara yakın olun, iyiliği temel alın, yemin etmeyin, yalandan uzak durun, zulme

yaklaşmayın, mazlumlara insafli davranın, ölçü ve teraziye hakkını verin, insanların eşyalarına az değer vermeyin ve yeryüzünde bozguncu olarak yaşamayın.

Nof Al Bakkali'den naklen, şöyle söylediği anlatılıyor: Müminlerin emirine, Küfe mescidinde namaz kılarken gelerek şöyle dedim: Selamünaleyküm ve rahmetüllahi ve bereketühü ya müminlerin emir i. Cevap olarak Aleyküm selam ve rahmetüllahi ve bereketühü dedi. Bana vaaz ver ya müminlerin emin dedim. Cevaben: insanlara iyilik yap Allah sana iyilik eder dedi. Daha fazla ver ya müminlerin emiri dedim. Cevap olarak: Ya Nof! Kıyamet gününde benimle olmanın sırrı zalimlere yardımcı olmamandır dedi.

İnsana hizmet etmek, gereksiniminin karşılanması ve zulmün yok edilmesi İbn Ebi Talip'in politikasının hareket noktasıdır. Peygamber bir defasında ona bakarak şöyle dedi: Ya Ali Allah yanındaki en iyi süslerle seni süsledi. Zayıfları sevme sevgisini sana vererek onların sana tabi olmalarını onların seni imam olarak görmelerini sağladı.

İMAMDAN ÖNCE

- Komşusu aç iken tok yatan imansızdır.
- Hiçbiriniz elinin emeğinden daha lezzetli bir yemek yememiştir.
- insanlara şükretmeyene Allah şükretmez.
- İnsanlar üç şeyde ortaktır: Su, Nebat ve Ateş.
- Tekelleştiren hata işlemiştir. Yeryüzündeki bir şeye zulmeden iki yeryüzünden aslanla kuşatayım.
- Bütün insanlar bir tarağın dişleri gibi eşittir.
- Arayı bulmak bütün namaz ve oruçlardan daha iyidir.

- Bir saatlik düşünme bin yıllık ibadetten daha iyidir.
- Bütün mahlukat Allah'ın aileleridir. En sevdiği de ailesine en yararlı olanıdır.
- Din muameledir.
- Allah'ın kulları kardeş olun.
- İstese de istemese de insan insanın kardeşidir.

Peygamber

Ali Bin Ebi Talip'in toplum ve sistemi ile insan hakları karşısındaki tutumu üzerine sözün ayrıntılarına geçmeden önce bütün bu sorunlar karşısındaki peygamberin tutumuna ve yaşama bakışına hızlı biçimde göz atmak gerekir.

Peygamber insanların ve toplumun sorunlarıyla eksiksiz biçimde ilgilenmiştir. İslamiyet de, yönlendirme ve yasama olarak genel muameleyi ele aldığı gibi kişisel muameleyi de ele almıştır. İslamiyet toplumdaki ve gerektirdiği yasalardan soyutlanmış bir şekilde değildir, İslamiyet'in toplumu önemsemesi öyle bir dereceye vardı ki, her nevi toplumsal hizmeti bir çeşit ibadet olarak görmüştür. Üstelik topluma hizmeti, ibadetin ve iyi imanın gerçek anlamıyla dini vazifelerin yerine getirilmesinden daha üstün olarak görmüştür. Peygamber şöyle diyor: Aranın bulunması bütün oruç ve namazlardan daha iyidir. Aşağıdaki olay İslamiyet'teki bu açık yönelime en iyi delildir. İbn i Abdullah'ın şöyle dediği anlatılır: Peygamber ile birlikte sefere çıkmıştık. Bazılarımız oruç tutuyor bazılarımız ise oruç tutmuyordu. Sıcak bir günde bir yere vardık. Çoğumuz yer sahibinin gölgesini aldık. Bazılarımız eliyle güneşin ışıklarını savmaya çalışıyordu. Oruç bozma vakti geldi, oruç tutmayanlar kalkıp yolculara

su verdiler. Bunun üzerine peygamber şöyle dedi: Oruç tutmayanlar bugünkü sevapların hepsini aldılar.

Burada peygamberin, dini vecibelerin yaşama hesabına yerine getirilmesinin hiç uygun olmadığına dair açık bir delili yok mudur?

(9) Arapça'da Gramer kelimesi Nahu'dur. Fiil olarak türediği kelime ise Naha fiili olup izlemek anlamına gelmektedir.

(10) Bu söz Nahj Al Balağa'nın (Olgunluk Çizgisi) değişik yerlerinde mevcuttur.

(11) Muhammed ve İsa, Halit Mehmet Halit S.88

(12) Ehli Beyt" Mehmet Cevat Muğanniye S.141

(13) Meyzene bir şehir ismidir.

(14) Taraftar kelimesinin karşılığı Şii olup Şiilik de bu kökten kaynaklanmaktadır.

Yapım olmadan, topluma hizmet olmadan, devamlılığın nedenlerine bakmadan toplumsal yardımlaşmanın gerektirdiği biçimde bir düzenlemeye gitmeden oruç tutup tutmamanın hiçbir anlamı kalmıyor. Peygamber oruç ayında oruç tutmayarak insanlara hizmeti, oruç tutup yararlı işten uzak kalıp kendi başına olmaktan daha üstün gördü.

Ayrıca, peygamberin Aranızda kötü bir şeyi gören varsa eliyle, bunu yapamayan da diliyle, onu da yapamayan en azından kalbiyle değiştirsin, sözünden topluma ve insanlara yararlı olanın, kötülüğün yok edilmesi ile ilgili topluma ve kişiye yüklenen sorumluluğun zorunluluğu üzerine açık bir işaret değil midir.

Ayrıca, topluma herhangi biçimde hizmet edenin sevabının sürekli namaz kılıp ibadet edenden daha çok

olduğunu belirten çok hadis mevcuttur. Peygamberin gözünde bir bilgin topluma yarar getiriyorsa ayın milyonlarca yıldızdan daha parlak olduğu gibi bir milyon ibadet edenden daha iyidir. Bilginin ibadet eden karşısındaki iyiliği Ayın milyonlarca yıldız karşısındaki durumu gibidir. Peygamber yeryüzündeki insanların yararının ortaya çıkartılmasında yaratıcı güç olarak akıl olduğundan peygamber örneği görülmemiş biçimde akla önem verirdi. Şöyle diyor: Bir saatlik düşünme bir yıllık ibadetten daha iyidir.

İslamiyet, bu çizgi içerisinde toplumun önemsenmesi, düzenlenmesi ve canlandırılması çizgisi içerisinde, insanların toprağa ve orada çalışarak iyiliklerinden yararlanması çizgisinde yürümüştür. Yeryüzündeki her şeyi sizin için yaratmıştır., Yeryüzünü bütün yaratıklar için yarattık., Kendisi yeryüzünü sizin için engin olarak yarattı her tarafında yürüyün ve rızkından yiyin. Ayrıca İslamiyet insanlara şükretmeyi Allah'a şükretmek isteyeninin gireceği biricik kapı olarak görmüştür. İnsanları tanımayan Allah'ı tanımaz. Peygamber şöyle diyor: İnsanlara şükretmeyene Allah Şükretmez Peygamber, üretken çalışmayı büyük biçimde kutsamıştır. İşçiyi sadece yüceltip ona şükretmiyor, sevap vermiyor, bir de çok çalışmaktan şişen eli öpüp söyle diyor: Bu hem Allah'ın hem de peygamberinin sevdiği eldir.

Peygamberin üretken çalışmayı kutsadığıma dair en iyi örnek şu öyküdür:

Peygamberin sahabeleri, cüsseli, kuvvetli, sert kaslara sahip bir adamın yürümekte olduğunu gördüler. Bu gücünü ve sertliğini Allah uğruna cihada yöneltmiş

olmasını temenni ederek şöyle söylediler: Keşke bu kuvveti Allah uğruna olsaydı. Bunun üzerine Peygamber şu bilge sözünü söyledi: İki yaşlı baba ve annesi için çıkıyor olsa yine Allah uğruna olurdu, yok eğer küçük çocukları var da onlar için çıkıyor olsa yine Allah uğruna olurdu, şayet günahattan sakınmak amacıyla eşi için çıkıyor olsa yine Allah uğruna çıkmış olurdu. Hadis kitapları. Peygamberin emeği kutsayıp işçiyi onurlandıran birçok hadisinden söz etmektedir. Aralarında şunlar vardır: “Allah mümin ve profesyonel kulunu sever. ” “Hiçbiriniz kendi elinin emeğinden daha lezzetli bir yemek yemiş değildir. ”

Emeğin böylesi bir değeri, hatta böylesi bir kutsallığı olduğuna göre işçinin de yaptığını özenle yapması gerekir. Böyle yapması durumunda hem yararlanmış, hem de yararlandırmış ve toplum içerisindeki varlığının gerekçesini bulmuş olup Allah tarafından sevilip kendisine yaklaştırılmış olur. Muhammed şöyle diyor: Biriniz bir iş yapması durumunda, işine özenirse Allah onu sever.

* * *

İslamiyet'in, yeryüzünü üzerinde yürüyüp rızkından yiyip, verdiği yararlanmaları için kıldığını söylemiştik. Ancak yeryüzünün dolup taşıdığı bu vergisinin dağıtım karşısındaki tutumu nedir? İnsanların bir kesimine ait olup diğerine yok mu? Yoksa emek, üretim ve gereksinime göre paylaşılacak mı? Bu nimetler Kralların, Emirlerin, Zenginlerin, Gaspçıların tekelinde mi, yoksa toplumun sağlam yapısının üzerinde oturduğu ve adil olarak dağıttığı genel hak mıdır?

İslamiyet; topluluğa, emek temeli dışında hiçbirini aşağılamadan ve hiçbirini yüceltmeden mantıklı ve adil bir bakışla bakar. Toplumun onaylaması gereken her emeğin bir karşılığı vardır. İslamiyet'ten önceki toplumlarda olduğu gibi, ya da özel olarak Kurşî (15) toplumda, içindeki Emeviler'in diğer insanları sömürdüğü gibi doğru bir toplumda işçinin aç kalıp tembel, hileci ve azmışların zenginleşmesi mümkün değildir. Doğru toplumda işçinin emeğini heder edip, çalışmayanın yeryüzü zenginliklerini götürmesi mümkün değildir. Toplumda, gereksinim ve yoksulluğun bulunduğu sefanın karşılığında bu toplumun diğer yanında mutlaka yoksulluğun olacağını kavradığından İslamiyet bireylerinin büyük çoğunluğunun yoksul olduğu bir toplumda büyük bir ısrarla sefayı yasakladığını görüyoruz. Hiçbir insanın diğer bir insanı sömürme hakkı ve onuru olmayacağından, haddinden fazla sefa ve israfın da gereksinim içerisindeki bir toplumda bu sömürü olmadan olamayacağına göre, Peygamber, müsriflerin evlerini şeytan evi olarak adlandırmaktadır. İnsanları örten kafeslerden başka bir şey olarak görmemekteyim. Kuran'da ise, Yaşamı azgınlaşan nice köyü (16) helak ettik. O evleri onlardan sonra az yaşanır duruma geldi. Kuran başka bir yerde şu güzel ve garip güzelliğe sahip şu sözlerle onlara karşı savaş açmaktadır: Herhangi bir köyü helak etmek istediğimizde müsriflerine emir veririz, onlar bozguna uğratırlar söz de yerini bulur altını üstüne getiririz. Bir toplumda tekelcilik, sömürü, kesinti ve dalaverecilik adı altında toplanan sefillik ve zenginliğin, gereksinim ve bolluğun aynı yerde olmaması için İslamiyet bu sapmalara giden yolları yıkmaya çalışmaktadır. Peygamber bunlara karşı savaşmakta ve bunu günah konumuna sokmaktadır. Tekelcilik açısından da şöyle diyor: Bir şeyi

tekelleştiren hatalıdır. Dalavere ve Kesinti konusunda da şu tehdidi savurarak şöyle diyor: Yeryüzünde bir şeye zulmeden yedi yer tarafından kuşatılır. Kesinti konusunda da: Bir Müslüman'ın malını haksız yere kesen Allah'ın gazabına uğrar. Diyor.

Sömürünün ise o günkü biçimi, faizdir. Her çeşidiyle faizdir. Kuran 'ı kerim şöyle diyor: Faizi kat, kat fazlasıyla almayın Başka bir yerde de şöyle diyor: Allah alım satımı helal faizi haram kılmıştır. İnsanın insana sömürsünü getirdiğinden faizcileri tehdit ederek ısrar ediyor. Sosyal adalet de bunu gerektiriyor: İnsanın çabasından başka bir şeyi yoktur. Hilekarlık, çıkarların tekelleştirilmesi, toplum ölçütleri açısından maddeyi değer ve vergi açısından insana eşit ya da insandan üstün tutma olmasaydı büyük varlıklılar sınıfı nasıl oluşabilirdi. En büyük toplumsal cinayet ise; tekelcilerin ve yöneticilerin ikisi beraber halkı gasp etme ve çabalarını yeme günahlı biçimde yemeleridir. Mallarınızı aranızda haksız olarak yiyip bilerek yöneticileri gösterip aranızdaki bir grubu haksız olarak yemeyin. Peygamber şöyle diyor: Hiçbiriniz elinin emeğinden daha lezzetli bir yemek yememiştir. Zelzele Suresinde şöyle diyor: Zerre kadar şer işleyen onu görecektir... Herkes kazandığıyla ipoteklidir... Mal bakımından da, belirli bir kesimin elinde hapsedilip bu kesim arasında dolaşım yaparak çıkar ve çabaların bu kesim tarafından tekelleştirilmesi ve kamunun küçümsenip kulların boyunlarına tahakküm edilmesi olmamalıdır. Kuran, mal konusunda şöyle diyor: Aranızdaki zenginler arasında dolaşımı olmasın.

Kuran'da ve hadislerde mal, ilk etapta toplumun malıdır. Kişiler de bundan sadece gereksinimleri ya da uğruna

olan çabaları kadar alabilirler. Onun için de İslamiyet'te bir kişi diğerlerinin çabalarını en az biçimde de olsa sömüremez. Aynı zamanda gereksinim duyduğundan fazlasını toplaması yasaklanmıştır. Peygamber bu iki temeli mali politikanın temeli olarak almıştır. Yaşamı ve sözleriyle bu doğrultuda izlemeleri gerekeni sahabelerine örneklemiştir. Örneğin:

Sahabeleri arasında peygamberin çok değer verdiği Rifa'a bin zeyd adında birisi vardı. Bir gazvede (17) öldürücü bir oka hedef oldu. Peygamberin yanına taziye için gelenler şöyle demeye başladı: Ne mutlu ona şehit olarak gitti. Bununla da peygamberi tatmin edip üzüntüsünü hafifletmek istiyorlardı. Ancak peygamberin şunları söylediğini duyunca Rifa'anın ölümünden sonra tatmin olup üzüntüsünün hafiflemediğini gördüler. Hayır, hayber gününde ganimetlerden almış olduğu mendil ateş olarak onu yakacaktır.

Rifa'a şehit olarak ölmüştür. Buna rağmen peygambere göre günahkardır. Çünkü topluluğun malından bir şeyler almıştır. Bu mendili gizli olarak almaması gerekir. Topluluğun malının herkese tek tek dağıtılarak herkesin hakkını almasını beklemeliydi.

Sömürüp tekelleştirdikleri ister az ister çok olsun, İslamiyet'in sömürücü ve tekeller karşısında almış olduğu bu tutumun önemine bakıp derin temellerine inecek olursak; İslamiyet'in yaşamın yüceliğini kurduğunu ve canlı olarak insanın, bir tek Tanrının yaratıp zapt ettiği varlığın ekseninde bulunduğunu kavrayabiliriz. İnsanı yaşamdaki hakkından ve yaşam nedenlerinden nasıl

yoksun bırakabilir. Adi, aptal, can ve mal ticareti yapan çok tembel bir çete bundan mahrum bırakmaktadır.

Mal, peygamberin ona bakış açısından anlaşıldığı gibi; toplumsal varlık açısından yaşamın sınırlarını oluşturmaya yarayan bir araçtır. Evren, İnsana hava, ışık gibi hakkını kararlaştırdığı gibi bu havanın, ışığın vs. oluşumu sonucunda olan yeryüzü zenginliklerinden de hakkını kararlaştırmıştır. Bizzat evrenin oluşumunu kararlaştırmış olduğu bu haktan hasta bir toplumdaki önemsiz bir kuram sonucunda ne komşusu ne de vatandaşı onu mahrum kılabilir. Peygamber şöyle diyor: insanlar üç şeyde ortaktır: Ateş, su ve nebatat. Bu söze mantık çerçevesinde bakacak olursak, Peygamberin her tür yasa ve anayasadan daha derin, ezeli ve ebedi bir gerçeği kararlaştırdığını görürüz. Çünkü yaşamın yaşam içerisindeki hakkını ikrar ediyor. Bu söze zaman ve mekan çerçevesinde bakacak olursak, (Bunların ikisi de genel ilişkilerden kaynaklanmaktadır.) mal konusunda az ya da çok, önce herkesin çabasına göre ve daha sonra da gereksinimine göre payını alacağı açık bir sosyalizmi istediğini kavrayabiliriz. O eski Arap, sahra ortamında yaşamın temel zorunlulukları olması itibarıyla açıkça ateş, su ve nebatatı kamulaştırıyor. Bu toplumun ateş, su ve bitki dışında bir gereksinimi olacak olursa da, bu durumda malın zenginler arasında dolaşımını sevmiyor.

Kişinin hakkını alabilmesinin önünde ne soyu, ne yetiştirme tarzı, ne cinsiyeti, ne inancı ve ne de dini engel olarak durabilir. Her insan çabasının karşılığını alır bu insan nerede olursa olsun. Kişi ve toplum bütün haklar açısından iç içedir. Toplum kişinin iş fırsatı çabası, gücü ve gereksinimi çerçevesinde bir ücreti garantilemiş

olduğunda insani anlam olarak çok mükemmel bir durum olup bu kişinin kendi rolünde topluluğa destek çıkması ve kişisel özgürlüğünü vatandaşlarına zarar vermeyecek şekilde şekillendirmesi görevini yüklemiştir. Topluluğun kişiye zulmetmemesi, kişinin de topluluğa ait olanı istediği gibi kullanmaması gerekir. Kendi kişisel çıkarlarını korumaktan daha az olmayacak şekilde topluluğun çıkarlarını koruma görevi var olup bundan sorumludur. Peygamber şöyle diyor: Hepiniz çobansınız ve her çoban kendi sürüsünden sorumludur. Ayrıca bireyin özgürlüğü hiçbir zaman topluluğa zarar vermesi demek değildir. Genel çıkarların sınırlamadığı kişisel özgürlüğün zararını peygamber çok iyi bir örnekle anlatmıştır: Bir topluluk gemiye bindi ve yerlerini paylaştı. Her birinin bir yeri oldu. Aralarından birisi kendi yerini baltayla delmeye başladı. Ne yapıyorsun? diye sordular. Cevap olarak bu benim yerim istediğimi yaparım dedi. Engellerlerse hem kendisi hem de onlar kurtulur. Serbest bırakılırsa hem kendisi hem de onlar helak olur. Ayrıca bu birey topluluğun bir üyesi olması itibarıyla ve genel durumu yükseltme katılım olarak bulunduğu her yerde kötülüğü engellemekle yükümlüdür: Aranızdan birisi kötülük görürse vs. (18) Peygamber, her gün yüce ahlakını vaazlarla değil insanları yaşayarak eğitmekten geçtiğine, insanlara rahmetin (acımanın) sözle değil pratikle olabileceğine dair örnekler verebildiğine göre; insanlardan ayrı olarak değil, küçük büyük onların içerisinde yaşayıp, onları dinleyerek, onlarla sohbet ederek gerçek yücelerin çizgisi doğrultusunda onlara hizmet etmektedir.

Ebu Hureyre'nin anlattığı öykülerden bir tanesinde, Peygamberle birlikte çarşıya çıktığını, bir satıcının yanına gidip Peygamber oradan ihtiyaçlarını aldıktan sonra ona

helal kazancı istemesi, bir şeyi tekelleştirmemesi, kimseyi sömürmemesi başkasının olmayan bir şekilde yaşamaya hakkının olduğunu iddia etmemesini tavsiye etmeye başladığını söylüyor. Satıcı kendisi ile konuşanın Peygamber olduğunu bilmiyordu. Ebu Hureyre bunu söylediğinde tedirginleşti ve elini öpmeye kalkıştı. Muhammed elini şiddetle ondan çekerek şöyle dedi:

– Yoo... Fars'ların krallarına karşı yaptıklarını yapmayın el öpmek Allah'tan başkasına karşı küçüklüktür.

Ebu Hureyre peygamberin almış olduğu eşyaları taşımaya kalkıştığında da, Peygamber onu ikaz etti. Gülümseyerek şöyle dedi:

– Sen bırak. Bir şeyin sahibi onu taşımada diğerinden daha evladır.

Ancak kral ve imparatorlar açısından İslamiyet onlara kuşkuyla bakmakta, hatta toplumdan tamamıyla sürmektedir. Bozucu ve bozguncular kendileridir: Krallar bir köye girecek olursa köyü bozar en değerli ahalisini küçümsemiş duruma getirir.

Kral ve sultanlarda Peygamberi en çok rahatsız eden şey boş görünüm ve anlamsız kibir ve kendilerini, özel sorunlarını kuşatan abartı şekilleri ve şaşalı görüntüleridir. Çünkü Peygamber, reel gördüğü her şeyi kutsadığı gibi bütün insanlardaki yaşama sıfatlarını kutsamaktaydı. Namuslu, faziletli yaşamın temel dayanaklarından birisi olarak pratikte ve sözdeki sadeliği görmekteydi. Sahabeleri oturmuşken gelmesi durumunda istemeyerek, Fars'ların krallarına yaptığı muameleyi bana karşı

yapmayın anlamında şeyler söylüyordu. Kral ve sultanların hayallerini süsleyen abartı ve şaşaaayı sevmediğini gösteren olaylardan birisi; Oğlu İbrahim öldüğünde tesadüfen güneş tutulmuştu. Bunun üzerine insanlar: Gökyüzü peygamberin oğluna üzöldü dediler Muhammed bunu duyduğunda insanları toplayarak şunları söyledi:

– Güneş ve Ay Allah'ın ayetlerinden iki ayettir (19) herhangi birisinin ölümüne tutulmaz.

Peygamber, abartı ve şaşaaada gerçek yaşamın sadeliğine karşı bir düşmanlık bulunduğunu, abartı ve şaşaaanın sevilmesi de yaşamla ve canlılarla aralarındaki canlı, doğal bağlarını koparmış kral ve sultanların sıfatlarından birisi olduğunu kavramış olarak insanlara, bizzat yaşamın ve içindeki her şeyle varolan evrenin iradesinden birisinin ölümüyle güneşin tutulamayacağı ve Ay'ın yok olmayacağı güzel sözleriyle hitap etmektedir.

Burada peygamberin yaşamı sade, güzel, resmiyetsiz ve problemsiz olarak ele alınması gerektiğine dair çağrısını hatırlıyoruz. Bunun konumuzla olan sıkı bağlantısından dolayı hatırlıyoruz; çünkü yaşamın bu şekilde ele alınması peygamberin istediğı ve kurduğı İslamiyet'in temelidir. Konularının farklılıklarıyla birlikte İslamiyet'in bütün içeriğine dikkat edecek olan kişi, Hepsinin tek, derin ve kapsamlı bir kökten kaynaklandığını kavrayabilir. O da; sahteliğın olmadığı, gizin olmadığı sadeliktir, ya da yaşamda doğruluk olarak söylenebilir.

Halit Mehmet Halit bu yöntemi güzelce özetleyerek şöyle diyor:

Kendisi (Yani peygamber) herhangi birisini istemeyerek az bir şekilde yaralayacak olsaydı mutlaka onun da kendisini aynı şekilde yaralamasını isterdi.

Minber üzerinde güzel bir azamete durup onu dinleyen sahabelerine şunları söylüyor: Kimin sırtına vurduysam (Kırbaçladıysam) işte sırtım, aynısını yapsın, kimin malından bir şey aldıysam işte malım ondan alsın. Kendisi yaşamı boyunca kimsenin sırtını kırbaçlamamıştır. Ancak Muhammed yaşamla olan mutlak doğruluğu en iyi şekli, en sadık biçimi, içtenlik ve temizlikle uyguluyordu. Bütün yaşamında riyakarlık ya da zayıflık olmadığı gibi gurur ve kibirlilik de olmamıştır.

Eşyle yarışır, kendi ayakkabısının tabanını eliyle diker, elbisesinin yamasını kendisi yapardı. Kendi hayvanını kendisi sağmış, ailesine hizmet etmiş, sahabeleriyle birlikte tuğlayı kaldırmış, açlığından karnına taş bağlamıştır.

Sahabeleriyle birlikte yola çıkacak olursa onun önünde yürümelerini söylemiştir. Otururlarken gelecek olursa hemen oradaki en son yerde otururdu. Özel bir ikram için onu çağırarak olurlarsa hemen kendilerine: Sizden ayrıcalıklı olmayı istemiyorum, derdi.

Yaşamda doğruluk budur (20).

Bu bölümde Peygamberle ilgili anlattığımız her şey bu gerçeğin bir onayıdır.

Yöneticileri, efendi, zalim, baskıcı ve profesyonel hırsız değil de, topluluğun hizmetçisi durumuna getirecek görev ve sorumlulukları vardır. Peygamber yaşam öyküsünde, bir valinin hediye kabul ettiğini ona bildirdiklerini söyler. Haberi inceleyince kendisine gelen haberin doğru olduğunu görür. Kızarıyor, valiyi yanına çağırarak şöyle der:

– Senin olmayan bir şeyi haksız olarak nasıl alırsın?

Vali özür dileyerek şöyle cevap verdi:

– Bu hediyeydi ya Resulüllah...

Peygamberin cevabında yönetenle yönetilenin arasında rüşvet yolunu açabilecek yöntemi çok iyi kavrayan bir dahilik vardı. Somut biçimde bir yanıtla karşılık vererek şöyle dedi:

– Herhangi biriniz evinde oturuyor olsa ve ona bir iş yüklemiyor olsaydık, kimse ona hediye getirir miydi?

Hediyeyi devlet hazinesine (Beytülmal) vermesini söyleyerek valiyi görevinden aldı.

Peygamber bu şekilde insanlara haklarını alırken rüşvet yolunu izlememelerini öğretti. Aynı şekilde yöneticiye insanlara karşı bu yolu izlememesini öğretti. İnsanların maaşlarında hiç bir hakkının olmadığını öğretti. Bir hırsız olsun diye değil, bir baba olsun diye insanları yönettiğini öğretti.

Böylece, iktidarını, bir hediye konusunda kullanan yönetici sınıfa karşı adalet intikamıyla göstermiştir. Artık,

malların çalınıp çarpılması, servetlerin tekkeleştirilmesi, hakların çiğnenmesi ve insanlara zulmedilmesi konularında nasıl olabilirdi?...

İslamiyet'te yönetici, mutlaka seçilerek ve oybirliği ile gelirdi. İktidarını genel iradede ve insanların yararına olanı korumaktan ve en iyisini yapmaktan alırdı. İslamiyet yöneticiye, uygun çözüm bilmediği bütün sorunları yönetilenlere danışarak çözmesini zorunlu kılıyor: Sorunlar (kendi aralarında danışarak) istişare ile çözülür. Malda, mülkiyette ve yasada yöneticinin hiçbir artı hakkı yoktur. Hatta kendisine tanınan hak insanların onurunu ve haklarını koruyabildiği ölçüde korunabilir.

Halkın yöneticiye karşı korunmasında İslamiyet bununla da yetinmemektedir. Ezilmiş ve zayıfları, onları ezen ve zulmedene karşı mücadeleye hazırlamaktadır. Kuran'da, ezilip, sömürülüp, hakları ellerinden alınıp, zulme uğrayanların bu zulmü kabul etmeleri ve ona karşı harekete geçmemeleri durumunda, baskı ve kötü muamelenin diğer çeşitlerine karşı sessiz kalmaları durumunda onları cezalandırmakla ikaz ederek kendi kendilerine zulmedenler olarak adlandırıyor.

Peygamber şöyle diyor: Zulmünden dolayı değil de başka bir şey için öldürülen şehittir.

Bir başka yerde de şöyle diyor: İnsanlar zalimi görür de ona karşı koymazlarsa Allah onları cezalandırır.

Ancak genel insanlık alanında ise, dini taassubun her türlüüne karşı savaş açmaktadır. Dinde zorlama yoktur. Aynı biçimde ırkçı ve ulusal (Kabile) taassuba karşı da en

şiddetli şekilde savaşımaktadır: İstese de istemese de insan insanın kardeşidir. Bütün insanlar onurlu kardeşlerdir. Ademoğullarını (İnsanları) onurlandırdık karada ve denizde taşıyarak en iyi şeylerden rızklarını verdik yarattığımız birçok şeyden daha üstün tuttuk.

Peygamber de insanlara hitap edecek olursa bütün insanlara, Arap'lara, Fars'lara, Kırmızılara, Beyazlara, Sarı ve Siyalara hitap ederdi. Yardımlaşan, aralarında ulus ya da cins olarak ayrılıkları itibarıyla değil de, insanlık sıfatının, insanlık özünün ortak bulunması itibarıyla hitap ederdi. Hatta içindeki iyilik derecesine göre birini diğerinden evla duruma getiriyor ya da üstün tutuyor. Peygamber şöyle diyor:

İnsanlar! Tanrınız bir, babanız da birdir. Bir Arabın bir Fars'a, ya da bir Fars'ın bir Araba veyahut bir kırmızının bir beyaza ya da bir beyazın bir kırmızıya inanç dışında hiçbir üstünlüğü yoktur. Duyanlar bunu duymayanlara bildirsin.

İnancın, imanın, dine bağlılığının hepsini topluluğa hizmet çerçevesinde kılarken ne yücelik göstermişti. Sahibi bunu yararlı işten alıkoyunca da bütün anlamını yitirmektedir. Şöyle diyor: Komşuna iyi komşuluk yaparsan mümin olursun. Bütün mahlukat Allah'ın aileleridir. En sevdiği de ailesine en yararlı olanıdır. Din ilişkidir.

Adamın biri peygambere sorar: Hangi İslam daha hayırlıdır? Cevap olarak:

Tanıdığına da tanımadığına da yemek verip selam vermektir.

Peygamberin istediği şekliyle İslamiyet, insanların hizmetinde olmak ve onlara saygı göstermektir. Müslüman ya da gayri Müslüman, Arap ya da Fars, Kırmızı ya da Beyaz, tanıdık ya da tanımadık arasında bir ayırım yapmadan bunu yapmaktır. İnsanlık sıfatının kendisi bizzat insanı sevmeye yemeğini vermeye ve saygı göstermeye yeterlidir.

Ayette: İnsanları (Ademoğullarını) onurlandırdık... Allah sadece Müslümanları değil bütün insanları onurlandırıyor. Bu bölümde sözünü ettiğimiz hadislerde de en iyi İslamiyet'in elini, yüreğini ve yüzünü bütün insanlara açmak ve onlara iyi komşuluk edip iyi ilişkilerde bulunmak ve onları sevmek olduğunu gördük.

Peygamberin, İslamiyet'in kazanmasını istediği anlamlardan insanlara hizmet, yardım ve bizzat yaşam için çalışmak ve hatta hayvanlar için çalışmak olduğunun örneklerini bizzat kendisi vermiştir. Bir defasında yakın dostlarına şu kısa öyküyü anlatmıştır: Fahişenin biri günün birinde giderken susuzluktan dili dışarı çıkmış bir köpek gördü. Ayakkabısını çıkarıp kuyuya sarkıtarak su doldurup köpeğe verdi. Allah onu affederek cennette aldı.

Peygamberin yaşam karşısında almış olduğu bu tutum ve bu şekilde kutsaması çok yücedir. Onun gözünde bir fahişe susuz olan bir hayvana su verdiği için Allah onu affederek cennete alıyor. Refa'a Bin Zeyd'in öyküsüne göre savaş alanında ölen bir mücahide bu fazileti uygun görmüyor.

Peygamber bir hadisinde bu anlam üzerinde ısrarla durarak şöyle diyor: – Kadının biri hapsedip aç susuz bıraktığı bir kedi yüzünden cehenneme girdi. Bir fahişe, köpeğe yardım ettiğinden dolayı cennete giriyor da bir kadın hapsedip serbest bırakmadığı ve aç susuz bıraktığı bir kediden dolayı cehenneme giriyorsa, halkın malını çalan, emekçi sınıfların emeğini sömüren tekellcilerin ve sömürücülerin durumu ne olabilir. İnsanları, büyüğünün küçüğünü yediği farklı sosyal ve ekonomik sınıflara, birbirinden nefret eden taifelere ve daha sonra birbiriyle savaşan cinslere bölüp herkesten farklı olarak kendine egemenliği öngörenlerin hali ne olacak.

Allah'ın yarattığı birçok şeyden üstün tuttuğu insan (Ademoğlu) kitlelerini köleleştirenlerin durumu ne olacak.

Kuran'da söylediği gibi birbiriyle (ilişki kurup) tanışmak için değişik halk ve kabile olarak yaratılmalarına rağmen başka bir ulusa saldırıp zenginliklerini çalıp, topraklarını işgal edip emeklerini heder eden bir ulusun durumu ne olacak.

Kuran ve hadisteki insanlığın yardımlaşmasının ana hatları bunlardır.

Müslüman yöneticiler ve egemenleri iki dönemde bunu çok dikkatli biçimde uygulayarak riayet ettikleri gibi yine iki dönemde en şiddetli biçimde çiğnediler. Uyguladıkları dönem, Peygamber dönemi ve ondan sonraki Ebu Bekr Al Sıddık, Ömer Bin Al-Hattab ve ondan sonraki Ali'nin halifeliği dönemidir. Çiğnedikleri dönem ise, Emevi yakınlarını yanına alıp onu örtü olarak kullanmalarına izin veren Osman Bin Affan dönemi ve Ali'den sonra gelen

Şam ve Bağdat'taki Emevi ve Abbasi dönemidir. Bunun içinde de çok yüce bir kişiliğe sahip Ömer Bin Abdülaziz dönemi ve o çağlarda çok kısa süren ve bir şey yapmasına fırsat kalmayan acele geçmiş dönemler riayet edilen dönemlerdir.

* * *

İleriki araştırmalarımızda çok ilgileneceğimiz Osman Bin Affan, yönetimin ölçütleri kendisiyle birlikte eskiden olduğundan farklı bir şeye dönüştü. Emeviler, toprağı, malı ve insanları egemenliklerine geçirip kamu mallarını tekelleştirdiler. Üçüncü halife rahim ilişkilerini, halifeliğın insanlık içeriğini boşaltarak saf bir Emevi kralına yolu açacak kadar koruyordu. Daha sonra bunları ayrıntılarıyla ele alacağız.

Zaman geçtikten sonra, sebep ve hedef açısından devrimin bütün anlamlarım içeren bir halk devrimiydi sonucunda Ali Bin Ebi Talip sorunları devraldı. Ali Bin Ebi Talip, egemenliğı nasıl kavradı ve onun sorunu neydi?
EGEMENLİK TOPLULUĞUNDUR

– Görüş Alışverişi (Meşveret) olmadan doğru bulunmaz.
– Ben sizlerden birisiyim, sizin haklarınız benim de haklarım, sizin görevleriniz benim de görevimdir.
– Büyük çoğunluğu izleyin, Allah topluluktan yanadır.
– İnsanların yürekleri liderlerinin hazinesidir. Adalet ya da zorbalıktan yana ne koyarsa onu bulurlar.
Ali.

– Kısa, önemli ve gerçek gibi basit ve hatta yürekte çıkma ruhun seslenişi gibi bir söz daha söyledi. Ne acayip şey, Halifelik dostluk akrabalıkla olur mu!

Daha önce sözünü ettiğimiz gibi halifelik İbn Ebi Talip'e gelmeden önce Bir Emevi Krallığına doğru gidiyordu. Veyahut gerçekten bir Emevi Krallığına dönüşmüştü. Egemen olanlar ve bakanlıklarda oturanlar. Soy, yetişme tarzı, yapmaya çalıştıkları mal, rüşvet ve pazarlıklar gibi şeylerden dolayı egemenliğin kendilerinin hakkı olduğuna alıştılar. Aynı biçimde hakkın haklarını, iyi ya da kötü olduğuna bakmadan bu egemenlerin iradelerine kalmış bir şey olarak gördüler. Ezilmiş kitleler ise, bunların gözünde kırbaçlanmak için soyulan ve yük kaldırmak için kullanılan kaldıraçlardan ibarettir.

Buna ek olarak Osman'ın halifeliği, çoğunluğu Emevi'lerden oluşan bu egemenlere ya da sorunlara onlarla aynı gözle bakan taraftarlarına halifelik çerçevesindeki ülkelerde; Malın, rüşvetin, pazarlıkların kamunun yiyeceğini ellerinde tutanların serbest bırakılması, savaşan orduların parayla ya da vaatlerle satın alınması için fırsatlar yaratmıştır. Daha sonra da onlara destek verebilecekleri yakına alıp veremeyecek olanları uzaklaştırmak için fırsatlar doğurmuştur. Devlet, tarihin tanıklığıyla da Cahiliye döneminde olduğu gibi İslamiyet'te de aynı şey olarak kalan Emeviler'in paylaşım kurallarını yaşıyordu. Yönetimde, tekelleşme ve sömürde onlara yer açıp devlet hazinesinin anahtarını, egemenlik kılıcını ve verdikleri arasında bütün halkı onların ellerindeymişçesine vermeyenlerin hepsine karşıydılar. Halk ise, onların gözünde mal gelmese dahi, genel iyiliğe inanmış, yöneticinin adaletine güvenmiş olacak ya da mürtet (21) olup diğer mürtet olanlarla birlikte adalet ve adaleti gerçekleştirenlere karşı pusuya yatmış Kralın öğrencileri daha hareket edecek olursa onlarla pazarlığa

oturur ve kazanmaları durumunda destekler ya da yeni durumu bekleyip pazarlık eder ve onu destekler.

* * *

Halifelik İbn Ebi Talip'e Halkın isyan ettiği, adaleti ve kamuya olan eğilimi bakımından tanıdıkları İmamın şahsiyetinde halifeliği desteklemek uğruna ölmeye, ya da yol ne kadar zor olursa olsun ve bu uğurda ne kadar kurban verilirse verilsin cahiliye dönemindeki şanlarını mutlaka geri elde etmek isteyen Emevi unsurundaki krallığı abartılı biçimde destekleyecek duruma geldiği bir dönemde geçmişti. Kendisi ise, halifeliğin kendisine verilmesine pek önem vermiyordu. Ebu Bekir ve Ömer döneminde çok değerli katkılarda bulunmuştu. Osman döneminde de çok nasihatlerde bulunmuştu. Hakkaniyetin oturtulması dışında kendisine biat (22) edilmeyip onlara biat edilmesinden hiç bir zaman şikayet etmemiştir. Tarihten ve kendi sözlerinden olan tanıklıklardan da anlaşılacağı gibi halifeliği, kendisi istememiş, kendisini halifeliğe istemişlerdi. Hiçbir zaman halifeliğin kendisine verilmesi ya da alınmasına önem vermemiştir. Osman'ın öldürülmesinden sonra kendisine biat edilmek istendiğindeki konuşmasında şunları söyledi: Beni bırakın, başkasını seçin. Beni bırakırsanız ben herhangi biriniz gibi getirdiğiniz adamı dinler onun söylediğini yaparım. Ben sizin emrinizde olursam size emir olmamdan daha iyi.

O gün halifeliği kabul etmemiştir. Çünkü kendisi onu bir biçime sokmak istiyor halk ise başka bir biçime. Ne kendisi onların istediği gibi nede onlar kendisinin istediği gibiydi. Çünkü kendisinin söylediği gibi: inatçı bir çağ, sert

bir zaman iyilik yapan kötü sayılır, zalim olan da şiddetini artırır. Ayrıca, ufuklar karardı, yollar değişti, insanlar karanlıklarda çalışıyor, arzularına göre hareket ediyor. Duyar gibi ama sağırdırlar, konuşur gibi ama dilsizdirler, görür gibi ama kördürler. Görüşüldüğü zaman ne serbestçe doğruyu söyleyebiliyor, ne de zorluk anında güvenilir bir kardeş olabiliyorlar. Kendisinden de istediği gibi hareket edip istediğini yanına almasına tahammül etmeyecek, sürekli serzenişlerde bulunacaklar.

Osman'ın öldürülmesinden hemen sonra ve kendisinin halife olmadan önce herkes kendisine biat etmek için ısrar ederken İmamın yaşadığı gerçek böyleydi. Etkin olanlar ve elit kesim kendisinin istediği iyi yolda olmadıklarını görerek biati kabul edip etmeme konusunda tereddüt ediyordu. Ancak İbn Ebi Talip'i biati kabul etmeye götürecek birçok neden de vardı. Sosyal adalet bir tehlike ile karşı karşıyadır. İnsanlar arasında güçlü olan zayıf olanı yemektedir. Aralarından etkin olan ve yönetici olanların elleri insanların mallarına ve canlarına kastedecek şekilde serbest kaldı. Zengin olanlar ve elit kesim toprakların feodalleştirilmesi ve zenginliklerin tekelleşmesi insanların yutulmasını istiyordu. Böylesi bir durumda. Peygamberin tabiri ile de az sonra bütün sorunlar Kureyş'ten Uğayleme'nin elinde kalacağı bir durumda yönetim merkezinden uzakta kalması mümkün müdür? Bu azınlık kesim çoğunluğu ve toplumu küçük düşürdü, Ali'nin gözünde ise Allah topluluktan yanadır. Böylece tahammül edemeyeceği bir yük getirirse de, iyinin kötü sayıldığı bir dönemde bir iyi olarak biati kabul etmek kendisinin görevidir.

Ali şöyle diyor : Bu milletin en azgın ve alçaklarının Allah'ın malını kendilerine kullanması ve Allah'ın kullarını alet olarak kullanması, iyi olanlara savaş açıp kötü olanlardan yana taraf tutması beni üzüp korkutmaktadır.

Ali soyutlanmışlığın topluluğun hizmetinde olmaması durumunda ondan nefret ederdi. Kişi insanlara hizmet edebileceğini bildiği zaman kendini adar. Varlığının amacı toplum fertlerinin yardımlaşarak iyilik içerisinde yaşamasıdır. Ali, insanların İmamı (23) oldu. Ali'nin hükümetini ekonomik, mali, toplumsal politikasını kavrayabilmek için mutlaka tek olan özüne gitmemiz gerekir. O da; egemenliği kaynak ve amaç olarak nasıl kavradığıdır.

* * *

Ali Bin Ebi Talip'in gözünde egemenlik, Allah'ın insanlara verdiği ve egemenliğini kurup etkin ve akrabaların istediği gibi sürdürmesi için Allah'ın insanlara verdiği ve daha sonra Emevi'lerde Abbasi'lerde olduğu gibi ve bunun dışında Orta çağ Avrupa'sında Valiyi ya da Kralı Allah'ın yeryüzündeki gölgesi olarak görüp onun iradesinin gökyüzünü yaratanın iradesinden geldiği ve dolayısıyla olabilir ya da olmayabilir diye bakılamayacağı gibi bir hak değildir. Tam tersine, onun gözünde, egemenlik topluluğundur. İyiliğine karşılık istediğine verir ve kötülüğüne ceza olarak istediğinden geri alır. Ali şöyle diyor: Sağlıcakla sana egemenliği vermek için anlaşılırlarsa sorunlarına sahip çık, yok eğer kendi aralarında ayrılırlarsa onları bırak. Ayrıca şunları diyor: Bakın, Ben reddederseniz siz de reddedin, ben sahip

ıkarsam siz de kabul edin Hakkaniyet ve batıl, her birinin kendi taraftarı vardır.

Egemen olan kimsenin egemenliği, en uygun toplumsal yasaları uygulamasından kaynaklanmaktadır. Biat konuşmasında Ali şöyle diyor: İnsanlar!... Ben sizlerden birisiyim size ne düşerse bana da aynısı düşer, size ne olursa bana da aynısı olur. Bir başka konuşmasında da şöyle diyor: İnsanlar!... Ben Vallahi sizden istediğimi sizden önce ben yapmaz isem, sizden engellediğimi sizden önce ben kendimi alıkoymazsam yapmanızı istemeyeceğim.

Böylece de yönetici bizzat kendisi için sözü dinlenmez, tam tersine adaleti ve en iyi toplumsal yasaları uyguladığı için ona uyulur.

Ali Bin Ebi Talip'in gözünde egemenlik egemenin bolluğa varacağı ve zengin olacak şekilde malı alıp daha sonra yakınları, akrabaları, taraftarları arasında paylaşacağı bir kapı değildir. Egemenlik, egemen olan kimsenin insanlar arasında insafılı olacağı ve aralarında azami eşitlik nedenlerini kuracağı, beladan uzaklaştıracağı, çağının kaldıracağı kadar tekelcilik ve sömürüden alıkoyacağı ve egemen olan kimsenin bozguncuların ellerinde mahvolması pahasına da olsa haktan ayrılmayacağı, insanların vicdanlarını egemenin kendi ahlakında ve gidişatında sabit kurallara sahip olacak olan doğruya götüreceği bir kapı olmalıdır. Daha sonra Ali velayeti altındakilerden bazılarına şunları ilettiler: Egemenliğini mal elde edinecek ya da kendini tatmin edecek bir şey olarak görme, haksızlığın öldürölmesi ve hakkaniyetin yaşatılması olarak gör.

Ali'nin görüşüne göre egemenlik topluluğu azgın kesimden korumalıdır. Çünkü Allah topluluktan y anadır. Egemenlik ne dostluk ne de akrabalıkla olabilir. Bu mantıktan hareketle Ali, Halifeliğin mantığına şaşırarak bizzat gerçeğin kendisi gibi kısa, öz, basit ve bilgece hatta yürekten gelme bir deha pırıltısı olan şunları söylüyor: Garip!... Halifelik, dostluk ve akrabalıkla olur mu hiç!...

Egemenlik Bin Ebi Talip'in gözünde Şanın üzerinde yapılandırıldığı bir soy ya da iktidar koltuklarının kurulup insanları köleleştirmek için alet olarak kullanıldığı köklü bir onur değildir. Çünkü Mütevazılık gibi bir soy ve Bilim gibi bir onur yoktur. Ayrıca cömertlik akrabalıktan daha yakındır. Bunun dışında egemenlik; toplulukların kılıç, ateş, ekmeğinin alı konması ve kanın dökülmesine boyun eğecekleri ne maddi bir güçtür ne de, sevaplarını istediğinden veya cezalarından korktuğu için değil de, tam tersi ibadeti hakkettiği için Tanrısına ibadet eden bir İmam olan egemen kişi; toplulukları korkutarak ya da teşvik ederek boyun eğecekleri manevi bir güçtür. Egemenlik: İyilik doğrultusunda bireyin vicdanına, toplumun vicdanına ve insanlığın vicdanına bir yönelimdir. Egemenlik, görüp hüküm veren egemenin ya yaptıklarını onaylayan ya da ona hükmeden topluluğun aklına bir yöneliştir.

Egemenlik, sorunların rayına oturmasından sonra da görüş despotizmi demek değildir. Görüş alışverişi evladır. Topluluk, egemen olan kişinin belirli bir süre saklanması bizzat toplumun çıkarına olan şeyler haricinde kendilerinden habersiz olarak, hiçbir sırrı saklamamasını ya da hiçbir şeyi yapmamasını isteme konusunda her türlü hakka sahiptir.

Aynı şekilde topluluk kendi çıkarına olan her şey konusunda egemen olan kişiye görüşünü bildirmek için her tür hakka sahiptir. Egemen olan kişinin görevi de, kendi bilgisi dışında, aklına gelmeyen şeyler bu görüşler içerisinde mevcuttur diye bu görüş açıllarını ele almaktır. Çünkü Ali'nin dediği gibi değişik görüş açıllarını ele alan kişi yanlışıllıkları tespit edebilir. Yanlışıllıkları tespit edebilen kişi de, doğruyu bulabilir. Topluluğun görüşleri egemen olan kişinin egemenliğinde yararlanacağı ve topluluğun da egemenliği kabul etmede yararlanacağı bir zorunluluktur. Her halükarda pişman olmayacak bir şekilde sorunları çözer. Ali hiçbir yoruma yer vermeyecek şekilde bu gerçekleri kabullenmekte ve şöyle demektedir: Görüş alışverişı yapılmadan doğru olana varılmaz. Yapacağını muammada yapıp halktan gizli, bir şeyi elde etmeye çalışması egemen olan kişinin sıfatlarına hiç bir zaman sığmaz. Onun için de Ali insanlara yönelip kendi haklarından bir tanesi olan bunu açıklayarak şöyle der: Belirgin ve net bir ışığın ışığıyla aydınlanın.

İbn Ebi Talip'in inancına göre halifelik, insanlardan uzaklaşmak, halktan ayrılmak, kibre kapılmak, toplumla bireyin gereksinimleri esnasında ve genel durumlarda gözlerden irak olmak demek değildir. Tam tersine egemen olan kişiyi insanlara yakınlaştırmak, onlara sevgisini ve alçakgönüllülüğünü göstermek için bir neden olup hiç bir özür ya da gerekçe kabul etmeyecek bir şekilde her şeyiyle onlara gitmesidir.

İnsanlar bu nedenlerden egemen olan kişiye kızacak olurlarsa, kendileri egemen olan kişinin sorunlarını önemsedikleri gibi mutlaka egemen olan kişi de onların sorunlarını önemsemesi gerekir. Çünkü kendisi onlardan

yana tutumu onların kendisinden yana aldığı tutumun aynısı olmalıdır. Bununla ilgili olarak Ali şöyle diyor: İnsanların yürekleri liderlerinin hazinesidir. Adalet ya da zorbalıktan yana ne koyarsa onu bulurlar.

Egemenlik İbn Ebi Talip'in inancına göre tutuculuk değildir. Çünkü tutuculuk cömertlik, fazilet, hırçınlığı bırakmak, insanları korumak ve yeryüzünde bozgunculuktan uzaklaşmak uğruna olmadıktan sonra her zaman kınanmıştır.

Her halükarda egemenlik, Bin Ebi Talip'in inancına göre haklarında şunları söylediklerinin hakkı değildir: Egemen olmaları durumunda Kisre ve Kaysar'ın (24) yaptıklarını sizlere yaparlardı., Kurnaz ve gaddar insanlardır. Zulüm ve açlık getirenlerdir. , Rüşvet alanlardır. , Egemenliklerinde yemeği tok olanlara verenlerdir.

Onun için Ali egemenliği yalnız ve yalnız hakkaniyeti kurup haksızlığı yok etmek için kabul etmiştir. Yoksa yaşam onun için fark etmezdi.

Kendisi de, bu ve bunun gibi birçok nedenden dolayı insanlardan egemen olanlardan hesap sormalarını ve denetlemelerini istemekte ve kendilerine hizmetçi olmayan birisini egemen yapmamalarını, diledikleri zaman kızgınlıklarını ve memnuniyetlerini dile getirmelerini tavsiye ediyor ve şunları söylüyordu: Adi olanların egemenliği ele geçirmeleri durumunda, kızıp sinirlenmezseniz ; sürekli hor görülür, küçültülür ve hüsrana uğrarsınız. Zorbalık karşısında kızgınlığı adaletle karşı karşıya bilgece şöyle getirmektedir: İnsanları kızgınlık ve rıza göstermek bir araya getirebilir. Herhangi

bir soruna rıza gösterirse onun içine girer, yok ona kızarsa da ondan çıkar.

Bu ve bunun gibi nedenlerden dolayı da halifeliği kendisinden sonra hiç kimseye tavsiye etmemiştir. Çünkü sorun yalnız toplum tarafından çözülmelidir. Kendisinden oğlu Hasan'ı kendisinden sonra halife olarak atamasını istediklerinde, bunu kabul etmeyerek, yönetici ve egemen olan kişide bulunması gereken kerameti, genel özgürlükleri ve insanların istedikleri gibi sorunlarını çözme hakkını açıkça itirafına işaret eden şu sözleri söyledi: Ne size emir veririm ne de yapmanızı engellerim. Siz daha iyi bilirsiniz.

Oğlunu reddettilerse neden halife olarak bırakmaları için onlara emir verecek?...

Kendilerini memnun edecek şeyleri onda bulurlarsa da neden onları engelleyecek?...

Her iki durumda da kendi sorunlarını, gereksinimlerini ve toplumlarının sorunlarını daha iyi bilmezler mi?...

Kendi istediklerini kendilerinin belirleme hakkı yalnızca onların değil mi?...

Topluluğun özgürlüğüne saygı gösterilmesi ve insanın kendi egemenliğini kendisinin belirlemesinin varacağı hedef budur. İnsanların özgürlüklerine saygı gösterilmesi konusunda Ali, büyük bir çoğunluk kendisini seçtikten sonra bazılarının kabul etmemesi inkar edilmesi anlamına gelmesine rağmen kendisini bile seçip seçmemeleri konusunda özgürlüklerini tanıdı.

Kendisi baskı ya da zorlama yoluyla gelebilecek her şeyi reddetmektedir. Bunlara örnek olarak kendisine biat etmeyi reddedenlerle aralarında geçenler mevcuttur. Kendisi ne şaşırды ne de tedirginleşti, ne tiksindi ne de, topluluğun iradesine olan kötü etkisini gözünden uzak tuttu. Onun için bunların görüşlerine bağlı kalmalarına izin verdi. Kendisinin bireyin ve topluluğun aynı çerçevede olan haklarına bakışından hareketle kendilerinden insanları serbest bırakmalarını, istedi. Bunun ayrıntıları şöyleydi: Sa'd bin Ebi Vakkas görüşü alınacak birisi olmakla birlikte biat etmeyi reddetti. Ali'ye benden sana bir kötülük gelmez dedikten sonra onun istediği gibi tavır almasına izin verdi.

Bunların arasında Abdullah Bin Ömer de mevcuttur. Abdullah da biat etmeyi reddetti. Bunun üzerine bozgunculuk yapmayacağına dair birisinin buna kefil olmasını istedi. Kefil i. göstermeyi de reddedince Ali kendisine şunları söyledi: Küçüklüğünde de büyüklüğünde de seni hep kötü ahlaklı olarak tanıdım. Daha sonra da şöyle dedi: Bırakın ben ona kefil olurum. Biat etmeyi reddeden başkaları da vardı. Ali bunlara sadece tek şart olan büyük çoğunluğun iradesine kötülük edip bozgun yaratmamaları şartıyla istediklerini yapabileceklerini söyledi, fakat Devrimcilerden bir grup biat etmeyenleri zorla biat ettirmek istediklerinde, Ali bunu şiddetli biçimde reddetti. Biat konusundaki temel kuralı şu sözlerle dile getirdiği gerçeğe dayanıyordu: Kendi iradesiyle biat edeni kabul ederim. Biat etmeyi de serbest bırakırım. Ali'nin hükümetinde bireyin özgürlüğü topluluğun özgürlüğüne zarar vermediği sürece garanti altına alınmıştır. Onun için de bu özgürlüğü Zubeyr Bin Al-Avvam, Talha Bin Ubeydullah, Muaviye Bin Ebi Sufyan

tanımazken. Sa'd Bin Ebi Vakkas, Abdullah Bin Ömer ve diğerlerine tanıdı. İlk üç kişi kendilerine getireceği mal, şan ve egemenlik için iktidarı istiyorlardı. Onun için de bugün, yarın ve her zaman yeni halifeye karşı koyuyorlardı. Dolayısıyla da bozguna, safların bölünmesine ve insanların eşit olduğu şeyleri ellerinde tutmaya çalışıyorlardı. Ayrıca bunların bozgunu yaratabilecek askerleri ve malları mevcuttu. Ali de bunları kendi başlarına bırakmadı. İmam'a karşı büyük komplo başlığı altında imamın görüşünün doğruluğunu göstereceğiz.

Sonuçta egemenlik topluluğundur. Egemen olan kişinin çıkarı değil de topluluğun çıkarı olmadıkça zorla biat ettirmek söz konusu değildir. Bu da yönetenle yönetilen arasındaki ilişkinin söz ve eylem özgürlüğü konusundaki en değerli kavrayıştır. Böylesi bir durumda İbn Ebi Talip'in kendisinin halka bağlandığı gibi çevresindekilere de aynı şekilde topluma bağlaması en doğal olanıdır. İleride göreceğimiz gibi şiddetli biçimde onları denetlerdi. Kamu haklarını korumak için şiddetli biçimde onları sıkıştırırdı. Görev ve haklar bakımından kendi genel çizgisiyle iç içe olan, ve çağdaş ulusları en ileri yazarlarına uygun olan çok güzel bir adım attı. Bizzat yönetilenin kendisini yöneticinin en üst denetçisi ve yönteminin kaynağı olacak duruma getirmiştir. Birisini bir bölgede ya da bir şehirde yönetici olarak atayacak olursa insanlara okunmak üzere bin ant verirdi. Bu andı okuduktan sonra insanlar bunu kabul ederlerse bu ant insanlarla kendisi arasındaki bir antlaşma niteliği alır, ne topluluk bu antlaşmayı saptırabilir ne de yönetici az ya da çok bu antlaşmayı savsaklayabilir veyahut aykırı davranabilir. Şayet aykırı davranacak

olursa Ali hemen bu yöneticiyi cezalandırarak anında bunu uygular.

ÖZGÜRLÜK VE KAYNAKLARI

- Allah seni özgür yaratmışken başkasına köle olma.
  - Sorununu istediğin gibi çözmede özgürsün.
  - Hiç bir şeyinizi zorla yapmayın.
  - Bu konuda bana biat ettiler etmeselerdi yine başkalarından tiksineceğim gibi kendilerinden de tiksineceğim.
- Ali.

Özgürlüğe olan bu köklü ve derin inancı, Ali'nin Hükümet, politika ve yönetiminin üzerine kurulduğu temellerde bulabilirsin. Kendisi de bunun ışığında biçti, topladı, emretti, engelledi, savaştı, barıştı, ayırdı, birleştirdi, insanlarla iç içe oldu, çocuklarına bunun ışığında davrandı ve Tanrısına ibadet etti. Özgürlüğe olan bakışı, evrene ve topluma olan genel bakışından kaynaklanmaktadır: Hareket içerisindeki bu varlığın ekseni en yüce iyilik yoludur.

Bu özgürlüğün anlamları ise, toplumun fertlerinin birbirine bağlandığı ilişkilerden kaynaklandığı gibi vicdanlardan gelmektedir. Değişik yerlerde de dayanakları mevcut olup bunların bütünü bir arada olmadan ölçütleri tamamlanmaz. Aklın ve deneyimin vardığı sonuç budur. Aynı zamanda Bin Ebi Talip'in de vardığı sonuçtur bu.

Toplumun bireylerini birbirine bağlayan ilişkiler iki çeşittir: bireysel ve toplumsaldır. İmam, politikasıyla, yönetimi ve hükümetiyle insanlara onurlu bir yaşamı sağlayıp en iyi

biçim ve anlamlarıyla özgürlüğü yaşayarak geniş ufuklarına uzanmak için olabilecek bütün fırsatları verdi.

İbn Ebi Talip'in bu alandaki ilk adımı. insanlara hakkaniyeti kurup haksızlığı yıkacağını kendilerinden yakınlığına, akrabalığına ya da bir karşılık bekleyerek topluluğa zarar verecek biçimde taraftarlık yapmalarına güvenerek herhangi bir bireysel reddetmeye ya da günaha başvurmamalarını ikaz etmiştir. Ayrıca halifelikten önce ve sonra sözde ve pratikte bu sorumluluğu ortaya koyan örnekler vermiştir. Ulusuna olumlu yönü gösteren bir çizgi göstermiş olup iyiliğe ve onun oluşum nedenleri üzerinde durulması gerektiğini gösterdi. Bir diğer çizgi olarak uzaktakine ve yakındakine karşı şiddete dayanan aralarından düşman ve kardeş olarak ayırımı yapan olumsuz çizgiyi gösterdi. Ayrıca bütün insanların kendisi hakkında bildikleri zühdü (25) ve alçak gönüllülüğünü ve bunlara bağlı olarak gereken her şeyi yerine getirdiğini biliyordu. Bütün bunlar, hakkaniyeti korumak, zayıfların duygu ve vicdanla korunarak üzerlerindeki zulmü kaldırması ve iyilik olsun diye değil de hakları olduğu için gerekenlerin dışındaki her şeyden insanın kendini soyutlaması uğruna olan çabasıdır. Kendine güveniyordu ve halk arasında arpa ekmeğini bulamayan varken yolun bal süzülen yere yönelmesini, halk arasında yamalı parçayı dahi bulamayan varken ipekli giyeceklere yönelmesini, müminlerin emirinin halkıyla birlikte zamanın zorluklarına katlanmadığının söylenmesini reddediyordu.

Ali, çağının; Yöneticilerinin kendilerini kurtaramadıkları soyuyla övünme zincirinden kendisini kurtarmıştı. Aynı zamanda, mülk, mal, şan, kibir ve yüceltilme arzularından

kendini kurtarmıştı. Akli selim, sosyal gereksinim ve insanlığın iyiliği doğrultusunda olmadığı müddetçe zordan kendini kurtarmıştı. Diğerlerinden farklı olarak yakınlarına ve sevenlerine bir şeyler vermekten kendini kurtardı. Düşmanı ve kendisini sevmeyenlere karşı kin beslemek ve intikam almaktan kendini kurtarmıştı. Vicdanını, inanmadığı hiçbir eylemi ya da istemediği bir söze davet etmemekten kurtarmıştı. Onun için o bir Yüce Vicdandı. Aynı zamanda vücudunu doğal bir zorunluluk olmayan her türlü yiyecek, içecek, giyecek ve barınaktan kurtardı. Bu doğal ve zorunlu ihtiyaç için Beytülmal'dan en azından diğer çalışanlar gibi dahi olsa hiç bir karşılık almıyordu. Gerçek olan öykülerine göre kendisi ve ailesine yiyecek bulabilmek için kılıcını, kalkanını ve eşyasını satmıştır. Bütün bunlara rağmen hakkaniyete zulüm edip haksızlıktan yana itebilecek rüşveti almalarına zorlanmamak için yanında çalışanlara ve valilerine elinden geldiği kadar vermeye çalışıyordu.

İmam bütün bu sorunlardan kendini kurtarmıştı. Dostuna ve düşmanına karşı adaleti uygulayabilmesi için her türlü bağdan sıyrılabilmişti. Bu durumunu kendisi şu sözleriyle dile getiriyor: Şehvetleri bırakan özgür olur.

İnancı ise; Özgürlerin inancıdır. İnanırlar ve inandıkları ışığında davranırlar. Ne gösteriş mevcut ne de dolambaçlık. Ne cezadan korktukları için ne bir sevap bekledikleri için.

İnsanlara özgürlüğün sağlanması, birinci derecede çalışarak gerçekleştirilebilir. İmam, yeryüzünde çalışan bir vücudu, cennetteki onurlu bir yüreğe benzetmiş ve iyiler için şunları söylemiştir. Yürekleri cennette, vücutları

iştedir. Çalışmanın yararı da, çalışana çalıştığıının karşılığını vermeye dayanır. İleride bunu daha geniş açıklayacağız.

Özgürlüğün ve çalışmanın yüceltilmesi için, hiç kimsenin hiçbir işe zorlanmaması şartını koydu. Derin vicdanı onayla birlikte olmayan hiçbir iş özgürlüğe ve ayrıca bizzat işin kendisine karşı bir darbe durumundadır. Şöyle diyor: Hiç kimseyi sevmediği bir işe zorlayamam. Topluluğa yararlı olan işe çağırıp bireysel özgürlüğün korunması üzerinde durmakla yetinmektedir. Çalışmanın sonuçları yalnız ve yalnız çalışana aittir. Gereksiz zorlamayı yasaklamaktadır. İrmak zorlanmadan çalışanıdır.

Burada, bu alanda tehlikeli bir soruna dikkat çekmek gerekmektedir. İnsan o çağda özgürlük kelimesini ele alacak olursa, İmam ı Ali çizgisi dışında geniş ve genel bir anlamını bulamaz. Özgürlük kelimesi içerdiği her şeyle beraber o çağda köleliğe karşı olmak dışında bir anlama işaret etmez. Özgürlük köleliğin zıttıdır. Özgür kölenin zıttıdır. Ömer bin Al Hattab'ın şu meşhur sözünün gerçek anlamına bakacak olursak, Anneleri onları özgür doğurmuşken sizler ne zaman insanları köle yaptınız. Bu ibarenin, içinde söylendiği zamanın ve Ömer Bin Al Hattab'ı bunu söylemeye iten nedenlerin hepsinin şunun üzerinde birleştiğini görürüz: Ömer, özgür kelimesinden sadece alınıp satılan köleler dışındakileri kastetmektedir.

Özgür yaşam ve davranışta hak sahibi anlamına gelen özgür kelimesi Ömer Bin Al Hattab'ın bu sözünde geçen özgür kelimesi değildir. Buna başka bir şey daha ekleyelim Ömer, bu sözü insanları köleleştirenlere yönelmiş ve onlardan anneleri tarafından özgür doğanları

köleleştirmemelerini istemektedir., Bu sözüyle kölelere yönelerek onları alıp satarak köleleştirenlere karşı hareketlenmelerini istememektedir. Böylece Ömer'in sözünde sorun efendilerin iradesine bağlı kalmış, nasihat onlara yöneltmiş ve zayıf insanların köleleştirilmemesinin daha iyi olduğunu ortaya çıkarıyor.

Ancak Ali Bin Ebi Talip açısından sorun böyle değildir. Özgürlük anlayışı daha geniş ve daha kapsamlıdır. İlk başta onun açık sözüyle buna bir delil getirmek istiyoruz. Daha sonra sözleriyle, vasiyetiyle sözleşmeleriyle birçok yönünü ortaya koyan genel çizgisini ele alacağız. Daha önce sözünü ettiğimiz Ömer'in söylemine karşılık Ali şöyle diyor: Allah seni özgür yaratmışken sen başkasının kölesi olma. Ali'nin kendi kendisine güvenmesini istediklerine nasıl yöneldiğini bakınız. Özgürlüğün özünü ve anlamını ortaya koymaktadır. Varlığının temellerinden biri olan, evrenin doğası gereği özgür doğmuşken kendisi bu doğal hak temelinde hareket etmesi gereğine uyarılmaktadır. Bununla, özgürlük hakkını elinden alacak veyahut kısacak her şeye karşı devrim tohumunu ekmektedir.

Okuyucu Ömer Bin Al Hattab'ın sözü ile Ali Bin Ebi Talip'in sözü arasındaki farkı basit sanmayın. Birincisi efendilere yönelerek kimseyi köleleştirmemelerini emrederken ikincisi bütün insanlara yönelerek kendilerinin özgür olduklarını bildirip sorunu onların iradelerine bırakmaktadır. İstedikleri zaman köleleştiren, istedikleri zaman da özgür bırakan efendilerin ellerine bırakmamaktadır. Aralarındaki fark bizce çok büyük olup ayrıntıları değil özü ele almakta olup İmam ile özgürlüğün derinliğini kavrayış şekline işaret etmektedir. Özgürlük bu sözüne göre; doğal kaynağından gelmektedir:

kendilerinden bu özgürlüğü almak isteyen ya da vermek isteyenlere hiçbir görüş hakkı tanımadan gerçekten özgür olanların kendi geleceklerini belirleme hakkına sahip özgür insanlardan gelmektedir.

Özgürlüğe olan bu yüce bakışın derinliğinden hareketle, Ali bu sözüyle özgürlüğün tamamıyla ana hatları, çizgileri ve anlamları hiç bir zorlama olmadan belirleyen iç yaşama bağlı bir vicdan işi olduğunu belirlemektedir. Çünkü ne kendiliğinden ne de dışarıdan gelmekte, içten gelmektedir. Böyle olduğuna göre, hiç kimse bu alanda zorlanamaz. Çünkü böylesi bir şey anlamsızdır ve hiç bir etkiye sahip değildir.

Dolayısıyla Ali ve Ömer'in iki sözü arasındaki fark, biçimsel değil köklü bir farktır. Birinde; Sorunları, kendilerini alıp satanların elinde bulunan özgür kişiler mevcuttur. Böylesi bir özgürlük bağımlı bir özgürlük olup böylesi kişiler de konuklandırılmış özgürlerdir. Bu özgürlük, biçimsel bir özgürlük olup doğal kaynağından gelmemekte, tam tersine sınırları vicdan ve kişiliğin dışında belirlenen bir özgürlüktür. Böylesi özgürler de, vicdanlarını bir yana bırakarak anlaşmalara bağlanmış özgürlerdir. Diğerinde ise; sorunları bizzat insan doğasına bağlı olan özgür kişiler mevcuttur. Bu özü ve kaynakları itibarıyla özgür bir doğadır. Böylece özgürlük mutlak bir şey olup kabul ya da ret sınırları insanın iç yaşamı ve vicdanına bağlıdır. Buradaki özgür kişiler ikna ve olumluluk içerisinde kabul ya da reddi seçmekte özgürdür. Özgürlük bu ulvi anlamıyla devrimleri yaratıyor, uygarlıkları kuruyor ve insanlar arasındaki ilişkileri yardımlaşma ve iyilik temelinde kurup bireyleri ve

toplulukları iyiliğe çekiyor. Çünkü bağıllık iki tarafı da ikna ve kabul içerisinde ise doğal bir bağıllık oluşur.

* * *

Ali'nin özgürlük anlayışı bu derin ve dakik anlamı taşıdığına göre özgürlüğün anlamı, çerçevesi, temelinde özel ve genel sorunları ele almak gerekecektir, insanların vicdanlarından, iç yaşamlarına, genel ilişkilerle ilgili her şeye kadar bu temelde ele alınacaktır. İnsan hakları da kuşkusuz biçimde bu temel üzerine kurulacaktır.

Ali Bin Ebi Talip'in kişiliği kendi içinde eksiksiz bir bütünlük arz ettiğine göre bütün yansımaları asil olan son hedef ve gayesinde bütünlük arz edecek şekilde birbiriyle yardımlaşma ve organizasyon içerisinde olduğuna göre neresine bakar ya da yönelirsen özgürlüğün bu anlamını orada bulmak mümkündür. Ancak anlamlarından birisi ya da eylemlerinden herhangi birisinin bu bütünlüğe ya da özgürlük anlayışıyla olan bağını gözden kaçırarak olursan bunu yeniden gözden geçirerek bu şiddetli bağla karşı karşıya olduğunu görebilirsin.

Ali Bin Ebi Talip birbiriyle hiçbir zaman çelişmeyecek bir kişiliktir. Aynı biçimde karakter ve düşünsel olarak çelişkisiz bir yapıya sahiptir. İbn Ebi Talip'in bu önemli yönünü daha önce sözünü ettiğimiz nedenlerle oluşturduğumuz önümüzdeki bölümde ele alacağız.

Ali Bin Ebi Talip'in sözü ve eylemlerinin yukarıda açıkladığımız özgürlük anlayışına bağlamasını sağlayan harekete canlı bir delil istiyorsan, işte sana delil: Bilindiği gibi kadercilik teorisinin bütün doğu dinlerinde önemli bir

yeri vardır. Eskilerin felsefelerinde ve tanrıçılık anlayışlarında derin köklere sahiptir. Buna bağlı olan ahlaki kurallar sonucunda bireylerin davranışlarında sınırlı da olsa belirgin bir ize sahiptir.

Yine bilindiği gibi ister İslamiyet'te, ister Hıristiyanlık ve diğer dinlerde özel ve genel, yakın ve uzak olayları bu teori ışığında tahlil eden ve yorumlayan birçok çizgi türemiştir. Olayların bu şekilde yorumlanması sonucunda ahlakta ve davranışlarda sebepçinin sorumluluğunu kaldırıp kadere yıkan özel çizgilerin ortaya çıkması da çok doğaldır.

Bu kaderci çizgilerin özünde, olayların özünü yalnızca kadere teslim eden bir anlayış bulunduğuna göre de seçme yeterliliğini gerektiren ve sonuçta seçileni sorumlu kılan özgürlüğün her türlü anlamını yok etmesi çok doğaldır.

Ali Bin Ebi Talip bizzat bu sorunla karşı karşıya kaldı. Ancak hangi yöntemle bunu karşıladı.

Acaba kader insanları yönlendiriyor (Eski felsefe ve çizgilere göre Kader Allah'ın elidir) diyerek yaşamın sorunlarıyla ilgili gözü önünde olan konularda görüşsüz kalıp olanlarda seçeneksiz mi kaldı?

Bunu söylemiş olsaydı kendi kendisiyle çelişir ve özgürlük konusunda söylediklerinin hiçbir önemi kalmazdı. Derin bir kökten kaynaklanmayan, belirli bir hedefi olmayan, ancak gelip geçici bir anı gibi gerçeği hatırlatan bir sözden öte hiçbir anlamı olmazdı.

Özgürlük konusundaki sözünün gördüğümüz gibi bir yeri olduğuna göre, kuşkuyla yer bırakmayacak şekilde insanın kader tarafından yönlendirildiğine şiddetle karşı çıkacaktır. Kadere de, olanaklarını görebilen, bilen, seçebilen ve kendini yönlendirebilen özgür insanın olanaklarından daha üstün olarak bakmayacaktır.

Peki ne dedi?

Şam yerlilerinden Sıfın savaşına katılan bir şeyhe şunları söyledi: Allah ilerlemeniz durumunda, makamınızda sevabınızı yücelterek hiçbir şeye zorlamadı.

Şamlı şöyle dedi: Kader ve kaza (Yargı) bizi sürükleyip davranışlarımızı belirlerken böylesi bir şey nasıl olabilir?

Bunun üzerine Ali Şöyle dedi: Yazıklar olsun sana Şamalıların kardeşi!.. Belki de zorunlu kader ve kesin bir yargı var diye zannediyorsun. Böyle olsaydı sevap ve ceza olmazdı. Ne bir suçluyu kınamak nede bir iyilik yapana şükretmek mümkündü. Ne iyilik yapanın kötülük yapandan daha fazla sevap hak eder, ne de kötülük yapan iyilik yapandan fazla ceza hak ederdi.

Ayrıca şunları söyledi: Doğru söylüyorsan seni ödüllendirdik, yalan söylüyorsan cezalandırdık.

Doğru söyleyeni ödüllendirip yalan söyleyeni cezalandıran kişi de kadercisi olamaz.

Ali'nin özgürlük anlayışı bu şekilde dakik ve derin bir anlayış olduğuna göre insan haklarının da bu temel üzerinde kurulması gerektiğini söylemiştik. Ali'nin insanlar

arasındaki kurallarında bunu açık biçimde görmek mümkündür. Bireylere seçilip geri çekilme, söz ve eylem, onurlu yaşam haklarını kabul ederek hak ve sorumlulukları konusunda hepsini eşit olarak görüyor. Bu özgürlüğe de topluluğun çıkarlarının gerektirdiği sınırlar dışında hiç bir sınır koymuyor.

İmamın insanlar arasındaki öyküsüne daha önceki bölümlerde olduğu gibi ve sonraki bölümlerde açıklayacağımız gibi devam edecek olursak davranış ve kurallarında bu özgürlük anlayışına az ya da çok hiç biçimde ters düşmediğini görmekteyiz. Bu anlayışı genel hakları kurarken teori ve pratikte uyguladığını görüyoruz. Dostu ve düşmanına karşı eşit biçimde bunu uyguladı. Bu bölümün başında insanın istemediği bir şeyi yapmaya zorlanmaması ve hiç kimsenin karşılıksız biçimde çalıştırılmaması konusunda nasıl karar verdiğini görmüştük. Daha önceki bölümde de Kendisine biat etmeleri konusunda bazı insanları nasıl zorlamadığını ve hatalı olduklarından emin olmasına rağmen hatalarını sürdürmeleri için serbest bıraktığını görmüştük. İyisiyle kötüsüyle kendileri bu yolu seçtikten sonra hatalarını sürdürmeleri durumunda da, ne topluluğun çıkarına zarar verecek ne de genel haklara dokunamayacaklarından neden kendilerini zorlasın. Siz helali ve haramı benden daha iyi biliyorsunuz bildiğinizle yetinin. Al-Mağire Bin Şa'ba'ya seslenerek şöyle diyor: Kendi sorununu istediğin gibi çözmene izin verdim.

Bunlardan bir başka örnek daha: Habib Bin Müslüm Al-Fehri yanına gelerek şöyle dedi: İnsanların sorunlarını bırak, kendi kendilerine çözsünler. Ali şöyle dedi: Sana ne bu sorundan? Sen orada değilsin ve bu sorunun harcı

değilsin. Bunun üzerine Habib ayağa kalkarak şöyle dedi: Vallahi beni sevmediğin bir yerde göreceksin.

Bu sözde birisinin bütün insanlar ve o çağın hepsi Ali Bin Ebi Talip'e düşman iken onu nasıl açıkça tehdit ettiği okuyucudan gizli değildir. Ancak Ali ne yaptı? Yapabilecekken, ona böylesi bir tehdidi savurdu diye emir verip onu öldürttü mü yoksa ona düşmanlık etme özgürlüğünü elinden alarak onu hapse mi attırdı?

Ne yaptı?

Bunların hiçbirini yapmadı. Tehdit sahibine bakarak adaletine güvenip diğerlerinin söz ve eylem hakkını kabul eden birisinin lehçesiyle şunları söyledi: Adamlarını ve atlılarını da göndersen senden ne çıkar. Üzerime gelersen ben Allah'tan sana karşı bir şey gelsin istemem. Git ve elinden geleni yap.

Bunlara dostuna ve düşmanına ne kadar geniş ve hoşgörülü bir özgürlük tanıdığını anlatan diğer olayları da ekleyebiliriz. Bu olaylardan birinde bazı insanlar Hicaz ve Şam'dan Muaviye'ye katılmak üzere göç edenler vardı. Ali onları engelleyip alıkoymuyor ya da önlerine geçip kandırmıyordu. Kendi görüşüne göre onlar özgürdürler tahayyül ettikleri gibi yapar ve görebildikleri doğrultuda giderlerdi. Ali şöyle diyor:

Allah'ım geri dönen sevap kazansın, hatırlayan uyansın diye ben onlara doğru yolu gösterdim, uyarıp hatırlatarak onların başarılı olmalarına özen gösterdim. Kimse sözümü dinlemedi. Allah'ım bir daha onlara tekrar ediyorum...

Kendisi onlara doğru yolu göstererek hiç zorlamadan onları özgür bıraktı. Bu hakkı özgürce kullandılar. İsteyen doğru yola geldi, istemeyenin de önünde geniş ve düz bir Şam yolu mevcuttur. Orada Muaviye onu beklemekte olup ona istediğini vermektedir.

Medine'deki adamı Sehl Bin Hanif Al Ansan kendisine halkın bir kısmının Muaviye'ye katıldığını söylediğinde şöyle yazarak cevap verdi: Senin yanından bazı adamların Muaviye'ye gittiklerini öğrendim. Sayıları ve imkanları ne olursa olsun üzülme. Kendileri koştukları ve karşılaşacakları bir dünyanın insanıdırlar. Adaleti bildiler, gördüler, duydular, kavradılar ve yanımızda insanların hak konusunda eşit olduklarını biliyor olmalarına rağmen tercih ettiklerine kaçtılar. Uzaklaşıp ezilsinler!... Vallahi hiçbir zorbalıktan nefret etmeyecek ve hiçbir zaman adaleti görmeyecekler!

Ali'nin insanlara geniş özgürlüğü tanıdığına bir başka örnek ise, haricilere karşı olan yöntemidir. Haricilerden kendisinin yanında kalanlara iyi davranıyordu. Aralarından birisinin çıkmaya çalıştığını öğrendiğinde kalması için zorlamıyordu. Yakınlarından hiç kimsenin ona karşı çıkmasına razı olmuyordu. Diğer insanlarla eşit biçimde gölgeden kendilerine düşen payı veriyordu. İstedikleri yere gitmelerine fırsat veriyordu. Özgürlük ilişkilerinin temelidir. İnsanlar da diğer insanlara saldırı ve bozgun dışında sözleri ve pratikleriyle, birine bağlılıkları ya da diğerine düşmanlıklarıyla özgürdürler. Saldırı ve bozgun durumunda ise, acımasız biçimde sınırı koyuyordu.

El-Hirreyt Bin Raşit adında birisi kendisine gelerek kendisini imam olarak kabul etmeyeceğini, namaz kılmayacağını, emirlerine uymayacağını ve kendisinin üzerinde hiçbir hükmünün olmayacağını söyledi. Ali, onu gördüğünü yapmaya özgür bırakmaktan başka bir şey yapmadı. Daha sonra El-Hirreyt Bin Raşit bazı dostlarıyla birlikte ayrıldı. Ali yapabileceği bir durumdayken onların kalması için zorlayıp çıkmalarını yasaklamadı. Bu özgürlüğü kötüye kullanıp suçsuz insanlara saldırmaya ve yeryüzünde bozgunu kendilerine yol olarak seçince Ali, onlara yeryüzüne ve insanlara karşı daha insafli olanları gönderdi.

Dehşet veren, Ali'nin bundan öte biçimde insanlara özgürlük tanımasıdır. İnsanlar arasındaki bu öyküsü ile özgürlüğün bir insani öz olup hiçbir biçimde erteleme ya da sapmaya mahal vermeyeceğine olan inancı arasındaki bütünlük dehşet verici bir bütünlüktür. En tehlikeli tutumlarda dahi yakınlarına karşı bu özgürlüğü tanımıştır. Yeryüzünü dolduran ve cümle istekleri arasında onun kanını da isteyen bozguncular ve mürtetlere karşı savaşımında bunu tanımıştır. Bütün ölçütler, dengeler ve adalet, hakkaniyet vicdanı buna karşı savaşı kaçınılmaz kıldığında Savaşta İbn Ebi Talip'e taraftar ve yardımcı lazımdı. Ancak bu taraftarların hiç birini savaşa ya da cihada zorlamadı. Elindeki egemenlik hakkından ve elindeki kuvvet ve iktidardan hareketle hiçbir yakınını ya da yabancıyı bozgunculara karşı savaşta yanında durmaları için zorlamadı.

Bu konularda hiçbir maddi ya da manevi zorlamaya başvurmadı. Her tür biçimiyle zorlama, Aleviliğin özgürlük ve koşullarına bakışıyla çelişmektedir. Topluma aklın

mantığı ve elindeki gerekçelerle yöneliyordu. Yüreklere ve vicdanlara da elindeki delillerle yöneliyordu. Bundan sonrası arkasından gelen geliyor gelmeyen de gelmiyordu. Arkasından gelenlere rızasını göstererek ödüllendiriyor diğerlerine de daha fazla nasihat, ajitasyon ve vaazla gidiyordu. Buna rağmen olduğu yerde kalmak isteyen özgürce kalabiliyordu. Ali zorlamayı kabul etmez ve ona izin vermezdi. Hiç kimsenin inançsız ve öngörüsüz biçimde arkasından gitmesini istemezdi. Onun için de isteseydi ova ve dağlan adamlarla doldurabilecek durumdayken Cemel, Sıffin ve Haricilerle olan savaşlarında hiç kimseyi arkasından gitmeye zorlamadı.

Ali Bin Ebi Talip özgürlüğü özüyle kavramıştı. Bu kavrayışını da açıkça dile getirmişti. Özel ve genel ahlakta, insanların birbiriyle olan ilişkilerindeki güçlü yapısını bu temeller üzerinde kurmuştu. Yapıcı, yasamacı, komutan, yönetici ve vaiz olarak bunun gerekleri doğrultusunda çalıştı. İnsanların geniş özgürlük hakkına olan saygısına her gün bir başka örnek vermiştir. Ancak bu ün özgürlük anlayışının bizzat çizdiği bir sınır çerçevesindeydi. Bu sınır bazılarının özgürlüğün topluluğun özgürlüğüne zarar vermemesiydi.

ÖZGÜRLÜK: BİREY İLE TOPLUM ARASINDA

– İnsana olan inancımız ve insanlığa olan bağlılığımız emir altında pusmuşu uyanık bir insan yapmak için hoş olan doğamızdaki en derin iki şeylerdir.
Ruso

– Deniz dalgaları, çöl çiçeği ve gökteki kuşlar da öyledir. Evrendeki her şey özüyle, varoluş koşullarıyla özgürdür Bu özgürlüğün dışında hiçbir yasayı kabul etmez, yoksa işleyemez ve son bulurdu.

– Ali, çağdaşları nezdinde özgürlüğün manasını geliştirmeye çalıştı aynı zamanda sorumluluk duygusunu da geliştirmeye çalıştı.

Böylece, özgürlük; özü itibariyle İmamın çizgisi ve insanlarla aralarındaki yasasıyla garanti altındadır. Hiçbir zorlamayı kabul etmeyen güç olması itibarıyla insanlık vicdanı tarafından garanti edilmektedir. Az ya da çok hiçbir biçimde saldırıya uğraması mümkün olmayan doğanın yasaları tarafından garanti altına alınmaktadır. Özgürlüğü konusunda yerleşik olan doğa yasaları ve insanlık vicdanına bağlı olduğu kadarıyla doğru olabilen sosyal çalışma tarafından garanti altına alınmaktadır. Böylece insan özü itibariyle özgürdür: Özgür bir şekilde duyar, özgür bir şekilde düşünür, özgür bir şekilde konuşur ve özgür bir şekilde çalışır. Yok edilmesi istenmesinin dışında bu sınırdan ötesine zorlamak mümkün değildir.

Sen, asıl hedefi aydınlatma, sıcaklığı yayma olan güneş ışığını amacından alıkoymak ve ışınları ile amacını yok etmek dışında onu engelleyemezsin. Böylesi bir durumda da, onu helak eder ve ölüme götürürsün.

Rüzgarın gidişatını da amacından saptırmadan değiştiremezsin. Böylece onu yok etmiş olursun, helak eder ve ölüme götürürsün. Aynı biçimde Denizin dalgalarını, kır çiçeklerini ve gökyüzündeki kuşu durduramazsın. Evrendeki her şey özgürdür. Özünü ve varlığının koşullarıyla özgürdür. Bu özgürlükten başka bir yasa kabullenemez. Yoksa helak olup sorunu biter.

Ali Bin Ebi Talip'in içindeki derinliklerde uzun uzadıya kavradığı özgürlük budur. İçinde kavradığı bu özgürlük doğrultusunda dili konuştu. Kavradığının ve dilinin doğrultusunda kendisinin haklı göreceği ve doğa yasalarının, insan amacının, toplum çıkarlarının haklı göreceği biçimde ilerlemeye başladı. Sözü ve eylemiyle bunun için çok şey öğrendik. Bu özgürlüğün koşulları doğrultusunda bireylerin hareketlerini nasıl yönlendirdiğini gördük. Ayrıca sosyal bir varlık olarak insanın özgürlüğünü ilgilendiren biricik temel sorunun gözünden kaçmadığını gördük. O da; Bireyin özgürlüğünü en geniş biçimde toplumun özgürlüğü, çıkarları ve varlığının amaçları çerçevesinde tanımasıdır.

Orta çağlardaki eski Yunan ve Avrupa düşünürlerinden bazılarının bireyin özgürlüğünü ele alırken toplumun özgürlüğünü ve çıkarlarını hiç göz önünde bulundurmadığını, bu düşünce doğrultusunda da bireyin toplumun dışına çıkararak toplumun haklarını eline aldığını savduklarını görürken diğer yandan bazılarının toplumun çıkarlarını korurken bireyi ve onun haklarını hiç göz önünde' bulundurmadıklarını bunun sonucunda da vicdani baskıyı ve karşılıksız çalıştırmayı serbest kıldıklarını görmekteyiz. Ancak Ali Bin Ebi Talip'in bireyin özgürlüğüne ve toplumun çıkarlarına kapsamlı ve bütünsel bir bakışla baktığını görmekteyiz. Ne bunu görmezlikten geliyor, ne de öbürüne zarar veriyor. Tam tersi aralarında öylesi bir uygunluk yaratıyor ki birey özgürlüğünü tamamıyla kullanabiliyor. Topluluk bir araya gelmekten yararlanır duruma geliyor. Öyle ki, geniş ve rahat özgürlük çerçevesinde birey toplumun ve toplum bireyin oluyor. Toprak, mal ve sömürü sorunları üzerine olan sözümüzde bu konuyu bir daha ele alacağız.

Ali'nin, bireysel özgürlüğü toplumun ve toplum fertlerinin çıkarları çerçevesinde tutabilmek için olan derin görüşü onu, temel bir sosyal gerçeği ortaya çıkarmaya itti. Bu gerçek, toplum içerisindeki insanların özgürlük duygularının bu özgürlüğün özüne zarar vermeyecek şekilde, hatta ilkel bir yöntemle diğerlerine zarar verecek şekilde kullanılmasının yasaklanmasına yöneltmesi gerektiğidir. Bireylerin özgürlüğü sınırsız başı boş bir özgürlük değildir. Tam tersi sorumluluk duygusuyla yüklenmiş bir özgürlüktür. Ali, bu sorumluluk duygusunun geniş özgürlük duygusuyla karşı karşıya gelmesini engelleyebilmek için eski bazı düşünür ve felsefecilerin yaptığı gibi özgürlük anlamında insanların sıkıştırılmasına yönelmemiş, görüşümüze göre, Ali Bin Ebi Talip'in kişiliğinin derinliğindeki toplumsal anlayış ve insanlığa işaret eden en değerli en yüce bir yöneme baş vurmuştur (15) Kureyş ailesinin bulunduğu İslam öncesi toplum (Ç.N.)

(16) Kuran'daki bu adlandırma gençlikle yerleşim birimi olarak köy, kasaba, ya da şehir olabilir. (Ç.N.)

(17) Akın, ganimet toplamak için düşmana yapılan saldırı.

(18) Aranızdan birisi kötülük görürse ona karşı kılıcıyla savaşsın, yapamıyorsa eliyle, yapamıyorsa diliyle, yapamıyorsa kalbiyle, ve en azından imanı ile olan sözü kastedilmektedir.(Ç.N.)

(19) Ayet: Normal olarak Kuran'daki her cümleye Ayet dendiği gibi burhan anlamına da gelir.

(20) Muhammed ve Mesih (İsa) adlı eser S. 162-163

(21) Dönek

(22) Satmak ama oy vermek, onun emrine gireceklerine dair söz vermek anlamında kullanılmaktadır. İslam dininde bu söz sürekli orijinali olduğu gibi kullanıldığından burada da aslını kullanmak istedik.

(23) İmam dini bir terim olmakla birlikte öz olarak önderlikten kaynaklanmakta olup bu anlamda kullanılmıştır.

(24) Tarihte zulümleriyle tanınmış krallardır.

(25) Züht: Yalın ve sade yaşam tarzı olarak genellikle din adamlarının seçmiş olduğu bir yaşam tarzı olup bir nevi özel isim olduğu için Arapça'sını olduğu gibi kullandık.

Ali, insanların kavrayışlarındaki sorumluluk duygusunu ve aynı zamanda özgürlüğün anlamını genişletmeye baş vurmuştur. Bu güzel yöntemi ortaya çıkaran örnekler ise; Bir köy halkının nehir yatağını kazmak istemeleri durumunda aldığı tavidir. Köy halkı köyün sorumlusundan karşılıksız olarak (suhra) çalıştırılmalarını istediler. Bunun üzerine Ali, karşılıksız olarak değil de ücretli biçimde çalıştırılmalarını, daha sonra da ücretin de, ırmağın da bütün özgürlükleriyle sorumluluk duygusu taşıyan ve iyilik yapıp yapmamakta özgür olanların işi olmasını istedi.

Sanki Ali, Fransız dahi Jean Jac Ruso'nun iki yüz yıl önce çizdiği şu onurlu duyguyu onlarca yüzyıl önce yaşıyordu; İnsana olan inancımız ve insanlığa olan bağlılığımız, yönlendirilen, pusmuş kişiyi uyanık bir insan yapan doğamızdaki en derin duyguları harekete geçirmektedir.

Ali'nin yasasına göre, serbest özgürlük kendini dizginleyip sorumluluk duygusuyla bağlamalıdır. Bu, kendisine zarar vermez tam tersi hem özgürlüğe hem de bireysel ve toplumsal çalışmaya yarar getirir. Onun için, sorumluluğu, belirgin biçimsel sınırlarıyla iyi çalışmaya yönlendiren itici güç olarak görmemiştir. Tam tersi özgürlüğün kendisini ve özgür insanları sorumlu kılmıştır. Bu sorumluluğun kemiyetini özgürlüğün miktarıyla sınırlandırmıştır. Şayet

sorumluluk doğma düşünceler, esir yürekler baskı altındaki duygular ve sınırlı kişiliklerde belirginleşemiyorsa, düşünceleri ve kişisel duyguları serbest bırakıp yararlı ve güçlendirici gıdayla besleyen özgürlüğün çerçevesi dışında belirginleşemeyeceğindedir.

Bu bakış açısıyla Ali, iktidarların toplumlarına daha çok iş için insanlar üzerinde dayatmış olduğu dar sınırları ve ağır zincirleri kaldırmış bulunmaktadır. Kendileri bir şey veremiyorlar çünkü özgür değildirler. Aynı şekilde verimi iyileştiren sorumluluk kendi görüşlerinden ve özgür, serbest duygularından kaynaklanmamaktadır, tersine iktidarın iradesine ve yöneticinin bir göz kırpmasına bağlıdır. Böylece güçleri kalmamakta takatları kesilmekte enerjileri doğru olmayan bir yola gitmektedir.

İmam sağlıklı toplumundaki bireyleri serbest, seçenek sahibi bizzat bu özgürlüğün kendilerini sorumluluk duygusuna ve üzerlerinde hak sahibi bir topluma bağlı olduklarını düşünmeye itecek şekilde bıraktıktan sonra bu realite temelinde yönetip teori üretmeye ve daha önce görüp ilerde de göreceğimiz gibi bunların ışığında mükafatlandırıp ceza vermeye, emir verip engellemeye, başladı.

* * *

Biz şimdi, Ali açısından özgürlük ve anlamları üzerindeki sözümüzü noktalarken, okuyucuyu, bu özgürlük üzerinde geniş biçimde söz edeceğimiz ileriki bölümleri beklemeye davet ediyoruz. Bu konuşmalarımız Ali'nin devrimi ile Büyük Fransız Devrimi arasındaki insanlığın ilkeleri

konusunda söyleyeceğimiz sözümüzde olacaktır. Okuyucunun, Ali'nin eserlerinde bıraktığı yaşatılmaya değer gelişime davet eden derin devrimci düşüncelerini, seviyesini, ne vicdanın terörize edilmesi, ne de nefisin korkutulmasını kabullenen insanlıktan da güzel yüzü ve köklü iyiliği dışında başka şeyi kabul etmeyen özgürlük ruhu konusunda vardığı yeri görmesi temennisiyle...

BUNLARI NEREDEN ALDIN?

- Bu mal ne benim, ne de senindir.
- Hiç kimseye hakkından daha fazlasını veremeyiz.
- Egemenliğim altındakiler! zorlayarak mı zafer elde etmemi istiyorsunuz. Vallahi gökyüzünde bir yıldız diğerini izledikçe ben bunu yapmam.

Ali

- Talha ve Zubeyr: Bizim de ortak olmamız şartıyla sana biat ederiz.
- Ali: Hayır.

Ali çubuğun kabuğunu soyar gibi tekercilerin soyduğu malları almaya başladı.

Özgürlüğün geniş anlamıyla Ali'nin hükümeti ve politikasındaki asaletin kaynağı olduğunu söylemiştik. Onun yanındaki özgürlük, vicdana ve sağduyuya bağlı olduğu kadar toplum bireylerinin birbirleriyle olan ilişkilerine bağlıdır. Ayrıca yardımlaşma ve kardeşlik yolunda ilerleyen insan, toplumsal ve bireysel yönleriyle özgür olmadıkça ilerleyemez. İnsanlığı çökerten artıklara sahip olan kişi özgür değildir. Haklarının bir kısmını -teorik kabul etse dahi- toplumun ihmal ettiği kişi özgür değildir.

Ali, toplumdaki ve bireydeki bu yapı uğruna dostları ve düşmanları karşısında haklı olmayan hiç bir arzunun egemenliği altına girmeyen ve hiçbir vaade kanıp onu yolundan alıkoyamayan ısrarlı ve azimli bir tutum takınmıştır. Bunun bazıları açısından çok ağır olduğunu iyi bildiğinden de şöyle diyordu:

Sorunumuz haddinden fazla zordur. Aynı biçimde bunun yönetenler açısından çok ağır olduğunu bildiğinden şöyle diyor: Hak yöneticiler açısından çok ağırdır... Her türlü hakkaniyet de ağırdır.

Ali Bin Ebi Talip açısından hakkaniyet; yöneticiler bakımından ister ağır olsun ister hafif yüreği ve vicdanı dışında hiç kimseden emir dinlemiyordu. Bunların ikisi de, sosyal adalete susamış olanları ihmal etmemesini emrediyordu. Yargılanan ile yargılayanın sorunlarını kolaylaştıracak yerde süründürecek şekilde gereksinim sahibi olmamalarını, içlerinin yanacağı ve boğazlarının kuruyacağı şekilde açlıktan çekmemelerini, yazın sıcağında gecenin soğuşunda yanmamalarını ya da kışın soğuşundaki soğuk rüzgarların kırbaçları altında titrememelerini emrediyordu. Aynı biçimde Yeryüzündeki zenginlikleri doymadan yiyip içen, çabasız ve emeksiz biçimde kamunun mallarını savuran zenginlere bırakmamasını emrediyordu. Bunlar fil gibi ekmediği bir bitkiyi yiyerek, ortaya çıkarmadığı bir suyu içerek emeksiz, çabasız bir gölgeden diğerinin altında oturarak dünyalarını yaşarlar.

Ali Bin Ebi Talip biat'tan önce ilan ettiği gibi toplum içerisinde egemen olanlar ile elit kesimin egemenlikteki yöntemine tahammül edemeyeceklerini, bu yöntemi

savunmadaki sertliğini kaldıramayacaklarını doğru tahmin etmişti. Biat'tan sonra kendisinden bütün toplumun değil sadece kendilerinin olmasını istediler. O hakkın dışında birilerinin olmasını reddetti.

Talha ve Zübeyr yanına gelerek pazarlık etmeye başlayıp şöyle dediler: Bizim de ortak olmamız şartıyla sana biat ederiz. Hiç tereddüt etmeden Hayır dedi. Ondan ayrılarak daha sonra açıklayacağımız gibi ordularla üstüne geldiler. Ali, Talha ve Zübeyr'in etkinliklerini ve konularım en iyi bilenler arasındadır. Ancak Adalet... Egemenliğim altındakileri zorlayarak mı zafer elde etmemi istiyorsunuz, vallahi gece ile gündüz birbirini izledikçe gökyüzünde bir yıldız diğerini izledikçe ben bunu yapmam. Malı hakkı olmayan yere vermek israf ve tebzirdir. (26)

Ali'nin dediği gibi yemek doymuş olana verilmez. Onun izgisine (Doktrinine) göre servette ister az ister çok olsun tekellilik ve kamunun sömürülmesi (kullanılması), yönetimden yararlanmanın dışında olmazsa yasal değildir.

Ali, canilerin bazı suçlarını affedebilir, zalimlerin bazı zulümlerini affedebilir ancak tekellilik ve halkın mallarının alınmasını kesinlikle affetmez. Tekelci kesimin emekçilere, işçilere halka ekmek ve su konusunda yaptıkları zulmü affetmez. Zulüm İbn Ebi Talip'in yanında nasıl olursa olsun lanetlenmiştir. Ancak en çirkini güçlünün zayıfa, yöneticinin yönetilene, tekellcinin kamuya yaptığı zulümdür. Ali toplumda maddeci sınıfı ve rezilliklerini, cinayetlerini ortaya çıkaran böylesi zulme karşı müsamahakar davranmaz.

Ali'nin doktrininde bu gaspçı ve sömürücülere karşı gerekçesini ortaya çıkaran deliller yeterince çoktur. Nahj Al Balağa'yı ele aldığı zaman Ali'nin sömürü ve gasp üzerine sözlerindeki bu acıyı rahatlıkla görebilirsin. Her hutbesinde ve her makalesinde bunun üzerine konuşacak gibi oluyor. Bütün sözlerinde de gaspın bir suç ve sömürücünün kim olursa olsun canı olduğundan emin olduğuna dair belirtiler mevcuttur. Doğal yollar dışında mal toplamanın da sahibini bağlayan büyük sorumlulukları olduğuna dair belirtileri görmek mümkündür.

İşte Ali'nin mal biriktirenlerle ilgili olarak bir hutbesinde söyledikleri:.... biriktirdiği ve biriktirmesinde gözünü yumduğu (helal haram ayırımı yapmadığı) açığıyla, kuşkulusuyla mallan hatırlar, ki bunları toplamanın yükü onu hiç bırakmaz. Hiçbir sömürüye ya da tekelciliğe yer olmayan helal biriktirme konusunda ve onun sahibi ile ilgili Ali şöyle diyor: Helal kazanarak ölen, Allah'ın ondan razı olduğu biçimde ölmüştür.

Onun için Ali, geçmiş zaman içerisinde yükselmiş bütün tekelcilik, etkinlik sömürüsü ve malların çalınması gibi örnekleriyle ilgili aşağıdaki sözleri söylediği bütün zenginlerin kurduğu surları yıkmaya çalışmıştır. Ulusların içindeki zenginler nimet yerine ismi seçmişlerdir.

İnsanlara yönelerek şöyle diyor: Osman'ın yaptığı her kesim ve Allah'ın malından verdiği her şey Beytülmal'a geri dönecektir. Hiçbir şey hakkaniyeti yok edemez. Bu malla evlenmiş de olsa ve değişik şehirlerde dağıtmış olsa dahi onu geri alırım. Adalet geniştir. Hakkaniyetten rahatsız olan için zorbalık daha dardır.

Bazı yöneticiler ve iktidar sahipleri adaletli davranıp emeksiz biçimde mükafat vermezler. Bir yakınını, akrabanın iradesi, bir dost ya da sevilenin işareti doğrultusunda halkın malını israf etmezler. Ama bir yöneticinin kalkıp kendi dönemi dışındaki dönemde halkı zorbalığa iterek rahatlayanlardan hesap sorması, kendilerinin olmayan malları iade istemesi sorunlara, derin bakış açısına ve sosyal adalete olan inancının herkese nasip olmayacak şekilde kendisinde mevcut olduğuna işarettir. Sorunların hiçbir gizini gözden kaçırmayan ve içinde bulunduğu çağın, insanların örflerine teslim olmayan büyük bir aklın temeline dayandığının işaretidir. Birey topluma hizmet vermedikçe mükafatlandırılmayacağına göre, Osman'ın kızıyla evlenmesi bu türden bir hizmet ya da emek değilse Al Haris Bin Al Hakem, düşünüyünce gününde halkın malından aldığı iki yüz bin dirhemi hak edecek hangi hizmeti toplum uğruna yapmıştır!?

Milyonlarca insanın bir kısmına dahi muhtaç olduğu kendilerinin ise hesapsız elde ettiği devlet malını almak için toplum uğruna hangi çabayı harcadılar? Her birisi (Zübeyr) nereden bin köleye ve bin cariyeye sahip olabiliyor. İslamiyet'te öncü olma öncelikleri varsa da, Ali'nin deyişiyle bu öncelik Allah'ındır. Dünya ise yaşam yeri olup yaşamda herkes eşittir. Mülklerini, mallarını, servetlerini, askerlerini ve tahakkümlerini genişletmesi için Osman'ın yakınları ve taraftarlarından halkın başına yönetici olarak gelen bu iyilik sahipleri nereden geldi? Bu yakın ve taraftarlar arasında rüşvetçi Muaviye, Al Hakem Bin Al As, Abdullah Bin Sa'd ve diğerleri mevcuttur.

Muaviye, Filistin ve Humus'u nereden kendi egemenliğine kattı, dört bir yerin askeri onun yönetimi altında toplandı?

Diğerleri, her devlette ve Mısır'da bulunan bu servetleri, evleri ve sarayları nereden getirdi?

Evet... Hey sen! BUNLARI NEREDEN ALDIN? Güneş ışığıyla arayacak olursak senin bütün çabanda kamu yararına hiçbir şey yokken bu sarayları ve malları nasıl elde ettin?

Yok bu malların eline geçişi üzerinden zaman geçtiyse; bu, eğrinin eğri kalması için bir gerekçe değil ve hiçbir şey hakkaniyeti yok edemez, Böylece, haksız verilmiş olan her kesim ve her türlü bununla evlenmiş de olsa, yeryüzünün değişik yerlerine dağıtılmış olsa dahi beytülmal'a iade edilir. Adalet, (ki geniştir) yararlanmış olanların başvurabileceği bu çerçevelerin hiçbirisiyle sınırlanamaz.

Ayrıca gözden geçirilmesi gereken bir başka sorun daha vardır: Ali, yakınlık yoluyla toprağa el konmasını ve çalınan mallardaki etkinliği hesaplıyordu. Çünkü şunu çok iyi biliyordu: Bu toprak bir servet kaynağı ve daha sonra mülk nedenidir. Bundan sonra da, buna el koyan yöneticiler, zenginler ve eşraflar bu toprağın hizmeti için kamuyu köleleştirecek ve bu toprağın zenginliklerini ortaya çıkaracaklardır. Bu toprak zenginliklerinin büyümesine ve diğerlerinin küçülmesine neden olacaktır. Daha sonra da büyük topraklar sahipleri dönüp küçük mülk sahiplerinden ellerindeki alacak ve halk içerisinde feodaller sınıfı ile haksızlığa uğramışlar sınıfı ortaya çıkacaktır. Ali şöyle diyor: Bir çalışma ya da

yemeğinin sonuçlarını başkasına götüren bir köyün bütün insanlarıyla birlikte alınması için sende gözleri olmasın.

Geniş köy sahiplerinin, bunun uğruna ve daha sonra da bunun için etkinlik, iktidar ve insanları köleleştirenlerin kendisine gelişleri konusundaki tahmini doğru çıkmıştı. Dr. Taha Hüseyin Osman adlı kitabında Bir yandan çok büyük köyleri ve geniş toprakları, diğer yandan bunun içerisinde çalışan köle ve mevali'ler vardı.(21) Böylece İslamiyet'te, soy, mal çokluğu, zenginlik ve çok taraftarın bulunması ile elde aristokrasi sahibi bir bürokrat sınıf ortaya çıktı.

Ali'nin doktrinine göre mal ve toprakla bunların sonucunda ortaya çıkan zenginliklerde gereksinim ve emek haricinde hiç kimse diğerinden fazla paya sahip değildir. Bu gerçeği inkar eden de halkına ihanet etmiş olur ki, İmam'ın görüşüne göre, en büyük ihanet ulusa yapılan ihanettir. Ulusa ihanet edenin, yeni halife konusunda ne bir görüşe sahip olması ne de tutumunun bir önemi olamaz. Onun için de kendisi bu ulusun haklarını korumaya azimlidir. Bin Ebi Talip bir şeye azmettiği zaman, etkin olanların ne tutumlarına bakar, ne de sözlerini dinler. Düşmanları ve ona karşı savaşanlarla birlikte kendisinin peşine düşmelerine de hiç aldırmaz. Kendisi azimli hak ve konuşan adalettir. Peygamberin sahabelerinin, onunla birlikte savaşanların dahi bu konularından dolayı diğer insanlardan farklı bir öncelikleri olamaz: Ey insanlar! yarın aranızdaki mülk sahipleri, ırmak sahipleri, atlara binen ince şeylere sahip olanlardan bazılarını içinde buldukları durumdan alı koyar hepinizin iyi bildiği haklarına geri getirirsem çıkıp Bin Ebi Talip haklarımızı elimizden aldı demesinler. Peygamberin dostlarından

muhacir ya da ansarlardan hangisi çıkıp bu dostluğu sayesinde diğerlerinden farklı bir önceliği kendinde görmesin. Öncelik yarın Allah'ın yanındadır. Siz Allah'ın kullarısınız, Mal da Allah'ın malı olup aranızda eşit biçimde dağıtılır. Bu konuda hiç kimsenin diğeri üstünde bir önceliği söz konusu değildir.

Ali'nin kamu hakları bakımından insanlar arasındaki eşitliği sağlamak için başvurduğu yöntem budur. İlerde bütün ayrıntılarıyla açıklayacağımız gibi elit kesimin Bin Ebi Talip'i bırakıp Bin Ebi Süfyan'a sığınmalarının ana nedeni de bu olsa gerek. Ali hiçbir eşrafı yanındaki müşerreflerinden daha iyi görmedi; çünkü onun şeref ölçütleri yaşadığı zamanın ölçütleri değildir. Hiçbir Arap'ı bir Fars'tan daha üstün görmedi çünkü Ali'nin vicdanına göre yaratılış olarak insan insanın kardeşidir. İbni Hünd'ün yaptığı gibi oradaki başkanlara ve kabile reislerine yapmacık davranmadı ve ulusun malı bakımından kimseyi yanına yaklaştırmıyordu.

El Ester El Nah'i Ali'ye şöyle dedi: Biz Basra ahalsiyiz Basra ve Küfe ahalsiyle birlikte savaştık insanlar da bir şeyi gördü, ondan sonra da yarılarak birbirine düşman oldular, niyetleri zayıfladı, sayıları azaldı. Sen onlara adil davranıyorsun ve haktan yana tavır alıyor, eşraf ve kötü durumda olan arasında insafılı davranıyor, senin yanında eşrafın diğeri karşısında bir üstünlüğü yoktur. Hakkaniyet egemen olup adalet gerçekleşince senin yanındakilerden bir kısmı bunlardan rahatsız oldu, Muaviye'nin yaptıklarını görünce kendilerini ona sattılar. Bunların çoğunluğu hakkaniyeti bırakıp haksızlığı alıyor. Şayet mal harcayacak olursan insanların boyunları sana gelir, sana bağlanırlar ve sana sadık olurlar

Ali hemen şöyle cevap verdi: Bizim adalet konusunda yaptıklarımızla ilgili sözlerin üzerine Allah azze ve cell şöyle diyor: İyilik yapan kendisi için yapar kötülük yapan da yine kendisi için yapar, Rabbin kullarına karşı zalim değildir. Ben sözünü ettiklerin konusunda eksik davranmış olmaktan korkarım. Ancak hakkaniyetin onlar için ağır geldiği ve onun için bizi bıraktıkları ile ilgili söylediklerin üzerine; Allah, bir zorbalıktan dolayı bizden ayrılmadıklarını ve bizden ayrılıp adalete sığınmadıklarını çok iyi biliyor. Ama malların harcanıp adamların alınması ile ilgili söylediklerin konusunda ise, biz bir insana hakından fazla mal veremeyiz.

Ali'nin bu durumdaki doktrinin özeti, zamanında Eşter'e söyledikleridir: Sakın ha, insanların eşit olduğu şeyi elimde tutayım deme. Genel haklar insanların eşit olduğu şeydir. Bin Ebi Talip de bunu kastediyor.

GEREKİNİNİN KARŞILANMASI

- Hak bakımından benim yanımda eşitsiniz.
- Aç kalan her fakir bir zengini doyurmuştur.
- Fazlaca birikmiş her zenginliğin yanında mutlaka kayıp haklar gördüm
- Boğazı olan herkese yemek ve her tohuma bir yiyen bulunmalı
- Devlet ağırlıkları azalmadan nasihatleri tutmaz,
- En kötü çoban çobanlığını yaptığı sürüsü kötü olandır.

Ali

Ali'nin tavsiye ettiği, koruduğu ve korunmasıyla yönetimin anlamını sığdırdığı genel haklardır. Ayrıca, bunun

ışığında birine el çektirip diğerini yerleştiriyor. Bu hakların anlamlarım geliştirip yaygınlaştırıyor. Bunun dışında ise, bütün bunların hepsi kamunun gereksinimlerinin karşılanması ve aralarından hiçbirinin a kalıp insan onurunun küçük düşürülmemesi gibi sağlam bir çerçevede buluşuyor. Bu gereksinimin karşılanması için yasalarda yeterli şeyler yoksa dahi, yasaların bunu yapmayı normal görmesi gerekir. Ali'nin doktrinine göre, ibadetin insanı genel yaşamdan çekmemesi gerektiği, din ilişki demek olduğu, inanç sağlığının yaşam sağlığı olduğu gibi, yasa ve sistemler mutlaka herkesin maddi gereksinimlerini karşılamak üzere düzenlenmelidir. Herkesin gereksinimi karşılanmalıdır ki, insan kendini ve yaşamını hor görmemelidir. Halkın gereksiniminin karşılanması yasamacı ve yöneticinin görevi olup onun gönlünden gelen bir şey değildir. Halk açısından bu bir haktır bir istem değildir. Ali bu konu üzerinde öyle şiddetle durdu ki, adamlarına ve yöneticilerine bu hak ile dolu olmayan bir sözü, bir vasiyeti ya da bir talimatını bulmak zordur.

arların, egemenlerin bütün kötülükleri içerisinde, halkı nemsememelerinden daha büyük bir kötülük görmeyen Ali'nin doktrininde; halkın gereksiniminin karşılanması yöneticinin ve yasamacının asıl görevi ve kamu hukukunun temel hakkıydı. Yöneticiler, halkın yeşil topraklardaki ve rahat yaşamdaki haklarını ihmal ediyorlardı. Onlara kötülük edip onları yoksullaştırmaya çalışıyorlardı. Bunun zerine de şöyle diyor: Düşünün dağılmaları durumunda onların sahibi durumundaki ar'lar ve yöneticiler onları geniş ufuktan, rahatlıktan ve yaşamın yeşilliğinden alıkoyup yoksulluğa, uçurumlara ve yaşamın ktlklerinde miskin olarak bırakıyorlar.

Ali, halkın malına az ya da çok hıyanet etmeleri durumunda bu gibi yöneticileri en şiddetli cezalarla tehdit etmek zorunda kalıyordu. Birisi gelip bir adamının ya da yöneticisinin zora veya tekelleştirmeye başvurduğu haberini verirse şiddetli bir şekilde üzülüyor ve hemen haklı olma sinirliliği ve adalet coşkusuyla bazı adamlarına yönelerek şöyle diyor: Yeri silip süpürdüğünü, ayağının altındaki her şeyi alıp elinin altındakileri yediğini duydum. Gel bana hesap ver.

Bana hesap ver deyimine dikkatinizi çekerim. Bunun arkasında bulunan birçok anlam içerisinde insafa mutlak inanç mevcuttur. Uzatıp yorumlamaya ve ihmal etmeye hiç yer bırakmıyor. Bu inanç, anlık biçimde ezilen bir hak ile talep edilen bir hak arasında gidip gelen bir toplumun durumunu, ister gasp eden açısından ister gasp edilen açısından olsun böylesi bir şey sonucunda doğacak olan ahlaki çöküntüyü ve adaletin gerçekleştirilmesine olan tam inançla adamları nezdinde varsın ne yaratırsa yaratsın durumlarının hepsini bir araya getirerek sinirli bir şekilde ve istemeyerek kızan bir özetle bana hesap ver'de somutlaşmaktadır.

Şayet ona, adamlarından birisinin kamu mallarından elinde ne varsa yediği haberi gelirse acele biçimde peşinden adam göndererek şöyle diyor; Allah'a inan ve bu insanlara mallarını geri ver. Şayet bunu yapmaz da daha sonra Allah seni elime geçirirse senin için Allah'a sığınayım.(28) Vallahi Hasan ve Hüseyin senin yaptıklarını yapmış olsalardı yine onlara acımam, hiçbir istediklerini benden elde edemez ve onların yaptığı zulümdeki haksızlığı ortadan kaldırıırım.

Ali, Sa'd adında birisini Ziyad Bin Ebiyhi'ye göndererek beytülmal'dan elinde ne varsa beytülmal'a iade etmesini emretti. Daha önce Ziyad'ın rahatlık içerisinde yaşadığı ve bunu zayıf, yoksul, dul ve yetimlere karşı kullandığı haberini almıştı. Onunla hiçbir alakası yokken faziletli olduğunu göstermeye çalışıyordu. Ulak, Ziyad'ın yanında iken ona ısrar etti, bunun üzerine Ziyad kibirlenip sertleşerek onu kırdı. Bunun üzerine Ali şunları ona yazdı:

Sa'd ona sövdüğünü sert ve kibirli biçimde karşı koyduğunu söyledi. Allah'ın Resulü (SAV) Kibir ve Yüceliğin Allah'a mahsus olduğunu söylemiş. Kim kibirlenirse Allah ona kızar. Ayrıca yemek çeşitlerini arttırdığını ve her gün süründüğünü söyledi. Allah için bir kaç gün oruç tutar yanındakilerden bazılarını verir, bir defalık yemeğini bir kaç defaya böler ya da yoksullara yedirirsen ne olur. Sen rahatlık içerisinde yaşarken bu malı miskin komşuna, zayıf yoksula, dula ve yetime karşı kullanırken sana doğru ve sadakat veren insanların mukafatlarını elde etmeyi mi düşünüyorsun. Bunun dışında sadıkların sözünü ağızından düşürmeyip kötülükler içinde olduğunu söyledi. Bunları yapıyorsan sen kendi kendine zulmetmiş bütün iyiliklerini vs. yok etmiş olursun.

Ali, her türlü baskıyı kaldırmaları için yöneticilerine emir vermeyi sürdürmektedir. Rüşvete karşı savaşmakta rüşveti yönetici ile yönetilen, hak sahibi ile hak arasındaki en çirkin, en adi ilişki olarak görmektedir. Bunu kabul eden yöneticileri rüşvet yiyenler olarak adlandırmaktadır. Daha sonra toplumun varacağı bozgunluk seviyesini ortaya koyarak bir emirin rüşvet aldığı duyarsa hemen omzunu şu sözlerle sarsmaktaydı. Senden önceki ataların

insanlardan hakkı alıkoydular, onlarda satın almak zorunda kaldılar. Kötülüğe öncülük ettiler onlar da bunu izledi.

Yöneticilerden birisi bir ziyafete davet edilir de giderse; hemen Ali onu en kötü biçimde tenkit eder ve kınardı. Hakkaniyetin rüşvetsiz olarak kurulması gerekirken bir hakkaniyeti kurmak için mi ona rüşvet vererek davet ediyorlar? Yoksa hakkaniyet yerine haksızlığı yerleştirmek için mi? Bir yöneticiye bütün dünyanın egemenliğini verseler dahi bunu yapmamalı. Daha sonra zenginin davet edilip yoksul ve gereksinim sahibinin uzaklaştırıldığı bir davete nasıl katılır. Bu insanlar arasında ayırım yaratmaktır ve bazı vicdanları rahatsız eder ama Ali'nin kalbini kırar. Toplum sağlam biçime oturduktan birileri davet edilerek diğeri birileri davet edilmezse; bunda bir haksızlık söz konusu olmaz.

Bazıları İmam'ın yöneticilerden dakik bir şekilde hesap sormasını abartılı olarak görebilir. Ancak İmam'ın bunların maddi bütün gereksinimlerini karşıladığını ve bundan sonra hiçbir biçimde rüşvet almamaları ve ne pahasına olursa olsun zenginliklere bakmamaları gerektiğini öğütlediğini öğrenirlerse Ali'nin haklı olduğunu ve bu dakik hesaplaşmayı abartmadığını doğru bir çizgi izleyen ve belirli ölçütlere sahip bir aklın çalışması olduğunu görürler. Az da olsa bu görüntüden uzak kalanın gelecekteki tehlikesi daha büyüktür. Bu görüntüyü Ali'nin deyimiyle sınırlıyoruz, Osman'ın dönemine taşırmıyoruz. Ali devlet malından yöneticilere gereksinimlerini karşılayacak ve rüşvetten alıkoyacak kadarını verdi, öyleyse neden rüşvet alıyor? Ayrıca bu konu ile ilgili olarak ve Ali'nin yöneticilerin dikkatini çektiği zımni bir

gerçek daha vardır. Bu da, egemenliği sırasında insanlardan bir öğle yemeği ya da akşam yemeği elde etmesine izin vermemektedir. Bu, iktidar aracılığıyla gerçekleşen bir kazanım ise hırsızlık ya da rüşvetin aynısıdır. Bir akşam yemeği ile rüşvetlendirilmesine izin verilmeyen kişinin bir kenti çalması ya da halktan rüşvet almasına hiç mi hiç izin verilmez.

Kötü olan yöneticilere bu kadar şiddetli davranmasına rağmen iyilik yapanları teşvik ediyor ve onlara mükafat veriyordu. İşte size, Bahreyn'deki adamı Ömer Bin Ebi Selma'yı alıp Muaviye'ye karşı seferinde eşlik etmesini istediğinde yerine Al-Nu'man Bin Aclen'i gönderirken ona söyledikleri: Seni hiç kınamadan ve elinin altındakilerden hiçbir şikayet olmadan Nu'man Bin Aclen'i Bahreyn'de senin yerine atadım. Yaşamıma yemin ederim ki, yöneticiliği iyi yaptın ve emaneti yerine getirdin. Hiçbir kuşku ya da kınama aklına gelmeden yanıma gel Şam ahalisinin zalimlerine gitmek istiyorum. Senin de benimle birlikte onların sorunlarını görmeni istiyorum. Sen düşmana karşı savaşanlar arasında gösterilenlerden sin. Allah seni ve bizleri haktan yana olup onunla adaleti gerçekleştirenlerden kılsın.

Yani, ulusa ihanet edip rüşvet almayanların gereksinimlerini karşılayacak malları mevcut olup müminlerin emiri onları yeterince teşvik etmektedir. Ancak ihanet edenleri önce sitem, sonra kınama, daha sonra görevden alma, daha da kötülük ederlerse görevden alıp hapisle cezalandırmıştır.

Bununla birlikte yöneticiler dışında gasp etmek, tekelleştirmek ve daha fazla zenginlik elde etmek

isteyenler vardı. Malları biriktirip ellerinde tutanlar, toprakları ve köyleri elde edenler vardı. İmam, bunlara karşı hiç durmadan ve şiddetle savaştı. İçlerindeki şımarıklığa, doymazlığa ve sömürü sevgisine karşı savaşımaktadır. Kendileri ile çoğaltmak istedikleri mallar arasına bir set çekmeye çalışmaktaydı.

Ali, bütün konuşmalarında, pratiğinde ve çektiği sınırdaki gaspı yasaklamıştı. Tekelciliği de şiddetle yasaklayıp şöyle diyordu: Birçoğunun çıkarları ve satımları ellerinde tuttuğunu bil. Bu, kamunun zararı ve yöneticinin ayıbı demektir. Onun için tekelleştirme engelle. Daha sonra ekleyerek şöyle devam ediyor: Nasihatten sonra bir şeyi tekelleştiren olursa onu kınar ve fazlasına kaçmadan cezalandırır.

Toprakların ele geçirilip köylerin feodalleştirilmesi ile ilgili olarak akıllının aklına ve yöneticinin şerefine işaret edecek bir görüşe sahipti. Daha önce de buna işaret ettik. Zaten sömürünün her türlü bir nevi gasp etme ve tekelleştirme. İmam bu konularda hiç müsamaha etmezdi. Nahj Al Balağa'nın değişik yerlerinde bulunan bu konu ile ilgili sözleri çoktur. Bu kitabın değişik bölümlerinde sözü edildiği gibi İmam bunlarla malların birikmesine ve servetlerin artmasına yol açan araçları yok etmeye çalışıyordu. Çünkü bu mal ve servetler birilerinin ellerinde toparlanıp sadece zenginler arasında dolaşmaya başlıyordu ve toplumun diğer kesimlerine yetişmiyordu.

Hiç emek harcamadan ya da hiçbir yeteneği gerektirmeyen bu çeşit mal biriktirmeyi sağlıklı bir toplum açısından istememiştir. Uzun erimli olarak bu durum, tembel, iş yapmayan ve yoksul kesimlerin sırtından

yaşayan bir sınıfın, diğer bir yandan da hiçbir yemek ya da giyimde emeli olmayan çalışıp çabalayıp emek harcayan ikinci bir sınıfın yaratılmasına neden olur. Daha sonra da kaçınılmaz şekilde toplumun ve bireyin ahlaki bakımdan çökmesine yol açar. Böylece yoksullar zenginlerin, emekçiler tembellerin ve iş yapmayanların kurbanları durumundadırlar. Ahlak ise, her iki kesimin kurbanı oluyor. Toplum da yıkılan bir bina durumuna geliyor. İmam, çağındaki bazı durumları niteleyerek şöyle diyor: Emek harcayıp kaybeden, çaba harcayıp zarar eden birisidir. Öyle bir çağa geldiniz ki, iyilik çok zor; kötülük ise bol olarak geliyor. Şeytan da insanları yok etmeye doymuyor. İnsanlara şöyle bir göz at: Yoksulluk içinde kıvranan, ya da Allah'ın nimetlerini zorla değiştiren zenginden Allah uğruna bencilliği bolluk olarak gören bencilden başka bir şey görebiliyor musun? iyiliksever, doğru, özgür ve müsamahakar insanlarınız nerede? Kazançlarına dalmış olanlar nerede? Yaşam çizgilerinde örnek olabilenler nerede?

Evet Ali, düşüncesinin doğruluğu, yaratılışının (Fıtrat) sağlamlığı ve yüce ahlakı sayesinde insanların gereksinimlerini karşılamayı hedeflemeyen hiçbir sistemin önemli olmadığını kavramıştı. Toplum kesimleri arasındaki anlamsız farklılıkları yok etmeyen her yasa değersiz ve anlamsızdır.

Toplum içinde değişik insan kesimlerinin kendi kendilerine Eşraf ve efendi yakıştırmaları yapıp alçakça ve adice halkın haklarını, rızkını ve malını soyanlara av olarak sunacak toplumları yaratan sosyal yasalar da alçak ve adi yasalardır. Azgınlık ise, (Ali'nin dediğine göre) adi

bir sınırdır ne içindekileri koruyabilir ne de ona sığınanları durdurabilir.

Azgınlık, içindekileri koruyamadığı ve ona sığınanları engelleyemediği için, böylesi bir durumda toplum parçalanmış olur: İster hakları çiğnenenler açısından ister hakları gasp edenler bakımından yıkılmış olur.

* * *

Halkın gereksiniminin karşılanması için olumlu çaba bundan sonra başlayabilir ki; bunun da iki temel dayanağı mevcuttur.

Birincisi; Mallar, topraklar, köyler ve bütün servet kaynakları toplumun malı olup bütün bireylere çalışma fırsatı yaratıldıktan sonra gereksinim ve hakkına göre bireylere dağıtılır. Hiç kimse genel çıkarları gözetmeden bireysel iradesine göre davranamaz. Ayrıca toplulukla yardımlaşmamak bu bireyin çıkarına da gelmez. Çünkü kendisi topluluğa veriyor ve ondan alıyor. Aldığı da verdiği kadar fazladır. Ali şöyle diyor: Aşiretine karşı elini sıkı tutanın kendisi onlardan, tek eli sıkı tutmuştur ama onlardan ona karşı birçok el sıkı tutulacaktır.

Devletin adilane, ayakta bu politikayı en dikkatli biçimde uygulaması gerekir. Halk tek vücut gibidir. Devlet geri kalmadan ayırimsız bir şekilde bütün organlarını hakkettiği gibi gözetmelidir. Onun için de devlet, kardan ve sermayeden mutlaka bir sınırı olmayan toplumun çıkarları çerçevesinde artıp ya da azalan belirli bir oran alır. Topluluğun sağlıklı kalması, onurunun ve yaşam nedenlerinin korunması için gereksinim duyulursa hiç

tereddüt edilmeden kardan, sermayeden, topraktan ve mallardan büyük oranlar alınır.

İkincisi, yaşamın ve ekonomik gelişmenin temeli olan yeryüzünün yapısına bakmak. İktidardakiler, devletin harç (vergi) almadaki yasal (Meşru) hakkını elde etmeğe çalıştıkları gibi yeryüzünü yapılandırmaya bakmalıdırlar. Yapılandırma olmadan harcın (vergi) kendisini bizzat (sonuç itibariyle topluluğun mülküdür) elde etmek mümkün değildir. Yeryüzünde yapılandırma olmadan topluluktan vergileri toplamaya çalışan iktidar sahibi adi, şaşkın, ülkeyi yıkmaya çalışan, insanları yok etmeye çalışan, egemenlikteki sorununu küçümseyendir. Yeryüzü kendi kendine, bir yönetici ya da Emir'in şaşkınlık ve alçaklığıyla zenginlik ve kibir sahibi olanların içinde barındığı saraylarla yapılandırılmaz. Çalışanların çabalarıyla ve içindeki bütün insanların zenginliğiyle olur.

Halkın kendi ekonomik durumunu, kendisini yönetenleri ve egemenleri beğenmemesi durumunda harç (vergi) alınmasını şiddetle yasaklamaktadır. Toplum kuralları, insanlık temelleri ve ahlak ölçütlerinin hepsi, halkın devlete olan vergisini isteyerek vermesini devletin zorla almaması gerektiğini vurgulamaktadır. Böylece yöneticiler kamudan almadan önce onların durumlarını iyileştirmeye çalışsınlar Harç konusunda Ali, yöneticilerine (adamlarına) şöyle demektedir: Harç toplarken hiçbir zaman insanların kışlık ya da yazlık elbiselerini, ya da yedikleri bir rızkı, veyahut iş yaptıkları bir hayvanı sattırmayın. Bir dirhem yerine kimseye bir kırbaç dahi atmayın. Bir dirhem uğruna ayağa dahi kaldırmayın. Harç için onların hiçbir şeyini sattırmayın. Bizim sorunumuz onların gönülleri kadarını almaktır.

Ayrıca şöyle diyor: Harç sorunu insanları ıslah edecek şekilde olmalıdır. Harcın ıslahı ve onların ıslahı ile herkes ıslah olacaktır Onlar ıslah olmadan da hiç kimse ıslah olmaz.

Yeryüzüne ve yeryüzünün yapılandırılması ile bozgunu arasındaki gidiş gelişlere bu bakış açısı işçinin ve köylünün iyileştirilmesiyle devletin iyileştirilmesi gerektiği konusundaki bu bakış açısı çok doğru ve dikkatli bir bakıştır ki, uzun çağlar geçmesine karşın sosyal ve ekonomik bilimler tarafından bugün desteklenmektedir.

Yeryüzünü yapılandırarak halkın iyiliklerini ortaya çıkarıp bireyleri ve toplulukları nasıl güvenceye alabilir? Ali, bunun için çağdaş bilimlerin de kabul ettiği kurallar arasında olan genel bir kural koydu.

Eskiden, bazı düşünürler, yeryüzünün yapılandırılmasını, kölelerin, esirlerin ve zayıfların zorla çalıştırılmasıyla gerçekleştireceğini öngördü. Adaletli davranmaları durumunda da çalışanlara ücretlerini verirler. Ayrıca daha büyük bir ücret de, bu düşünürlerin kurallarına göre hiç çaba harcamadan elinde toprağı bulundurana, yücelik, şeref ve saygı sahibi efendiler, zenginler, boş aristokrasiye sahip olanlar geniş bozgunları elinde bulunduranlar ve diğer bütün tembelle verilmektedir.

Bu yasalar insanın ve emeğin değerini düşürmüştür. Eski ve yeni tarihte yöneticiler ve taraftarları, kölelik yasalarının (hatta toplu katliam yasalarının denilebilir) izni ile insanların sefaletinden ve emekçilerin emeğinden yararlanmışlardır. Bu ilkel, toplumsal düşünce tarzının sonucunda yönetici ve kahinler birbirine destek oldu ve

birbiriyle yardımlaşarak bazen vatan adına bazen de taptıkları tanrı adına toplulukların kanını emdiler. İşte çizdiğimiz bu durumun bir tablosunu İngiliz tarih bilimcisi Wils'ten aktaralım. Şöyle diyor: Kahinler insanları, ettikleri ve içinde çalıştıkları toprakların kendilerine ait olmadığına, tapınaklardaki tanrılara ait olduğuna tanrıların bunu yöneticilere verdiği yöneticilerin de onların hizmetindekilerden istediklerine verebileceklerine ikna ediyorlardı.

İnsan günden güne ektiği tarla parçasının kendisine ait olmadığını ortaya çıkardı. Tanrı bunun sahibiydi. Ürünüden tanrıya bir ceza yatırması gerekirdi. Veyahut tanrı bunu yöneticiye hibe etti, yönetici de istediği kadar vergi tahakkuk ettirebilir. Ya da yönetici bunu bir görevliye verdi, normal insanın efendisi de o görevli. Tanrı, yönetici ya da efendinin yapması gereken bir iş olabilir ve normal insanın içinde çalıştığı toprak parçasını bırakıp efendisine çalışmak zorundadır. Hiçbir zaman içinde çalıştığı toprak parçasının ne dereceye kadar kendisinin mülkiyetinde olduğunu düşünmedikçe ve bunu açığa çıkaramadıkça normal insanın hiçbir sorunu, hiçbir yaşam hakkı ya da topraktan alacağı hiçbir şey yoktur. (29)

Arap tarihinde Ali'den sonra da yöneticinin toprağı, malları, mülkleri eline alarak tanrısal hak efsanesine sığınan, (yani bu kendi haklarıdır istediklerine verirler istediklerine vermezler hiç kimsede onlara itiraz edemez çünkü toprak tanrının mülkü olup kendileri de tanrının yeryüzündeki temsilcileri olduğuna göre onların mülküdür.) sayısız örnekler mevcuttur.

Ancak, Ali Bin Ebi Talip'in zihninde, sorunların en iyi şekliyle bir tablosu çizilir. Toprağın içinde çalışanın mülkü olduğunu kavrar içinde çalışanların gereksinimiyle dengenin bozulduğunu ve getirişinin ondan yararlananlara gittiğini görür. Onların emeklerinin yöneticilerin boğazına, zenginlerin karnına, yöneticilerin keselerine ve tekalcilerin ceplerine gittiğini görünce dengeyi ihmal ettiklerini, böylece durumlarının kötüye gittiğini bunun da doğal olduğunu görür. Emeklerinin çocuklarına, daha sonra kamu çıkarlarına gerçekten sahip çıkan devlet hazinesine gittiğini görünce daha fazla çalışırlar durumları iyileşir ve onlarla birlikte devletin de iyileşeceğini gözler.

Ali'nin görüşüne göre halkın bu konudaki rızası yöneticinin ve rejimin doğruluğunun biricik ölçütüdür. Baskı ve zor ise tedbirsizliktendir. Ali şöyle diyor: Yöneticilerin göz bebeği, ülkede adaletin gerçekleşmesi ve yönetilenlerin bağlılığının ortaya çıkmasıdır, Gönülleri rahat olmadıkça bağlılıkları ortaya çıkmaz, devletlerinin ağırlığı da hafiflemese istedikleri yerine gelmez.

Yeryüzündeki her tür emeğin kutsallaştırılması, işsizliğin ve çalışmadan geri kalmanın olmadığı sağlıklı sınırları ortaya koyabilmek için Ali İnsanları birbirinden ayıracak temel şey emektir der. Ne miras olarak kalan soy, ne de yapmacık egemenliktir. Ayrıca herkes çalıştığıyla ödüllendirilir. Bunun üzerinde öyle durdu ki, hep çalışanın taraftarı; isteyen, dilenenin ve çalışıp yararlanmayan ve toplumu yararlandırmayanın kınayıcısı olarak tanındı. Kardeşi Akil Bin Ebi Talip Beytülmal'dan emeksiz şekilde bir takım elbise istediğinde onu reddedip vermediği bilinmektedir. Ali'nin gözünde birisinin emeğine karşılık

mükafatlandırmamaktan ve bir emekçinin çabasının bir sömürücünün boğazına gitmesinden, ne kadar az olursa olsun çalışanın emeğinin bir bölümünün kaybolması, özenle yapılmış bir çalışmanın büyük ve küçük diye ayırım yapılmasından daha adaletsiz bir şey yoktur.

Onun zamanında ne emeği kaybolmuş bir işçi ve ne zarar eden bir emekçi vardı. İnsan ve toplum yaşadıkça toplum ve insanlık yasalarının temelinde sürekli kalacak olan şu ölümsüz sözlere bir bak; Daha sonra herkese çalıştığını verin ve hiç kimsenin emeğini başkasına vererek kaybetmeyin. Emeğinin karşılığını vermeden bırakmayın. Hiçbir onur ne onun emeğiyle bir küçüğü yüceltmeni, ne de bir büyüğü küçültmeni istemez.

Ali, yeryüzünün yapılandırılması ve emeğin adaletli dağıtımını Sağlıklı bir toplumun temeli olarak görmüştür. Bir defasında bölgelerden birisinin yerlileri yanına gelerek kendilerinin yanında bir ırmağın bulunduğunu ve zamanla bu ırmağın yatağının dolduğunu, bunun yeniden açılmasının da bölgelerine çok yararlı olacağını söyleyerek kendisinden bölgelerindeki sorumluya söyleyip bu çalışan ırmağı açtırmak için kendilerini suhra (30) olarak çalıştırmak için emir vermesini istediler. Ali ırmak yatağının temizlenmesi düşüncesini kabul etti, ancak kendilerinin kendileri suhra çalıştırmayı kabul ettiklerini kendisi kabul etmedi. Kartaza Bin Ka'b adındaki orada bulunan adamına şöyle yazdı: Senin velayetin altındakilerden bazıları yanıma gelerek orada kapanmış bir ırmak yatağının bulunduğunu, şayet bu yatağı açar da ırmak yeniden akmaya başlarsa ülkelerinin yapılanacağını harçlarını (Vergilerini) rahatlıkla ödeyebileceklerini ve Müslümanlar içindeki bolluklarının

artacağını, bu konuyu sana yazarak bu yatağı açtırman için kendilerini toplayıp takip etmeni istediler. Ancak hiç kimseyi istemediği hiçbir işe zorlamak istemem. Onları çağır ırmağın durumu anlattıkları gibiyse çalışmak isteyen çalıştır. Irmak çalışandır çalışmayan değil Onların zayıf kalmaları yerine yapılanarak güçlenmeleri benim tercihimdir. Selamlar...

Ali'nin yasasına göre insanların kendileri isteseler dahi suhra yoktur. Çalışmak ana temel ve yasadır. Ali Çalışmak için emredildiniz der. Ancak ırmak için orada çalışarlardan başkasına bir hak söz konusu değildir. Ayrıca çalışmak istemeyenleri de zorla çalıştırmak olmaz. Kendi isteğiyle hiçbir zorlama olmadan çalışmak Ali Bin Ebi Talip'in her zaman üzerinde şiddetle durduğu bir sorundur. Bazen ona işaret ederek bazen de açıklayarak bunun üzerinde durmuştur. Çalışmayla ilgili her şeyin temeli durumuna gelen şu açık sözleri onun bu konudaki temel yasasıdır: Mutlaka arzu ile çalışın.

Çalışanın ve çalışmanın durumuyla ilgili bu derin görüşüyle Ali batılı düşünceleri bin yıldan fazla geçti. Ayrıca bu düşüncesini ince ve akılcı bir adalet temeli üzerine yerleştirdi. Kendisi yararlı olsa da insanları çalışmaya zorlamıyordu. Çünkü zorlamanın kendisi bizzat insanlığın değeriyle ters olup özel özgürlüğü kısıtlar ve zorlamayla şartları tamamlanmayan emeğe kötülük eder. Diğer yandan bu çalışmanın faydalarını sadece çalışarlara vererek onları çalışmaya itiyor: Irmak çalışandır çalışmayan değil. Dahası, bu bakış açısı yirminci yüzyılda doğru toplumsal teorilerin üzerine kurulu olduğu ana temellerden birisi değil tümüdür.

Herkes çalışmalıdır. Çalışmasının dışında hiç kimse ne küçülür ne de büyür. Her çalışana mükafatı verilir. Çalışmayan, şerefi ve büyüklüğü iddia eden kimse ne kadar da küçük olursa olsun emekçilerin emeğinden bir şey alamaz. Ali'nin dediği gibi de Allah birisini severse emin ve işinin ehlini (profesyonel olanı) sever.

Yararlı iş beraberinde mülkiyeti getirirse, bu mülkiyet kuşkusuz bireylerin hakkıdır. Ayrıca topluluğun çıkarlarıyla uyuşacak şekilde (tümü) kendilerinin malı olabilir. Şayet topluluğun çıkarı bu mülkiyetin sınırlandırılmasını gerektiriyorsa bunun tereddütsüz ve tartışmasız biçimde yapılması gerekir. Her tür mülkiyetin mutlaka topluluğa hizmet etmesi gerekir. Çünkü buradaki temel konu özel çıkarlar yanında kamu çıkarlarıdır. Mülkiyetin sınırları bu şekilde anlaşılırsa mal birikimi ve o toplum içerisinde sınıfların yaratılması engellenir.

Toplum içerisinde herhangi bir kusur ya da güçsüzlükten çalışamayacak durumda olanlar; çocuk, yetim ya da yaşlılık gibi durumda olanlar varsa, İmam ı Ali, bunların bugünkü Arap rejimlerde ihmal edildikleri gibi onurlu yaşamasını hiç göz ardı eder mi? Yoksa adil, sağlıklı adalet sahibi toplumların temel aldığı ölçütlere dayanan görüşe sahip bir insan gözüyle mi bakar? Topluluğun birey üzerinde hakları vardır. Aynı biçimde bireyin de topluluk üzerinde hakları vardır. Halk yardımlaşan, birbirine bağlı tek vücut olup içindeki her bireyin yaptığıyla mükafatlandırılır. Allah insanlara yaşamlarını paylaşmıştır. Hiç kimse diğerinin yaşamını elinde bulunduramaz. Çocuk ve yaşlılar gibi, iş yapamayacak durumda olanların gereksinimleri topluluk tarafından karşılanmalıdır. Diğer insanlara karşı insafli davrandığı

gibi bunlara karşı da insafli davranmalıdır. Bu bireyin topluluk üzerindeki haklarından ne minnet ne de şefkattir. Temel bir görev olup iyilik ya da hoşgörülülük değildir. Bu hakkaniyeti gerçekleştirmede doğrudan sorumlu olan da temsilcisi olan kişilerle bizzat devlettir. İmam ı Ali şöyle diyor: Toplum içerisindeki bu insanlar diğerlerinden daha da fazla insafa gereksinim duyanlardır. Güçsüz ve dermansız olan yetimleri, çalışamayacak durumdaki yaşlıları güvenceye al. Ali sosyal tedbirlerinin temellerindeki bu temele sosyal güvenlik adını vermese dahi bizler bu sosyal zorunluluğun kavranmasında, ve bunun iyilik severlerin bir iyiliği olmadığını, hırslı olanların göklerinden yağan bir yağmur olmadığını ve de, münafıkların bir tuzağı değil devletin görevleri arasında görmesinde batı düşünürlerinden binlerce yıl önde olduğunu görmüyor muyuz.

Yoksulluğu en büyük ölüm olarak, yoksulu kendi topraklarında yabancı olarak gören Ali, yoksulluğu ve açlığı yönetici açısından yalancı bir şefkat ya da minnetle, yönetilen açısından da boyun eğme, küçülme ya da miskinlikle de yok etmek istemiyor. Onun için bu gerçeği insan onurunun yüceltilmesi olarak görüyor ve şöyle diyor: Açlık boyun eğmekten daha iyidir. Kişinin onurlu biçimde hakkım elde etmesi gerekir. Çünkü Yoksulluğun en kötüsü nefis yoksulluğudur.

Halkın gereksiniminin karşılanması konusuna, Ali'nin bu kadar çok büyük önem vermesine karşılık Osman zamanında yönetici Eşrafların hiç bir ağırlık vermediği görülür. Bugün birçok Arap hükümetinin gerek küçük bir sorun oluşundan gerekse kendilerinin yüce politika

dedikleri çok uğraş verdiklerinden bunu hiç önemsememektedirler.

Ancak bu basit şey Ali'nin yanında hiç de basit değildi. Çünkü Ali gerçek bir yüce idi. Yücelik ve basitlik ise sürekli bir arada bulunurlar. Demek istediğim şudur: Yiyecek ve eşyaların içinde satıldığı pazarın, tüccarların terazi ve ölçekle eline geçirip çaldıkları kamu parasının sorunları önemsenmemelidir. Bugün (Doğulu yöneticilerin bir çoğunun yanında önemsiz olan) tuz fiyatlarının yükselmesinin Fransız Devrimi ateşinin tutuşmasını hızlandıran nedenler arasında yer aldığını bilirsek kendilerinin basit gördükleri ve basit olmayan şeylerin soğuk yüce politikalarının önemini çok iyi kavrayabiliriz.

Ali yüce politika sahibi değildi, ancak adil bir yönetim ve emin bir emek sahibiydi. Onun için her sabah bizzat kalkarak Kufe'nin pazarlarını dolaşır ve bizzat her pazarın insanlarını kontrol ederdi, alıp satanların durumunu bizzat görür muhalefet eden tüccarları kasap değil de insan olmaları için zorlardı. Başlarında durarak tekrarlamaları ya da çalmaları veyahut ölçeklerle oynayarak insanların hakkından az olsa bir şey almaları durumunda alacakları cezaları hatırlatır sonra onlara seslenerek şöyle derdi: Tüccarlar..... (31)

Ali vicdanı ve akıyla insanların yaşam bakımından eşit olduğuna inanmıştı. Bu gerçeğin yaşamın zorunluluklarından birisi olduğuna, bireyin özgürlük yolunda ileri doğru iten bir yöntemin ve toplumun doğru yapılandırılmasının bir etkeni olduğuna inanmıştı. Bunun üzerine kendisi haklar bakımından eşitliği kanunlaştırdı. Bu kanun çerçevesinde de, gereksinim sahiplerinin kamu

malı bakımından, İslamiyet'e önce katılanlardan daha öncelikli olduğunu kararlaştırdı. Gereksinimin bizzat kendisinin de hakkaniyet bakımından harcanan çabaya yararlı emeğe eşit olduğunu belirleyerek bu temel üzerine mal elde edip toprak sahibi olmanın gerekçesi olduğunu ortaya koydu.

Sürekli biçimde yönetimi altındakilere gereksinim sahiplerinden vergilerin tahsil edilmemesi, hacizlerin kaldırılması ve daha sonra da toprakların iyi mahsul elde etmeleri için bunlara yardımcı olmaları emirlerini içeren vasiyetleri peş peşe geliyordu. Ama aynı zamanda insanlar arasında eşitliği sağlamak için kamu hazinesi olan Beytülmal'ı zenginleştirmek için zenginlerden kat kat vergi alınmasını emrediyordu.

Bugün insan haklarının ilan edildiği bu çağda, mutlu ve biricik mutlu olan Doğudaki birçok hükümetin halk içerisindeki gereksinim sahipleri üzerine koyduğu vergi yükünü ve bunu zorunlu ihtiyaçlarından ve kanlarından tehdit ederek vaatler yağdırarak, hacizler çıkararak, vb. birçok firavuncu, (32) karakış ve saltanat yöntemleriyle gözleri önünde ellerindeki bir kaç mal parçasını sattırarak tahsil ettiğini görmemiz ne kadar da küçültüyor onları. Halbuki bu hükümetler yemek istediği bu halk hakkında da pek bir şey bilmiyor, hiçbir hakkını tanımıyor, ne şükranla anılacak çabalarını mükafatlandırmak için onların gereksinimlerini karşılıyor.

Buna karşılık İbn Ebi Talip'in onlarca çağ öncesinde kendi adamlarını bir hataya düşmemeleri için sürekli denetleyerek Harç toplarken hiçbir zaman insanların kışlık ya da yazlık elbiselerini, ya da yedikleri bir rızık,

veyahut iş yaptıkları bir hayvanı sattırmayın. Bir dirhem yerine kimseye bir kırbaç dahi atmayın. Bir dirhem uğruna ayağa dahi kaldırmayın. Harç için onların hiçbir şeyini sattırmayın. Bizim sorunumuz onların gönülleri kadarını almaktır, ve yeryüzünün yapılandırılmasına bakışın harç toplamak için olan bakışından daha önde olmalıdır, derken ne kadar büyüyor.

* * *

İmam ı Ali, toplumun sınıfsal yapısındaki büyük realiteyi kavradı ve o uzak çağlarda birçok yerde kendi döneminde ve vasiyetlerinde ele alıp ayrıntıladıktan sonra şu veciz sözlerle formüle etti: Her yoksulun açlığından bir zengin zevk sürmüştür.

Bugün adaletli sistemlerin üzerine kurulduğu gerçek budur. İnsanlar arasındaki maddi temelleri daha önce, İbn Ebi Talip tarafından onlarca çağ önce kavranmış, çağının izin verdiği temel ve esaslar çerçevesinde açıklanmıştır.

Bir defasında Lübnanlı yazar C. H. bana şöyle dedi: İnsanı gereksinim yoksulluk ve acılarından kurtarmak isteyen Avrupa ülkelerinin birindeydim. O ülkenin eğitim bakanlığına şöyle dedim: Sizin bugün belirginleştirmeye çalıştığınız toplumun sınıfsal yapısını biz Araplar bunu sizden bin küsur yıl önce kavramışız. Bunun üzerine Avrupalı bakan şöyle dedi: Nasıl oluyor diye sordu ben de; On küsur çağ önce Ali Bin Ebi Talip'in şöyle dediğini söyledim: fazlaca birikmiş her zenginliğin yanında mutlaka kayıp haklar gördüm Avrupalı bakan şöyle cevap verdi: Ancak biz sizden daha iyiyiz. Neden ve nasıl diye sordum. Cevabı şöyle oldu: Arap olan aranızdan birisi bu

gerçeği onlarca çağ öncesinde keşfetmesine rağmen siz hala sosyal karanlıklar içerisindeyiz. Ancak biz bunu sizden önce uyguladık. Böylelikle siz bizlerden onlarca çağ geridesiniz.

Bu bölümü bitirmeden önce okuyucudan en sağlıklı ve çağdaş teorilerle, Alevi sosyal teoriyi karşılaştırmasını isteyerek anlattıklarımın hepsini toparlayayım:

Ali'nin sosyal felsefesini, toplumun yoksulluk, zenginlik, mali sınıfsallık bakımından görüşünün temelini oluşturan, daha sonra da kamunun gereksinimini karşılamak ve bütün insanlar açısından hak ve görevleri bakımından eşitliği istediği yasasının üzerine kurulduğu dokuz ana madde sayabiliriz. Bunlar:

Tekelciliği yasakla

Her yoksulun açlığından bir zengin zevk sürmüştür

Fazlaca birikmiş her zenginliğin yanında mutlaka kayıp haklar gördüm.

Yeryüzünün yapılandırılmasına bakışın harç toplamak için olan bakışından daha önde olmalıdır.

Hiç kimseyi sevmediği bir işe zorlayamam.

Yürekleri cennette vücutları işte.

İrmak zorlanmadan çalışanındır.

Herkese çalıştığını verin ve hiç kimsenin emeğini başkasına vererek kaybetmeyin.

Sakın ha, insanların eşit olduğu şeyi tekelleştirmeye kalkışma.

Şayet bu ibarelere dikkatlice bakarsan, insan haklarının korunduğu, insanlık özgürlüğünün en geniş ve en yüce anlamıyla korunduğu doğru inşa edilmiş her toplum yapısının derinliğindeki temeller olduğunu görürsün. Çağdaş sosyalist teorilerin üzerinde kurulduğu ve hiçbir biçimde ters düşmediği temellerdir.

Bundan ötesi de, tüm okurlarımız bu yüce aklı kutlamalıdır.

NE BİR TUTUCULUK NE DE MUTLAKİYET

– İnsanlar arasındaki kardeşlik bağı sadece insan sıfatıyla olursa bunda günah yoktur.

– Doğanın dogmatikliğinde dahi bulunmayan şeyleri bunlar nasıl oluyor da canlı konulara sokuyorlar. Ağırlık ve alan ölçülerinde hiç sınırlandırılmayan ya da sınıflandırılmaya kalkışılır veyahut sınırlandırılıra yaşamın yaşam olmayacağı ve insanın insan olmayacağı insana ve sürekli hareket içindeki, gelişim içerisindeki yaşama bir ölçü koyabiliyorlar

Ali bin Ebi Talip, sağlam yolda ilerlemeye devam ediyordu. İnsanın yaşam konusundaki onsuz tamamlanamayacak haklarının sınırlarını çiziyor. Belirli bir inançla sınırlanmayan, ya da zararlı herhangi bir ırkçı

sınırla belirlenmeyen en geniş insanlık sınırlarım belirleyerek içerisindeki her şeyi serbestleştiriyor. Bununla maddi, ahlaki bütün değerleri ve her türlü elemanlarıyla birlikte insanlığı onurlandırmaktadır.

İbn Ebi Talip insanlara din ya da mezheple ilgili herhangi bir inancı dayatmak istemiyordu. İnsanın özünden ya da insanı çevresindeki özel ilişkilerinden doğan, değişik renk ve biçimlerde olabilen insanın iç yaşamına ve öz vicdanına hiçbir dayatmada bulunulmasını istemezdi. Kendisi, peygamberin halifesi, İslamiyet'in koruyucusu ve Müslümanların Emiri olmasına rağmen hiç kimseye Müslümanların din olarak inandıkları şeye inanmasını dayatmayı kesinlikle reddederdi. İnsanlar Allah'a istedikleri şekilde inanmalarında özgürdürler. Topluma zarar vermemesi şartıyla herkes istediği şekilde inançlarını biçimlendirmede özgürdür. Bütün insanlar Allah'ın ailesidir. Din ise, ilişkidir.

İmam-ı Ali'nin görüşüne göre insanın sıfatı, onun saygıdeğer, sevilen, korunan, kollanan olması ve hakkının yenmemesi için yeterlidir. Mısır'daki temsilcisine olan mektubunda şöyle diyor: Ellerindeki (33) ekmeği ellerinden alan yırtıcı aslan gibi olma. Onlar iki çeşittir: Ya senin din kardeşindir veyahut senin gibi bir ahlak sahibidir. Onun için de, Lütfundan Allah'ın sana vermesini isteğin gibi sen de onlara ver. Hiçbir zaman yaptığın bir lütuftan pişmanlık duyma ve verdiğin bir cezadan övünme.

İnanç bakımından senden az ya da çok farklı olsa bile senin sahip olduğun haklara kendisi de sahiptir. Bizzat dinin kendisi, seni kardeşlik bağlarıyla diğerlerine

bağlama amacında değil mi? İnsanın sıfatlarının içerisinde yalnızca kardeşlik bağının varolması bile yeterli olup onun bir günahı yoktur.

Kendisi yaşam ve canlılarla ilgili görüşünü hiç bir zaman mutlaklaştırıp egemen kılmanı istememektedir. Yaşamın sınırları geniştir. Canlılarda bu geniş sınırlar içerisinde serbesttirler. Sana zarar vermediklerine göre neden kendi görüşünü bunların davranışları karşısında egemen kılacaksın. Yüce sandığın herhangi bir sorun belki de önemsiz bir şey olabilir. Sen bunu nereden bilesin? Hiç önemsemediğin bir başka sorun da, bilmen durumunda senden daha önemli olduğunu görebilirdin. İmam açık bir şekilde söylemektedir: Allah'ın kullarından hiçbirini küçük görmeyin. Sen bilmeden o insan bir veli de olabilir. Bu hikmet deyimini alıp uzaklara götüreceksin olursan, tutuculuk ve mutlakiyet karşısındaki tavrını görebilirsin.

Kardeşin hatalı ya da kötü bir yolda ise, onu hoş görüp affetmen gerekir. Bu hoşgörü ve affından da hiç pişmanlık duymamalısın. Ayrıca başkasının içindeki kötülüğü kendi içindeki kötülüğü atarak yok etmelisin. İnsanoğlunun inancı ne olursa olsun kendi kendisinin vasisi olmalıdır (34) diğer insanlarla ilişkileri kendi kendine istediğini başkaları için de isteyen ve kendine istemediğini başkasına da istemeyen ilişkisi içerisinde olmalıdır. Kendin için istediğin bir şeyi başkaları için iste kendin için istemediğin bir şeyi de başkaları için isteme kendin için uygun gördüğün şeyleri de diğer insanlar için uygun gör. Ayrıca gerçek mümin olan İyiliği iyilik olması dışında bir amaçla yapmaz. İyilik; Gerçek iyilik insanlar arasındaki adaleti sağlamak ve birbirlerinden ayırt etmemek. Ayrıca, Muhammet'in çizgisi doğrultusunda dünyayı algılayanla

İsa'nın çizgisi doğrultusunda algılayan, ya da insanlık kerametim öne çıkaran diğer bütün çizgiler doğrultusunda algılayanlar arasında bir fark yoktur. Ali'ye göre kerameti elde etmek, araç ise: Herkes kendi aracını seçmede özgürdür.

Ali şöyle diyor: Allah'ın Resulü (SAV)in eşitlik konusunda sana yetecek kadarı vardı. Dünya her şeyiyle kendini ondan sakındı. Bütün nimetlerinden mahrum kalıp güzelliklerinden uzaktı. Meryem oğlu İsa için de aynı şeyi söyleyebiliriz. Taş üstünde yatıyor, kalınları giyiyor en kötü yemekleri yiyordu. Katığı açlık, gece içerisindeki ışığı da ay ışığıydı. Onun gölgesi yeryüzünün doğusu ve batışıdır. Meyvesi ve Reyhan (35) yeryüzünün hayvanlara verdiği bitkilerdir. Onu alıkoyacak ne bir eşi, ne de onu üzecek bir çocuğu, ne de onu küçük düşürecek bir açgözlülüğü vardı. Onun aracı sadece ayakları ve hizmetçisi ellendir. Bir başka yerde de şöyle diyor: Onlar yeryüzünü yatak, toprağını döşek, suyunu da en tatlı şey olarak alıp Mesih gibi dünyayı ele aldılar. Muhammet peygamberler kardeşidir. Değişik anneleri var ancak dinleri birdir, derken kavramış olduğu gerçeği Ali, Muhammed için şu sözü söylerken kavramıştı: Önceki peygamberlerin izlediği yolu izliyordu. Bu iki özdeyişte hiç bir yorum kabul etmeyecek şekilde; keramet, bütün insanları insanlık sıfatında topladıkları gibi bir araya toplayabilmektir.

Ali'nin inancına göre, dini inanç özgürlüğü insan haklarından birisidir. Özgürlük bölünemeyeceğine göre, insan bir yandan özgür diğer yandan bağlı olamaz. Müslüman istese de istemese de Hıristiyan'ın kardeşidir. Çünkü istese de istemese de insan insanın kardeşidir. İmamın özgürlük anlayışına göre keramet, özgürlüğün

temel ölçütüdür. Onurlu özgürlük kendisi açısından kutsal bir hak olarak görülmeseydi İsa'nın yolunu izleyenleri, Muhammed'in yolunu izleyenleri övdüğü gibi övmeydi. Daha önce Ali'nin zırhını çalıp satın aldığını iddia eden Hıristiyan'ın öyküsünü ve Ali'nin kendisine nasıl kendisiymiş gibi veyahut bir babanın evladı gibi muamelede bulunduğunu, olayın hakim önünde nasıl cereyan ettiğini ve Hıristiyan'ın İmam'ı kanı ve canıyla savunanlar arasında nasıl yer aldığını anlatmıştık.

Hicaz ve İrak'ın her tarafında, istemesi durumunda inancından vazgeçip insanlara zulüm yapana karşı insafli davranışı anlatıldı. İnsanlar Ali'nin yeşil cüppesiyle gezerek Medine mescidinde söylediği şu lafları ciddi bir şekilde tekrarladığını gördü:

İncil'i izleyen herhangi bir kimseye eziyet edildiği zaman, bana eziyet edilmiş olur. Tarihimiz: Arap Tarihi, Ali'nin şu yüce sözünü en iyi sayfalarına yazmıştır: Bana fırsat verilseydi Tevrat'ı izleyenle Tevrat'ın hükümlerine göre, İncil'i izleyenlere incilin hükümlerine göre Kur'anı izleyenlere Kur'anın hükümlerine göre hükmeder ve her kitabı ayrı alarak Ali doğru söylüyor dedirttirirdim.

Ayrıca bak, Müslümanların Emiri Ma'kel Bin Kays'a ne diyor: Ma'kel elinden geldiği kadar Allah'a inan Kible sahiplerinden (36) yana çekip diğerlerine zulmetme, kibirlenme Allah kibirlenenleri sevmez! Ali'nin Allah'a olan inancı, insanın insana zulüm yapmamasıyla az ya da çok kimseden yana çekmemekle sınırlandırdığını gördün mü? Ayrıca Müslüman olanları ve Müslüman olmayanları nasıl aynı kefeye koyduğunu ve hiçbir ayırım yapmadığını gördün mü? Müslümanlarla, Müslüman olmayanlar

arasındaki bu eşitliği Ali'nin yönetiminin neresine gidersek görebiliriz. Kendisi Müslümanların durumlarından söz edip insanların başındaki zulmün kaldırılmasını İslamiyet'in alınması gereken faziletlerinden birincisi olduğunu vurgulayarak şöyle der: Hakkaniyeti izleyip İslamiyet'in ışığında giderseniz ne bir Müslüman ne de bir söz verene (37) zulmedilir.

Süfyan Bin Avf Al-Asedi, Anbar şehrine saldırdığında neden geri çekilip haktan yana durmadıkları için sert çıktı. Müslüman ya da söz veren ayrımı yapmadan şehirdeki kardeşleri üzerinde bulunan zulmü defetmedikleri için onlara sert çıkararak şöyle diyor : Duyduğuma göre adam Müslüman olan ve Müslüman olmayan kadınlara giriyor namuslarını kirletiyor. Bütün bunlardan sonra bir Müslüman ölmüş olsaydı kınanacak bir şey kalmazdı.

Ya da Muhammed Bin Ebi Bekr'i Mısır'a vali olarak tayin ettiğinde ona şöyle yazıyordu: Zimmet ehline karşı adil davranmanı, Mazlumlara karşı insafalı, zalimlere karşı sert olmanı, insanları affetmeni ve elinden geldiği kadar iyilik yapmanı tavsiye ederim! Yakınının uzaktakilerin ikisi hakkaniyet konusunda eşit olsun.

Zihninde insanların eşit kılınması düşüncesini sağlamlaştırmak için zimmet ehli konusunda dikkatini çektikten sonra bütün insanları affetmesini emretti.

Necran Hıristiyanlarına verdiği söz içerisinde şöyle diyor: Ne asimile edilirler, ne zulmedilirler ne de haklarından herhangi birisi eksilir!

Ali, Hıristiyan'ın diyetini Müslüman'ın diyetiyle bir tuttu. Ali'nin taassup konusundaki bu tutumu, Kapsamlı Varlığın Ruhu ile ilgili şunları söyleyen kişiliğinden kaynaklanmaktadır: Hiç kimse onu diğer kimseden alıkoyamaz, hiçbir ses diğer bir sesi unutturmaz.

Ali'nin yanında her insanın bir onuru vardır. Her sesi dinlerdi. Cahillerin tutuculuğuna ve eski çağlardaki bütün dinlere mensup insanların aptallığına rağmen, Ali ile ilgili bu gerçek zamanındaki ve zamanından sonraki dönemlerde Arap Hıristiyanları ona en bağlı ve onu en çok sevenler durumuna getirmiştir. İbn Ebi Al-Hadid Nahj'in anlatımında buna işaret ederek şöyle demiştir: Zimmet ehlinin peygamberliği reddetmesine rağmen sevdiği bir insan için (yani Ali için) ne diyebilirim. vs.

Ali Müslüman olmayanlarla ilişkilerini şu sözü üzerinde kurmuştur: Malları bizim mallarımız, kanları da bizim kanlarımızdır. Kendisinden sonra da bunun sünnet olarak kalmasını istemiştir.

* * *

Ali'nin mantığına göre dini tutuculuk kınanmış, en derin şekilde inanıp en geniş ölçüde tuttuğu özgürlüğün en basit kurallarına ters düşmektedir. Kendi inancına inanmayanlara karşı olan bu tutumu ile orta çağlardaki Avrupalı İman edenlerin tutumunu karşılaştıracak olursak onların debelendikleri yerde kendisinin yüceldiğini görürüz. Bunda şaşırılacak bir şey yoktur. İman Ali'nin nezdinde İnsanlık temellerinden yaşama ve varlığa olan genel bakışından kaynaklanmaktadır. Diğer birçok kişide bu iman kulluk belirtilerinden birisidir. Daha sonra da bu

adet haline gelmiştir. Ne insanlık asaleti ne de bir güzelliği içermektedir.

* * *

Biz bugün dinsel ya da mezhepsel tutuculuğa karşı savaş açalım, her halükarda dinsel tutuculuk artık bir şey değildir, bazı uluslar bunu daha tehlikeli ve daha zor bir tutuculukla değiştirdiler; Ulusal ya da ırkçı tutuculuk veyahut siyasi tutuculuk, insana karşı hiçbir hoşgörü, ondan hiçbir özür ya da bir af kabul etmemektedir. İçinde yeterince de tehlikeli etkiler, ahmaklıklar ve aptallıklar mevcuttur. Tutucu olan birisi, zımnen her tür hakkın sahibi olduğunu ve o olmadan hiçbir hakkın olamayacağını, kendi dünya görüşü dışında bir görüş olamayacağını, insan sorunlarıyla ilgili görüşlerinin de mutlak olduğunu ve hiçbir tadil kabul etmeyeceğini itiraf etmektedir. Bu ırkçı ya da siyasi tutucular bilip, bilmedikleri şekillerde mutlakiyete batmaktadırlar. Çizgi bakımından veyahut izlenen yol anlamında mutlakiyete batmak bir çeşit dogmatizm ve ölümdür. Canlı ve süregelen konularda doğanın durağanlığında dahi görülmeyen bir şekilde mutlakiyete nasıl düşebiliyorlar, yaşamın yaşam olmaktan çıktığı insanın insan olmaktan çıktığı herhangi bir şekilde sınırlandırılacak olursa anlamsızlaşan, sürekli hareket ve gelişim halinde olan, hiçbir şekilde sınırlandırılmayacak insana ve yaşama ağırlık ve alan ölçütleri gibi ona ölçüt koyabiliyorlar.

Tutuculuk bütün çeşitleriyle eski zamanların bazı insanların karakteri durumundaydı. Bu yüce İmam, dini tutuculukla savaşı bitirmeden dönüp tutuculuğun her çeşidine ve görüntüsüne karşı savaş açmaktaydı. Bir

ulusun ya da bir bireyin tutuculuğunu güzel olan yaşamın bozuntuya uğratılması olarak görüyordu. Atalarla övünmeyi de bu tutuculuğun bir çeşidi olarak görüp onu hep kınıyordu. Çağındaki tutuculara bak nasıl hitap ediyor: Kötülüğü körükleyip dünyayı bozguna uğrattınız. Allah... Allah.. Kibirlik ve cahil övünç bunlar geçmiş zamanlarda insanları aldatan bozgunculuğu tırmandıran şeytanın ortağıdır. Aman ha... Aman sizlerden soylarına karşı kibirlenenler ve kendilerini yüce görenler (Yani diğer insanları küçük görüp onlara karşı tutucu olanlar) yarattığı ile ilgili Allah'a karşı gelenlere itaat edilmesin. Bunlar tutuculuğun temel direkleri ve bozgunculuğun esaslarıdır.

İrkçı ve ulusal tutuculuğu fesat, bozgunculuk ve yaşamın bozguna uğratılması olarak gördükten sonra fitne ile eş tutmakta ve bu çizgiyi her tür tutuculuğa uygulayarak günbegün daha da kökleşen bir kural koydu. Şöyle diyor: Baktım ki, bilginlerin hiçbiri hiçbir şey karşısında tutucu değil. Yalnız cahiller cehaletlerini örtmek için ya da ahmakları akıllarına uygun olduğu için onlarda tutuculuk gördüm.

Araştırmak isteyenler tutuculuğun anlamı ile ilgili istedikleri kadar araştırsınlar İbn Ebi Talip'in söylediği şu ikilemden başka bir şey bulamayacaklar: Tutucular ya cahilliklerinden veyahut ahmaklıklarından tutucu olurlar. Cehalet ve ahmaklığın ikisi de, bozgunculuk, fesat ve yaşamda kibri getirir. Bunlar da daha önce Ali'nin sözlerinde geçmektedir.

Böylece İbn Ebi Talip'in inancına göre her tür tutuculuk kınanmıştır. Fazilet, Adalet ve genel haklar için tutuculuk olmadıktan sonra... Mazlum sınıfların zenginliklerini çalıp

tekelleştirenlere karşı bir tutuculuk olmadıktan sonra. Doğruluk, sadak ve sağduyunun egemenliği için bir tutuculuk olmadıktan sonra... Özgürlük ve insanlığın onuru için bir tutuculuk olmadıktan sonra... Kötülüğün tutucularından bütün yaratıkları korumak için bir tutuculuk olmadıktan sonra... İmam, Al-Kasia adlı hutbesinde şöyle diyor: Şayet tutuculuk olmazsa olmaz bir kuralsa, tutuculuğunuz iyi meziyet, sorunların iyi çözümü, arzulan bir ahlakın, yüce şeylerin ve olumlu yaratımların tutucusu, iyiliği el üstünde tutmak, kötülükten vazgeçmek, insanlara karşı insafli olmanın ve yeryüzünde bozgunculuktan uzak kalmanın tutuculuğu olsun.

Herhangi bir düşünceye ya da duruma karşı tutuculuğu reddeden zengin doğanın ilerleyişi ile ilgili en iyi örnek, ellerinden geldiği kadar onunla savaşan ve onu yok etmek isteyen Haricilerle ilgili vasiyetidir: Benden sonra Haricilerle savaşmayın. Hakkı isteyip de onu haksız çıkaran, haksızlığı isteyip onu elden eden gibidir.

İmam insanların mantığını tutuculuğun, tutucunun hata yapmayacağından başka bir şey olmadığını yerleştirmek için meşveret (Görüş alışverişini) emredip kendinden örnek vererek şöyle diyor: Hakkaniyeti söyleyeni ve adalet için görüş alışverişinde bulunanı bırakmayın. Ben hata yapmayacak değilim.

SAVAŞ VE BARIŞ

- İddia eden helak, iftira eden yok olmuştur.
- Kötülükte yenen yenilgiye uğramıştır.
- Saldırının kötü sonuçları yalnız insanlar içindir.

- Barış Ülkeye güvenlik getirir.
- Sözüünü sürekli yerine getir. Vicdanına ihanet etme. Sözüünden vazgeçip düşmanına kötülük yapma, iktidarını kan dökerek güçlendirme.

Ali

Bunun üzerine insanın insan üzerinde çok hakkı vardır. Bunların başında da sadakat ve ülfet bağının insanlar arasında, bir kökten gelen, tek yolda bulunan ve birbirinden fazla uzak hedefleri olmayan kardeş insanlar arasında, birey ve toplum olarak, ulus ve halk olarak güçlendirilmesi gelmektedir.

İnsanı yok eden savaşla birlikte özgürlüğün, rahatlığın, bulunan kuralların miras olarak kalan ve daha sonra ortaya konulan bütün çabaların, insanla ilgili hiçbir şeyin anlamı kalmamakta ve onu ele almak anlamsızlaşmaktadır. Ki bütün bunlar insan için varolmuştur.

İnsana hizmeti iddia edip onu barışa davet etmeyen her şey yalan ve kötüdür.

Yaşama hizmet etmeyi iddia edip sonra canlıları atların ayakları altında ve demir şarapnelleriyle ölüme iten her şey yalan ve sonuçsuzdur.

İnsan ve yaşamla ilgili bir görüş kardeş olan insanları kardeşliğe davet etmiyorsa, aciz ve anlamsızdır.

İrmaklar kan ırmaklarına dönüp, bahçeler sahraya dönüşüp dikenler bütün saraylarda ortaya çıktıktan sonra

sözün, eylemin ve görüşün ne kadar aciz kaldığı o zaman görülebilir.

İnsan fırtınaya yakalanıp çöp gibi kaldırılarak onu yiyip bitiren bir savaşın ortasına atılır da bir hiç durumuna gelirse, yaşamın bütün güzellikleri ve umutları, anlamsızlaşır ve yok olursa, baykuşlar harabeleri arasına gelir de yerleşmeye çalışır ve kendine yer bulursa sözün, eylemin ve görüşün ne kadar aciz kaldığı o zaman görülebilir.

Savaş bir yıkım ise, barış tek kurtarıcıdır. Buna ek olarak barış, bir olan insanlığın evlatlarını yeteneklerini ve güçlerini hep birlikte kullanarak aşama aşama bir olan ortak umutlarını gerçekleştirebilecek duruma varmak için olan hedeflerine götüren bir hedeftir.

İbn Ebi Talip'in düşünceleri, tek köke birleşmiş gelişkin dallar gibi, barışın insan ve yaşam çevresinde onu her tür kötülükten koruyan büyük bir zırh olduğunu kavramaktaydı.

İbn Ebi Talip insanlara seslenerek şöyle diyor: Allah sizleri başıboş yaratmamıştır.

Allah insanları neden kendi mezhebinde yaratmıştır?

Bu soruya kendisi cevap vererek şöyle diyor: Allah sizleri kendi toprağında saygın ve diğer yaratıklar arasında güven olarak yaratmıştır. Dostluğunuzu kurup rızkı yayılarak onun kanatları arasında sizleri toplayıp zenginliklerini yaydı.

Ali'ye göre dostluk insanlar üzerindeki varlığın bir zenginliğidir. İbn Ebi Talip'in yüreğinde ve dilinde egemen olan büyük sevgi ve sıcaklıktan bir parça; Barış ve dostluktan söz ederken şöyle diyor: Allah gölgesinde yürüyüp ona sığındıkları dostluk bağı kurdu aralarında. Bu hiç kimsenin önemini bilmediği bir nimettir. Çünkü her değerden daha değerli ve her hatırdan daha önemlidir.

İnsanlar arasındaki barış bu nimetin özü olduğuna göre de, kardeş olan insanlar niçin düşman olup birbirlerinden nefret ediyorlar?

Ali'nin yüreğinden şunları eklemek istiyorum: Ey insanlar! Kendi kendini yok etmekte bulunduğun nedir? Uyuduğun uykundan uyanmayacak mısın ?

Ali'nin yaşamındaki sözleri ve eylemleri düşmanlığı, kini, kavgayı hep kötülemekte barışı, kardeşliği ve dostluğu öne çıkarmaktadır. Barış için yardımlaşmayı emrederek onun için çalışmıştır. Çünkü barış Ülkenin güvenliğini getirir. Savaştan nefret edilmesini isteyerek ondan kendisi de nefret etmektedir. Çünkü savaş demek saldırganlık demektir ve kulların üzerindeki en kötü şey de saldırganlıktır. Çünkü saldırganlıkta kaybetmek her zaman gelecek olan kesin sonuçtur. Saldırganlık eken zarar biçer. Çünkü savaş insanlara facialar getirir: Hem kazanan, hem de kaybeden için getirir bu faciaları. Çünkü savaş insan onurunu yok eder. Akıl, vicdan, dostluk ve yaşamın değerini kazananın kişiliğinde görerek kaybedenin kişiliği açısından da hakaret, küçülme, kan ve yaşam kaybıdır. Ali'ye göre Kötülükle yenen yenilgiye uğrayandır. Savaş ve kan dökülmesinden daha kötüsü de yoktur.

Ali'nin yanındaki ana ilke, korkunç facialardan söz ederken İslamiyet'ten önce cahiliye kabilelerinin yanındaki savaş belirtileri durumunda olan saldırılardan söz etmesidir. Onun görüşüne göre, saldırılar, putlara tapmak ve kızların diri gömülmesi aynı özden kaynaklanmaktadır. Her halükarda bunlar yaşam ve insan gerçeğinin canililiğinin somutlaşmasıdır. Ki, cahillikten daha kötüsü olamaz. Ali şöyle diyor: Diri gömülen kızlarla, tapılan putlar ve gerçekleşen saldırılarla cahilliğin ortaya çıkmasıdır.

- 26) Tebzir, Mübezziri: Ölçüsüz ve gereksiz harcama.
- 27) Mevali: Sözlük anlamı itibariyle bağlı, ancak statü itibariyle o günkü Arabistan koşullarında köle olmayan ancak kimsesiz, yani aşiretsiz olan yoksul ve korunmaya muhtaç kişi olup onu korumak için nüfuz sahiplerine bağlı olmak zorunda olan toplum kesimidir.
- 28) Allah'a sığınmak: Öyle bir ceza vereceğim ki Allah senin yaptıklarından dolayı beni mazur görecektir.
- 29) Buradan Başlamalı S. 26 Halit Mehmet Halit
- 30) Suhra: Karşılıksız, bedava olarak birilerini devlet işinde veyahut bir başka işte çalıştırmak.
- 31) Because. Bu kitabın 90 ncı sayfası.
- 32) Eski Mısır Kralları Firavunlarına nispeten.
- 33) Yani bütün insanların.
- 34) Kendisinden sorumlu olmalıdır.
- 35) Reyhan güzel koku anlamında olup güzel kokusu olarak anlaşılmalıdır.
- 36) Kible Sahipleri: Müslümanlar kastediliyor.
- 37) Söz veren ya da zimmet ehli: Muahit, Müslümanların yönetiminde kalan yani zimmetinde sayılan kitap sahiplerine söylenen bir söz.

Savaşa karşı olan tutumu kavgayı en dar sınırına (Düello) kadar indirgeyerek reddetmiştir. Şöyle diyor: Düelloya davet etmeyin. Ali'yi okuyan şuna dikkat etmiştir: İnsanların bazı ahlaki yönlerini ve yaşamın bazı yönlerini sürekli kınamıştır. İnsanların ahlaki yönlerinde ilk kınadığı şey fitneye ve saldırganlığa eğilimidir. Yaşamın kınadığı yönü ise savaştır. Sorunlardan biri onu heyecanlandırarak olursa hemen şunu söyler: Savaş, soygun ve yağma dünyasıdır.

Savaş hakkı yok ettiği kadar haksızlığı örtbas eder. Ali'ye göre yeryüzü ile gökyüzü hakkaniyetle varolmuştur. Hakkaniyetle insan yücelir, toplum kalkınır ve dünya mutlu olur. Haksızlık ise utandırıcı rezillikler topluluğudur. Sorun böyle olduğuna göre de savaşın son bilançodaki önemi nedir? Utandırıcı rezillikler topluluğudur. Çünkü gelmesi durumunda karıştırır. Yani haksızlık yücelir ve hakkaniyetin sesi kısılır. Barış hakkaniyet olduğuna göre de, hakkaniyetten yana olmayan mezhep yoktur!

Ali'nin savaşa bakışının temeli budur. Bunda da şaşırılacak bir şey yoktur. Çünkü bu bakış açısı, kendisinin özgürlüğe olan derin inancı, insana güveni, yaşama, canlılara derin saygısı ve canlıların yararlı çalışma doğrultusunda yapmaları gerekenlerle tam bir uyum içerisindedir.

Onun için bazı durumlarda dostlarına şöyle demekle yetinmektedir: Fitneyi engelleyerek barışa eğilim için düşmanınızın iyilikten kötülüğü kaydığını farz edin.

Onun için, savaşın nedenlerin ortadan yok etmek amacıyla herhangi bir hataya düşenin özür dilemesini ve

kendisine kötülük yapılan kişinin de yapılan suç ne kadar büyük olursa olsun özrü kabul etmesini isteyerek şöyle demektedir:

Senden özür dileyenin özrünü kabul et. Şunu da söylüyor: Aklınla nefesine karşı savaş ki dostluk senin olsun!

Kendi taraftarlarının savaşa karşı barışı tercih etmelerini, kendileri ve bütün insanlık için sağlık dilemeleri konusunda ısrar etmelerini en takdir edilecek yön olarak görüyordu. Olmaları gereken konusunda şöyle diyor: Taraftarlarımız kızarlarsa zulüm etmezler, komşularına bereket, iç içe girdiklerine barış getirirler.

* * *

Savaşın bu kadar kötülenmesi ve barışa davet hiçbir zaman teslimiyet ve boyun eğme anlamında değildir. Çünkü sorumluluktan kaçıp ipleri bozguncuların eline bırakmak demek değildir. Savaş bizzat savaş olduğu için istenmeyen bir şey değildir, tersine getirdiği kötülükler ve zararlar içindir. Barış ta bunun için sevilen bir şey değil, sahibine güven konusunda verdiği olanaklar, insanların toplumu iyileştirmesi için izin vermesi ve canlıların önünde geniş rahat yaşam koşulları verdiği içindir.

Bazı sistem ve yasalarda kötülük, zayıflara zulmü getirip büyük çoğunluğun ezilmesi ile son bulacağından, buna dokunmamak ve bu sistemi eritip yenisini getirmemek için bunun sahipleri barış isteyebilirler. Böylesi bir durumda iyi olan; savaşıp bu dogmatizmi yok ederek bunun sahiplerinin silinmesinde değil midir!

Bazı kişiler ya da kişilere benzer sınıflar da kötülüğü, yaşamı kendileri için bir kazanç kaynağı, yeryüzünü bir kazanım olarak gördükleri diğer insanların yaşamını ölüm ve kölelik kabul ettikleri için barışın hakkın kendilerine vararak onları yok edip dünyadaki kara örtüyü kaldırmaması için istemektedirler. Böylesi bir durumda iyi olan; savaşıp bu sınıfların yok edilmesi ve bu alçakların süpürülmesinde değil midir!

Savaş ve bansın mutlak bir değeri olsaydı, dünya halklarının despotlara, sömürücü ve sömürgecilere karşı giriştiği bütün devrimler kötü olurdu. Canilerin, kralların, çarların istemlerine boyun eğmek iyi ve sağlıklı olurdu.

İyiliğin özü insanların durumlarını düzeltmek için getirdikleriyle. Yaşamlarında esen kalacaklarsa barış daha iyidir. Yok eğer yorulacak, kötülüklerle karşılaşılacak, ezilip hakları çiğnenecekse onurlu insancıl, baskıya teslimiyetin ve zulme boyun eğmenin bulunmadığı bir gerçek barış sağlanıncaya kadar savaşmak daha yararlıdır.

Ali Bin Ebi Talip, bu gerçeği tamamıyla ve her yönüyle kavramıştı.

Ali Bin Ebi Talip'in istemediği savaş Ebi Sufyan ve Ebi Lehep'in Muhammet'e karşı giriştikleri savaştır. Muhammet'in onlara karşı giriştiği savaş değildir.

Bin Ebi Talip'in reddettiği savaş, işgalcilerin ve bozguncuların savaşıdır. Hakkı arayıp iyilik isteyenlerin onlara karşı olan savaşı değildir.

Seni Cengiz han, Hülagu ve Hitler olmamaya çağırıyor. Ancak aynı zamanda bunların suçsuzları kılıçlarından geçirirken barıştan söz ederek yıkmaya çalıştığı insanlığın evlatlarından biri olmaya çağırıyor.

Böylece savaş Ali'nin inancına göre zorunlu bir hal de alabilir. Şayet bir mazlumu zalime karşı korumak, zorla alınmış bir hakkı geri elde etmek, soyulmuş bir mal, çiğnenmiş bir onur ve dökülmüş bir kan uğruna olacaksa ve savaşızsız çözüm için defalarca çaba harcandıktan sonra olması şartıyla ve böylesi bir durumda savaş toplumsal ve insani bir zorunluluktur. Sıffin'da onun adamları savaş iznini geç verdiğini görüp ondan acele etmesini istediklerinde onlara verdiği cevaba bakınız. Ki, orada kendisiyle savaşanlar zalim olup daha önce haklarında şöyle söylemişti Hakkı şaşırılmışlar göremiyorlar. Zulmü şiddetlendirip adaleti gerçekleştirmezler.

Adamlarına şöyle diyor:

Bütün bunlar ölümü istemediği için mi? Vallahi ben ölüme gitsem, ya da ölüm bana gelse hiç umurumda değil. Yoksa Şam halkından kuşkulandığı için mi? sözünüzle ilgili olarak da, Vallahi, bir gün olsun dahi savaştan uzak kaldıysam oda; bir kesimin hidayete varıp benim ışığımda gitmesinden umduğumdan başka bir şey için değil Bu da hatalarıyla çırpınıyor olsa dahi yanlışıyla birlikte ona karşı savaşmaktan daha iyidir benim için.

Daha sonra savaşın amacı, yalnızca zafer, ya da intikam veyahut karşıdakini incitip zaman vermek, herhangi bir esire, yaralı, kadın, yaşlı veya çocuğa kötülük yapmak

olmaması şartı vardır. Amaç; Savaşın sahibi kendisinin haklı, düşmanının haksız olduğuna ve mutlaka bu adaletsizliği gidermek gerektiğine inanıyorsa hakkaniyeti sağlamaktır. Şayet amaç en az bir kavga ile gerçekleşirse hemen durdurulmalıdır. Kanın zorunlu ve tek çare olması dışında akmasını kınamak Ali'nin savaşlarının temel kuralıdır. Onun için -inancına göre- savaşın mantığı zalim olan düşmanına nasihat etmektir.

Vallahi mazluma karşı insafı zalime karşı nasihatkar davranmalıyım.

Barış için teşvikin yeterli gelmediği birçok durumda düşmanını korkutma yöntemine başvururdu. Çünkü kendisi için önemli olan durdurulabilecek yerde kanın akmamasıdır. Al-Nehravan ahalisini korkuturken şöyle diyor:

Gerekçesiz olarak ve Allah'a hiçbir dayanağınız olmadan gelen bu akıntıya kapılmamanız için sizi uyardım. Daha önce de bu hüküm(38) için sizi uyarmıştım. Siz tamamıyla bunu reddettiniz. Ben de sizi isteğinize göre bıraktım. Sizi zorlayıp kötü kullanmadım. Sizlere hiçbir zararın gelmesini istemedim. Ayrıca, Sıffin'da düşmanlarının dış biledikleri ve bütün barış çabaları suya düştükten sonra hümanist yönüyle bir yaptığı duaya bakın:

Allah'ım, İnsanlara, hayvanlara görünüp görülmeyen bütün canlılara kıldığın bu yeryüzünün sahibi, Yeryüzünün direği, insanların dayanağı olarak yarattığın dağ ve tepelerin sahibi, düşmanımızın üstesinden gelmemizi sağlarsan zulümden uzak tut ve hakka bağla,

onların üstün gelmesini sağlarsan bize şahadeti nasip kıl ve bizi fitneden uzak tut.

Savaş anında dahi, Ali'nin barış sevmesi ve ona bağlılığı, dost ya da düşman iki kişinin anlaşmazlığa düşmeyecekleri bir konudur. Barışa olan bu sevgisi savaşa olan bu nefreti ile ilgili birçok olay vardır. Bu olaylardan biri dev Cemel çarpışmasıdır: Düşmanları toparlanıp askerleriyle üzerine yürüdüklerinde dostlarından toplanmalarını istedi ve şöyle dedi: Hiç bir ok atmayın, ya da bir kılıç sallamayın ve karşıdakini özürlü görün. Dostlarından üçünü vurup öldürünceye kadar da onlarla savaşmadı. Ondan sonra da Allah'ını üç defa tanık kılarak savaştı.

İmam, kendisine karşı savaşmak için gelenlerin önüne kendileri zırhlarını kuşanmış demirlerle sarılmış olmalarına rağmen kendisi silahsız ve korumasız olarak kendilerinin savunduğu kibir ve sertliğe karşı çıkıp seven bir yürek lehçesi, şefkat ve sevgi dolu sözlerle konuştu. Hatta kendileri, zırh ve kalkanlarla gece karanlığı gibi bir siyahlık oluştururlarken kendisi insana olan derin saygısından bir zırh, çabalarının haklılığına olan inancından bir kalkan, insanlık vicdanına olan güveninden bir siper, mazluma olan şefkatinden, hakka olan bağlılığından, barışa olan sevgisinden askerlerle onlara karşı koydu. Şu sözü söyleyen kendisidir: Zararından sakındığın kişinin kardeşliğini iste. Düşmanlıktan en çok nefret eden kendisidir. Çünkü düşmanlık ve iki yüzlülük doğurdukları nifakla bireyin ahlakını yıkar ve toplumun kişiliğini yok eder. Kendinizi düşmanlık ve ikiyüzlülükten koruyun çünkü insanın kalbini hasta eder ve bunların sonucunda nifak doğar!

Savaşa karşı nefretinin belirtisi olarak, kardeşliğe ve sadakate daha yakın bir yöntemle sorunların çözümüne olan eğilimi ve böylesi koşullar için şu kuralı koymuştur: (Düşmanını iyilikle yen, çünkü bu zaferlerin en iyisidir.) Ayrıca yalnızca insanın ve has insanın önemini bilebileceği bir realiteyi yani savaş kötüdür ve yenenin elde ettiği iyiliğinde hiçbir önemi yoktur, çünkü kötülükle elde edilmiş bir iyiliktir realitesini vurgulamak için düşmanlarına karşı bu şekilde çıkmıştır: Kötülükle elde edilmiş bir iyiliğin, zorlukla elde edilmiş bir kolaylığın ne yararı var ki! Onun için kendisi bu kötülüğü her yöntemle bertaraf etmeye çalışıyor. Kolaylığı da zorluksuz yarayan şekliyle istiyor. Düşmanları illa da savaşmak, kendisinin ve yanındaki diğer iyi insanların kanını isterlerse bu çağrısını yineliyor ve kendileri ısrar edip savaş bir sosyal ve insani zorunluluk haline gelirse onların savaşa başlamalarını isterdi. Şayet böylesi bir şeye yellenirlerse onlarla savaşır. İbn Ebi Talip, ölümüne giderdi ölüm olmasa dahi, kimse ona dayanamaz, kahramanları devirirdi.

Zorbalık olarak gördükleri adaleti, ayaklar altına almak istedikleri onuru, kölelik olarak görmek istedikleri özgürlüğü, kendisinin değerli gördüğü ve onların, ellerindeki bütün imkanlarla ve ağır zincirlerle başı eğik görmek istedikleri insan uğruna bir onur savaşıydı.

Onsuz kalmak adilik ve küfürdür. Bu tür bir savaş sosyal zorunlulukların ve insani istemlerin savunulmasıdır. İmam-ı Ali Muaviye ile savaşı üzerine şöyle diyor:

Bu sorunun yüzüne gözüne baktım, altını üstünü inceledim, önümde ya savaş ya da küfrü seçmek vardı.

İbn Ebi Talip'in Cemel vakasının birinci bölümünü kısaca nasıl ele aldığı aşağıdadır:

Talha ve Zübeyr bana ilk biat edip ondan sonra biat'tan sebepsiz vazgeçenlerdendi. Müminlerin önünde Basra'ya çıktılar. Muhacirin ve Ansarlarla onlara çıktım. Vazgeçtiklerinden geri dönmelerini istedim. Kabul etmediler. Dualarla iyi bir şekilde karşılamaya çalıştım.

Ali Küfeye gitmek üzere yola çıktığında oğlu Hasan'ı, amcası oğlu Abbas oğlu Abdullah'ı, Ammar Bin Yasir'i ve Kays bin sa'd bin Abbade'yi fitneyi kereler diye onlara gönderdi. Fakat kabul etmediler. Bunun üzerine Ali şöyle diyor:

Onlarla (Muhacirin ve Ansarlarla) yürüdüm. Basra sırtlarına varıncaya kadar. Dualarla mazur görmeye çalıştım. Biatlarına geri dönmelerini istedim. Reddetteler. Allah'tan onlara karşı yardım diledim. Ölenler öldükten sonra kaçmaya başladılar. Savaştan önce istediklerim konusunda bana bir daha geldiler, kabul edip kılıçları çektim. Abdullah Bin Abbas'ı bununla görevlendirerek Züfere bin Kays'ı onlara gönderdim. Biz ve onları sorabilirsiniz.

Üstün cesareti ve derin inancı sayesinde zafer'i elde ettiyse de acı bakımında galip olanın tattığı acının aynısını tatmıştır. Ağlayarak sızlandı. Hiç beklenmedik bir şekilde üzüntüyle köşesine çekildi. Çocuklarını çok seven ve zulümden şiddetli biçimde nefret eden büyük bir yüreğin açığıydı. Bu kavim, zalim çocuklarıdır. Kendisi de,

tıpkı ateşle ateşin şiddeti arasında kalmış gibi çocuklara şefkati ve zulme olan nefreti arasında kaldı.

İmamın en nefret ettiği şey, akıtılmış kandır. Emri altındakilerin ve taraftarlarının -savaşa dahi- kendisinin kan akıtılmaması doğrultusundaki emirlerinden de öte hak ve adaletin gereği olmayınca kan akıtmayacaklarına güveni vardı. Buna ek olarak bu konunun genel yanını ve kendisinin saf insancıl duyguları ortaya çıkaran dahiyane görüşü mevcuttur: İmamın görüşüne göre; kan dökmek egemenliği yok eder ve egemenliğin anlamını yitirtir, özellikle de kasıtlı kan dökmek, ki bunu hiç affetmezdi. Yanındakilerden birisine şöyle diyor:

Egemenliğini haram olan bir kanı dökerek güçlendirme. Çünkü böylesi bir şey onu (Egemenliği) zayıflatarak küçük düşürür. Ayrıca yok eder. Kasıtlı öldürmenin ne Allah'ın yanında ne de benim yanımda bir özrü olamaz.

Bu konuyla ilgili okuyucuya garip bir örnek sunacağım: Ordu içerisinde öldürmeden ve insanlara eziyet etmekten nefret edenler dışında kimsenin bulundurulmamasını adamlarından isteyen İbn Ebi Talip'ten başka hangi insan vardır? Ayrıca özrü kabul eder, bağışlar, şefkatli ve temiz yürekli idi. Hiç bir zaman şiddete başvurmaz. Sert değildi. Mısır'daki adamına şunları söylerken bak ne diyor:

Askerlerin arasında temiz yürekli ve şefkatli olanları egemen kıl. Kolay sinirlenmeyen, özrü rahatlıkla kabul eden, zayıfları kollayan, güçlülere karşı şiddetli olan, şiddet karşısında sakin kalan vs.den olsun...

Öyleyse Ali barışı sever ve onun için emrederdi. Savaştan nefret eder, onu istemez; Ta ki ısrarlı bir şekilde kendisi üzerine gelmedikçe. Vuku bulduktan sonra da, iyilik ve sevgi ile tedarik etmeye çalışırdı. Savaşa girse dahi fazla öldürmemeye çalışırdı. Yapabildiğince de affederdi. Yapabildiğine göre de hep affederdi. Daha sonra yenen ve yenilene başsağlığı dilerdi. Düşmanından barış için bir çağrı alması durumunda hemen karşılayarak Barışta askerin iyiliği, dertlerden kurtulma ve ülkenin güvenliği vardır, diyerek bu çizgiyi izlemeleri için komutanlarına ve adamlarına yönelik birçok emri yanında ahmakça eski çağlarda yönetici ve savaşçıların alışageldiği gibi hemen kılıcı çekerek savaşmamalarını isteyen tavsiyeleri vardır. Bunların içerisinde şu sözü vardır: Ellerinizi, kılıçlarınızı dilinizi döndürdüğünüz gibi hareket ettirmeyin. Ayrıca şöyle diyor: Şüpheyi cezalandırmam, çağırıp ondan özür dilemesini istemeden onunla savaşmam. Şayet reddeder ve illa da savaşı isterse Allah'tan yardım dileyerek onunla karşılaşırım. İbn Ebi Talip'in ona saldıran düşmanlarına karşı tutumu üzerine ayrıntılı olarak konuşacağız.

Bireyler arasında ve toplumlar arasında barışı etkinleştirip savaşı kınamanın güçlendirilmesi doğrultusunda insanın insan üzerinde sözüne bağlılık (vefa) borcu vardır. Verilen sözün de tek mezhep bireyleri ya da değişik mezheplerden bireyler arasında olmasının hiçbir farkı yoktur. Aynı şekilde bir ulusun bireyleri ile değişik ulusların bireyleri arasında da olmasının farkı yoktur. Müslüman, teslim olan ya da savaşan bireyler arasında da, ya da iki dost veyahut düşman arasında olmasının da farkı yoktur. İbn Ebi Talip'in yönetiminde vefa borcunu alıkoyan ne mezhep, ne ulus, ne barış durumu, ne de savaş durumu vardır. Çünkü vefa borcu, daha önce

söylendiği gibi barışın temellerini güçlendirir. Barışta ise, Ülkenin güvenliği ve insanların mutluluğu mevcuttur. Ayrıca, yasa ve bağlarla birbirine bağlı bir topluma hizmet olduğu gibi İmam'ın elinden geldiği kadar yüceltmeye çalıştığı insanlık vicdanının besinini içermektedir. Bütün bunlardan dolayı vefa borcu; bireyler, toplumlar, kabileler ve halklar arasında yakınlaşmanın ve dostluğun nedenidir. Her halükarda söz veren ve söz alanların ikisinin kişiliğindeki insanlığa saygı ve doğruluğun belirtisidir. Ayrıca, taraflar arasındaki güven sözüne bağlılıkla birlikte gelir. Taraflar birbirine güvenirse, duyduğu özgürlüğu bu güven çerçevesi içerisinde yaşama geçirebilir. Onun için de sözüne bağlılık İbn Ebi Talip'in Halifelik ve egemenlik dönemindeki temel yasasıdır. Her kim bir söz verir ya da emanet alırsa vücudu ve canıyla bunları koruması koşulunu koydu. Ya yok olur ya da yerine getirir.

İbn Ebi Talip sözünde durmamaktan üzüldüğu kadar yalan söylemekten üzüldüdü. Bir hutbesinde şöyle diyor:

Vefa ve doğruluk ikizdir. Bundan daha iyi bir koruyucu göremedim. Dönüşün nasıl olduğunu bilen kalleşlik yapmaz. Öyle bir zamana geldik ki, herkes kalleşliğin iyi olduğunu görüyor. Cehalet dönemindeki insanlar gibi iyi bir hile olarak görüyorlar. Nedir bu? Allah onlarla savaşınsın. Sabit olmayanlar, hile ve bunun gibi sorunları Allah'ın emirleri ve yasakları dışında görür de yapabildiğini göz göre göre bırakabilir. Din bakımından hiç bir sınırı olmayan da bunun verdiği fırsattan yararlanır.

(39)

Mısır'daki yöneticisine gönderdiği bir mektubunda şöyle diyor:

Düşmanınla bir anlaşma yapacak olursan ya da söz verirsen, sözünde dur. Zimmetin hep emanete sahip çıksın. Kendini verdiklerinle bırak. Yani canını feda ederek sözünde dur. Nefsine karşı kalleşlik yapma. Sözünde duramazlık yapma. Düşmanını gafil avlama, yani aldatma.

İnsanı ve hatta düşmanını dahi aldatmamasını isteyen bu tavsiye ile yetinmemekte; yöneticiler arasında söz alam aldatacak yerine getirmeyip onu inkar etmek ya da şiddet uygulamak amacıyla istenenin dışında yorumu ya da çevrimi yapılabilecek söz verebileceklere ısrarlı bir şekilde, böylesilerine şöyle diyor:

Yorumu yapılabilecek bir anlaşma yapmayın, vurgulanıp belgelendikten sonra bir sözün yorumuna sığınmayın.

İbn Ebi Talip, uygun gördüğü bir şeyi ya da uygulanmasını emrettiği bir çizgiyi kendisi bütün varlığıyla yaşamadan ve her durumunu kendisi bizzat uygulamadan başkasından istemezdi. Sözüne bağlılık kendi görüşü ve çizgisi olduğuna göre de ne kadar zor ve ağır olursa olsun onu bundan alıkoymazdı. Bunların örneği de Siffin olayında, meşhur hakem olayı etkisi sonucundaki durumdur. Bu aldatmaca açığa çıkar çıkmaz. Muhammet Bin Cureyş Ali'ye giderek şöyle dedi: Ey Müminlerin Emiri, Bu sözden vazgeçmenin hiçbir yolu yok mudur? Vallahi bizi küçültmesinden korkuyorum. Bununla Ali'nin imzaladığı Hakem sözü ya da hakem anlaşmasına işaret ederek sorunda bir aldatmacanın olmamasına dikkat çekiyordu.

Bunun üzerine Ali: Yazdıktan sonra mı reddedelim? Bu helal değildir! Ayrıca, Emanetlere sahip çıkın. Ve Emanetim söylediklerimin rehinidir, diyen Ali'dir.

* * *

Ali'nin barış çağrısının, uzak sonuçlarıyla insanlar için istediği adalet, özgürlük ve eşitliği dile getirdiğini görmekteyiz. İçinde geçenler, insan uğruna kapsamlı çaba doğrultusunda ilan ettiklerinin bir anlatımıdır. İnsanlığın içinde serpilip gelişeceği bütün alanları kapsayan bir çizgidir.

Ali, kardeş olan, insanlığın bireyleri arasındaki yakınlığı isteyen çağrısıyla insanlığın bütün eski atalarını bir tutmaktadır. Bu çağrısı Muhammet'in şu kutsal duygusuna ne kadar benzer: Allah'ın kulu ve kardeş olunuz. Ayrıca yine peygamberin, birilerinin sorusu üzerine öne sürdüğü şu yüce düşünceye de ne kadar benzemektedir: İşlerin en iyisi hangisidir? Yanıt olarak şöyle diyor: İşlerin en iyisi barışı dünyaya yaymaktır.

Ali'nin sesi, içeriği ve amacı bakımından Aşia'nın sesine ne kadar benzemektedir. Bir araya geldiklerinde insanların durumlarını gözü önüne getirerek, yakın ya da uzak bir gelecekte isteğinin olacağını görüp şu yüce sözleri söylemektedir:

Esirlere: serbestsiniz, karanlıklar içindekilere de ortaya çıkın denecek. Yollarda otlanacaklar, otlakları da her tarafta olacak. Yabanda yollar, çorak topraklarda nehirler ve fişkırان sular olacak.

İnsanlar içinde oturacakları evler yapacak, bağlar yetiştirip meyvelerini toplayacaklar. Kendilerinin yaptıklarına başkası oturmayacak, kendilerinin yetiştirdiğini başkası yemeyecek.

Kılıçlarını eritip para yapacaklar, kalkanlarını tırpan yapacaklar. Kurt kuzuyla, kaplan keçiyle kalacak. Hiçbir ulus diğer ulusa karşı kılıç kaldırmayacak. Daha sonra da savaşı hiç öğrenmeyecekler.

NE ZALİM VAR NE DE MAZLUM

– Küçümsenen ta ki hakkını alıncaya kadar benim yanımda değerlidir. Değerli olan da ondan hakkı alıncaya kadar benim yanımda küçümsenir.
Ali

– İnsan güzelliği sevdiği kadar çirkinlikten nefret eder. Adaleti istediği kadar da zorbalıktan nefret eder. Varlığın sıcaklığını sezdiği an yok olmanın soğukluğunu duyar. Ayakları onu yeryüzü derinliklerindeki mağara, vadi, sahra ve dağlara değil, dostluk diyarına götürür. Bunlardan nefret etmeyen de sevilmeyen kişidir.

Alevilik öyküsünün halkaları genel sorunlarla çok sıkı bir şekilde bağlıdır. Ali'nin yetenekleri, yönetimle, egemenlikle, yüce ahlakla öylesine iç içe girmiştir ki; bu birliktelik sonucunda bütün elemanlarıyla eksiksiz ve mükemmel bir alevi kişilik oluşturmaktadır. Böylece, onun tekel ve sömürücülüğe karşı olan devrimi, zulüm ve zalimlere karşı olan bir devrimdir. Topluma zarar verecek şekilde

zenginlik ve güçleri sömüren sömürücü, zengin ve güçlülere karşı, kendilerini yüksek gören aptallara karşı kini, her tür despotizme karşı bir kindir. Adaletli bir şekilde, insan olarak doğan ve sadece yanlış toplumlarda küçümsenen zayıfları şiddetle korumaya çalışması, özgür olarak doğan bizzat insanlık onuru küçük düşürülmeden küçük düşürülemeyecek köleleri kurtarmaya çalışması, küçük düşürüp zulüm edene karşı bir kindir.

Şimdiye kadar gördüklerimizden İmam'ın gereksinim sahipleriyle birlikte olan zaferinin mazlumun bir zaferi olduğunu, İmam'ın insanlık ve toplum düşmanlarına, vicdanın öngörüsü dışında davrananlara karşı kızgınlığının zalimlere karşı bir kızgınlık olduğunu görebildiysek; bu hiç bir zaman İbn Ebi Talip'in zulüm ve zalimlere karşı tutumunu ele almamızı engelleyen bir sebep değildir. Zulmün eksikliği, tekel, sömürü ve onurların hiçe sayılmasındaki eksiklikten daha fazla değildir. Onun eksikliği de diğer eksikliklerden az değildir. İmam'ın her halükarda, zulümden söz etmeyen bir sözünü, hutbesini veyahut vasiyetini bulamazsın. Onun devrimi de, zulmün ruhu ve anlamı üzerinde yoğunlaşmaktadır. Dili ve beyanından çıkan her lanet zulme yöneliktir. Onun için, Ali'nin zulüm ve zalimler karşısındaki tavrını ele alan, kamuyu zalimlerin zulmünden ve gaspçıların gaspından korumak için vicdanı ve diliyle, çizgisi ve zülfıkarıyla savaşmayı hiç ihmal etmeyen İbn Ebi Talip'in tutumunu ele alan bir bölüm ayırmak gerekir.

İnsanlık tarihindeki zulme karşı savaş, insan varolduğundan beri değişik şekilleriyle mevcuttur. Bu savaşımın zalim ve gaddar dönemlerde yükünü

kaldıranlar, cahillerin zulmü arttıkça insanlık tarihine şeref verecek kadar çoktu. Bu savaşçılar, sürekli bir nöbet, yardım içerisinde, birbirlerinden savaşçılık ruhunu miras alarak devam ettiler. Hayatları birbirine bağlı savaşım halkalarından oluşanlar insanlığın en yüceleri idi. Mesih'in tarihi, Roma sömürgecilerine ve iç sömürgecilerden oluşan kral, aristokrat ve toplumsal putçulara karşı bir savaşımdan ibarettir. Muhammet'in hayatı da, kasıp kavurarak geçen ve mazlumun istediği gerçekleşmeden serin esintilere dönüşmeyen Mesih'in hayatının bir devamından ibarettir.

Mesih ile Muhammet için söylenenler; Socrates, Galilo, Volter, Tolstoy, Puşkin, Beethoven, Gorki, Ruso, Jorc Bernardço, Gandi, vb. insanlık tarihinin rumuzları için söylenenlerle aynıdır. Zulüm insanların nefsinde ve vücutlarında onun yani vücutlarının bir parçasına dönüşürse yemek, içmek, solunum gibi onu uygulamak kolaylaşır. Bunu Nöron, Cengiz han, Memalik artıkları ve Osmanlı paşalarında, Teftiş Divanı adamlarında ya da orta çağlardaki Avrupa'nın "kutsal" mahkemelerinde ve alçak Betra, Kesra firavun, sultanlarda, Hacca bin Yusuf, Ziyad Bin Ebiyh, Ubeydullah Bin Ziyad ve Müslüm Bin Ukeybe ve bunun gibilerinin hayatlarında görebiliriz. Aynı şekilde Zulme nefret de diğerlerinin nefis ve vücutlarında onların bir parçasına dönüşerek kalp atışlarıyla birlikte yaşar.

Bununla ilklerin, içinde barındırdığı vahşet ve çirkinlikleriyle birlikte hiçbir çaba harcamadan zulmü sürdürmelerini yorumlayabilirim. Bu zulüm birçok zaman küçük ya da büyük hiçbir amacı olmadan yapılırdı. Eşyanın doğası olarak gerçekleşirdi. Hacca İbni Yusuf

birçok dostuyla birlikte sofrada oturduğu bir anda nöbetçileri çağırıp önünde titrek bir şekilde duran, miskin ve hiçbir suçu olmayan yaşlı birisini işaret ederek “Bunun kafasını kes” derdi. Daha sonra da hiçbir şey olmamış gibi yemeğine devam ederdi. Bunu çok basit bir şekilde sanki yanında çalışan garsona seslenip “Soğuk su getir” dercesine yapardı. Nöron, kadehi içip şiir, müzik ve türkü dinlerken Roma’yı bile yakıyordu.

Aynı şekilde bununla diğerlerinin zulüm ve despotizme karşı savaşımlarında olmazsa olmaz şeklindeki ısrarlarının sebebini yorumlayabilirim. Bu ısrar öyle bir ısrar ki, Socrates, bu ısrarın kesin bir sonuca varacak diye zehri ilaç içer gibi içirten bir ısrardır. Volter, Avrupa’daki zamanının en büyük başına karşı susuz olanın suya, aç olanın ekmeğe saldırdığı gibi saldırtan bir ısrardır. Hüseyin Bin Ali, Emevi devleti ona karşı bilendiğinde dostları önünde durup: Biz seninle birlikte ölmeye varız, dedirten bir ısrardır. İnsanlık evlatlarının bu yüce taifesinin başında Ali Bin Ebi Talip gelmektedir Kendisinin de dediği gibi hakkaniyeti kurup haksızlığı gidermek için gelmiştir. Devlettaki sınırı da bu sınırdır. Ancak bu sınır içerisindeki dünyası çok geniş olmakla beraber zamanındaki zalimler sayıca çok olmakla beraber daha fazla zalimaneydiler.

Ne zalim, ne de mazlum! İbn Ebi Talip’in iradesi budur. Zamanının istemediği şey de budur. Bu iradesi ile o zamana uymayı öyle reddetti ki, mazlum olanlar dahi içlerindeki kökleşmiş korku sonucunda zalimlerine karşı koyamadılar. Yüce yürekli olanlar hariç, insanlar cahilliklerinden rüşveti kabul ettiler.

Ancak insanlar üstüne gelmişken, etrafındaki etkin olanlarla birlikte üstüne gelmişken Ali'nin zayıf düşmesi mümkün müdür? Garip ve hüzünlü atının, yırtıcı aslanla yaşadığı, insanların ölümü kuşkusuz sevmeyerek yaşadığı yeryüzünde zayıf düşmesi mümkün müdür?

“Zalimin zulmünü arttırdığı”, etkin olanların “kuşkuyla iş yapmaya devam ettiği” vicdan ticareti yaparak, zenginliklerin ücreti mukabili vicdanlarını verdikleri, ülkenin yolsuzluklarla dolu olduğu, zalimlerin zulümlerinden hiçbir ödün vermeyip övünce boğuldukları değişik renklere girip her hakkaniyete bir haksızlıkla, şiddet ve cezalarla cevap verdikleri adaleti ve hakkaniyeti kullandıkları, yeryüzünde zulmedip, bozgun yaratıp, şiddet kullandıkları bir anda zayıf düşmesi mümkün müdür?

Bizzat taraftarları: Çağırınların çağrısını yerine getirip, onlara düşman olanların yüreği rahat etmemişken, Onları elde edenler boşa giden bir ok elde etmişken, kulakları var ama sağırlar, sözleri var ama dilsizler, ne buluşulduğunda özgürce içten buluşuyorlar ne de zor durumlarda içten bir kardeş olabiliyorlarken kendisi nasıl zayıf düşsün?

İnsanın böylesi şartlarda zayıf düşebilmesi için Ali Bin Ebi Talip dışında birisi olması gerekir! Ali'nin insanlara beslediği derin sevgi, insanlara yapılan cefa karşısında, yaşamı pahasına da olsa ödün vermemeye itiyor onu! Sevgi ve şefkatin gereği zalimlere karşı devrimden vazgeçmeyi gerektirdiğini söyleyen veyahut sıcak sevginin belirtilerinden birisinin de isyan etmeden teslim olmak veyahut bu isyan içerisinde zoru kullanmamak olduğunu söyleyen dinime (40) yalan söylüyor ya da

doğanın realitesini bilmiyor. Sevgi ve Şefkat -kuşkusuz-sevdiklerini buldukları zincirlerden kurtarmak için seni zalimlere isyana götürür. Şefkat, sevgi ve bağlılık bazı durumlarda seni en Şiddetli olan zora iter.

İnsan güzelliği sevdiği kadar çirkinlikten nefret eder. Adaleti istediği kadar da zulümden tiksindir. Varolmanın sıcaklığını hissettiği kadar yokluğun soğukluğunu hisseder. Yaşam kendisi için bir tapınak ve cennet olmadıkça kılıcını çekip adı zalimlerin boynuna dayamaz. Sevgi diyarına gitmedikçe ayakları onu yeryüzünün mağaralarına, vadilerine, dağlıkların kayalarına götürmez. Ancak nefret etmeyen insan sevmeyen insandır!

Ali'nin içindeki sevgi ve inceliğin bir başka örneğini ne süreceğim, bunlar, her türlü zulmün yok edilmesi için Şiddet ve isyanla, eşyaların kendi özüyle birleŐtiđi gibi birleşmektedir: Őevde bint Ammare el-hemezaniyeh, sadakalarını vermek üzere görevlendirdiği adamdan Şikayet etmeye geldiğini anlatıyor. Sevgi ve Şefkatle senin bir gereksinmen var mı diye sordu. Bunun zerine adamın yaptıklarını anlattı. Ali ağlayarak Şöyle dedi: Allah'ım ben onlara halkına (41) zulmetmeyi ve hakkından(42) ayrılmayı emretmiyorum. Daha sonra cebinden bir kağıt parçası çıkararak Şöyle yazdı:

...l ve terazinin hakkını verin insanların mallarını nemsemezlik etmeyin, yeryüzünde bozguncu olarak yaşamayın. Benim bu yazım eline varır varmaz, sende bulunanları senden almak üzere birisi gelinceye kadar koru!

Mazlum kadına şefkati onu ağlatacak düzeyde olurken, bu şefkatin daha sonra şiddete, hızlı kati ve kesin dilli bir buyruğa dönüşerek zulmeden sadaka toplayıcısına nasıl yöneldiğine bir bak.

İbn Ebi Talip zulme karşı savaşımdan hiç geri kalmadı. Yeryüzünde bir azizin küçümsenen birisi üzerindeki zulmü, bir büyüğün küçük birisi üzerindeki baskısı kaldıkça bu savaş hafiflemedi. Hakkaniyet ve haksızlık arasındaki savaşta dayanıklılığını sağlayan, savaşımı yönetme gücünü kendine veren sevgi ve şefkate sahip oldukça da zayıflamayacak.

Ali, iyinin rahat etmesi ve zalimden kurtulmayı sağlayıncaya kadar zayıfın güçlüye, mazlumun zalime karşı sığınacağı bir imam'ın varlığına kesin bir şekilde inanıyordu. Allah bile insanlara zulüm yapmayacağına dair söz vermişken zalimler onlara nasıl zulüm yapsınlar! Emirlerini zulüm karşısında sınınamıştı şayet zulmederlerse onları alıkoyardı. Zalime herhangi bir mühlet verse dahi onu alıkoyacak çünkü kendisi yolunu kesmesi için hazır beklemektedir. Böylesi bir durumda da, Zalime karşı adaleti gerçekleştirmek, mazluma olan zulüm gününden daha şiddetli olacak. İbn Ebi Talip'in sürekli buyruklarından birisi de; Zalime karşı şiddet uygulamanızı emrettim. Adi zalimlerin peşini bırakmayın!

Evet! Hakkaniyet ve haksızlık arasındaki savaşta dayanıklılığını sağlayan sevgi ve şefkate sahipti. Uzaktan bu savaşıma baktığında kısaca şöyle demektedir: Şehrinde reformları öne çıkararak kullarından mazlum olanları koruyalım. Daha sonra kendisi savaşa giderse şöyle derdi: Vallahi zalime karşı mazluma insafli

davranacağım. İstemese de zalimi halkasından çekip hak yoluna getireceğim. Ya da şunu söylediler: Zulmü bırakın, insanlara karşı insafli olun, yeryüzünde bozgunculuk yapmayın. Bizzat kendisi savaşımın içerisinde ise, taraftarlarını az, düşmanlarım çok görürse kendi durumuna ve insanların durumuna bakarak şöyle derdi:

Ne zayıf düştüm, ne de korktum. Hakkaniyet ortaya çıkıncaya kadar haksızlığın üzerine gideceğim.

Ayrıca, şehit olacağını gözüyle görse dahi zalime karşı savaşmaktan hiç durmadı. Yeryüzünün her tarafında, ve yeryüzündeki bütün insanlar Araplara destek olup bütün Araplar ona karşı savaşacak olsalar dahi umursamazdı!

İbn Ebi Talip, kendine ve yaptığıının adaletine olan güveni arttırarak şöyle diyor:

Hakkını alıncaya kadar ezilmiş olan benim yanımda seçkindir. Güçlü olan da benim yanımda elinden başkasının hakkını alıncaya kadar zayıftır. Vallahi, ölüme de gitsem veyahut ölüm karşıma çıksa dahi umurumda değil.

Kendisi zalimlere karşı savaşır da yeryüzünde onların bir şeyleri kalırsa şöyle der:

Zulüm sahiplerinden bir şeyler kaldı. Allah izin verseydi, yeryüzünün değişik yerlerinde dağılanlar hariç hepsinden kurtulurdum.

Ali'nin inancına göre bilim adamları, ümmetin önderleridir. Büyük sorumluluk taşırlar. Bu sorumlulukların başı da,

zalime karşı koyup mazlumu zafere götürmektir. Şöyle diyor:

Allah bilim adamlarından hiçbir zalimin en ufak bir zulmünü, ve hiç bir mazlumun en ufak bir iniltisini kabul etmeyeceklerine dair söz almıştır.

Ne zalim insanların, ne de onlara yardım eden veyahut zulümlerine karşı sessiz kalanların saflarında bulunmamak için Ali, insanların günahlarını sıralamaya koymuştur. Bunların bazıları affedilir, sadece zulüm affedilmez. Şöyle diyor:

Affedilmeyecek günah insanların birbirlerine zulmüdür. Her şeye karşın zayıfa yapılan zulmü en kötü zulüm olarak görmektedir.

Böylece İbn Ebi Talip, zulmü bütün çeşit ve biçimleriyle özellikle de maddi zulmü kaldırmayı halk yönetiminin temeline koydu. Zalimlere karşı vicdanından ayrılmadan diliyle ve kılıcıyla savaştı. Yüce bir şehit olup düşünceye kadar zalimlere karşı koydu. Çağının kayganlığı içerisinde ayakları tutunabilseydi birçok şeyi değiştirmişti.

İbn Ebi Talip'in mucizesi budur...

İMAMIN EGEMENLİKTEKİ KURAMI
-Sakın ha, insanların eşit olduğu şeyi tekelleştirmeye kalkışma
Ali

İmam-ı Ali'nin toplum ve toplumun durumları karşısındaki tutumunu, toplumsal ilişkilerin adalet temelinde

kökleştirilmesi uğruna olan çalışma yöntemini gördükten sonra, Ester Al-Nah'i'yi Mısır ve çevresine vali olarak tayin (Ki bu dönem onun en uzun ve etkin olduğu dönemdir.) ettikten sonra ona gönderdiği yazıdan bazı pasajları görmek gerekir.

Bu araştırmamızda İmam'ın değişik dönem ve yazılarına dayanacak olsak dahi (Çünkü hepsinde birey ve toplumun hakları belirgin olarak mevcuttur.) Mısır'daki adamına göndermiş olduğu bu yazıdan pasajlara bakmalıyız. Çünkü toplumun yapılandırılmasındaki bütün yazı ve dönemlerindeki görüşlerinin en iyi toparlandığı yer budur. Diğer yazı ve dönemlerinde dağınık temel ve kurallar hariç Ali'nin egemenlikteki kuramı bir bütün olarak bu değerli yazıda mevcuttur. Bir kısmını alıp bu kitabın sonunda ispatlamaya çalışacağız.

Böylece okuyucuya, yüreğin ve aklın insanlar en iyi toplumsal ilişkiler ve hümanizmle bağladığı en güzel dönemi inceleme fırsatını vermiş olacağız.

Ali'nin Eşter'e olan yazısından bazı bölümler:

... Ayrıca şunu bilmelisin; Ben seni, senden önce hem adaletin hem de zulmün egemen olduğu dönemleri yaşayan bir ülkeye gönderdim, insanlar, senin senden önceki valilere baktığın gibi sana bakıyor. Ve senin onlara söylediğin, senin için söyleniyor, iyilere, Allah'ın kullarının dilinde söylettiği ile varılır. En sevdiğin birikim iyilik birikimi olsun. Gönlüne sahip ol ve senin için helal olmayan şeyden nefisini kıs, nefsin kısılması, sevdiğin ya da nefret ettiğine karşı insafly olmaktır. Tebaana(43) karşı yüreğinde merhamet, sevgi ve şefkat olsun, Ellerinden

ekmeklerini alan yırtıcı aslan olma. Bunlar iki sınıftır: Ya senin din kardeşindir, ya da senin gibi yaratılmıştır. Onlardan hata gelebilir, -kasten veya kazara- iffetinden ve doğruluğundan Allah'ın sana vermesini istediğin gibi onlara ver. Hiçbir bağışlama için pişman olma ve hiçbir cezayı abartma. Nefsine karşı, özellikle yakınlarına karşı, tebaandan sevdiklerine olan arzuna karşı insafli ol. Bunları yapmazsan zulmedersin. Allah'ın kullarına zulmeden, kullarının dışında Allah'ı düşman edinmiş olur. Allah'ın nimetini değiştirmeye ve kurulmuş zulme karşı kinini acele ettirmeyi gerektiren bir şey yoktur. Allah ezilenlerin duasını duyar, her an zalimlerin ensesindedir.

Sorunlar içerisinde en sevdiğin hakkaniyet konusunda ortanca olanı, adalet konusunda genel olan ve tebaaların en geniş rızasını alanı olsun. Huzur esnasında hiçbir tebaa egemen olan için yakınlarından daha ağır, bela esnasında da daha az yardımcı, insafta nefret edilen, kucaklama konusunda daha az gereksinim sahibi, verildiği zaman daha az şükreden, yasaklanması durumunda daha az özürlü, çağın zorlukları karşısında daha az sabırlı değildir. Hazırlığın ümmetin genel düşmanlarına olsun. Kulakların onlarda, eğilimlerin onlarla birlikte olsun.

Tebaaların içerisinde en uzak duracağın en nefret edeceğin, insanların ayıbını en fazla isteyen olsun. İnsanların ayıplarını örtmede öncelik, egemen olanındır. Gözden kaçırdıklarını ortaya çıkarmaya çalışma, gördüklerini düzeltmen gerekir. Elinden geldiği kadar ayıbı örtmeye çalış, insanlara karşı her türlü kinden uzak dur. Her tür düşmanlığın sebebini yok et. Elinin varmadığı her şeyi görmezlikten gel. İyilikçi hiç kimseye inanmada

acele etme, iyilikçi olan nasihat verici görünümünde olsa dahi aldatıcıdır.

Danışmanlığına cimri olanı alma, seni iyilikten alıkoyar, korkak olanı da alma seni sorunlar karşısında zayıf bırakır, çok özenli olanı da, çünkü zulme olan iştahını arttırır. Bakanlarının arasındaki en kötüsü daha önce kötülerin bakanı olanıdır. Günahlarda onlara ortak olanıdır. Sana bir örtü olamayacak. Bunlar günahın yardımcıları ve zulmün kardeşleridir. Sen de bunlarda en iyi artık olarak hiçbir zalime zulmünde yardımcı olmayan ve hiçbir günahkara günahına destek olmayan bulursun. Senin yanında, en iyi olanı en acı gerçeği dile getireni, Allah'ın nefsin doğrultusunda evliyaları için istemedikleri konusunda en az yardımcı olanı olsun.

İyilik yapanla kötülük yapanı eşit tutma; bu, iyilik yapanların iyiliği azaltacağı gibi kötülük yapanların kötülük konusunda alışmalarını sağlar. Herkesin gerektirdiği yerde kalmasını sağla. Bir yöneticinin tebaalarına yapacağı en zorunlu iyiliğin tebaası hakkında iyi düşünmesi, onların verdiği hafifletilmesi, onların onu sevmemesini onların yanına, bırakmasıdır. Bu senin tebaan hakkında iyi düşünmeni sağlayan bir mesele olmalıdır. Hakkında en iyi düşüneceğin, yaptıklarını iyi görendir. Kötü düşüneceğin kişi de yaptıklarını kötü gören kişidir. Ülkene çıkarlarına daha uygun olan ve senden önce insanların doğru bulduğunu yapman için bilim adamlarına daha fazla danış, hekimlerle daha çok konuş. Askerlerin arasında temiz yürekli ve şefkatli olanları egemen kıl. Kolay sinirlenmeyen, özrü rahatlıkla kabul eden, zayıfları kollayan, güçlülere karşı şiddetli olan, şiddet karşısında sakin kalanları egemen kıl.

Ana babanın çocuklarına baktığı gibi bak; Onları güçlü kıldığın herhangi bir şey senin içinde büyümesin. Onlara söz verdiğin bir lütfü az da olsa küçümseme. Çünkü bu onların seni nasihat etmelerine ve senin hakkında iyi düşünmelerine yol açacak. Küçük olan sorunları büyüklere dayandırarak boş verme. Senin lütfünün küçüğünden yararlanırlar, büyüğünden de hiç vazgeçemezler. Senin onlara olan sevgin onların yüreklerinin seni sevmesini sağlar. Egemen olanların ülkedeki en iyi gözü, adaletin yerleştirilmesi ve tebaaların onlara bağlılıklarının ortaya çıkmasıdır, içleri rahat etmeden bağlılıkları ortaya çıkmaz. Egemen olanların üzerlerindeki yükü hafifletmeden de istedikleri olmaz.

Sonra şunu bil herkesin yaptığı kendisindedir. Hiç kimsenin yaptığını diğerine yükleme. Yaptığının amacı dışında onu cezalandırma. Herhangi birisinin onuru, onun küçük yaptığını büyük göstermeye ya da diğer birisinin büyük olan yaptığını küçük göstermeye yol açmasın.

Ayrıca insanlar arasında adaleti sağlayabilmesi için; sorunların onu sıkıştıramayacağı, düşmanların onu kızdırmayacağı, kendini küçümsetmeyecek açgözlülüğe yeltenmeyen, hüküm verirken ilk etapta gördüğü ile yetinmeyen, kuşkular konusunda dakik olan, gerekçeleri en iyi şekilde alan, hasıma yönelirken en az kıvırtan, sorunların ortaya çıkarılmasında en fazla sabırlı olan, hükmün ortaya çıkmasından sonra en keskin olan, kolay yumuşatılmayan ve gözü boyanmayan (bunlar azdır) tebaaların arasından en iyisini seç. Adaletini sürekli kontrol edip denetle, insanlara sorunlarını çözecek ve ihtiyacını kaldıracak şekilde ver. Çevrendekilerin gözünü onda bırakmayacak şekilde elindekinden ver, bununla

senin yanındaki adamları alt edebilirsin. Bunu çok iyi şekilde göz önünde bulundur.

Yanında çalışanların durumlarına bak ve onları seçerek al; sevdiğinden, emrivaki bir şekilde alma, çünkü bunların ikisi açlık ve ihaneti getirir.

Rızklarını bol ver: Bu, onlara kendi kendilerini düzeltecek kuvvet ve ellerinin altındakileri yememek için doyumluluk verecek emirlerine karşı gelmeleri veyahut emanetine ihanet etmeleri durumunda onlara karşı bir gerekçe oluşturacak. Çalışmalarını kontrol et. Sadık ve vefakar insanlara kontrol ettir. Gizliden kendi çıkarlarına meyillerini görürsen tebaaya karşı emaneti korumaları için onları sıkıştır.

Haraç sorununun, sahiplerine varıp varmadığını kontrol et. Bunun düzgün olması bunlar gibi olanların düzelmesi anlamındadır. Ki, bunlar düzelmeden diğerleri de düzelmez. Çünkü bütün insanlar haraç ve haraç sahiplerinin eline bakar. Yeryüzünün yapılandırılmasına bakışın, haraç toplamaya bakışından önce gelsin, çünkü yapılandırma olmadan haraç elde edilmez. Yapılandırma olmadan haraç toplamaya kalkan ülkeyi yıkar, insanlarını helak eder. Kolay kolay sorunu düzelmez.

Herhangi bir ağırlıktan, ya da sorundan, veyahut herhangi bir yemenin veya içmenin eksikliğinden, ya da bir yerin batması ya da susuzluğa uğramasından şikayet edecek olurlarsa; sorunlarını hafifletmek için elinden geleni yap. Onların yükünü hafifletmek için yaptığın bir şey zoruna gitmesin çünkü bu sana ülkenin yapılandırılması ve egemenliğinin güzelleştirilmesi için, birikim olarak geri

gelecektir. Ayrıca senden memnuniyetleri artacak ve sen adaleti fazlasıyla uyguladığını dile getirebileceksin. Yapılandırmaya ne kadar verirsen alır. Yeryüzünün bozulması ise, ahalsinin gereksiniminden gelir. Ahalsinin gereksinimi de, yöneticilerin kendi kendilerini para toplayarak onurlandırmak ve ibretlerden yararlanmamalarından gelir.

Ayrıca katiplerine bak, sorunlar içerisinde kendi kadrini bilenleri egemen kıl Çünkü kendi kadrini bilmeyen birisi diğerlerinin kadrini hiç bilmez. Onları seçerken iyi niyetine dayanarak seçme. İnsanlar yöneticilerin meylini öğrenirler ve yapay olurlar. Bunun arkasında ne emanet ne de nasihat vardır. Senden önceki iyilere olan bağlılıklarına göre seç. Kamu içerisinde en iyi etkiyi bırakanı seç. Emaneti öğret onlara. Katiplerinin içerisinde ne kadar eksiklik olur da onu görmezlikten gelirsen o kadar içine düşersin.

Daha sonra, tüccar ve meslek sahiplerine sahip çık. Onlara karşı iyi ol Hem yerli olana hem de tedirgin (44) olana sahip çık. Karada, denizde, ovada dağda ve uzak yakın her yerde onları toparla. Ama çoğunun dar gözlü, fahiş, kötü, çıkarların hepsini elinde bulundurmak isteyen, pazara hükmetmek isteyen olduğunu unutma. Bu ise, kamuya zarar verir ve yöneticilerin ayıbını oluşturur. Tekelciliği önle. Allah'ın resulü (S.A.V) bunu yasakladı. Satım gönüllü olsun: Adil ölçülerle, alıcı ve satıcı olan iki taraf için acımasız fiyatlarla olmasın. Nasihatinden sonra tekelleşimi uygulayan olursa fazlaya kaçmadan cezalandır.

Daha sonra imam gereksinim içerisindeki sınıftan söz ederek şöyle diyor:

Allah'ın sana emanet ettiği haklarını koru. Beytülmal'dan (45) bir bölümü onlara ayır. Her ülkenin bütçesinden onlara bir kısım ayır. Uzak olan ile yakın olan aynı alsın. Hepsinin haklarını koru. Hiçbir şımarıklık seni onlardan alıkoymasın. Onları çok sıkıştırmanın hiçbir boş gerekçesi olamaz. Onları ihmal edip gözden irak tutma, haberini almadıklarının durumlarını kontrol et. Tebaa içerisinde en fazla insafa muhtaç olan bunlardır. Çaresiz olan yetim ve yaşlıları koru.

Muhtaçlara kendin, verebilecek bir şey ayır. Onlarla beraber otur. Seni yaratan Allah'a tevazuunu göster. Askerini, polisini, adamlarını onlardan uzak tut ki, onlardan birisi seninle konuşunca rahat konuşabilsin. Allah'ın resulü (S.A V) değişik yerlerde şöyle demiştir: Korkusuz şekilde zayıfın hakkını güçlüden almayan ümmet kutsanmaz. Onların üzerindeki şiddeti ve korkuyu kaldır. Zorluğu ve kibri yok et.

Ayrıca mutlaka yapman gereken bazı şeyler vardır: Katiplerinin gözünden kaçan ve adamlarının istediği şeyler. Adamlarını rahatsız eden insanların gereksinimi, sana yetişir yetişmez yerine getir. İşini günlük yap. Her günün ayrı işi vardır.

Tebaandan fazla uzak (46) durma. Çünkü yöneticilerin tebaamdan uzak durup inzivaya çekilmesi darlıktan ve sorunları bilmemekten gelir. Bunların inzivaya çekilmesi, uğruna inzivaya çekildikleri şey hariç, diğer konularla ilgilerini keser. Böylece de büyük olan onların gözünde küçülür, küçük olan büyür, iyi olanlar, adalet, adaletsizlikle karışır: Yönetici insandır. İnsanların sorunlar karşısındaki düşüncesini bilemez. Doğrulukla yalanı birbirinden ayırt

etmek için hakkaniyet özel olarak işaretlenmemiş ki. Sen iki damdan biri olacaksın: Ya hakkaniyet uğruna kendini vermişsin, bir hakkaniyeti bulmak ya da yerine getirmek için mi yoksa bir görevi yerine getirmek için mi inzivaya çekiliyorsun? Ya da engellemelere müptela olmuşsun. Bu durumda da, yaptıklarından bıktıkları an, insanlar senden uzaklaşır. Halbuki insanların bir çoğunun sana olan gereksinimi seni sıkmayan, bir mazlumun şikayeti ya da herhangi bir işlem karşısında insaf istemidir.

Bunun dışında yönetici, hakimiyet, hak yeme ve işlemlerde insafsızlığı içeren bir çevre ve örtüye sahiptir. Bu durumların nedenlerini ortadan kaldırarak bu işi çöz. Çevrendekilere ve yakınlarına hiçbir toprak parçası verme. Getirişini başkalarına götürüp sensiz geçim kaynağı olarak gördükleri bir köyü gözlerine kestirmelerine izin verme. Bunun ayıbı dünya ahret emendedir.

Hem yakınlarına hem uzaktaki/erine karşı hakkaniyete bağlı kal. Bunu yaparken sabırlı ve hesaplı ol. Bunun için çevrene ve yakınlarına karşı nerede olursa olsun dikkatli ol. Sana ağırlık oluşturacak olanın sonucunu göz önünde bulundur. Bunun sonucu şükredilir olacaktır. Tebaa'an senin hakkında kötü düşünecek olursa özrünü açıkla. Açıklamalarınla onların kuşkularını gider. Bu senin için bir alıştırmadır(41) Tebaadan için merhamet, hakkaniyeti gerçekleştirerek amacına götürecek bir özeleştirilidir olacaktır.

Allah'ın rızasını içeren ve düşmanın davet ettiği bir barışı geri çevirme. Barışta askerin iyiliği, dertlerden kurtulma ve ülkenin güvenliği vardır Düşmanla bir

anlaşma yapacak olursan ya da söz verirsən, sözünde dur. Zimmetin hep emanete sahip çıksın. Kendini verdiklerinle bırak. Yani canını feda ederek sözünde dur. Nefsine karşı kalleşlik yapma. Sözünde duramazlık yapma. Düşmanını gafil avlama, yani aldatma, yorumu yapılabilecek bir anlaşma yapma, vurgulanıp belgelendikten sonra bir sözün yorumuna sığınma.

Egemenliğini haram olan bir kanı dökerek güçlendirme. Çünkü böylesi bir şey onu (Egemenliği) zayıflatarak küçük düşürür. Ayrıca yok eder. Kasıtlı öldürmenin ne Allah'ın yanında ne de benim yanımda bir özrü olamaz. Yaptığın iyiliklerle tebaanı minnet altında bırakıp yaptıklarını abartma. Onlara söz verip sözünde duramazlık etme. Minnet iyiliği yok eder. Abartma, hakkaniyetin ışığını söndürür. Sözünde durmamak Allah'ın yanında ve insanların yanında üzüntü yaratır.

Sakın zamanı gelmeden sorunlarla acele edip ya da zamanı geldikten sonra bekletip ya da savsaklamaya kalkışma. Her şeyi yerli yerine koyarak yap.

Sakın ha! İnsanların eşit olduğu şeyi tekelleştirmeye kalkışma. Herkesin gördüğü ve seni ilgilendiren şeyleri görmezlikten gelme. Bu başkası için senden alınmıştır. En ufak bir şeyle sorunların üzerindeki kabuk kalkacak ve mazlumu insafa kavuşturacaksın. Kendine hakim ol. Sinirine, eline diline hakim ol. Kızgınlığı gidermek için bütün bunlara dikkat et. Kızgınlığın geçinceye kadar senden çıkacak olanı erteleyerek hakimiyete sahip ol.

Senden önceki adil bir hükümetin ya da iyi bir sünnetin yaptıklarını göz önünde bulundurup hatırlaman senin

görevindir. Bu ahdimde sana söylediklerimi ve senin için kendi kendime söz verdiklerimi yapmaya çalış ki, nefsinin olduğu gibi serbest bırakmayasın. Allah'tan hem seni hem beni onun razı olacağı şekilde kendisi ve insanlar için adaleti gerçekleştirmek, Kullarının şükrünü alıp ülkede güzel eser bırakmak için muvaffak etmesini dilerim !

Bütün çağlardaki düşünürlerin hümanizmin anlamlarına bakışları ile Ali'nin hümanizmin anlamına bakışını ele alan araştırmalara ve daha sonra Büyük Fransız Devriminin ilkeleri ile İbn Ebi Talip'in yaptığı devrimin ilkelerini karşılaştıralım!

(38) Şam Ahalisinin Tahkim istemlerine cevap vermemeleri için şunları söyleyerek uyarmıştı: Mushafları hükmüne uydurmak için kaldırdılar vs. Nahravan ahalisi yani hariciler de kendisini şu cevapla reddettiler: Allah'ın kitabına çağrıldık yanıt verme önceliği bizimdir. Hatta bunu daha kaba söyleyerek hatta bazıları Allah'ın kitabı doğrultusunda onları yanıtlamadığın için biz seni bırakıp onlara teslim ettik.

(39) İyi hile: O zamanın insanları kalleşliği akıllıca bir iş ve iyi hile olarak görürlerdi. Sanki çağımızın politikacıları gibi. İmam-ı Ali bu iddialara şaşırarak: Nedir bu? Allah onlarla savaşsın diyor. Bunu iddia ederlerken sorunları açıkça gören kişi hileyi amacına varmak için açıkça görüp bunu izlemenin Allah'ın emir ve yasaklarına karşı olduğunu görür vs.

(40) Dini üzerine yemin ediyor.

(41) Halkına, yarattıklarına anlamında kullanılmaktadır.

(42) Senin gösterdiğin hak yolundan ayrılmayı

(43) Tebaa, yönetiminin altında bulunanlar

(44) Tedirgin, mallarını değişik yerlerde yatırmada tedirgin olan.

- (45) Devlet hazinesi.
(46) İnzivaya çekilme
(47) Adaleti uygulayabilmen için bir alıştırma olacaktır
(Y.N)

“Güney Rüzgarı” dergisi sahibi Sn. Mehmet Ali Solak’a izinleri ve katkıları için teşekkürler.